EMANUEL MORAVEC

V ÚLOZE MOUŘENÍNA

ČESKOSLOVENSKÁ TRAGEDIE 1938

9 IV 1942

VII. VYDÁNÍ

ORBIS

V ÚLOZE MOUŘENÍNA

EMANUEL MORAVEC

V ÚLOZE MOUŘENÍNA

(Československá tragedie r. 1938)

VII. vydání

V PRAZE 1942

NAKLADATELSTVÍ ORBIS, PRAHA

NÁRODNÍ KNIHOVNA
1002837715
1002837715
003 (UKF)
1008568
AMT FÜR VOLKSAUFKLÄRUNG PRESSEDEPARTEMENT Bibliothek
Knihovna
ÚŘAD LIDOVÉ OSVĚTY TISKOVÝ ODBOR
NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY Rezervní fond
NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY UKF 6
18/UK 2171
54 H 405420

Veškerá práva vyhrazena

Copyright by Orbis, Prague 1942

I. vydání vyšlo v říjnu 1939

K SEDMÉMU VYDÁNÍ

Tuto obšírnou a neuspořádanou úvahu začal jsem psát v lednu 1939. Čtvrtina rukopisu byla hotova, když Druhá republika se rozpadla a české země vstoupily do svazku Německé říše. Nezměnil jsem nic na tom, co přišlo na papír do 15. března. Hotov jsem byl v červnu 1939.

Mnoho se u nás popsalo papíru o nutnosti svatováclavské politiky. Tato kniha je psána upřímně v jejím duchu. Smír s Říší se Druhé republice nepodařil. Jde nyní o smír Čechů s Němci v rámci Říše.

Naši „hadi v holubičím peří" nejsou se mnou spokojeni. Nemohu však pro ně nic udělat. Vím pouze, že pro český národ je nejnebezpečnější ono poťouchlé šmejdění, kde se před Němci ukazuje ochota a úslužnost, ale při tom se zůstává chytrácky při slovech. Vybírat si nemůžeme. Nejsme otroci, aby nám zůstalo jen právo na spiknutí a vzpouru. Jsme však v novém světě, kde je třeba se učit, kde je třeba přestat s nekonečným besedováním a přikročit k práci. Češi a Němci se musí dohodnout. Tomu musí předcházet vzájemné poznání a zde je třeba, aby Češi jako první začali s odstraňováním překážek, které zpozdilá politika posledních desítiletí nastlala mezi oba národy.

Svatý Václav byl zavražděn politickou oposicí, která před tisíci lety nechtěla s Němci smír, nýbrž boj. V čele této oposice byl bratr svatého Václava, Boleslav, který, když nastoupil na trůn, po 14 let válčil s Říší. Ale

nakonec se smířil s králem Otou I. a družně mu pomáhal. Spolupráce s Němci umožnila Boleslavovi I., že osvobodil Moravu a Slovensko.

Odvahou není šeptat si nedoložené dohady, vysedávat u přijimačů a lapat myšlenky, které nám mají naočkovat neklid a nezdravé naděje. Odvahou a poctivostí k sobě a národu je, když si uvědomíme, že ať se bude v Evropě dít co chce, Češi zůstanou vklíněni hluboko do území, které obývá desetkrát silnější národ Němců. Každý odpor proti této nerozborné skutečnosti přivede moderního Boleslava k marným národním obětem a po dlouhém a vysilujícím zápasu opět k jasnému poznatku Václavovu, kterého také za jeho dnů mnoho divokých, ale krátkozrakých českých národovců nazývalo zrádcem a německým zaprodancem.

Těmito slovy jsem provázel prvé vydání „Mouřenína" počátkem října roku 1939. V druhém vydání, které vyšlo v dubnu roku 1940, vyškrtl jsem odstavce a místa, kde jsem se opakoval a kde jsem trochu trpce a podrážděně vykládal. Nic jsem nepřidal, než několik vysvětlivek pod čarou.

Kniha měla veliký ohlas. Jedni mne chválili, druzí mi surově spílali. Byl jsem spokojen. Zavadil jsem o cit. „Mouřením" vznikl totiž jako samomluva. Vykládal jsem tu především sobě. Pokoušel jsem se propsat se k pravdě.

Když mi nakladatelství v červenci 1940 oznámilo, že chystá třetí vydání, rozhodl jsem se na knize nic neměnit, poněvadž v ní vidím dokument. Za necelý rok od prvního vydání seběhlo se ovšem mnoho. Německé zbraně rozhodly o Skandinavii a Francii a tím také o britském vlivu v Evropě. Řada národů ocitla se v podobném postavení, jako my v roce 1938 jen proto, po-

něvadž věřila britským slibům, poněvadž se dala zlákat do fronty proti Německu. Nedělali jsme mouřenína sami.

Ale i na psa přišel mráz. Anglie, která v této válce chtěla šetřit obzvlášť svými silami a za to více zasáhnout penězi a politickou intrikou, stala se dnes isolovaným, blokovaným ostrovem.

V celé Evropě šíří se nyní pomalu, ale jistě lepší představy o pravém stavu věcí tohoto světa, který se rozchází s politickou a hospodářskou soustavou plutokratického liberalismu a hledá záchranu v novém řádu práce, v novém socialismu, v nové etice, jež není tak sentimentální ve slovech jako byl liberalistický humanismus, ale je důslednější v činech a v kázni. Z tohoto boje rodí se opravdu nový svět, v němž zlato přestává být brzdou práce. Že každý nový život se platí bolestmi, to je stará pravda.

Také k čtvrtému vydání „Mouřenína", které vyšlo v říjnu 1940, neměl jsem, co bych dodával. Chvílemi se bojím o náš nádherný lid, poněvadž vinou své vedoucí vrstvy musí si hledat cesty do zítřka sám. Ale snad je to lepší, že česká inteligence se ukázala lehčí váhy, když jsme se ocitli v této sociální revoluci. Školometi vždy byli překážkou, vždy zdržovali každou výpravu do nových krajů. Nechme je proto, ať si dále ocucávají palce.

Páté vydání v březnu 1941 nechal jsem opět bez doplňků a oprav. Film dějů, které představují dobu, odvíjí se dále zcela ve shodě s mými úvahami.

Zaostalost a reakčnost, kterou vidíme mezi vzdělanci u nás, má svůj původ také ve sklonu k pohodlí. Těžké nákladní auto odcházejících demokracií nemůže konkurovat s letadlem nového totalitního řádu. Ze starého šoféra nemůže být už nikdy mladý pilot. Proto také tento boj generací musí býti probojován až do základu. Proto v každém z evropských národů tolik

záleží na mládeži a na její výchově. Proto mnoho záleží na tom, kdy přijde věci na kloub český dělník a český sedlák. Pouze pracující vrstvy společně s mládeží vstoupí do nového světa, který začne svůj letopočet v okamžiku, kdy tato válka skončí. Bude to také začátek nové veliké a silné doby českého národa.

K šestému vydání, které vyšlo v září 1941, jsem připsal:

Čtenáři se snad bude na první pohled zdát, že válka německo-sovětská není zcela v souhlasu s tím, co vykládám ve své knize o německo-sovětském poměru. Čtenář však nesmí zapomínat, že „Mouřenín" byl dopsán v červnu roku 1939, tedy ještě před vzplanutím této veliké války.

Ve válce německo-sovětské není však nic nelogického. Anglii je zle, velmi zle. Už po porážce Francie začala se dožadovat pomoci Spojených států. Když se ukázalo, že tato pomoc se může strategicky projevit až někdy v roce 1942, britská politika kousla do toho nejtvrdšího skrojku a začala jednat o ceně sovětského spojenectví. Slíbila vládcům v Kremlu všechno, co si jen namanuli žádat. Slíbila jim Dardanelly, Cařihrad s celým Balkánem, slíbila Finsko, Východní Prusko, slíbila Persii a nejsevernější Norsko, slíbila Polsko, Slovensko a Maďarsko, podporu proti Japonsku na východě a hodně peněz na nákupy v cizině. Nakonec se dohodl Žid komunista s Židem milionářem a sjednali spojenectví proti německé socialistické revoluci Nové Evropy.

Německo nevyhledávalo spor se sovětským Ruskem. Bylo to sovětské Rusko, které nepomýšlelo na mír s Německem a rozhodlo se k úloze britského žoldnéře. Německá branná moc vyrazila k východu v pravý čas, než skončily poslední sovětské přípravy na vpád do střední Evropy.

Německé tažení na východ ukazuje zřetelně, jakých špatností a chytrostí je schopen umírající kapitalistický řád, vidí-li, že jde o jeho hlavu. Dnes není žádné pochyby, že zlatý most mezi stařeckým kapitalismem a potrhlým komunismem postavili Židé, kteří jsou odhodláni bojovat s Adolfem Hitlerem do posledního Angličana, do posledního bolševika a do posledního Američana, když už na Němce nestačil poslední Polák, Nor, Holanďan, Belgičan, Srb a Řek. Na osudu moderního Kartaga to však nic nezmění — padne.

K sedmému vydání, které nyní vychází, bych poznamenal, že česká krise, vyvolaná nečinností české vlády a nesvědomitostí zahraniční propagandy, překročila stadium, které připomíná slabocha na rozcestí, slabocha, který počítá knoflíky, sleduje let ptáků a váhá s rozhodnutím.

Pohled do budoucna je jasný. Buď vývoj pochopíme, v páteři se narovnáme, ve Velkoněmecké říši zdomácníme a tuto válku jí pomůžeme se všemi silami vyhrát, anebo nás čeká zcela neslavný zánik. Věřím, že zkáze ujdeme. Věřím v rozum českého člověka, který dovede nezdravý, bláhový cit zaplašit. Věřím, že to, co na těchto stránkách vykládám, bude také kusem poznání všech dobrých Čechů. Přiznat se k omylům, zvítězit nad sebou samým, je kus bezohlednosti, bez které nemůže být pravé statečnosti. Čím tvrdší bude každý z nás k sobě, tím lépe bude zítra celému českému národu.

Emanuel Moravec.

V Praze, na počátku února 1942.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY
UKF
10 11

„Zkušenost z poslední (anekční) krise dokazuje, jsou-li v míru provedena vojenská opatření, že pak všechny diplomatické otázky mohou být zcela lehce vyřešeny hrozbami a mocným nátlakem. Diplomatické umění záleží v tom, že se zvolí příhodný okamžik a využije se obecné situace tak, aby při vědomí vlastní síly se mohlo jíti do všech důsledků.“

Ruský vyslanec v Paříži Nelidov ve svém hlášení do Petrohradu 1. dubna 1909.

I.

RYTMUS GENERACÍ

I sebe menší, sebe opuštěnější národ má život věčný, dovedou-li všichni jeho příslušníci v osudné chvíli zapomenout na své drobné nároky. Před čtyřicetipěti lety vůdce českého lidu poodhrnoval záclonu, za kterou se krčila rozpačitá nahota našeho tehdejšího veřejného života. Byly zlé doby a za takových okolností dobré vychování nestačilo na zakrytí malé duše, která bývá vždy dotěrně náročná. Z obrů, které jsme znali v pěkném počasí, zbyli tu za bouře trpaslíci.

V „České otázce" Masarykově čteme: „Kdo se dívá pozorněji na náš život veřejný, neuvidí pouze to slabé žebráctví, ale potká se se zvláštním typem intrikánů. Intrikánství otravuje všecek náš pospolitý život — protože nedovedou být lvy, stávají se liškami, protože nedovedou být hrdiny, stávají se lokaji a pomáhají si lokajským chytráctvím. A ideálem těchto četných lidí je ‚politika'. Slyšíme často i odůvodnění této bezcharakternosti: malý, slabý národ si prý jinak nemůže pomoci — musí žebrat nebo intrikovat.

Je to pravda? Je skutečně nutné, aby malý národ, aby člověk v poměrech malého národa pomáhal si intrikou? Má se lež ve svých různých podobách stát přímo národní zbraní? Může člověk jen ve velikém národě být pravdivým? Nerodí se mužové bez bázně také v národech malých? Je macchiavellism a lokaj-

ství nezbytnou zbraní potlačovaných, malých a slabých?

Není — i slabý a malý může dosíci svého cíle bez intriky, ba jen tak jej vůbec dosáhne, jak skutečnost poučuje. Kdo chce a umí pracovat, nepotřebuje intriky.

Život je boj a ten boj je právě malým a slabým těžký. Vždyť v tom je právě smysl boje — o spravedlnost vždy jen slabší stáli a jí se domáhali. V tomto boji se dá čestně obstát i když to není snadné. Ježíš dal pravidlo: ‚Aj, já posílám vás jako ovce mezi vlky, protož buďte opatrní jako hadové a prostí jako holubice'. My Slované od přírody prý jsme národem holubičím — *pozor, aby had v nás nezadávil holubici...*"

V roce 1832 psal Šafařík Kolárovi: „Já se vám upřímně vyznávám a povím, co myslím, že já nad Prahu většího a horšího Kocúrkova neznám. Jest tam příteli sídlo číhařství a špehounství celého slovanského světa a největší zrádcové jsou našincové, ne Němci. I ti naši přátelé jsou rapotavé straky, které s každým tajemstvím sem tam za horúca běhají..."

*

Za dvacet let samostatnosti nemohla se s národem dlouho potlačovaným provádět žádná veliká kouzla. Co zjistil před sto lety Šafařík, musil před padesáti lety potvrdit Masaryk. O tom se dá bohužel mnohé povědět i dnes.

Každá doba má své tři hlavní generace. První tvoří dvacátníci, nezkušení snílci překypující dravčí energií. Druhá jsou čtyřicátníci, zkušení a plodní pracovníci ve vyrovnaném rytmu. Třetí představují šedesátníci, opatrní počtáři, kterým vyhovuje pohodlné posedání na místě.

Kde vede třetí generace, tam neproniknou žádné nevyzkoušené novoty, tam se žije bez otřesů ze starých hodnot. Taková společnost připomíná rozumného pensistu, na kterého nikdo nevyzraje, dokud pošťák správně doručuje výslužné. Prostě tam, *kde vede třetí generace, nesmějí nastat okolnosti, které by povážlivě a prudce měnily platné a uznávané poměry.* Stát spravovaný třetí generací si potrpí na pravidelnost výkonů, vyrovnaný rozpočet a na odložený a „zachovalý" pokrok.

Opakem třetí generace šedesátníků je první generace dvacátníků. Dvacátníci zásadně prohlašují bohy třetí generace za veteš už prostě proto, že v nich mají zalíbení dědečkové. To je armáda neposlušných a povykujících nespokojenců se světobornými plány, které chybí trpělivost a klid k tvoření hodnot nových. Dovedou znamenitě bořit. Když při tom odstraňují harampátí, které jen překáží, obstarávají trochu úlohu zdravotní policie. Za dlouhé správy třetí generace nahromadí se obyčejně ve státní domácnosti mnoho odpadků, které se už na nic nedají zpracovat. Klopýtáme o ně při každém kroku. Největší nebezpečí je v tom, že první generace při odklizování často bere na lopatu také opatření velmi užitečná a veskrze zdravá.

Aby nedocházelo k ostrým střetnutím mezi první a třetí generací, úlohu pružné podušky koná tu generace druhá, čtyřicátníci. Pokud jde o poměr sil, první a třetí generace mají společně převahu nad generací druhou. Druhá generace nemůže bojovat současně proti oběma. Proto se musí podle okolností buď spojovat s generací třetí, aby brzdila pošetilost generace první, nebo s generací první, aby zabraňovala v pohodlné slepotě generaci třetí. Pro generaci první znamená druhá generace brzdu, pro generaci třetí je však druhá generace motorem. Druhá generace může

bez velikých křečí včas odklízet to, co odumřelo a več třetí generace stále ještě věří. Může také dáti pevné břehy proudům energie první generace. Tvoří hráze *rovnoběžné* se směrem nových ideí, zatím co generace třetí buduje tu hráze *příčné*. Postaví-li druhá generace první generaci pevné hráze podélné, zabrání tím škodlivé povodni. Třetí generace svými příčnými přehradami takovou povodeň však nakonec uměle vyvolává.

Nejvíce neplech a neštěstí v životě států a společností vzniká z toho, že třetí generace nechce druhou přizvat k spolupráci a že druhá generace nepochopí včas svou úlohu prostředníka mezi starým a novým světem a nedovede usměrnit ideovou energii generace prvé.

Vidíme, že vlastně *největší odpovědnost v každé době spočívá na druhé generaci*. Od druhé generace se také žádá nejlepší kvalita po stránce mravní a vůdčí. Otázka druhé generace byla u nás také kusem osudu První republiky.

Před koncem světové války první generace tvořila ve všech válčících státech zvláštní internacionálu mučedníků, lidí obětovaných, decimovaných a mrzačených. *Velmi jí proto záleželo na tom, aby svět, který vykupovala svým soužením a svými životy, byl v budoucnu lepší toho, jenž válce předcházel. Všem šlo při tom o poctivý a trvalý mír.*

*

Než začneme zkoumat další vývoj první generace z roku 1914, ve světové válce obětované, vrátíme se ještě do poměrů, které vládly před válkou a za války u nás, kdy běžná prostřednost propadla sítem doby a kdy na jejím pletivu se udržely jen větší exempláře odvahy a pokrytectví. Pokrytectví bylo při tom v men-

šině. Také dnes prostřednost propadla sítem doby, ale poměr mezi odvahou a pokrytectvím se za to obrátil.

Jak později uvidíme, ti, kdož vyvolali světovou válku (Rakousko-Uhersko s Ruskem), aniž to věděli, dali tím signál k světové revoluci, v níž sami zahynuli. Válka motorů uspíšila krisi hospodářské soustavy, která se začala rozvíjet na parní energii a na strojním průmyslu.

V této revoluci hlavním činitelem byl *voják z fronty* z první generace r. 1914. Jemu se podařilo v Rusku, v Rakousko-Uhersku a v Německu svrhnout vládu třetí zaostalé generace, které přisluhovala generace druhá.

Poněvadž střední Evropa, kde došlo k likvidaci monarchie habsburské a hohenzollerské, se politickou a hospodářskou soustavou připojila k západním demokraciím a o ně se začala také opírat, je přirozené, že v nových středoevropských demokraciích postupně se dostaly k moci vrstvy ideově a hospodářsky příbuzné vedoucí vrstvě demokracií západních. Západ vedla třetí generace. Poněvadž byla u vesla, když vyhrála válku, měla velikou autoritu. Druhá generace čtyřicátníků z r. 1914 ochotně se dala do jejích služeb. Poněvadž na vítězství se vybudoval nový hospodářský blahobyt světa, první generace frontových vojáků z r. 1914 byla na Západě celkem slušně opatřena a demokratická soustava jí dovolovala, aby se snesitelně vyžila i politicky.

Zcela jiné poměry byly v nových demokraciích středoevropských. Německá demokracie spravovaná druhou generací z r. 1914 musila po stránce hospodářské velmi sevřít generaci první. Všechno, co čpělo armádou a frontou, musilo pryč. Platily se reparace, ale více prací než penězi. Německý stát se více a více zadlužoval a touto studenou cestou všechno jeho oby-

vatelstvo dostávalo se do nevolnického poměru k západním mocnostem. Nebylo síly, jež by postavila hráz cizím investicím v Německu, které s jedné strany byly velmi lákavé a s druhé velmi nebezpečné. Do toho přišla strašná světová krise hospodářská r. 1929, která vyřadila v Německu první generaci z r. 1914 skoro zcela z práce. Německo mělo tehdy 6 milionů nezaměstnaných, obrovské zahraniční dluhy a reparační povinnosti.

Mnoho papíru se popsalo o vzniku německého národně-socialistického hnutí, ale málo se hledělo ke skutečnosti, že to byla revoluce mladší generace proti starým. Nazveme-li první generaci z r. 1914 *generací frontových vojáků* a druhou generaci z r. 1914 *generací předválečnou,* pak generace frontových vojáků v Německu svrhla generaci předválečnou, která nedovedla a nemohla vyvést Německo z hospodářské pouště a dát mu lepší morální budoucnost.

*

V Německu se v jiné formě opakovalo to, co prožilo Rusko v r. 1917, kdy válečná generace frontových vojáků, přesycená revolučními hesly, se ujala vedení státu. V Německu došlo k tomu až r. 1933, kdy však válečná generace začínala být už generací druhou, poněvadž se měnila ve čtyřicátníky. Proto německá revoluce r. 1933 nebyla tak prudká a nacionálně bezvýrazná, ale v podstatě byla stejně důsledná jako revoluce ruská.

Válečná generace frontových vojáků se postupně ujala vlády nad polovinou Evropy a nastolovala *novou hospodářskou soustavu, která byla revolucí proti bankovním diktaturám vítězů války světové.*

V r. 1917 se ujala vedení *válečná generace* v Rusku, r. 1922 v Italii a Turecku. (Mussolini vtáhl do Říma a Kemal vyhnal Řeky z Malé Asie.) V r. 1933 na-

stala revoluce v Německu, kde se řízení státu ujali vojáci z fronty podporovaní vášnivě mladou poválečnou generací. V té době Evropa tvoří už dva tábory politicko-hospodářské:

a) Německo, Italie, Rusko, Turecko, v celku 250 milionů Evropanů.

b) Francie, Anglie, Španělsko, Polsko, Podunají a Balkán, Skandinavie. V celku také asi 250 milionů Evropanů.

Skupina a) byla odkázána na sebe. Představovala veliké neurovnané staveniště. Skupina b) měla za sebou francouzsko-britské kolonie s 600 miliony obyvatel a s ohromnými hospodářskými zdroji.

Co v Rusku se provádělo s barbarskou krutostí a pravým pustošením starého hospodářství, to v Německu za 15 let po ruské revoluci bylo vykonáno v pořádku skoro vojenském a bez velikých ztrát na národním majetku. V Německu soukromý kapitalismus byl zbaven podnikatelské zvůle, výrobního kořistnictví a zapřažen s tvrdou bezohledností do služeb společnosti a státu.

Jak jsme uvedli, nacistická revoluce v Německu našla v boji s předválečnou generací spojence v generaci poválečné a tím jasnou a drtivou převahu nad generací předválečnou. V Rusku r. 1917 válečná generace představovala generaci první, která musila jako odpůrce povalovat dvě starší generace: druhou a třetí (předválečnou a z konce XIX. století). To ovšem nešlo bez ztrát a zmatku.

*

Dynamika německé národně-sociální revoluce a fašistické revoluce v Italii způsobily další dělení Evropy, ovládané r. 1933 Západem. Celá východní část střední Evropy od Gdyně až po Soluň se dostala nyní

pod kontrolu osy Berlin—Řím a tím také prostor s více než 100 miliony obyvatel. Na západě nacionalistické Španělsko s 25 miliony obyvatel se vymklo kontrole osy Paříž—Londýn. Poměr sil se r. 1938 změnil:

a) Německo, Italie, Rusko, Turecko v celku 260 milionů Evropanů totalitního hospodářského vyznání,

b) Francie, Anglie, Skandinavie, Holandsko, Belgie atd. 120 milionů obyvatel se starým liberalistickým hospodářským řádem,

c) východní část střední Evropy a Španělsko se 150 miliony obyvatel *na hospodářském rozcestí* a pod přímým politickým vlivem osy Berlin—Řím.

Hospodářské staveniště za posledních pět let se rozšířilo nyní na celou střední a východní Evropu.

Hospodářská revoluce, kterou vyvolala světová válka, stále ještě nevykvasila, poněvadž *všude nedošlo ještě k vystřídání generací.* To, že Židé ve Starém zákoně 40 roků chodili po poušti, mělo také svůj veliký hospodářsko-psychologický význam. Bylo třeba, aby zapomněli na plné egyptské hrnce. A to se mohlo stát až tehdy, když generace, které se na ně pamatovaly, odumřely.

Rytmus generací má však také své vrtochy. Francouzská revoluce osvobodila „třetí stav". Dala sedlákovi půdu a měšťanovi práci. Byl to mocný výkyv vlevo. Ale kyvadlo se pak pomalu vracelo zpět. A tak právě 40 let po vzplanutí veliké revoluce dochází k veliké reakci, která ve Francii šlechtickým emigrantům vrací jejich předrevoluční majetky nebo jim za ně dává náhradu. Aby revoluce ve své hrozivé živelnosti byla zdolána, musil se nejprve revolučně přilíčit svět, na který útočila. Napoleonův pokus o synthesu revoluce a reakce ztroskotal. Stačil první jeho nezdar, aby šlechta, které ve svém okolí udělil tolik významných

míst, se proti němu spikla a myšlenky revoluce zradila.

Svět starého hospodářského liberalismu je nyní na ústupu. Byl překvapen. Nečekal, že německý národní socialismus a italský fašismus uplatní takovou průbojnou mocenskou energii. Totéž bylo s reakční Evropou za francouzské revoluce. V Anglii tehdy soudili, že mír je na 15 let zajištěn. Snižovali počty v námořnictvu, ale nakonec bylo třeba vypnout státní úsilí a hospodářskou únosnost občanstva na mez, jakou anglické dějiny nikdy neznaly. Teprve po 25 letech se Anglii podařilo zdolat francouzskou revoluci a napoleonský imperialismus, který v ní vzal počátek.

Aby se Prusko uchránilo před francouzskou revoluční ideologií, musilo z ní v krotké formě přijmout mnoho do vlastního politického života, jako lidový nacionalismus a osvobození selského stavu. Masaryk kdysi řekl, že jsme se musili trochu germanisovat, abychom se uchránili před germanisací úplnou. Každý protijed je malé přiotrávení. Protijedem proti revoluci je menší zrevolucionisování, od kterého se postupně krok za krokem a rok za rokem ustupuje k starým, ale nestárnoucím řádům. Pak následuje nová revoluce. Když se chytře najdou cesty k spoutání malého člověka, dají se mu nakonec stará revoluční hesla „k volnému použití". Tomu se pak říká svoboda. Ve skutečnosti jde však jen o svobodnou volbu místa, kde chceme hlady umřít.

*

Střídání generací, revoluce a hospodářské přestavby nic nepomohou, nezachová-li se při tom v národě dobrý morální průměr a nezištná obecná solidarita. Revolučnost, která vzklíčila ve válečné generaci, měla své hluboké příčiny ve zjevech, které zle kompromito-

valy vedoucí vrstvu za války. Na jedné straně malý člověk se dal poctivě zabíjet, na druhé kapitalista hýřil za peníze natřískané z válečných jatek.

Vedoucí vrstva za války světové byla válečnou generací právem obviňována ze zbabělosti, kořistnictví a nepřátelství k malému člověku. Šlechta v době feudální nebyla k malému člověku milosrdnější, ale nebyla zbabělá a tak hamižně podlá. Vedoucí vrstva za války světové neměla ani za mák rytířskosti a citu odpovědnosti. Dovedla se dobře poschovávat za veliká hesla lidskosti, lásky k národu a vlasti, ale sama se při tom modlila pouze k vlastnímu blahobytu.

Válečná generace prošla *vysokou školou kamarádství,* kterou byl těžký život na frontách. Za války byla stále mimo domov, ať už válčila anebo polehávala v lazaretech. Tak tomu bylo také u nás. Válečná generace česká byla rozptýlena nejen po frontách německo-rakouských, nýbrž byla držena také daleko v zajetí. Zasáhla na spojeneckých frontách, odkud léta neměla s domovem spojení.

Politický život, odborářství, žurnalistika, to všechno u nás během války zůstalo v rukou generace předválečné — *nevojenské,* těch „hadů a holubic", které Masaryk tak dobře znal. Když se náš stát osvobodil a válečná generace se vrátila do vlasti ze všech možných front a dálav, celý aparát spravující a řídící obnovený stát byl už plně obsazen generací předválečnou, která vedla neústupně osudy První republiky až do tragického října 1938.

To, že ve chvíli zoufalství v září 1938 vzal do rukou státní oprať příslušník válečné generace, nic na věci neměnilo. Kára už byla v příkopě a její náprava i voj ve dví. Nic se už nedalo dělat. U nás válečná generace s frontovou universitou neřídila politiku v osudném roce 1938. Pokud patřila k vojákům republiky, připra-

vovala jen podle směrnic předválečné generace boj prachu a železa *po prohraném boji propagačních předvojů,* které tak špatně vedla politika. Dvacet let První republiky představuje hospodaření předválečné *generace nevojáků,* generace pilné, ale názorově velmi omezené předválečnými politickými dogmaty, hesly a hlavně tím, že v sobě nepřekonala komplex rakouské poroby a že jej, jak říkají psychiatrové, nedovedla „nadkompensovat".

To není obžaloba, nýbrž zjištění skutečnosti. Předválečná generace čtyřicátníků z r. 1914, kteří v kritickém roce 1938 byli už šedesátníky a současně třetí generací konservativní, odešla nyní z naší národní scény jako invalida. Nejtěžší osud při tom postihl vůdce a ideology pracujících vrstev, kteří náhle začali kajícně prohlašovat, že vlastně celá ta desítiletí, kdy pracující lid vedli a zaň vládli, hlásali mu nesprávné bludy. Doznávají, že marxismus byl a je nesmysl a že boj proti náboženství byl velikým kulturním hříchem. Přiznali se tím k veliké naivitě a ledabylosti. Stojí dnes jako ona babka z pohádky — u rozbitého koryta.

*

V době, kdy se začíná přestavovat střední Evropa a kdy nadchází druhá fáze zápasu starého kapitalistického řádu s novým řádem národně-sociálním, u nás polovina národa, tvořená malým pracujícím člověkem, je *bez vedení.* Staří bohové byli prohlášeni od vlastních velekněží za věchty slámy a miliony věřících jsou tu nyní bez ideových berlí.

Někdy je velmi zdravé ustoupit z postavení, které nelze udržet a které jsme obsadili v domnění, že protivník je slabší anebo za předpokladu, že dostaneme včas z týlu posilu. Doba se neopakuje. Opakuje se pouze určitý generační rytmus. Ale i ten se vždy při-

způsobuje prostředí a době. Ústup vůdců našeho pracujícího lidu nebyl organisován. To byl panický útěk z politické fronty přímo až k mámě do rodné vsi za pec.

Této bezhlavosti se mohli vůdcové lidu vyvarovat, kdyby byli lépe studovali nepřítele a dívali se hlouběji pod víko doby. A tu jsme u toho, co řekl Masaryk v „České otázce" na adresu polovzdělaných, ale velmi radikálních a duševně pohodlných organisátorů lidových hnutí: „My chceme právě politiku pokrokovou a té bez náležitého vzdělání není. Naše politika musí být *dovršením a pokračováním osvětových snah buditelských, kterými jsme se obrodili.* — Jiné politiky nedovedu uznat, ať se jmenuje názvy sebe hlučnějšími. Po mém soudu pokrokové zásady pokrokářů utrpěly tou přílišnou snahou *za každou cenu hrát užuž veřejnou roli* bez náležité přípravy."

Pokrokáři, kterým nestačil v letech devadesátých minulého století ani dech ani vzdělání, zdrobněli ještě více před válkou světovou. V té se ničemu nenaučili. Spravujíce osvobozený stát, všechnu svou moudrost politickou a státnickou viděli v tom, že se mezi sebou přeli o centimetry vládní moci a o mnohé výhody, jež jejich ctihodné straně z toho plynuly po stránce materiální.

Poněvadž v čele státu stála uznaná autorita Masaryk, život „státníka" u nás byl úlohou celkem snadnou. Masaryk myslil za celou vedoucí vrstvu v koncepci evropské. Ale při tom do té domácí šalandy nesměl příliš nakukovat. To „jeho lid" neměl rád. Zapomínalo se však, že Masaryk patřil ještě předválečné době a že jeho filosofie a celá politická konstrukce se vyhýbaly složitým hospodářským problémům, které zle tísnily svět už na počátku XX. století. Dával všude přednost stránce *mravní,* prozíravě po-

tíral materialismus všech odstínů a marxismus obzvlášť. V jeho pojmu *svobody* byly soustředěny všechny problémy lidstva, ať už byly rázu technického nebo sociálního. Kdo bral individuu onu patriarchální svobodu, byl člověkem nemravným, i když za to vracel chléb a práci. Masaryk bojoval především *proti otroctví duševnímu,* proti uniformitě duchů. Bil se za volný, ale mravný rozlet individuality. Ale vyžít se sám v sobě a při tom jiným sloužit není vždy možné. Vyžít se v sobě může individualita užitečně tehdy, není-li při tom překážkou rozvoje *celé společnosti,* neohrožuje-li bojovnický šik a kázeň.

Aby nepřítel nemohl využít v boji mezer ve frontě, bylo od pradávna třeba udělat šik *jednolitým.* Porážku předchází desorganisace řad. Její příčinou zřídka bývají ztráty. Proto vojenské řady jsou vyřízené, aby představovaly *stěnu;* proto postupují *jednotným krokem,* aby se stěna neporušila. *Pro stěnu nejsou už vidět tváře!*

*

Hrozí-li nebezpečí a žádá-li toho národní existence, pak se musí obětovat nejen statky hmotné, nýbrž i statky duchovní, mezi něž patří *individuální svoboda.* Tuto krutou mobilisaci lidské společnosti před r. 1914 nikdo v Evropě neprožil a nepoznal. Posledně k ní došlo za válek velké revoluce a proti Napoleonovi. Aby velikým svobodám se mohli těšit potomci, musí současník obětovat svobodu svou a položit ji na oltář státu svázanou a s pořádným roubíkem v ústech. *V těžkých dobách se prostě národy militarisují* a osobní svoboda, jako ideál humanitních filosofů, musí se proto zavřít na čas do chlívku.

Tak jako naše předválečná generace neznala hrozný hlas války, tak jej před touto válkou nepoznal ani Masaryk. Sám nebyl vojákem a i kdyby jím byl býval,

nic by mu to nebylo pomohlo. Války XIX. století, které znal z podání, byly celkem frašky. To nebyla mobilisace národů, jak ji známe nyní. Válka Pruska proti Rakousku r. 1866 trvala jen 6 týdnů a válka Německa proti Francii sotva rok. Ztráty na životech a národním majetku byly v těchto válkách celkem nepatrné.

Všechno, co se na rozhraní století hlásalo o svobodě individua, patřilo do dob blaženého míru, do dob, kdy lidstvo neprožívá těžké krise, kdy národové nebyli nuceni mobilisovat všechno, co mají, když nastoupila totální válka o bytí všech. V té chvíli každý příslušník národa přestal být individuem, je pouhým číslem, které jen a jen *poslouchá*.

Kdo znal poměry u nás před válkou a kdo znal trochu Slovensko, nevěřil, že tu lze ze starého područí naráz skočit do velikých demokratických svobod západních států, kde se k nim probírali bolestně celá století. Nic člověka nekazí tak jako nezasloužené bohatství, třeba jen v podobě veliké svobody.

Versailleský mír představoval pro mnohé znamenité posvícení demokracie, kterému, jak se zdálo, nemá kdo odzvonit. Byly tu Společnost národů, odzbrojovací konference atd. Klid byl zajišťován německými poplatky reparačními v přesvědčení, že dokud Němci budou platit, dotud také nebudou mít ani vindry na zbrojení. Proto se jim reparace vyměřily hned na celá pokolení. Čerta prostě zavřeli do kufru a demokracie si na jeho víko sedly a klátily nohama. Z čerta, třeba byl v kufru, se nestal cherubín. Tím problém světového míru nebyl ani zdaleka vyřešen. Napětí trvalo, ale politika a veřejná morálka toto napětí ignorovaly.

Versailleským mírem začala druhá fáze veliké světové krise v podobě nové hospodářské revoluce. Sebe-

záchova si vyžádala v Německu už r. 1916 totalitní hospodaření všemi národními statky. První ruská pětiletka bolševiků přišla na přetřes až za 10 let po „Hindenburgově hospodářském plánu". V té době hospodářská spolupráce obou poražených a ochuzených velmocí byla velmi čilá.

Světová válka byla předehrou k největší revoluci, která lidstvo ještě čeká. Co tu však bylo studijního materiálu pro odpovědného politika! Podvědomý pud sebezáchovy v tísněných národech si vynucoval nové uspořádání společnosti, národního hospodářství, politické ideologie. Tísnivé poměry, aby nevyústily ve zmatek a bídu, se nejlépe na čas upravují rovnoměrným zatížením; to správně řeší jediné *vojenský řád.* Ten platí v boji puškou o svobodu jako v boji o chléb motykou.

Ale u nás vedoucí „předválečná" generace se s těmito zjevy nesnažila vyrovnat. Zavírala pohodlně oči, odháněla je od sebe opovržlivě oběma rukama. Nikdo si nedal poctivou práci, aby je studoval kriticky a *objektivně.* O italském „fašismu", tureckém „kemalismu" a německém „nacismu" se prostě prohlašovalo, že to jsou přechodné výstřelky a že jako každá nemoc mohou končit uzdravením nebo smrtí pacienta. Náš demokratismus byl prý proti nedemokratickým chorobám znamenitě očkován. Marodit jsme neměli v úmyslu a nebylo prý tedy také proč totalitní infekci studovat.

Při tom, a to bylo právě humorné i tragické, zapřisáhlí „marxisté" představovali prakticky jen úslužné harcovníky chránící liberalistický a egoistický kapitalismus před mnohem pokrokovějším fašismem a nacismem. Tam, kde bylo, jak se lidově říká, de-

mokracie „plná huba", skutky vyhlížely despoticky a autoritářsky. Nikde nevládl tak bezduchý názorový teror jako v politických stranách, které se denně desetkrát dušovaly jménem Masarykovým. Nevrlé, nedůvěřivé šosáctví radikálních mluvků s jejich komplexem méněcennosti rozložilo se pohodlně za ostnatým plotem organisačních předpisů a stanov. Odtud ostřelovali každou nespokojenou a otevřenou hlavu.

*

„Kdo mezi vrabci je první, není první mezi ptactvem" řekl kdysi Kollár. Voda, která stojí, nakonec začne zapáchat. To platilo také o naší demokracii. Tak jako se v době největší moci církve (v století XV.) nečtla bible, tak se u nás v době největšího odbytu demokratických idejí nestudoval Masaryk. Vzpomeňme jen, jak namáhavě se vydávaly jeho spisy. Pokrokářství První republiky Masaryka špatně zažívalo, nehledělo ho prakticky prohlubovat a *přizpůsobovat novému světovému vývoji.* Dovedlo se za něho nejvýš jen schovat, páchalo-li právě nějakou neplechu. Naše menšinová politika byla zcela protimasarykovská a president Masaryk měl ve vlastní vládě někdy většího censora svých proslovů než kdysi profesor Masaryk v rakouské byrokracii.

Předválečnou generaci, která se ujala osvobozeného státu, netvořili lidé nepěkní, nýbrž nepřipravení, překvapení poctami a úkoly, které na ně v pravém slova smyslu dopadly. Proto tato generace snadno podlehla s jedné strany prospěchářství a s druhé strany prázdnému hereckému postoji. Nepodařilo se jí zaujmout v První republice a v poválečném světě správné místo. Dva lidé tu byli pouze na výši vedle Masaryka: Švehla a Rašín. Největším hříchem předválečné naší generace byla však *bezstarostnost.*

Druhý president Beneš tvrdil, že je optimista. První, Masaryk, jím nikdy nebyl. Znal své „hady a holubice“ příliš dobře. Ale ten, komu je osmdesát a něco let, dovede snad opatrně radit, ale neumí už poroučet a trestat. Poválečná rozpustilá a bezstarostná generace měla u nás příliš dobrého poručníka. Druhý president si namlouval, že všechno řídí, zatím co se nechal bezděky nést proudem. V jedné ze svých úvah napsal mimoděk tato výstražná slova: „Kde demokracie zklamala nebo padla, zklamala vždy pro nedostatek autority státní a úřední, pro občanskou nestatečnost a *nepřipravenost svých vůdců.*“

*

Ale naše předválečná generace nebyla jediná, která zasluhovala kritiky. V ostatních demokraciích na západě to nebylo lepší. Předválečná generace, která ve Francii a Anglii míchala karty světové politiky, dala se r. 1938 na smutný ústup, jakmile válečná generace v totalitních státech zadupala. Demokracie zůstaly při tom v boji o politické vedení střední Evropy o plné dvě délky za totalitními státy. Válečné generace v těchto státech byly rychlejší, ráznější a pevnější. Je to pochopitelné. Předválečná generace v čele demokracií, to byli a jsou šedesátníci. Válečná generace států totalitních, to jsou dnes čtyřicátníci.

Předválečná generace v táboře vítězné Dohody podlehla dvěma omylům:

1. že mír je nejméně na dvě generace zajištěn,*)
2. že Německu byla vzata možnost vybudovat novou válečnou moc v takovém rozsahu, který by mohl ohrozit mocenskou rovnováhu pořízenou v letech 1919 a 1920.

---

*) Masaryk r. 1923 v Paříži prohlásil, že mír je zabezpečen na 40 let.

Oba tyto omyly spolu souvisely. Proto jeden bez druhého nemohl obstát. Dlouhý světový mír mohl být zajištěn pouze svorností vítězů a podřízeností Německa. Bylo jasné, že nesvornost v táboře Spojenců sama o sobě vystupňuje německou sílu, že tato nesvornost chtěj nechtěj z Německa vytvoří důležitou politickou kombinační složku a tím mu umožní, aby se zvolna zbavovalo břemen mírových smluv. Stará historická pravda je, že smlouvy vnucené poraženému platí jen do té doby, *než klesne převaha sil,* o které se tyto smlouvy opírají. Tuto převahu likvidujeme tím, že se staráme o vlastní vnitřní posílení, že vnášíme do tábora diktujících rozklad a nedůvěru.

Předválečná generace, která řídila v třicátých letech XX. století osudy evropských demokracií, měla na západě některé výhody před předválečnou generací vedoucí osvobozené Československo. Vůdcové západních demokracií vyrostli ve svobodných státech, které byly velmocemi s pověstí vítězů, měli své sebevědomí, společenské vybroušení, znalost mezinárodních zvyků a navazovali na tradici celých století. A tato tradice byla kusem pevného ducha mocného státu, který nakonec tkvěl i v tom nejbouřlivějším radikálu.

Naše předválečná generace neměla oné politické a historické sebejistoty, jaká byla na Západě. Více než polovinu života měla už za sebou, když se z poddaného cizí moci stala občanem svobodného státu. Naše předválečná generace měla také mnohem obtížnější úlohu než její vrstevníci v čele západních demokratických velmocí. Zde se s novou vedoucí vrstvou musily budovat celý správní aparát a vlastní armáda. Byl tu lid na zelené louce a kolem se mu měla teprve postavit státní ves.

*

Zatím co ideologové a političtí machři si myslili, že svět jde vstříc blahobytu a klidnému rozkvětu, v podzemí, v hospodářské strojovně států a mezinárodního obchodu to přestávalo klapat. *Mechanismus světového hospodářství, který byl tak zle namáhán za války světové, ukázal se velmi opotřebovaný.* Požadavky, které se naň kladly, převyšovaly už dávno jeho maximální výkonnost.

Tam kde nastane porucha v elektrickém vedení, sahá se po svíčkách a petrolejových lampách. Co jsme viděli v mechanice, to platí také o ideologii a civilisaci. Stačí, aby se porouchal vodovod a město v několika dnech začne obléhat staré, dávno nevětrané studně. Nouze vždy vynese do popředí osobní zájem. To platilo také v hospodářské soustavě světové před velikou obecnou krisí r. 1929. Co v této soustavě mělo po válce světové alespoň nádech kolektivní nezištnosti a sociálního pokroku, najednou se vytratilo. Soukromý kapitál se začal surově rvát o své zisky a proto hodil státu na bedra všechny sociální povinnosti. Nač by někoho živil, když na něm nevydělává? Proto poslal státu na krk miliony nezaměstnaných, jejichž armády úmyslně zvětšoval. Poněvadž většina státních příjmů pochází z nepřímých daní, které platí stejnoměrně chudák i boháč, chudák začal živit chudáka státními podporami.

V Německu nakonec chudáci pracující na chudáky měli toho dost. Jejich vůdcové se ukázali pouhými přisluhovači kapitalismu, který zcela bezohledně hodil přes palubu, koho mohl. Co byla platná sociální opatření invalidní a starobní, kterými se vůdcové pracujícího lidu chlubili, když při nezaměstnanosti nebyla naděje něco z těchto vymožeností inkasovat? Povrchnost a pohodlí pokrokářů, krátkozrakost a egoismus kapitálu vyvolaly německou národně-sociální revoluci.

Víra v blahobyt zajištěný světu mírovými smlouvami viděla v mozcích pokrokářů předválečné generace pouze jedno nebezpečí, které mohlo vyvolat nepříjemnosti, *a to byli vojáci.* Potíral se antisemitismus, ale antimilitarismus se podporoval. Antisemita s antimilitaristou projevovali komusi své opovržení. Armáda byla parasit, semeniště neklidu, líheň politických dobrodružství a neomalených siláků. Ale s vaničkou se vylévalo i dítě. Boj proti militarismu byl také bojem proti občanské anonymní obětavosti, proti občanské ukázněnosti a poslušnosti, proti odvaze a hrdému čelu.

Vznikal zvláštní demokratický civilismus, který měl opačné vlastnosti zdravých vojenských ctností: egoismus, nekázeň, leptavost, zbabělost, pochlebnictví a šťouralství. Květy z těchto duševních kobek a kanálů předvedli po zářijové krisi v r. 1938 někteří francouzští intelektuálové, když bez ostychu tvrdili, že lepší je živý pes než mrtvý lev.

V Mnichově byly především poraženy morálka a duch demokratických zástupců západu. Vojáci totalitních států živení z jednoho hrnce zvítězili bez boje nad civilisty demokracií zvyklých jídlu o čtyřech chodech.

U nás v okamžiku, kdy jsme oplakali ztrátu země v pohraničí, nejvíce se draly do popředí obavy z obecné národní bídy. Pokud jde o hospodářskou stránku národního života, nevíme, zda nehrozilo větší nebezpečí zkázy v době, kdy se ročně (1938) vydaly na zbrojení 4 miliardy (z toho 2 miliardy řádného rozpočtu). Kde je vůle k práci, nehrozí bída hmotná. Je jen třeba, aby se poměrům přizpůsobila hospodářská soustava. Jinými slovy: je třeba zrevidovat důkladně naše liberalisticko-kapitalistické hospodaření podle poznatků německé národně-sociální revoluce. Ta není

v stejnokrojích a v pozdravu, nýbrž v tom, *že soukromý kapitál byl přinucen sloužit národu a státu.* U nás stále ještě slouží především sobě.

Bída hrozí, ale ne materiální. Hrozí bída mravní. Poněvadž jsme včas neprovedli střídání generací, visí nad národem vědomí slabosti jako těžký mrak. Celý národ byl postižen komplexem méněcennosti. Z toho se musí prokousat. Nejprve je třeba odstranit ložisko bacilů a tím je právě stará předválečná generace, která zavedla stát do dnešní situace, generace, která nedovedla vyřešit problémy vnitřní, která utíkala od problémů zahraničních a čekala na nějaké zjevení, zázrak. Armáda, která věří v zázraky, nepotřebuje generálů ani intendantů.

Proto třeba postavit v čelo státu novou generaci válečných čtyřicátníků, kterou podepře mládež dvacátníků, třeba vybudovat novou hospodářskou soustavu, která zkrotí egoismus kapitalismu, třeba vypěstovat novou víru, lásku a odvahu, které všude bude cítit a o kterých se nebude jen planě deklamovat.

II.

DVOJÍ POJETÍ DOBY

Jakmile chceme dojít k nějakému snesitelnému názoru na dobu a směr, kterým se ubírá, vždy narážíme na určitou nepříjemnou prázdnotu, která není ve skutečnostech, o něž se zajímáme, nýbrž *v zděděných a nacvičených představách.* Nejde o názory a předsudky širokých vrstev, nýbrž *o pojetí vzdělanců.* Nevědomost je tu slovo velmi šetrné. Roger Bacon rozeznával čtyři hlavní zdroje nevědomosti: úctu před autoritou, zvyk, předsudky nevědomého davu a marnivou a neučelivou pýchu lidské povahy.

Hledáme-li při zkoumání svého postavení v době a v Evropě autoritu, kterou by naše nevědomost ctila, pak je tu jen autorita neúspěchu, který nás právě postihl. Zvyk a předsudek jsou oporami pro nekritické duchy. U nás však v názorech na zahraniční politiku a na dobu není zvyků ani předsudků jako na příklad v Anglii. Zbývá tedy pouze jediný původ naší nevědomosti — „marnivá a neučelivá pýcha lidské povahy".

Nespokojenec, který sám jiné cesty nezná, který vůbec o jiné neví, který nezná historii, bije nyní kolem sebe, aby pěstoval povyk.

Blahobyt, touha po vědění a moci vždy působily na člověka, aby tvořil větší a větší celky. V říši, která sahala od smrkových lesů až k palmovým hájům, měl občan mnohem pestřejší jídelní lístek. Byla tu také

větší možnost kulturní tvorby, větší výběr duchů a větší naděje slávy a věhlasu.

Cesty k tvoření velikých politických celků byly dvě. Na jedné se užívalo *síly,* na druhé *přesvědčování.* Je bohužel stará potvrzená pravda, že ti, kteří šli cestou meče, vytvořili více říší, než ti, kteří volili cestu přesvědčování a dorozumívání. Když se po meči nedal do práce duch a nevytvořil v celku silou okutou *vysokou kulturu,* pak říše meče mívaly jen přechodné trvání *Meč staví, kultura udržuje.*

Hledáme-li prototypy obou politických směrů, pak ten, který byl ve znamení meče, představoval starý Řím a to, co vzniklo kulturou, představovalo staré Řecko. Mladý Řím ovládl mečem starší Řecko, ale v Římě dávno už vládli barbaři, zatím co v Cařihradě na východě celých dalších tisíc let se žilo ve znamení staré řecké kultury. *Kultura je silnější meče.* Největší silou ovšem je, *dá-li se meč do služeb veliké kultury.* Meč potřel náboženství, které přinášelo lidské oběti, a dal vítězit křesťanství, pomohl odstranit otroctví, vrátil člověku svobodu svědomí. Tu dělal práci kulturní, dobrou a věčnou, která bez meče by se stěží dostala z knih a úvah do skutečného života.

Pojem kultury je ovšem velmi relativní a v tom je nebezpečí. Je třeba zjistit, co je kultura skutečná a co je její imitace, padělek. V době *národních* kultur je mnoho sporů o to, která kultura je vyšší, pokročilejší. Za mečem, který dělá politiku slučovací, pravidelně stojí dnes jako morální páka kultura s velikou zálohou pevných historických odkazů. Meč potřebuje davy poslušné, zanícené. Pouhý rozum nedá však dohromady tyto dynamické síly. Meč je cit.

Prozatím vždy cit vítězil nad rozumem. Proto politik, který chce budovat říše, státník, který chce mobilisovat síly velikých celků, *nesmí se dovolávat rozu-*

mu, nýbrž musí rozněcovat city s hlubokými rasovými a krvetvornými kořeny. Naše zahraniční politika se dvacet let dovolávala rozumu celého světa a nakonec se jí nepodařilo za celou generaci stmelit ani Malou dohodu. Sta konferencí nedalo dohromady to, co vykonala jedna dobře koncipovaná válka nebo již pouhá pohrůžka.

Kultura s mečem je více než meč sám, ale kultura bez meče je méně než meč. V tom byla tragedie demokracií, které se uhostily po světové válce v přeorané střední Evropě s přemírou nejzajímavějších plánů na pacifikaci Podunají, střední Evropy a celé Staré pevniny. Na meč se při tom zapomínalo anebo se úmyslně pomíjel z obavy, že kultura a svoboda budou zkráceny.

Chtěla-li se francouzská revoluce ubránit, nestačilo volání po právech člověka a svobodě třetího stavu. Musily se mobilisovat masy. Pod knutou tvrdé kázně bylo třeba je vyzbrojit a uživit.

Povinností zahraniční politiky v době, *kdy hranice nejsou zcela bezpečné* a kdy se stále mění vztahy sil a idejí, je *zajistit státu největší možnou sílu železa.*

K spojeným státům středoevropským mohlo se dojít dorozuměním nebo silou. Dorozumění ovšem nařizovalo značné ústupky jedněch ve prospěch druhých. Dorozumění ve střední Evropě předpokládalo, že bude ponechána sama sobě, že se nerozdělí na mocenské bloky, že co nejrychleji se tu odstraní rozdíl mezi poraženými a vítězi. To se však nestalo.

Zbyla proto jen druhá cesta: *sjednotit střední Evropu silou.* Jako exekutoři přicházely tu v úvahu dvě moci: buď Francie s Italií nebo Německo s Italií. Co při tom budou musit obětovat drobné státy východní části střední Evropy, záviselo především na jejich branné tvrdosti a ne na jejich kultuře.

Domlouváním a přesvědčováním se za dvacet let nedošlo v úpravě střední Evropy ani o krok dopředu. Na to bylo třeba Bismarcka nebo Cavoura. Komenskému bez armády se také nepodařilo rozumnými radami dát do pořádku střední Evropu za války třicetileté. Rovněž bezvýsledná byla výzva velikého Kanta, s kterou se před více než stoletím obrátil na evropské národy, „aby opustily dosavadní bezzákonný stav divochů a sjednaly spolek národů, v němž každý i ten nejmenší stát mohl by zajistit svou bezpečnost a svá práva."

*

Všechny veliké říše v minulosti byly utvořeny z celé řady národů. Pravidelně jeden národ stavěl velikou říši. Postupně však uznal práva ostatních, třeba silou připojených. Tak vznikla nakonec veliká říše představující prastarou společnost národů na území Číny, která byla založena před Římem a která jej přetrvala až do dneška.

Říše římská, mongolská, musulmanská i britská byly vytvořeny mečem. V jejich čele stál jediný vládnoucí národ a jeho řeč byla a je první, úřední. Čínská říše před Kristem představovala směsici království a městských republik, které měly k císaři-knězi asi podobný poměr jako ve středověku křesťanské státy k papeži, nebo, donedávna, samostatné státy ke Společnosti národů. Čínský letopisec v VI. století před Kristem tvrdil, že Čína sestávala tehdy z pěti až šesti tisíc nezávislých států a nazýval to „dobou zmatků".

Se starým dunajským císařstvím Habsburků to bylo obráceně. Habsburské soustátí vzniklo dorozuměním několika národů, kteří se potřebovali spojit proti turecké velmoci. Neprozíravá habsburská dynastie postupem času porušila rovnost mezi národy a praco-

vala k nadvládě jednoho národa nad ostatními. Končilo to rozpadem státního útvaru, kde převaha jednoho národa rostla v opačném poměru k poklesu nebezpečí, které tento útvar původně vyvolalo k životu. Čím více ustupovali Turci ze střední Evropy, tím se stávala Vídeň větším pánem nad národy, kteří kdysi bojovali s Turky.

V druhé půli XIX. století vidíme ve východní části střední Evropy dvě říše sestávající z mosaiky národů: Rakousko a Turecko. V západní části střední Evropy jsou však v té době dva velcí národové, kteří tvoří dva shluky malých samostatných států a státečků. Prvý shluk představovaly státy a státečky německé a druhý státy italské. Turecko vytvořilo říši mečem. Tam vládla jedna vrstva vyznávající jedno náboženství bez ohledu na jazyk a původ. U Veliké Porty, jak se nazývala turecká vláda, mluvilo se všemi možnými balkánskými jazyky. Jednotící ideou bylo náboženství. V habsburské říši byly poměry podobné. Národy sjednocovalo náboženství a úředním jazykem byla původně náboženská řeč, latina. Ale v době, kdy Turecku vypadaly zuby a hrozilo nebezpečí, že národové rakouské rodiny se rozejdou, poněvadž příčina, proč se spojily, se z Podunají vytratila, rakouská dynastie pohlížejíc na podunajské státy jako na vlastnictví, začala centralisovat moc. To Rakousko uvnitř tak oslabilo, že se stalo stejně churavým státním organismem jako Turecko.

V té době v severním shluku německých států se vzchopil jeden, aby mečem z tohoto houfu utvořil jednu říši. Také v jižním shluku italských států se vynořuje sjednotitel. Prusko se Sardinií se spojují proti Rakousku oslabenému špatnou vnitřní politikou a sjednocují po porážce Rakouska 1866 národy německý a italský. Střední Evropa mění svou tvářnost. Ve-

dle dvou ochabujících *národnostních* velmocí Rakouska a Turecka, objevují se tu dvě velmoci *národní*. Německo a Italie. Ty jsou zřejmě v převaze nad státy národnostními, jejichž rozklad pokračuje. Turecko se v Evropě rozpadlo r. 1912 a Rakousko-Uhersko roku 1918. Na území bývalého Turecka a Rakousko-Uherska vzniká řada samostatných států nacionálně uzavřenějších.

Nově vyrostlá německá velmoc bude opakovat ve střední Evropě pochod, který už jednou provedlo Rakousko po vpádu Turků. Německá říše vybavená mohutným těžkým průmyslem, který může svými výrobky zásobovat tři taková Německa, půjde přirozeně cestou nejmenšího odporu. Tento malý odpor je v prostoru malých států vzniklých na zříceninách Rakouska a Turecka.

Za poslední půl století politické těžiště ve střední Evropě se přeneslo z jihovýchodu (Rakousko-Turecko) na západ (Německo-Italie). Aby tento nový tlak se mohl zachytit, potřebovala se reorganisovat zbývající část střední Evropy. My jsme tu podnikli pokus, který měl obdobu v řecké historii, kdy shluk řeckých demokratických států se snažil zastavit postup Filipa a Alexandra na jih a na východ. Při tom ovšem každý z demokratických řeckých států chtěl vést a v boji s Makedonií na svých spojencích něco ještě vydělat. Ve střední Evropě to nevyhlíželo lépe. Maďarsko chtělo být opět 20milionovým státem v rámci starých historických hranic. Polsko snilo o území, které mu patřilo ještě ve druhé polovině XVIII. století na východě. Italie chtěla obnovit své panství nad vším jaderským břehem. Německo snažilo se získat prostory obývané Němci.

*

Středem pozornosti ve všech kombinacích bylo především Československo.

Ono nehledalo však bezpečnost v bloku, který by mu dobře kryl boky a týl, nýbrž vycházelo z logiky světové politiky, pokud to byla logika vítězů z r. 1918. Československo se proto všemi silami přičiňovalo, aby se nehýbalo ani písmenou mírových smluv.

Zdálo se mu, že ostatní Evropa nemůže dovolit, abychom byli Německem pohlceni. Ne snad jen z lásky k nám, nýbrž z pochopitelného strachu Západu o vlastní krk. Od Polska a Italie nás *nedělily zájmy,* naopak právě zájmy státní nás sbližovaly, ale *odpuzovaly nás ideologie.* Kritisovali jsme v Polsku politiku „plukovníků", která tam zavedla poloviční diktaturu, a v Italii se nám nelíbila diktatura celá. Chovali jsme se jako velmoc, která může hojně udílet rady, ale opatrně rozdávat svá přátelství.

Báli jsme se těsné spolupráce s Polskem. Nám se zdálo, že Polsko je předurčeno k novému dělení, poněvadž dvě největší velmoci, Německo a Rusko, si patrně jednou přijdou pro území, které musily dát obnovenému Polsku. Plán byl u nás tento:

1. Pevné přátelství s evropským Západem, s Francií a Anglií,
2. utužení svazků mezi státy Malé dohody,
3. sblížení Malé dohody s dohodou Balkánskou,
4. přijetí Maďarska jako rovnocenného člena Malé dohody a Bulharska jako rovnocenného člena dohody Balkánské,
5. Dobrý poměr k Německu a k Rusku.

Zapomínalo se však na „křídla" Podunají. Bylo ještě třeba co nejdůtklivěji dbát:

6. *nejtěsnější spolupráce* obou středoevropských dohod *s Italií a*
7. *bezpečného sblížení s Polskem.*

Italie byla nám v mnohých problémech potřebnější než Anglie a Polsko osudovější než Francie. Vycházeli jsme z předpokladu, že převaha Západu, stojícího pevně za naší nedotknutelností, nahradí všechny kombinace středoevropské, které by se byly neobešly bez určitých ústupků (Polsku ve Slezsku a Italii v Rakousku a Maďarsku).

Naše zahraniční politika nebyla špatnou kombinací určitých skutečností až do r. 1935. Od té chvíle však bylo to s ní jako se Schlieffenovým operačním plánem, který vyhovoval poměrům r. 1905, kdy Rusko bylo hrozně oslabeno válkou s Japonskem a revolucí domácí a kdy Francie nemohla počítat s pomocí Anglie a s neutralitou Italie. Od r. 1935 nebyli jsme už dosti pružni v posuzování mezinárodní situace. Stále se nám zdálo, že vítězné demokracie jako bílí andělé bojují s předem poraženou německou totalitou ďábelsky černou.

Západní liberalismus nám zle učaroval právě ve chvíli, kdy tato pohodlná dáma už vcházela do ctihodných let. My na své lásce neviděli její vrásky, vadná kolena a lokty. Věřili jsme pohádkám o nezávislosti tajemného „veřejného mínění", které musí respektovat na příklad britská vláda. Neviděli jsme, že tato britská vláda si s „nevyzpytatelným" veřejným míněním pohrává jako chlapec s elektrickým vláčkem. Mnoho jsme se musili učit, ale nedoučili. Ne všechno demokratické bylo hezké a ne všechno autokratické bylo dílem satana.

Ale to nebylo rozhodující. Nakonec rozhodla *síla vůle.*

*

Mělo-li Československo mít pro ostatní netotalitní a hlavně neněmecký svět nějakou hodnotu, mělo-li hrát zítra v tomto světě nějakou úlohu, musilo mu být především *užitečným.* Každá láska je egoistická.

Užitečnost Evropě, užitečnost světu dávala onu stabilitu, bez níž nemohl se udržet stát takového složení a tvaru, jako byl náš před říjnem 1938.

Známe z Masaryka výrok o německém imperialismu, který se mu jevil jako prodloužení starého a vleklého antagonismu římsko-řeckého, antagonismu nejen národnostního, nýbrž i kulturního. Při tom Masaryk zapomínal, že podle určitých sociologických zákonů Řím musil ve starověku zvítězit nad Řeckem, které až prostopášně promarňovalo v drobných sporech a intrikách své skvělé národní a kulturní síly. Římský kolektivismus vyhrál nad řeckou individuální anarchií. Proti řeckému ideálu „svobody" postavil se římský ideál „státu" a ten nakonec zvítězil podle všech pravidel, která dbají života a životnosti lidstva. Vítězství Říma nebyl historický omyl, nýbrž to byla sociologická nezbytnost. Místo věčných řeckých drobných válek a kramářské politické podlosti přišla „pax Romana" vojenské drsné přímočarosti. Nikdo neviděl onen strašně zoufalý rozklad řecké společnosti, budované na demokracii drobných egoismů a chytráctví, tak jasně jako Demosthenes.

Věřili jsme, že nové národně-socialistické Německo je pouhou reakční kopií starého císařského Německa. Zdálo se nám, že nové Německo je nejčernějším prostorem v nové Evropě a že Rusko na východě a demokracie na západě jsou zástupci pohybu lidstva do leva, jak se to pro jednoduchost označovalo. Věrni zájmům malého člověka, který u nás představoval drtivou většinu národa, šli jsme s levicí, které patřila budoucnost. Tuto levici jsme viděli na západě a na východě. *Omyl nebyl v tom, že bylo špatné sázet na levici. Omyl vznikl z toho, že se za levici pokládalo to, co jí ve skutečnosti ani nebylo.*

Hesla sebeurčení národů a životní soběstačnosti

byla hesla levá. Poněvadž však ohrožovala naše hranice z versailleského a trianonského míru, snažili jsme se tato hesla sabotovat poukazem, že jsou to jen barevné obálky nového zhoubného imperialismu, s nímž levý svět, jako s pravicí, zápasil přes čtyři léta ve válce světové.

Chtěli jsme být vzorem státu pokrokového. Československo mělo mít pověst nejmírumilovnějšího člena Společnosti národů. Jeho občan měl se světu chlubit největšími osobními svobodami. Při tom jsme chtěli tvořit uprostřed Evropy nejen most mezi východem a západem, nýbrž také lávku mezi severem a jihem. Most je však více než hráz. Jeho smělé klenutí musí umožňovat i povodni, aby pod ním prošla. Musí být pevný, aby při tom nepovolil. Když jsme však tento most vybudovali, evropský vývoj si zvolil jiné řečiště. Západ neužil našeho mostu, aby se spojil s východem.

Chtěli-li jsme uchovat své postavení ve střední Evropě jako nezávislého státu, potřebovali jsme k tomu velikých vnitřních sil v podobě *divisí, průmyslu a vůle žít. Když jsme měli všechno na místě* bylo jen třeba, aby byl dobře *odhadnut směr vývoje Evropy.*

„Evropský zítřek" zaslouží si však několika slov. Je to osud celé staré pevniny, kde jsou tři veliká mraveniště, každé po půl miliardě obyvatel: Evropa, Indie a Čína. Indie s Čínou jsou si blíže. Od Evropy je dělí poloobydlené prostory Asie, přední, střední a západní Sibiř. Čínští pokrokáři sní o železniční síti, která by spojila Indii s Čínou a která by vydala čínské kolonisaci Sibiř, střední Asii a vymrštila svá traťová tykadla směrem k Evropě. Čínské a indické železnice navazující na ruské v Turkestanu, musí v každém Evropanu budit těžké starosti: Znamenají *miliardu Asiatů na pochodu do Evropy a Afriky!*

*

Ve skutečnosti stali jsme se *hrází proti postupu Německa na jih.* Tato hráz ve střední Evropě měla chránit zájmy západních demokracií v Blízkém orientě. Na Dunaji a Labi udržovalo Československo přední stráže černomořských průlivů a ochranu britských leteckých základen v Přední Asii. A tak jsme se octli trochu v rozporu s vývojem *sebeurčení národů* a jejich spravedlivého práva na *životní prostor.*

V podobném postavení jako my v Evropě střední je Rusko na Staré pevnině. Tlak, kterému je vydáno, má opačný směr, od jihovýchodu na severozápad. Čím je ve střední Evropě Německo, tím jsou v Asii Čína s Japonskem (konečně i Indie). Chtěli jsme chránit jih střední Evropy v domnění, že nám za tu službu bude evropský Západ vděčný. Rusko čeká úkol chránit celou Evropu před Žlutým nebezpečím.

Je trochu rozdíl *být na polních strážích starého světa nebo představovat předvoj světa nového.* To jsme si dobře nedovedli spočítat. Šlo o to, jak má Československo spolupracovat na nové Evropě a jak Rusko má spolupracovat na novém světě. Ve skutečnosti se však k práci v novém světě přihlásilo také Německo. To jsme si včas dobře neuvědomili. Ocitli jsme se mezi totalitním tlakem německým a totalitním tlakem ruským. Pod těmito dvěma tlaky Západ začal vyklízet posice ve střední Evropě a my jsme se náhle proměnili *v ustupující zadní voj vítězů z války světové.*

Opět jsme se neřídili Masarykem, který řekl: „V každém případě naše postavení ve středu Evropy *a naše nepočetnost nutí nás k politice bdělé, opatrné, nikoli chytrácké* — doby politického chytračení minuly a nikdy nepřinesly skutečného užitku.“ Z toho jsme odvozovali, že naše politika nesmí se spojovat nikdy se státy dobrodružných a výbojných sklonů. Ale

neznamenalo to, že se máme na život a na smrt spojovat se státy, které se vzdají zakrátko zájmů ve střední Evropě.

Historie poučovala i v jiném směru. Staleté boje Němců s českými kmeny na počátku středověku skončily poznatkem Němců, že Čechy nelze dokonale pokořit nebo udolat. Ale byl tu také poznatek knížat českých, že německému tlaku Češi odolají jen přísnou vnitřní kázní, velikou bojovností a centralisovanou státní mocí. Dále poznali naši předkové velmi dobře že *trvalé nepřátelství s německou říší by vedlo k české záhubě.* Česko-německý zápas skončil tím, že česká knížata, *opuštěná spojenci,* vstoupila do svazku německé říše, jako největší, *vojensky nejmocnější* a politicky nejsvobodnější lenníci. České kníže jako kurfiřt německé říše mělo k říši jen vojenské povinnosti. Ve XII. století český voják a rytíř měli v Evropě dobrý zvuk. Praha byla dlouhou dobu politickým středem „První říše", jak Hitler s van den Bruckem nazývají Svatou říši římskou národa německého. Čeští králové byli nakonec německými císaři a Praha metropolí střední Evropy. Tento střed se později přesunul do Vídně a v druhé půli XIX. století z Vídně do Berlinu.

Praha jako *politický střed střední* Evropy byla také jejím středem *vojenským.* V zemích koruny české šikovaly se největší armády proti křižákům, Turkům a Švédům. Za válek husitských jednu dobu Praha čelila celé ostatní katolické Evropě.

Německý vojenský odborník vydal pod pseudonymem Marcomanus r. 1935 úvahu o vojenském významu Československa, nazvanou „Brennpunkt Böhmen". Povídá tam: „Husité pod znamenitým vedením slepého vůdce Žižky a po jeho smrti pod Prokopem stali se prvotřídním válečnickým národem. Vynikající or-

ganisace, veliká úderná síla, znamenitá výzbroj a obratný způsob boje byly vlastnosti, jimiž se husité vyznamenávali. Činy husitů — vedle tažení československých legionářů za světové války — jsou základem národní a vojenské tradice československé. *I dnes vězí v československém nacionalismu pěkný kus husitství: bojovnost, tvrdošíjnost, lest, obratnost a bezohledná tvrdost!*"

*

Marcomanus se nespokojil jen pohledem do naší vojenské minulosti. Dělá také závěry do budoucna. „Husitské války vedené před 500 lety právě dnes ukazují *útočné možnosti z Čech.* Husité útočili postupně ze svého ústředního postavení do všech světových stran, k Dunaji na Bratislavu, proti Vídni, Linci, Regensburku, na horní Mohan, do Duryňska, Saska, do Lužice, dále podél Odry a Visly vzhůru až k Baltickému moři, pronikli do středního a horního Slezska a konečně hluboko do Karpat. Ani pěti křižáckým výpravám se nepodařilo husity pokořit."

Za dvě stě let po válkách husitských jsou české země nejvíce pustošeným polem války třicetileté, která začala českým odbojem proti Habsburkům. A za dalších sto let jsou země české polem války sedmileté mezi Marií Terezií a Bedřichem Velikým.

Napoleonské války se Čech a Moravy skoro nedotkly vyjma Napoleonův vpád do Moravské brány z jihu, který skončil bitvou u Slavkova, a kromě drobných bojů v severních Čechách 1813 před bitvou u Lipska. Podle Marcomana tažení 1805 (proti Rakousku) a 1806 (proti Prusku) ukazují, že *z Čech mohl mít Napoleon vydatnou pomoc, kdyby byly bývaly jeho spojencem.* To platilo jak o Napoleonově postupu na Vídeň 1805, tak o jeho ofensivě 1806 přes Duryňsko proti Berlinu.

Marcomanus k tomu říká: *„V této souvislosti je vidět, jak účinnou pomoc by mohlo Československo poskytnout Francii při bojích proti Německu.“*

Ve válkách proti Turkům, proti Švédům a proti Napoleonovi rakouské pluky postavené z Čechů prokázaly Habsburkům veliké služby. V r. 1866 v Čechách se začalo vlastně s budováním „Druhé říše“ bismarckovské, po pruském vítězstvím nad Rakouskem u Hradce Králové.

Země české koruny stávaly se totiž vždy válečným polem, jakmile zápasil sever střední Evropy s jihem. Boje západu s východem Evropy se území *Československa* vyhýbaly. Za války světové ruská ofensiva pronikla r. 1914 přes hřebeny slovenských a karpatských hor, ale zastavila se u Krakova, kam Rusové došli r. 1914 v sedmém týdnu války. *Po celou válku světovou české země představovaly pro Rakousko hlavní válečnou základnu, ve které bylo umístěno těžiště jeho průmyslu. Z československého* území, které nám daly mírové smlouvy, doplňovala se třetina rakouské branné moci a přes dvě třetiny rakouského válečného materiálu.

Není sporu, že ve středu Evropy, jako nejzápadnější Slované v německé záplavě, jsme se udrželi jen svými *kvalitami vojenskými.* Co pomohla kultura, když za ní nebyl ostrý meč? To, že tři sta let jsme neměli vlastního vojska, zanechalo v národě zlé stopy. I když se v odboji chopil zbraně, i když měl nakonec své vojáky rád, chyběla tu páteř *sebevědomí,* které nedává ani ta největší odvaha. *Náš národ je statečnější než jiní, ale v sebevědomí je daleko za ostatními.* Jeho statečnost není v souladu s jeho celým životem. Jednu chvíli v rozhořčení projeví divy odvahy a čelí smrti jako málokdo, ale stačí, aby rozhořčení a nenávist ochably a dá na sobě opět dříví štípat.

O Polácích můžeme uvažovat různým způsobem, ale jedno jim nesmíme upřít, že se od počátku upřímně snažili udělat ze svého lidu dobrou vojenskou masu, že hleděli rychle zahladit stopy 130 let od posledního rozdělení Polska. Pokus o několik povstání jejich vojenskou tradici jen oživil. Vzpomeňme jen, jak vlažně jsme byli připraveni na rok 1848 a jak rychle byl tehdy náš odboj likvidován, zatím co s Maďary si celé rakouské armády nedovedly poradit bez ruské pomoci. Poražení maďarští povstalci zaplatili svůj pokus o svobodu mnoho životy, ale už za 19 roků poté Maďarsko dostalo samostatnost, zatím co my jsme ostrouhali kolečka.

To, co jsme prožili na podzim r. 1938, připomínalo trochu r. 1848. Dvacet let nestačilo dát naší odvěké statečnosti onen plamen sebevědomí, který dělá státy trvanlivými. Maďaři živili dvacet let v národě myšlenku, že trianonský mír není konečným stavem a že je třeba se připravovat na den pomsty, na den obnovení starého velikého státu. Maďaři jsou v Evropě přec opuštěni, bez jazykových příbuzných, bez velikých spojenců. Dvacet let nepovolili a nakonec se dočkali alespoň částečné revise svých hranic. Česká statečnost bez sebevědomí připomíná dobromyslného medvěda, vegetariána, který se živý lesními plodinami. Teprve, když jej někdo napadne a vydráždí, stává se hrozným.

Nejhorší je však, že ono měkké demokratické pojetí doby, na jaké jsme si zvykli po světové válce, mnoho přispělo k tomu, že starý vojenský duch tohoto lidu nemohl se dobře proklubat na povrch, že medvěd zůstával netečným a přísným vegetariánem. Nejsmutnější bylo, *že za těch dvacet let se u nás nepodařilo vypěstovat tvrdou, odhodlanou, ráznou a obratnou vedoucí vrstvu.*

Intelektuálština staročínského rázu, která se u nás rozhostila, toužila zřejmě jen po pohodlí. Šermovala načesanými myšlenkami a krčíc se za lesklou zbroj západních demokracií, bojovala uštěpačným jazykem s jinými středoevropskými názory na smysl života. *Tento národ měl ještě dvě generace spát na tvrdé vojenské posteli* také proto, že pro boj o chléb, který nebyl za světové války malým člověkem dobojován, bude ještě třeba pevných, odvážných duchů, které nenajdeme nikdy za kavárenskými stolky a v nočních podnicích.

Náš intelektuál, jako náčelník národních davů, nevyhovoval ani pojetí starému, t. j. liberalistické demokracii. Poněvadž Československo ve střední Evropě dělalo západním demokraciím přední stráž, byl tento intelektuál vlastně v bojové čáře. Ale pak měl vyhlížet trochu jinak než jeho bratr na Západě. Nevyhovoval však ani pojetí druhému, které směřuje proti západní struktuře společnosti, poněvadž v tom případě by patřil do řad nové světové revoluce, jež potřebuje lidi tvrdé, kteří se dovedou obětovat.

Naše postavení ve střední Evropě, výjimečně významné vojensky (spíše než kulturně), žádalo zcela zvláštního člověka s jinou výchovou. Za ideály demokracie, kterými jsme tak vyzývavě mávali, skrývalo se u nás tisíce drobných egoismů a opatrníčků. Většina jich byli Masarykovci jen proto, poněvadž Masaryk vedl a byl právě u moci. Tento svědivý egoismus, který dovedl vydělávat na marxismu stejně jako na praporovém nacionalismu, zavedl nás tak daleko, že *vymíráme*. Mluvíme o národním neštěstí. Otřáslo-li námi, bylo štěstím, vysvobodí-li nás zítra z babylonského zajetí netečnosti a pohodlí, kterým se dávalo názvisko demokratické „svobody".

•

V zápase, který dnes prožívá Evropa a který ani zdaleka neskončil Mnichovem, bude Západ dlouho ustupovat, než nalezne dobrou morální základnu. Jeho nepřeberné hospodářské bohatství nebude mít tak dlouho potřebnou údernou sílu, *dokud se nepřizpůsobí metodám nových hospodářských celků,* jaké už vyvstaly ve střední Evropě.

Obdobou šlechty z feudálního absolutismu je za liberalistického kapitalismu Židovstvo. Emigrace Židů z německého středoevropského prostoru je obdobou emigrace aristokratů z Francie za veliké revoluce. V době, kdy půda byla měřítkem bohatství, vedoucí třída představovaná šlechtou vyšla z řad vojáků. Za kapitalismu a průmyslového magnátství vedoucí třída se už nerekrutuje z potomků vojáků, nýbrž *z těch největších nevojáků všech dob,* kterými po celé věky byli Židé.

Dnes jsme vklíněni do německého mocenského prostoru proto, poněvadž na Západě si včas neuvědomili rozhodující vojenský význam *Československa.* I dnes platí, že kdo je pánem Čech, stává se také pánem Evropy. Proto osud německé národně-sociální revoluce bude současně i kusem našeho osudu. *Čím více budeme připomínat Západ, tím více budeme drceni* a tím snadněji se toto naše rozdrcení podaří, čím více budeme lpět na oněch formách života a řádu, který nás zavedl k říjnu 1938.

V únoru 1939 řekl ministr zahraničí Dr. Chvalkovský, že velkou politiku musíme už přenechat velmocem. Pokus naší zahraniční politiky za První republiky, pod ochranou mocného ramena západních demokracií zorganisovat ve střední Evropě Podunají a Balkán, ztroskotal. Do r. 1933 středoevropská politika měla čtyři centra: Berlin, Řím, Varšavu a Prahu. Berlin se dohodl s Římem a s Varšavou. Když Západ

nepodpořil opuštěnou Prahu, střední Evropa ocitla se plně pod vlivem osy Berlin—Řím.

Střední Evropa není jen pojem geografický. To je starý celek různých národností, jehož složení se skoro tisíc let v podstatě nezměnilo.

Od západní Evropy odděluje střední Evropu isthmická spojnice mezi mořem Severním a Středozemním. Od Antverp při moři Severním až k Janovu při moři Středozemním je v přímé čáře 800 km. Tuto středoevropskou západní hranici kryjí v jižní polovině Alpy a v severní Rýn. Vojensky vzato je to hranice velmi dobrá. Proti východu vymezuje střední Evropu isthmická spojnice mezi mořem Baltickým a Černým. Od Královce při moři Baltickém až po ústí Dunaje na moři Černém je v přímé čáře necelých 1200 km. Východní hranici střední Evropy kryje vojensky, počínaje od jihu, veliký močál ústí Dunaje s řekou Prutem, ve středu veliký močál Polesí a na severu močály Mazurské. Co na západě obstarávají hory, to na východě připadá močálům a lesům, kam se utíkali národové východního středoevropského pohraničí při náporu nových příchozích z východu.

Obě hranice středoevropské: západní (Antverpy—Janov) i východní (Královec—Sulina) byly současně hranicemi uzavřené historie kulturní. Spokojíme-li se jen dějinami novověkými, tu západní isthmická hranice střední Evropy byla zároveň hranicí mezi Svatou říší římskou národa německého a Francií a východní isthmická hranice střední Evropy byla zároveň hranicí mezi Polskem a Byzancí na západě a moskevským a tatarským panstvím na východě. Později zde byzantskou hranici převzalo Turecko. Moskevská se zato protáhla až k Černému moři. Na západě nastal zjev opačný. Tam Říše římská německého národa počala vyklizovat svou alpskou část hranice na jihu.

V XVI. století prostory střední Evropy jsou pod trojí velmocenskou vládou: západní část patří k Říši římské (Německé) a vládnou jí Habsburkové. Východní část je na severu polsko-litevská a na jihu turecká.

V XVIII. století nastávají veliké změny ve východní části střední Evropy. Turecko ustupuje z Podunají na Balkán. Jeho místo zaujímá Rakousko a tak *prodlužuje německou říši k jihovýchodu.* S úpadkem Turecka dochází také k oslabení moci Polska, které pod moskevským tlakem ustupuje k západu za isthmickou čáru Královec—Sulina. Na počátku XIX. století Rusko už překročilo isthmickou čáru na východě o 400 km do nitra střední Evropy.

V XIX. století Turecko vyklízí postupně Balkán, kde se nyní kříží zájmy rakousko-ruské. V sjednocené Italii vzniká nová velmoc na jihu západní části střední Evropy. Trojspolek německo-rakousko-italský, smlouvou z r. 1882, stabilisoval středoevropskou hranici na západě proti Francii, ale *východní středoevropská hranice zůstala velmi vrátkou po ústupu Turecka,* na jehož území se tvořily samostatné balkánské státy. O ty zápasily Rusko s Rakouskem. Cílem Rakouska byla Soluň, cílem Ruska Cařihrad. Když se r. 1883 podařilo pro dvojspolek německo-rakouský získat Rumunsko, zdálo se, že jižní část isthmické hranice střední Evropy na východě je trochu stabilisována. Na severu však byla stále překročována Ruskem, které vnikalo jako klín mezi Německo a Rakousko-Uhersko. Od ruské hranice r. 1914 bylo k Vídni a do Berlina 300 km, jako od německých hranic do Paříže.

Ve XX. století po válce světové střední Evropa přišla o dvě staré velmoci: Rakousko-Uhersko a Turecko, které ustoupilo do Malé Asie. Rakousko-Uhersko se

rozpadlo. Ze střední Evropy ustoupilo Rusko a na prostorech, které vyklidilo, vznikl stát polský. *Zhruba se obnovila situace ze XIV. století,* kdy Byzantské císařství na Balkáně mělo asi totéž území jako dnešní Turecko a kdy na východní isthmické hranici stáli Poláci s Rumuny a na západní Italové s Němci. *Během posledních pěti století se politické hranice neustále měnily, ale národové střední Evropy zůstali na svých místech.*

*

Za 80 let po sjednocení Francie velikou revolucí došlo r. 1870 k sjednocení Německa a Italie. Národnostními velmocemi ve střední Evropě zůstaly Rakousko-Uhersko, Rusko a Turecko. Válka balkánská r. 1912 osvobodila národy balkánské a zlikvidovala Turecko. Válka světová osvobodila národy v Podunají a Povislí, likvidovala Rakousko-Uhersko a zatlačila Rusko k východu. Italie vytvořila stát sjednoceného národa italského. Totéž se podařilo Polsku, Rumunsku, Jugoslavii, Československu, Řecku a malým státům pobaltským. Ukřivdilo se Maďarům, kteří přišli o 3 miliony soukmenovců v Československu, Rumunsku a Jugoslavii a znemožnilo se sjednocení Němců, kterých zůstalo 12 milionů v Rakousku, Československu a Polsku.

Po versailleském míru a po likvidaci komunistické vlády v Maďarsku r. 1919, stala se střední Evropa územím ponechaným trochu samu sobě. Západ byl válkou unaven. Nepatrně sebou pohnul když r. 1920 ruské sbory se objevily poblíž Varšavy. Jakmile se polským vojskům podařilo vytlačit ruské nebezpečí za isthmickou východní hranicí středoevropskou, nastal klid. V roce 1922 přerušila jej rapallská smlouva německo-ruská, kterou se tyto státy vzájemně kryly proti možnému nebezpečí, jež jim mohlo hrozit od Spo-

lečnosti národů, kde nebyly členy. Tato smlouva byla doplněna r. 1926 závazkem neutrality kdyby třetí strana (strany) napadla Německo neb Rusko. Smluvní strany se tu zavázaly dále, že nepřistoupí ke koalici, která by Rusko nebo Německo ohrožovala hospodářským nebo finančním bojkotem. S Tureckem, třetí poraženou velmocí, sjednalo sovětské Rusko spojenectví na své jižní hranici. V r. 1926 Evropa a Blízký východ byly opět rozděleny. Na jedné straně vítězná Dohoda opřená o Společnost národů, kam vstoupily také státy vzniklé na rozvalinách Rakousko-Uherska, na druhé straně tři monarchie přeorané revolucí: Rusko, Německo a Turecko. Celkem 230 milionů stálo tak v nepřátelské frontě proti 270 milionům lidí žijícím v ostatní Evropě, kteří se sešli ve Společnosti národů. Německo se v té době bránilo závazkům Společnosti národů, poněvadž by tím bylo ohrozilo spojeneckou smlouvu s Ruskem. Šlo tu o § 16. smlouvy Společnosti národů, který by byl Polsku umožnil pomoc západní Evropy proti Rusku přes německé území. Rusko vyhrožovalo demokraciím západu komunistickou revolucí. Německo bylo ochotno spojit se třeba s ďáblem, jen kdyby se bylo mohlo zbavit versailleských pout. Západ, aby mohl z Německa dostat nadiktované miliardy, půjčoval mu nové, Německo pak z nich půjčovalo v podobě průmyslových výrobků Rusku a Rusko opět Turecku.

R. 1926 v Evropě byla pouze jedna mocná armáda s velikým letectvem. To byla armáda francouzská. Této rozhodující síle odpovídala také francouzská politika, která řídila osudy střední Evropy tím, že odzbrojené Německo šachovala na západě vlastními silami a na východě Malou dohodou a Polskem jako spojenci Francie. Proti bloku německo-rusko-tureckému o 230 milionech obyvatel, kteří se ocitli na že-

brácké holi, bylo 110 milionů obyvatel francouzského imperia, 20 milionů Belgičanů evropských a afrických a 70 milionů Malé dohody a Polska. Celkem to představovalo 200 milionů dobře vyzbrojených a zásobených, s volným přístupem k ostatnímu světu. Francie byla protiněmecká a protikomunistická. My patřili do francouzského spojeneckého systému. Anglie stála stranou obávajíc se v Evropě francouzské hegemonie a v Asii ruské výbojnosti. *Rusko i Francii bylo třeba oslabit.* Posilováním Německa jako spojence Ruska by se toho bylo dosáhlo. Silné Německo mohlo oslabit Francii, ale současně posílit Rusko. Silné Německo, které by rozvázalo smlouvu s Ruskem a které by se postavilo také proti němu, mohlo za podpory Japonska současně vyhovět oběma britským požadavkům. V mezinárodní politice stromy nesmí růst do nebe. My jsme byli všetečně dlouhou větví na takovém odvážném stromě.

*

Když demokratická vláda v Německu r. 1931 prodloužila na dalších pět let smlouvu se sovětským Ruskem, byla právě ve velmi trapné situaci vinou světové krise z r. 1929, která stále zhoršovala hospodářské i vnitropolitické postavení Německa. Zatím co Německo klesalo a rozkládalo se hospodářsky a politicky, vzrůstala moc sovětského Ruska, kde první pětiletka byla přece jen už pokrokem a stupínkem k strategické samostatnosti. Rusko v Asii sílilo, Německo v Evropě slábl0. Francie vycházela ze světové hospodářské krise v celku neotřesena. Vliv Francie v Evropě se upevňoval, vliv Anglie v Asii byl Ruskem ohrožován. V té době nastal přelom v základní koncepci světové politiky. Ve Španělsku byla svržena dynastie. V pozadí této demokratické revoluce bylo cítit prsty Francie.

Briand přichází s plánem Panevropské unie. V r. 1932 se za těchto okolností schází odzbrojovací konference v Ženevě, kde hlavní slovo jako evropský diktátor má Francie.

Zatím co v Ženevě se mluví a mluví, v Německu strana Adolfa Hitlera ve volbách dostala 37% hlasů. Na Dálném východě Japonci obsadili Mandžusko a útočili na Šanghaj. O rok později (1933) Hitler dostává v nových volbách už 43% hlasů. S 8% hlasů konservativců má nadpoloviční většinu. Japonci obsadili v severní Číně Džehol a vystoupili ze Společnosti národů. Nové volby v Německu dávají Hitlerovi už 92% hlasů, Německo vystupuje ze Společnosti národů. Nyní *praská francouzská spojenecká soustava.* Polsko sjednává r. 1934 s Německem pakt o neútočení. Stalin ztratil spojence v Německu, o které se opřelo Polsko, a na východě mu vznikla skoro přes noc dlouhá mandžuská hranice s Japonskem. *V r. 1931 nemělo totiž Rusko společnou hranici se žádnou velmocí.* V r. 1934 na východě s ním už sousedí Japonsko a na západě blok německo-polský.

Co všechno se nestalo za tři roky od vítězství konservativců v Anglii r. 1931! Za zmínku stojí, že právě v době, kdy se Německo rozešlo se sovětským Ruskem, Italie s ním sjednala r. 1933 přátelskou smlouvu a pakt o neútočení. Malá dohoda bez Jugoslavie uznala sovětské Rusko až r. 1934. Tehdy se odehrával ostrý boj mezi Italií a hitlerovským Německem o Rakousko. Tohoto sporu využila Francie, aby se upevnila proti Anglii a Německu a sjednala r. 1935 smlouvu s Italií. Rusko se objevuje v Ženevě. Francie společně s Malou dohodou pomáhá Rusku z isolace, Italie při tom asistuje. Anglie však sjednává téhož roku (1935) s Německem, bez vědomí Francie, smlouvu o zbrojení na moři. Když Italie proti vůli Anglie a *za souhlasu*

Francie r. 1935 vpadla do Habeše, Anglie používá proti Italii a Francii Společnosti národů, které *předsedá Československo. Tehdy jsme dělali anglickou politiku proti Italii i Francii.* Oslabujíce Italii zbavovali jsme se také ve střední Evropě vlastní stability. Anglii nešlo v podstatě o to Italii pokořit, nýbrž získat ji jako protiváhu proti Francii na Středozemním moři; Německo mělo být současně protivahou Francii a Rusku v moři Severním a Baltickém.

Když Italie r. 1936 šla potírat levičáky do Španělska, lámala tam současně francouzsko-ruský vliv nad západní částí Středozemního moře ve prospěch Anglie. V r. 1935 jsme dělali politiku anglickou v domnění, že je to současně politika pokrokových demokracií proti totalitním státům. To bylo v době, kdy Anglie se rozhodla opatrně využít totalitních států k upevnění svého postavení v Evropě a v Asii. *Jednu dobu šli jsme tedy jak proti Německu a Italii, tak proti Francii,* se kterou jedině jsme měli vojenskou smlouvu spojeneckou. V obou případech dělali jsme důsledně politiku Společnosti národů, které se zřeklo Německo vystoupivší z ní, a kterou pominula Francie, když umožnila Italii útok proti členu Společnosti národů (Habeši). Podpora fašistické diktatury se strany Francie byla pro nás také zradou na „demokratické ideji".

Když Francie viděla, že Polsko r. 1934 uhýbá, hledala náhradu v Italii a v Rusku. V květnu 1935 sjednala s Ruskem smlouvu o vzájemné pomoci. Za několik dní po ní jsme to učinili také. V červnu, tedy měsíc později, došlo k německo-britské dohodě o zbrojení na moři. Představme si nyní, že k bloku francouzsko-rusko-malodohodovému by se byla r. 1935 připojila Italie, jak to naznačovala smlouva francouzsko-

italská z ledna 1935. Britský manévr s cílem rozrazit Společností národů přátelskou frontu francouzsko-jugoslávsko-italskou se podařil potud, že nastalo ochlazení mezi Francií a Italií. První válka, kterou vedla Společnost národů sankcemi proti Italii, byla tedy Společností národů prohrána i k spokojenosti Anglie. V době, kdy bylo jasné, že Italie válku v Habeši vyhraje, Německo si troufá obsadit počátkem března 1936 demilitarisované pásmo v Porýní. Současně hledá cestu k Italii. Můstkem je smlouva s Rakouskem z června 1936. Na to odpovídá Anglie úvěrem Rusku. Začíná občanská válka ve Španělsku. Pokračuje sbližování Italie s Německem. Spolupracují ve Španělsku. V říjnu 1937 Německo, aby přehradilo Francii cestu do Porýní od severu, zajišťuje integritu Belgii. V listopadu r. 1937 Italie přistupuje k protikomunistickému paktu a tím se tvoří osa Berlin—Řím. Rok 1937 končí oslabením Francie, oslabením Společnosti národů a oslabením Ruska, které se bije s vnitřní revolucí a jako čínský spojenec proti Japonsku má plné ruce práce na Dálném východě, kde vzplanula válka čínsko-japonská. Německo zavedlo r. 1935 obecnou brannou povinnost. Buduje rychlým tempem letectvo a pozemní armádu. Dohoda německo-italská maří všechny naše pozdní pokusy o sblížení s Maďarskem. Jugoslavie se vzdává aktivity v Podunají a zřejmě se řídí radami velmocí Německa a Italie. V okamžiku, kdy Francie ztratila otěže evropské politiky a kdy byla přinucena jet poslušně za anglickým vozem, my jsme byli už uprostřed střední Evropy opuštěni. Všechno, co se týkalo našeho budoucího osudu, zůstalo r. 1937 zavěšeno na nitce vojenské smlouvy s Francií, vnitřně velmi otřesené a politicky zcela závislé na Anglii, které jsme r. 1935 dělali tak

upřímného zbrojnoše v otázce habešské. Čekali jsme vděčnost. Ta se v politice projevuje jen tehdy, plynou-li z ní zisky a nepřináší-li veliké povinnosti. Kalkulace byla povážlivá, ale jiného nezbývalo. Když zaklepal osudný rok 1938, stáli jsme ve střední Evropě *sami.*

III.

SÍLY NAD STŘEDNÍ EVROPOU

Podle Bismarcka „evropské hodiny se musí každých padesát let znovu natahovat". Na počátku XIX. století to natažení obstarali Francouzové v čele s Napoleonem. V polovině XIX. století se za to vzali Němci s Bismarckem. Na počátku XX. století klíč evropských hodin se přestěhoval opět na Západ. Co by kamenem dohodil, je tu polovina XX. století a ve střední Evropě se hlásí k slovu nový hodinář.

Padesát let je dlouhá doba. Počátek XIX. století byl počátkem revoluce páry a uhlí. Střed XIX. století je ve znamení železnic a továrních komínů. Počátek XX. století byl počátkem panství nafty a elektřiny. Střed XX. století bude ve znamení autostrád, letecké dopravy a elektrických vln. Před šedesáti lety, když se Masaryk zamiloval do americké demokracie, svítilo se ještě petrolejem. Život měl tempo tramvajového vozu, taženého párem usedlejších koní.

R. 1876 26letý Masaryk se postavil proti Funck-Brentanovi, který viděl spásu lidstva a jeho osvěty ve spojení Slovanů s Francouzi: „Spolek takový byl by snad politicky pro Francouze v nynější době užitečný k pokoření Německa, je snad i v budoucnosti možný . . ." říká tehdy mladý myslitel a hned dodává, že „jest na čase, abychom se konečně v politice pouhých slov a frází zřekli, hledíce vždy a ve všem k vě-

cem.“ Masaryk už tehdy psal, že *sjednocení francouzsko-slovanskému by musilo předcházet sjednocení Slovanů.* Vytýkal Funckovi, že se vůbec nezmiňuje *o Němcích a jejich úkolu ve spojení franko-slávském:* „Ten, kdo dnes o budoucnosti člověčenstva píše, nesmí a nemůže veliký národ německý přezírat. Funck nezná Čechy, *nezná nás jako spojovací člen Němectva a Slovanstva* a naše nynější i dávné působení pro člověčenstvo a Slovanstvo. My Slované máme vše, co z nás samých povstalo, hlavně od Němců, nikoli však od Francouzů.“

Byron už byl r. 1876 přes padesát let v zemi. Positivismus znamenal velikou revoluci v ctihodných letech osmdesátých minulého století. Byl to idealismus čísel, ale studený, jako železné zábradlí. Doba vysokých pecí a marxismu se hlásila o své. Věda se stala bohyní a profesoři velikými mágy. Jejich výroky dopadaly na lidstvo jako stoupa zákona božího.

Evropa vyhlížela tehdy velmi maloměšťácky. Imperialismus, který dal tvář XX. století, začínal teprve vrnět. Afrika byla temnou pevninou, Čína zcela nepřístupnou záhadou. Amerika přijímala ročně milion Evropanů pod hvězdy svobody veliké americké demokracie. U nás se mnoho nedělo. Politický život se tu teprve rodil.

Proč na to vzpomínáme? Určité ideály jsou opravdu věčné, ale *jejich aplikace na dobu bývá jiná.* Jinak vyhlížela střídmost, skromnost a čistota před padesáti lety, jinak vyhlíží „svoboda“ dnes, kdy z Prahy do Londýna letíme čtyři hodiny. Svět se proměnil v činžák. Před půl stoletím se žilo pěkně patriarchálně na statku. Doba rozšafných úvah z konce minulého století je dávno za námi. *Evropské hodiny byly zatím opět prudce nataženy.* Za posledních 25 let Evropa prošla přerodem, na který jindy potřebovala století.

Když Masaryk viděl, že se Rakousko-Uhersko už nedá udržet, že je to churavý muž, jako Turecko, začal uvažovat o tom, jak se obnovený československý stát včlení do nové Evropy. Viděl tu dva veliké problémy: *poměr k Německu* a poměr *k slovanským národům*. Věděl, že to bude těžké. V r. 1923 řekl v Paříži: „Historie a život národů neřídí se pohodlím cestujících v sleeping-caru."

Masaryk nebyl v podstatě žádný optimista, pokud šlo o budoucnost našeho nového státu. Věřil, že Evropa spěje k federaci, ale její termín nikdy neudával. Ve střední Evropě viděl, že se stýkají zájmy tří velmocí: Německa, Italie a Ruska. Podle Masaryka bylo životním zájmem malých států a Evropy, *aby se tyto tři velmoci ve střední Evrcpě nesrazily.*

Upozorňoval důrazně, že o „idei" Rakouska musíme i za nové situace vážně přemýšlet. Popud k utvoření Rakouska vycházel také od našich Přemyslovců, když hrozilo turecké nebezpečí. *„Němci* nás obklopují se tří stran. Již *od starých dob tlačí na východ a jihovýchod."* Masaryk *nečekal, že se tato staletá tradice a taktika dá odklidit* diktátem a proto tvrdil, že *s tímto německým tlakem musíme stále počítat.* Upozorňoval však, že i my, jako všichni národové v Evropě, směřujeme k východu a k jihu. Masaryk nechtěl tento německý „Drang nach Osten" zastavit. Nevěřil, že k tomu jsou u nás síly. Přál si, aby to bylo pouze mírné zápolení, tedy *spolupráce v tomto tlaku* jedním směrem.

Masaryk neuznával nekriticky kulturu západní jako nepřijímal bez kritiky a odmluvy mesiášství slovanských myslitelů. V době obrození nás posilovaly ideje francouzské revoluce. Za války jsme šli se Západem. Poněvadž ten byl podepsán na směnce mírových smluv, jimž jsme vděčili za své hranice, posta-

vilo nás to i v poválečné době po bok západních spojenců z války světové. A zde jsme právě u hlavního omylu, na který jsme tak doplatili. Masaryk radil *vytvořit si co nejvíce přátel ve střední Evropě,* počínaje Italií a konče Polskem, se kterým chtěl federaci. Vedle toho však předpisoval, abychom měli *trvalého mocného přítele.* Ve „Světové revoluci" na str. 47 praví: „Můj celkový plán pro budoucnost koncepce naší zahraniční politiky byl především *získat Francii.* My musíme mít jednoho přítele, který se nás vždy ujme a to budou Francouzi." Za svého pobytu ve Francii r. 1923 prohlásil v Elysejském paláci: „Jsme Francii upřímně vděčni a vděčni zůstaneme, *v dobrém a zlém může na nás spoléhat.*"

Zkušenosti světové války ukázaly, že svět potřebuje mezinárodní autority a tou nebyla Masarykovi Společnost národů, nýbrž *dohoda Francie s Anglií.* Prakticky jsme potřebovali *trvalou dohodu francouzsko-britskou o otázkách středoevropských.* Ve skutečnosti to znamenalo, aby Anglie ve střední Evropě, pokud šlo o nás, dělala politiku francouzskou. To ovšem nešlo vždy při společném britsko-německém Severním moři.

Druhá nejasnost byla u Masaryka, pokud šlo o naše menšiny. Vykládal pro nás *sebeurčení národů jako historické sebeurčení státu.* V „Nové Evropě" uvádí, že dr. Julius Grégr navrhl rektifikaci politické hranice českých zemí na severu, kde je jen málo Čechů. O tomto plánu se uvažovalo i na mírových konferencích, Masaryk však píše: „Po zralé úvaze četní politikové, s nimiž jsem jednal o věci, *mně dali za pravdu, že zájmy hospodářské,* diskontinuita značné části německých minorit, *mluví pro naše právo historické.* A toto stanovisko také zvítězilo na mírové konferenci." Masaryk ovšem chtěl z naší německé menšiny

udělat most k Německu. Ve skutečnosti jsme si z ní udělali propast, do které jsme se div nezřítili.

Spojenectví na život a na smrt s Francií a historická hranice českých zemí, to spolu jasně souviselo. V tom byl také bacil možné války, kdyby Francie oslábla a Německo zesílilo.

*

Mírové smlouvy měly znemožnit Německu obnovení jeho velmocenského postavení v Evropě. Z toho důvodu, jak už jsme uvedli, byly Německu nadiktovány reparační platy. R. 1920 v Boulogni se žádalo od něho 2700 miliard českých korun. V r. 1921 reparační komise to snížila na 1320 miliard, které se měly splácet 20 miliardami korun ročně a 26% německého vývozu.

Aby Německo se nevymklo reparačním povinnostem, bylo třeba je důkladně držet v šachu. Odzbrojení na to nestačilo. A *tak jsme se stali součástí policejní spojenecké soustavy,* která měla nutit Německo, aby plnilo povinnosti poraženého. Proto jsme musili mít dobrou armádu a držet děj se co děj *vojensky výhodné hranice.* Totéž platilo o Polsku. Náš poměr k Německu nebyl nikdy produktem tužeb a snah, jaké hlásal Masaryk, nýbrž byl to pouhý *ohlas poměru Francie k Německu.* Za to nám byly spojeneckou smlouvou *garantovány hranice.*

Francie nedovedla s Německem dělat politiku, která by v budoucnu směřovala k *rozumnému vyrovnání,* jakou kdysi pěstoval Bismarck s poraženým Rakouskem. Francouzská politika musila neodvratně vyvolat v Německu myšlenku odvety a poněvadž jsme byli spojenci s Francií na život a na smrt, tato německá odveta musila ohrozit především také naši existenci.

Všechna Masarykova dobrá vůle nic nepořídila s faktem, který tu nastal *po podepsání vojenské*

smlouvy s Francií. Nám tato smlouva diktovala také politiku vnitřní. Každý náš pokus o vyrovnání s Němci, každá známka sympatií k nim vzbuzovala u našich přátel podezření a nelibost. Masaryk po jednom toužil, ale nakonec opačné musil pěstovat.

Vzpomínám na malou episodu. Bylo to v prvních letech republiky. Naši letci na cestě do Dánska se měli zastavit v Berlinu. Proto před odletem ozdobili své stroje německou vlajkou. V Berlinu byli velmi srdečně přijati, a pozváni, aby na zpáteční cestě z Dánska byli hosty berlinských letců. Na okamžitý vyšší zákrok naši letci musili však z Dánska letět přímo do Prahy.

Síla naší zahraniční politiky, podle Masaryka, byla „v politickém programu, který musí být vyvážen státnickou dovedností z historie vlastní a evropské a *z přesného posuzování všech poměrů,* historií a přírodou daných. Správná politika nesmí být diktována jednotlivými událostmi a *vedení státu se nesmí potácet* mezi tlakem nalevo a napravo. *Politika* tak zvané *zlaté střední cesty velmi často je pochybená,* nejsouc než nedostatkem promyšleného programu. *Naši politikové* státně myslící *musí mít* svůj positivní *program vyvážený* z vědecké analysy doby a její *tendence vývojové.* Státník je jako básník poiétés — tvořitel tvůrce. Člověk myslící a promyšleně jednající — přemyslovský — je ten, jenž dovede svou obrazivostí vystoupit ze sebe, vyprostiti se z poměrů, ve kterých je zvykově upoután . . .“

Kam směřují tyto všechny Masarykovy výroky? Nikam jinam než k povinnosti správně s *přísnou objektivitou posuzovat poměry a předvídat vývoj* nejen v nás samých, nýbrž také v našem bezprostředním sousedství a v celém světě. Kdo umí předvídat, nemůže být překvapen a „zrazen“!

„Nebýt nikdy a ničím překvapen! Otázky budoucnosti nejsou úzce vymezeny, *dohadu dopředu se můžeme odvážit* jen tehdy, *když jsme* v mezích možností *vzali zřetel na nejvyšší souvislost sil a činitelů.* Musíme vědět, aby se mohlo předvídat, jak říká Comte. Zahraniční politika je a má být věcí veliké a důsledné koncepce státní a světové.“ Nebýt překvapen znamená podle Masaryka vedle vědění také *správně tušit,* a právě tato *intuice dává vědění genialitu.* Masaryk ukazoval na vlastní postup na počátku války: „Oč po vypuknutí války šlo, bylo jasné: *pochopit* danou evropskou situaci, *odhadnout síly* obou válčících stran, *tušit* z poučení historie, kam *vývoj* ukazuje, rozhodnout se a pak podle toho *jednat. Jednat!*“

Probíráme se znovu myšlenkami velikého starce, který před padesáti lety daleko předešel svou dobu, který dobře tušil výsledek zápasu ve válce světové a měl veliké obavy o budoucnost národa. Dílo, kde se pokusil vyložit jako 75letý lodivod tohoto státu své názory na svět, nazval *„Světová revoluce“.* V r. 1925 kdy je napsal, Evropa se ještě dělila na poražené a vítěze. Společnost národů, pacifismus, odpor k válce, to všechno byly ozvěny veliké válečné únavy Evropy. Ale Masaryk už tehdy varoval a doporučoval bdělost, sledování vývoje a jednání, především *jednání!* Pro malý stát není nic zhoubnějšího, než nechá-li se jeho politika bez vůle unášet událostmi jako chalupa stržená povodní. V době, kdy vzplanula německá národně-socialistická revoluce a Adolf Hitler se ujal vlády nad německým státem, Masaryk už vlastně dobře nevnímal tento svět.

*

Sjednocení Evropy ve velikou federaci, o němž Masaryk snil, nebylo možné cestou mírových smluv, hlavně té versailleské ne, nechá-li se. V paktu o Spo-

lečnosti národů se stanovilo, že odzbrojení Německa, Maďarska a Bulharska je jen začátkem obecného světového odzbrojení. Podobně to dopadlo s přísným prováděním myšlenky sebeurčení národů. *Dvacet let vítězný Západ hleděl na střední a východní Evropu jako na kolonisační prostor svého kapitálu.* Vznikala tu nová veliká poplatnost. Západ platil Americe a Východ Západu. Ve skutečnosti Západ představoval přestupní stanici obrovského desátku, který se z evropského Východu stěhoval do Ameriky. Něco ovšem zůstávalo při tom na Západě jako překupnická prémie. Hospodářsky bylo postavení střední Evropy a Východu málo záviděníhodné. Západ dovedl finančně ovládnout ve střední Evropě všechno, co slibovalo nějaký zisk, počínaje rumunskými naftovými studněmi a konče Škodovkou a německými železnicemi.

U nás si byli dobře vědomi nebezpečí, které vznikalo z tohoto lenního poměru k západnímu kapitálu a proto jsme se snažili být na něm závislí co nejméně. On to dobře věděl a proto nás zvlášť v lásce neměl, i když jsme slynuli jako země hospodářsky nejspořádanější. Poněvadž západní těžký kapitál u nás neměl celkem co ztratit, neměl také ani veliký zájem na našich osudech. Zájem o Irak je dán jeho naftou, zájem o Egypt jeho bavlnou. My jsme starost o nás chtěli odůvodnit významem *svého vojenského postavení* pro zájmy západní ve střední Evropě a Blízkém orientu.

A tak se stalo, že si stát odkojený Masarykovými ideami humanity, svobody, demokracie a mezinárodní snášenlivosti, postavil existenci na *svém vojenském významu* pro Západ a *celou svou zahraniční politiku opřel o jednu vojenskou smlouvu* (s Francií).

Nejhorší na tom bylo, že jsme podle toho nežili a od počátku se zřením na to nepostupovali. Tragika a

ubohost této politiky spočívala v rozporu, který vytvořila s naším světovým názorem. Cílem francouzské politiky v Evropě bylo znemožnit Německu, aby se kdy mocensky vzpamatovalo. *Náš postoj k Německu nemohl být jiný než postoj Francie.* Francie byla pro nás směrodatná i v ostatní zahraniční politice. Vzpomeňme jen naší smlouvy s Ruskem r. 1935. Přes Prahu Francie řídila politiku Malé dohody a tím Podunají a Balkán. Proto se některou chvíli Praze zdálo, že zastiňuje Varšavu, která od r. 1926, kdy řízení státu se tam ujali vojáci v čele s Pilsudským, dělala politiku polskou místo politiky francouzské.

Byli jsme po Německu nejprůmyslovějším a nejbohatším státem středoevropským. To nám dávalo určitá práva na vedení malých středoevropských států, hospodářsky celkem nerozvitých. Ale hospodářský výboj jen tehdy zapustí kořeny, může-li se opřít o sílu. Když se Prusko chtělo vzpamatovat z porážky r. 1806, muselo své síly soustředit na obnovení samostatnosti. Ale tím se ještě nedostalo z těžké situace, majíc na jihu silné Rakousko, mocnou polskou menšinu ve vlastním státním těle, nemožnou vojenskou hranici a na západě řadu německých států nevlídných i nepřátelských. Zde se mohlo něco udělat jen pevnou vnitřní organisací, tuhou kázní a vojenskou silou.

Naše zahraniční politika vedla stát k válce s Německem. O tom se nedalo pochybovat. Této válce se dalo zabránit jen tvořením politických bloků, které by v počtu svých branných sil měly vždy převahu nad Německem. Proto od okamžiku, kdy jsme podepsali vojenskou smlouvu s Francií, všechno úsilí naší politiky zahraniční a vnitřní musilo směřovat k tomu, abychom za střetnutí s Německem vojensky lehce obstáli.

Kdo při tom chtěl pálit svíčičku míru (pacifismu

a demokratickému individualismu), ten ubližoval síle státu, který potřeboval velikou vojenskou zdatnost, pevné vedení a *sjednocení neněmecké střední Evropy dříve, než nové Německo zatroubí k útoku.* V té době po českých hájích divoce křepčili radikálové všech odstínů. To ovšem oslabovalo koncepci naší zahraniční politiky, opřenou o *vojenskou protiněmeckou smlouvu.*

Tato politika však vyžadovala uvnitř státu *důkladné přípravy vojenské,* jak ve smyslu materiálním, tak morálním. Ale i tu byly veliké obtíže. K tančícím dervišům demokratismu všech odstínů se přidali s neobyčejnou účastí špičky našeho intelektuálního života, odvolávajíce se na velikého vůdce naší revoluce. Do omrzení točili stále modlícími mlýnky, které si popsali citáty Masarykovy filosofie. Ta byla však bohužel v rozporu s Masarykovou poválečnou státní politikou.

*

Dvěma pánům se těžko slouží. Naše zahraniční protiněmecká politika nebyla důsledná, ale tato nedůslednost se s německé strany nevysvětlovala jako váhání na rozcestí, nýbrž *jako slabost.* Masaryk potíral politiku chytračení, ale žádná zahraniční politika tak nechytračila jako právě naše. Toto chytračení opředlo nás nakonec tolika smlouvami, sliby a závaznými náznaky, že jsme se už nemohli ani hnout.

Naše zahraniční politika měla největšího nepřítele ve vlastním parlamentu, který politicky byl nejzaostalejším sborem evropským. Musila velmi dbát jeho „stranických citů". Proto každý stát, kde to zapáchalo diktaturou a znásilňováním demokracie, byl a priori vyřaděn z našich přátelských možností. Nehledejme pro to nějaké hlubší příčiny. Šlo tu o zcela primitivní a neodpovědnou nechuť přihrblého „pokrokářství", která zle upravila naše vztahy ke státům,

jež nám měly nakonec v protiněmecké frontě krýt boky: k Italii a Polsku.

Politika, která měla konsolidovat střední Evropu, než dojde k střetnutí s Německem, uplatňovala nejprve chutě ideové. To se nevyplácelo nikdy ani té největší velmoci. Postavila se proti Italii, která nás nijak neohrožovala, jen proto, poněvadž si tam zvolili nedemokratickou formu správy státu. Bez konce byla proroctví o pádu tamního režimu. Zavedení demokracie v Italii zdálo se podmínkou obnovení srdečných vztahů s ní. Dělali jsme milosti. Podobné to bylo s Polskem, když se tam Pilsudski nakonec vypořádal s demokratickým chaosem. Ač to bylo trochu otázkou našeho života a smrti, nesnažili jsme se o upřímnou dohodu s Polskem. Stále jsme čekali, kdy se tam ten dnešní režim zřítí a kdy tam přijde k slovu „demokracie". Stejným způsobem jsme se nakonec chovali k Jugoslavii, když tam demokracii poslali na dovolenou. Ve chvíli, kdy v Německu se rozhodli pro diktaturu a pro obnovení staré německé síly, u nás jsme neměli upraven poměr k Italii, k Polsku, k Maďarsku, k Rakousku (kde se přece postavili proti sociální demokracii). Fronta protiněmecká (Italie—Rakousko—Československo—Polsko) v naléhavé chvíli prostě neexistovala. To bylo zlé.

Ale náš ministr zahraničí byl nyní přijat levicí na milost, poněvadž jeho *protiněmecká* politika, budovaná na staré vojenské smlouvě s Francií, byla nyní politikou *protidiktátorskou*. A opět se s netrpělivostí čekalo, kdy to v tom Německu praskne.

Československo si zatím hrálo na Anglii, která kdysi poskytovala útočiště politickým emigrantům z celého světa. My jsme ze svého státu udělali asyl oposice německé, rakouské, polské. Politika, která náš stát isolovala, i když měla mnoho vábných rysů,

byla v podstatě *fantastická* a proto nerealistická. Tato politika vyvolávala u nás těžká napětí vnitropolitická, pokud šlo o menšiny a Slovensko.

Jediné dobré záleželo v tom, že jsme dělali nakonec, pokud šlo o Německo, politiku ve smyslu našeho spojenectví a z toho jsme se odvážili odvodit také všechny *důsledky vojenské*. Začali jsme zbrojit. Toto zbrojení schvalovali nyní i skalní pacifisté, poněvadž i jim je diktoval pud sebezáchovy. Vojáka jsme si u nás začali všímat až r. 1934, tedy pouhých pět let před katastrofou. Láska k němu stala se však živelnou teprve od r. 1935, kdy Hitler zavedl v Německu obecnou brannou povinnost. Nenamlouvejme si, že to bylo jinak. V tom směru mnoho vykonal druhý president, který viděl, že není už vyhnutí a že k střetnutí nakonec neodvratně dojde.

Neodpustitelnou chybou bylo, že kde šlo o středoevropské státy autoritativní nebo poloautoritativní, naše zahraniční politika všude měla jako informátory *fanaticky zanícené demokraty,* kteří přáli všude „svobodě" a proto tam viděli známky konců diktátorů na každém rohu. S tím, kdo umírá, smlouvy se obyčejně nesjednávají. Zde je lépe domluvit se s dědici. Když se však domnělý kandidát smrtelných křečí o takovém vyjednávání s dědici dověděl, pak se už ovšem nedalo myslit na nějakou dohodu a na vytvoření povětří důvěry.

Řekl jsem, že demokracie, které Československo zastupovalo ve střední Evropě, zůstaly nakonec o dvě délky za totalitními státy. Věc byla horší. Tyto demokracie s celou tou svou kyticí roztodivných ideologií (jindy uprostřed míru nesporně zajímavých a snad i záslužných) zůstaly vlastně trčet v XIX. století, zatím co na dveře bouchala už polovina století XX. V přeoraném prostoru střední a východní Evro-

py představovali jsme politicky aparát velmi těžkopádný. Za velikou ideou demokracie schovávaly se tu politické strany proměněné ve veliké koncerny s nákladným správním aparátem. Tyto strany spolu konkurovaly podle všech obchodních pravidel, pěstovaly reklamu, intrikovaly a o osud státu se staraly jen případ od případu. *Měli jsme přece znamenitou soustavu spojeneckých smluv! Nám se nemohlo nic stát!* Co záleželo na Italii, šla-li s námi Francie, co jsme se potřebovali starat o Polsko, když zástupcové anglické strany práce nám v britském parlamentě provolávali slávu. Čeho se mohlo Německo odvážit, když americký president už otevřeně vyhrožuje diktátorům. *Naše stoprocentní demokratičnost byla podle toho tou nejlepší soustavou opevnění proti každému cizímu vpádu.* Kdo nám šlápne na nohu, na toho se okamžitě oboří drtivý hněv všech demokratů zeměkoule. Sny, proti kterým Masaryk tak brojil, staly se nejen chlebem lidu, jimi žily i hlavy v čele státu. Čekal se prostě zázrak.

*

Světová válka byla sporem britsko-německým o panství na světových mořích, na mimoevropských pevninách a na světových trzích. Francie se přidala k Anglii, aby získala své dvě ztracené provincie a Rusko uvěřilo slibům, že dostane Cařihrad. Německo však nesmělo být zcela zničeno, jinak by byla střední Evropa padla do klína Rusům a osud Indie, Číny a Suezu by byl tak zpečetěn z jiné strany.

V zájmu Anglie nebylo, aby v Evropě místo Německa zaujala Francie, od jejíchž břehů (30 km) se dá pořádnou moderní houfnicí dostřelit do Doveru a na Londýn těžkým dalekonosným dělem (130 km). Z německého území je k anglickým břehům 300 km,

nad Londýn 420 km. Při tom nezapomínejme, že Francie měla až do r. 1933 největší letectvo na světě. V západní Evropě byla Francii jediným vojenským konkurentem Italie a s tou se Francie snažila dohodnout. Německo prostě nemohlo zůstat trvale oslabeno a vyřaděno jako významné závaží z politické rovnováhy, obstarávané na evropské pevnině už staletí britskou politikou.

Jak už jsem řekl, vedle vzrůstu moci Francie na počátku druhé desítky let po válce stoupala také mohutnost Ruska. Prakticky nebylo možné postavit Francii proti Rusku. Její spojenci na východě (Polsko, Československo a Rumunsko) na to prostě nestačili. Obnovení evropské rovnováhy vyžadovalo tedy zesílení Německa, a to *znamenalo v poměrech středoevropských vzrůst tlaků Německa na jih a východ.* Místo, aby se Německo rozdělilo s Ruskem o střední Evropu a Blízký orient, Anglii se zdálo lepší, když se o to poperou a navzájem si pustí žilou.

To všechno mělo také své pozadí hospodářské. Naši filosofové, historikové a sociologové, kteří pěstovali praktickou politiku, měli velmi nedokonalé představy o hospodářských silách, jež obstarávaly a obstarávají běh světového mocenského kolotoče. Stále jsme hovořili o drtivé síle morálních hodnot zcela v duchu velké francouzské revoluce. Ale od té nás r. 1938 dělilo už 150 let. Žili jsme v době letadel. V Evropě zatím přibylo přes 300 milionů obyvatel. Z toho na 200 milionů našlo obživu v průmyslu, o kterém francouzská revoluce neměla představu.

Řekli jsme, že v době, kdy Masaryk formoval své politické a lidské ideály, život měl u nás tempo tramvajového vozu taženého párem usedlejších koní. Koncem XIX. století došlo se k určité rovnováze mezi výrobou a spotřebou. V Anglii vedli tehdy ve výrobě

přesnou statistiku. Před světovou válkou měli tam v dělnictvu jen 5—7% nezaměstnaných. V r. 1927 už jich byl milion a v r. 1933 přes tři miliony.

Kalkulace z r. 1920 zněly, že Německo bude všechno platit. Proto se mu půjčovalo. Ale v tom Německu r. 1930 byly už 3 miliony nezaměstnaných, r. 1931 4 miliony a r. 1933 dokonce 6 milionů. Byla vůbec naděje, že by se mohlo kdy vzpamatovat a svým britským věřitelům plnit tak nadějně propočítané povinnosti? V Americe, která po válce přetékala blahobytem, v r. 1930 už měli 8 milionů nezaměstnaných. Jejich armáda stále rostla. Pracovalo se v začarovaném kruhu. *Rostla nezaměstnanost* a s ní *klesala kupní síla obyvatelstva.* Svět se prohýbal pod přebytkem pšenice, železa, oceli a kaučuku a při tom v něm bylo čím dále tím více lidí, kterým chybělo to nejnutnější, jen že právě hlady neumírali. Ze světových trhů se vystěhovaly peníze, nikdo nekupoval. V té době (roku 1932) sešla se v Ženevě odzbrojovací konference, na níž se přišlo vlastně k programu *nového světového zbrojení,* které mělo postavit vysílený soukromý kapitalismus na nohy. Jako nebezpečí nemoci dovede z jednotlivce vymámit poslední úspory, tak *nebezpečí války* svede každý parlament k největším zbrojním investicím. Začalo se žít na dluh. Mobilisační zásoby ve vojenských skladech rostly, letadla se množila, loděnice nestačily, úvěr stihal úvěr. Svět žil a žil ze své hospodářské podstaty, poněvadž peníze investované do válečných příprav jsou v soukromokapitalistickém světě hodnotami zcela ztracenými.

*

Obnovením sil Německa utloukala Anglie dvě, vlastně tři mouchy jednou ranou: blokovala síly Francie v Evropě a v Africe, blokovala síly Ruska

v Evropě a v Asii, vyvolala závody ve světovém zbrojení, které upevnily všude státní moc (nebezpečí války žádá přece přísný pořádek) a zažehnala nebezpečí bolševisace světa, které rostlo na západě s armádami nezaměstnaných a s úspěchy prvé ruské pětiletky na východě.

Ač jsme měli styky s nejduchaplnějšími hlavami světa a s vůdci jeho davů, přece naší politice a diplomacii zůstal nepřípustný svět průmyslových a finančních magnátů, kde se vlastně vařila ta pravá diplomatická polévka. Platonova jeskyně a její stíny vedly naše politické představy o silách, které hýbají světem. Viděli jsme na stěnách jen odraz toho, co se dělo před jeskyní, poněvadž k jejímu vchodu jsme byli obráceni zády. Málo jsme se starali o *politiku mezinárodních trustů*. Na Západě byli velkoobchodníci. Proti tomu náš průmysl a naše peněžnictví, pokud byly opravdu naše, představovaly jen drobné hokynářství.

Kdo u nás věděl, že státníci Západu jsou velikými akcionáři v podnicích středoevropských a zámořských? Kdo tehdy věděl, že známá firma Schichtova z Československa je součástí mamutího trustu říšskoněmeckého I. G. Farbenindustrie a že větší balík I. G. F. akcií je také v majetku anglického ministerského předsedy? Kdo z nás věděl, že Chamberlain část svého rodinného jmění má v železárnách společnosti „Nettleford and Chamberlain“ v Birminghamu a že tato společnost je ve spojení s jiným železářským podnikem „Baldwin Ltd.“, jehož spolumajitelem je předchůdce Chamberlainův Stanley Baldwin? Když k nám pan Chamberlain poslal lorda Runcimana, dověděli jsme se současně, že to je jeden z největších britských loďařů. Kdo u nás věděl, že Chamberlain je členem správní rady „Birmingham Small Arms Company“ a „Elliots Metal Company“ spojené s „Imperial Che-

mical Industrie" a že je svými 11.747 akciemi jedním z největších akcionářů největšího zbrojařského podniku světa „Vickers Armstrong and Co.". „Imperial Chemical Industries" je však spojena s kontinentálními chemickými trusty. Ve Francii navazuje přes banku „Lazard Frères" na firmu Kuhlmanovu, v níž je velmi zainteresován bývalý francouzský ministr zahraničí Bonnet. V Belgii „Imperial Chemical Industries" je ve spojení s trustem „Solway" a v Italii s trustem „Montecatini", kde prý zasahují vlivně Mussolini a Ciano. V Německu „Imperial Chemical Industries" navazují na I. G. Farbenindustrie.

Sháněli jsme informace z cizích diplomatických kanceláří, ale do pravých štábů, odkud přicházela těm diplomatickým kancelářím prováděcí nařízení, jsme se nikdy ani špičkou nosu nedostali. Kdo z našich politiků a diplomatů měl na příklad přístup do „Clivedenské společnosti" lady Astorové, kde se pěstovala vysoká politika pro celý svět?

Lidu je třeba, podle Voltaira, nechat náboženství. Věří-li v demokracii, budiž mu tato víra ponechána a poněvadž ho dělá mírným a spokojeným, buď v něm opatrně tiskem a propagandou pěstována. V žádném případě to však nesmí ohrožovat plánování zisků světových trustů, které obratně řídí tisk a názorové zabarvení veřejného mínění. Proto také kapitáloví magnáti, kteří zasahují do osudů států, snaží se vyhlížet před veřejností co nejnevinněji. Žádné pestré uniformy, kordy, služebnictvo. Baldwin vždy vystupoval jako lepší venkovský farmář a Chamberlain se svým deštníkem a staromódním cylindrem snažil se připomínat šetrného odborového radu z důchodkové kontroly. Kapitál musí být diskretní. I zde je na místě zastírání. Proto největší kapitálové pevnosti navenek připomínají svým vzhledem nevinná rumiště.

Kapitán pěchoty stěží si může udělat dobrou představu o činnosti štábu armády, kde nikdy nepracoval. Něco podobného bylo také s námi. Svět se za půl století velmi změnil. Byl čas, kdy jeho trustové štáby pokládaly za výhodné, aby svět žil myšlence věčného míru. To bylo v době, kdy celá zeměkoule hladověla po výrobcích běžné potřeby, na které se po čtyři léta války velmi zapomínalo. Když však tento hlad byl ukojen a když pomocí velikých výdělků se provedla revoluční racionalisace výroby, vyšel pokyn, aby světu byl naočkován strach z války.

Za starých časů země se vším osídlením byla majetkem králů, knížat, šlechty. Dědictvím a prodejem měnilo se poddanství. Nyní objektem prodeje, odkazů a bojů jsou výrobny s příslušnými trhy. Říká se tomu nevinně „sféry zájmů". O ty se vedou spory zcela skrytě, beze svědků. Při tom se pohazuje státy a kusy pevnin jako stůčkami látek. Hospodářsky slabé státy stěhují se z jedné „sféry zájmů" do druhé, aniž se jich kdo tázal. Často ani samy nezpozorují, že mají už nového patrona, který je kdesi získal na důvěrné licitaci světových trhů a strategických prostorů. První republika takovým způsobem vyměnila patrona už na jaře 1938, ale v září se jí teprve představil. Do té doby nevěděla nic o tom, že byla „postoupena" a dík naší znamenité diplomatické službě ani to dokonce netušila.

K německo-ruskému střetnutí bylo třeba něčím přispívat, a to šlo jen tím způsobem, že Podunají a Balkán budou přenechány Německu. Francie nic neztratí, poněvadž za Polsko a Československo přijde zaručená pomoc Anglie, jak proti Německu, tak proti Italii, která Francii začíná ohrožovat obchvatem přes Španělsko. Za ztracených 50 milionů spojenců Poláků, Čechů a Slováků byla tu bezpečná náhrada v síle brit-

ského imperia a při tom jistota, kterou poskytuje britské loďstvo, že francouzské koloniální síly dostanou se bezpečně na evropskou pevninu. Tento obchod byl zhruba sjednán na podzim r. 1937.

*

Než však prozkoumáme středoevropskou situaci, která vznikla na počátku r. 1938, bude dobré, když se trochu ohlédneme zpět na poměry, které tu vznikly po r. 1920, kdy vešly v platnost mírové smlouvy. Poválečné poměry budou jasné, když si uvědomíme, jak Evropa vyhlížela před válkou světovou, kdy jsme ještě patřili k německé střední Evropě.

Na konci XIX. století svět byl rozdělen na tři mocenské celky:

1. Dohoda francouzsko-ruská,
2. Trojspolek německo-rakousko-italský,
3. Britské imperium.

Japonsko bylo v počátcích své moci vojenské a podobné to bylo s Amerikou. Ostatní svět se rozpadal na „sféry zájmů", o něž se buď tyto tři mocenské celky dohodly nebo přely. V posledním případě vznikala napětí a z toho nebezpečí války. Jednou to bylo pro Čínu, po druhé pro Egypt, po třetí pro Turecko, po čtvrté pro Maroko atd.

Na rozhraní století Anglie byla zaměstnána válkou s Bury v Jižní Africe. Toho využili staří soupeři Anglie, aby pronikli blíže k oběma největším trhům světa, k Indii a Číně. Německo se blížilo podél bagdadské dráhy (koncese z r. 1902) k Indii a především k irackému naftovému prostoru, o němž věděli dobře jak Němci tak Angličané (ale oba o tom zarytě mlčeli). Rusové podél sibiřské magistrály a východní rusko-čínské trati se dostali až do Port Arthuru, z něhož vybudovali nezamrzající opevněný válečný pří-

stav v Tichém oceáně. Z Mukdenu už bylo spojení do severní Číny a její hlavní město Peking bylo tak na dosah ruské ruky.

Anglie především potřebovala zastavit postup svých skrytých nepřátel na pevnině. To se dalo provést jen pomocí spojenců. Proto sjednala spojenectví s Japonskem, kterým potřela Rusko, vypudila je od hranic severní Číny, zbavila je válečného přístavu Port Arthur a válečného loďstva v Tichém oceáně. Slabého Japonska použila k úloze stráže části britských břehů na východě. V Japonsku před válkou s Ruskem byla totiž skupina vlivných politiků, kteří se chtěli s Ruskem spojit a společně s ním těžit z Číny. Válka s Ruskem Japonsko hospodářsky značně vypotřebovala a přitom je nutila k přípravám na ruskou odvetu. To znamenalo prozatím věnovat větší pozornost vojenské stránce státu než obchodní.

K zastavení německého postupu do Přední Asie měla sloužit dohoda francouzsko-ruská. Po oslabení Ruska válkou s Japonskem Francie se s Anglií ráda dohodla o kořist v Africe a na konec se dohodlo s Anglií také Rusko o „sféře zájmů" v Asii. Tajná dohoda francouzsko-italská z roku 1902 vylamovala Italii z Trojspolku. Tu měla jistou zásluhu také Anglie, se kterou Italie byla v úzkých stycích.

Pro řešení velmocenských sporů byla v posledním desítiletí před válkou vyvolána k životu instituce zvaná „koncert evropských velmocí", v níž však měla Anglie dvoutřetinovou většinu nad Německem (Anglie—Francie—Rusko—Italie: Německo—Rakousko-Uhersko). Proto Německo ztratilo po Algécirasu roku 1906, kdy Italie se postavila po bok Francie, naději domoci se mírnou cestou úpravy svých požadavků nebo požadavků svého spojence z Podunají. Z toho důvodu také Rakousko-Uhersko r. 1914 nechtělo při-

stoupit na britský návrh, aby se ve věci rakousko-srbské, po zavraždění rakouského následníka, svolala velmocenská konference. Na té by totiž bylo dopadlo všechno nakonec tak, jak by si přála Anglie.

Spojenectvím s dohodou francouzsko-ruskou Anglie brzdila Německo v Evropě a v Přední Asii. Horší bylo však, jak při tom vyhlížela *přímá fronta britsko-německá* v samé blízkosti Britských ostrovů.

Hranice britského světového imperia neleží totiž při březích britských ostrovů a při březích britských dominií a kolonií, nýbrž *na březích protilehlých*. Britské imperium je celek pozemního a námořního panství. Tyto britské hranice u cizích břehů hájí Veliká Britanie tím způsobem, že znemožňuje cizímu loďstvu v případě války opuštění přístavů, nechce-li se toto loďstvo úmyslně vystavit zničení. Britská moc na moři se řídila zásadou, že musí převyšovat součet tonáží dvou největších válečných loďstev cizích, které za britskou mocí následovaly v pořadí velikosti. Bismarckovo Německo bylo proto mnohem příjemnější pro Anglii než Francie Napoleona III. Bismarckovo Německo nezbrojilo na moři, zatím co Francie druhého císařství se o to dotěrně pokoušela. Proto také za války německo-francouzské r. 1870 německý hlavní štáb měl obavy, že Francie pod ochranou svého *desetkrát silnějšího loďstva* se pokusí vysadit na německém pobřeží nějaký expediční sbor.

S ruským loďstvem už byla větší potíž. Když začalo na Černém moři ohrožovat Turecko, podařilo se je Angličanům zničit r. 1854 u Sevastopolu a další stavbu tohoto loďstva na Černém moři Rusku zakázat. V r. 1904 podařilo se anglické politice zničit obě ruská loďstva: Dálného východu a baltické (které tam pozdě doplulo a bylo Japonci u Čušimy zcela rozdrceno). R. 1905 Rusko přestalo být námořní mocí. Fran-

cie se o to ani nepokoušela, poněvadž spotřebovala všechny peníze na pozemní armádu proti Německu. Rusku, kterému půjčovala peníze, stavbu loďstva nedovolila. Italie byla na moři chudá a Rakousko-Uhersko ještě chudší.

Největší nebezpečí hrozilo Anglii od nového německého loďstva, které budoval císař Vilém II. se svým rádcem admirálem Tirpitzem na ochranu německého obchodu a německých kolonií. Cílem Německa bylo tak silné loďstvo, aby Anglie při střetnutí s ním se vystavovala *velikému risiku* Pyrrhova vítězství. Proto si Německo chtělo postupně vybudovat loďstvo, které k loďstvu anglickému by bylo v poměru 10:16.

*

Zákony z let 1898 a 1900 byl dán základ novému silnému loďstvu německému, které v té době kulhalo značně za anglickým. V r. 1904 Německo nemělo ještě ani jeden dreadnought.

Anglie přijala výzvu k závodům. R. 1905 reorganisovala své loďstvo. R. 1908 stavěla už 12 dreadnoughtů. Němci 9. Poměr starých lodí byl 26:63. Němci stavěli levněji. Stavba německého „loďstva risika" byla rozpočtena na 12 let a v r. 1916 měla být ukončena. Ročně stavěli Němci 4 dreadnoughty. V r. 1908 Anglie navrhuje Německu omezení zbrojení na moři. Němci neodpovídají. Proto za rok po dohodě s Ruskem (r. 1908) britský ministr Harding vzkázal ruskému ministru zahraničí Izvolskému, že za 7 až 8 roků Rusko, bude-li silné, může se stát arbitrem míru. Musí však zvětšit své pozemní síly a moře zcela přenechat Anglii.

Poněvadž s Německem na moři nebyla řeč, v Anglii se rozhodli na každou nově stavěnou německou bitevní loď reagovat dvěma. V r. 1912 pokouší se Anglie

ještě jednou přivést Němce (hlavně Viléma II.) k rozumu. Posílá do Německa ministra války Haldanea, aby připravil k dohodě půdu. Poněvadž Německo se dalo do stavby třetí eskádry, Angličané převedli své středomořské loďstvo do moře Severního a Francie soustředila své atlantické loďstvo v moři Středozemním.

Německo r. 1912 na naléhání Anglie nabízelo pouze stavbu svého loďstva zpomalit a program končící roku 1917 prodloužit až na r. 1919. Za to chtělo politickou dohodu v tom smyslu, že Anglie nevstoupí do žádné spojenecké kombinace Německu nepřátelské a že za války Německa na pevnině zachová blahovolnou neutralitu. Prakticky to znamená, že Anglie opustí Francii a nechá běžet Rusko.

Při tom se mluvilo o rozdělení kolonií. Německo mělo dostat portugalskou Angolu a mohlo koupit belgické Kongo, přes něž mělo dovolit postavení anglické trati Kairo—Kapské město. Za dohodu o bagdadské dráze měla Anglie obětovat Zanzibar a Pembu. Angličané by dostali na bagdadské dráze v úseku od Bagdadu do Basry 51% akcií. Dohoda, kterou Němci nabízeli, byla však pro Anglii špatným obchodem. Anglie odpovídá proto novým námořním programem a těsnější spoluprací s dohodou francouzsko-ruskou.

Koncem r. 1914 Němci měli 17 dreadnoughtů a Angličané 29, Francouzové 4, Rakušané 3 a Rusové 2. Poměr loďstev obou stran byl tedy 35:20 pokud šlo o těžké jednotky.

Ve spojení s ohrožením britské moci na moři bylo ovšem také *ohrožení britského obchodu německou soutěží*. Anglie v první polovici XIX. století měla světový monopol průmyslový a vývozní. Z evropských velmocí Francie zůstala poloagrárním, finančnickým státem, Rusko bylo zcela agrární. Zato Německo na

počátku XX. mění se ve stát průmyslový a vývozní a tím těžce postihuje britský obchod.

Během 30 let (1884—1913) vzrostla těžba černého uhlí v Anglii o 187%, v Německu o 371%, výroba litiny v Anglii o 128%, v Německu o 603%, výroba oceli v Anglii o 433%, v Německu o 2288%.

Německý průmysl nově budovaný byl moderněji zařízen než průmysl britský. Slabý německý kapitál využíval nových forem podnikání, které skýtaly akciové společnosti.

V r. 1870 nemělo Německo žádné kolonie, r. 1914 mělo už 3 miliony km² kolonií. V r. 1870 vydávalo Německo na válečné loďstvo 30 milionů Mk, v r. 1914 však už 600 milionů Mk. V r. 1886 Sprenger v zajímavé brožuře dokazoval, že Irak je nejbohatší zemí světa a že Německo se jí prý zmocní.

Střetnutí britsko-německé stalo se proto neodvratným. Otázkou bylo pouze, kdy k němu dojde. Na moři Anglie držela s Německem stále krok v převaze zbrojení, ale na souši to byla věc jejích spojenců, Francie a Ruska. A ti měli být připraveni r. 1916, nejpozději 1918, tedy právě v době, *kdy Němci budou hotovi se svým lodním programem a s bagdadskou drahou.*

*

Německo stála světová válka 170 miliard marek. Národní jmění Německa bylo v r. 1913 odhadováno na 300 miliard marek. Z válečných výdajů bylo 100 miliard kryto válečnými půjčkami. Při tom však zlatý poklad říšské banky stoupl s 1.5 miliardy marek roku 1914 na 2.5 miliardy r. 1918. Rakousko-Uhersko stála válka 50 miliard marek a z toho se 27 miliard krylo válečnými půjčkami. Německo mělo 68 milionů obyvatel a Rakousko-Uhersko 54 miliony. Polozemědělský stát Rakousko-Uhersko mělo na jednoho obyvatele 1100 Mk válečných nákladů, průmyslové Německo

3000 Mk. V rakouské části dunajské monarchie 20 milionů žilo na průmyslovém území poválečného Československa a Rakouska. Zatížení těchto oblastí bylo větší. Můžeme počítat 1800 Mk na jednu hlavu. Z toho plyne, že zemědělská část dunajské monarchie uhradila jen $^2/_5$ celkových válečných nákladů. To je 700 Mk na hlavu.

Proč to počítáme? Řekli jsme, že ve střední Evropě žije 230 milionů obyvatel. Z toho je nyní 80 milionů příslušníků Německé říše a 55 milionů Italů, Čechů a Slováků. Zbytek jsou příslušníci států výlučně zemědělských.

Vyjádříme-li hospodářskou nosnost obyvatele Německé říše číslem 6, obyvatele Italie a *česko-slovenského státu* číslem 4, obyvateli zemědělských států můžeme přidělit jen číslo 1.5. Z toho plyne, že Německá říše, Italie a Česko-Slovensko, které v západní části střední Evropy představovaly zhruba 135 milionů obyvatel, mají se k východní části střední Evropy čítající 95 milionů obyvatel v počtu obyvatel jako

7:5,

ale v hospodářské potenci jako

5:1.

Hospodářsky 95 milionů obyvatel východní části střední Evropy má hodnotu asi 25 milionů příslušníků Německé říše. V poměrných číslech byla hospodářská síla koncem r. 1938 asi tato:

Německo	50
Italie	20
Česko-Slovensko	4
zbytek střední Evropy . . .	16

Italie, ČS. a celá ostatní východní Evropa nepředstavovaly dohromady ještě hospodářskou sílu Ně-

mecka. Tyto poměrné číslice nám ukáží také, proč Rusko ve světové válce tak hanebně zklamalo. Se svými 180 miliony obyvatel *hospodářsky* nepředstavovalo ani Francii o 40 milionech obyvatel.

V r. 1914 střední Evropa vymezená isthmickými spoji Antverpy—Janov a Královec (Königsberg)—Sulina měla však o 30 milionů obyvatel méně než nyní. Z 200 milionů, kteří tu žili, Německo řídilo a k válce užívalo jako spojenců 60 milionů Rakušanů a Bulharů a mimo střední Evropu v Malé Asii a Arabii 25 milionů Turků. Celkem 85 milionů obyvatel mimo Německou říši a v ní samé 68 milionů. Zhruba to bylo na ose Berlin — Vídeň (Wien) — Cařihrad — Bagdad 150 milionů. V roce 1914 podařilo se k tomu připojit 8 milionů Belgičanů a 7 milionů Francouzů v severovýchodní Francii. V r. 1915 na jihu 5 milionů Srbů a 18 milionů Poláků, Ukrajinců, Bělorusů, Litevců a Lotyšů z ruského území. V r. 1916 přibylo 5 milionů Rumunů. V r. 1917 na jihozápadě 4 miliony Italů. V r. 1918 zbývající 2 miliony Rumunů, 25 milionů Ukrajinců, 8 milionů Bělorusů, Estonců, Velkorusů a 3 miliony Finů. Prostory získané postupně Německem během světové války ve střední Evropě a podél jejích hranic až po Kavkaz vyhlížely v milionech obyvatel takto:

	západ	východ	jih
r. 1914	15	—	—
1915	—	18	5
1916	—	—	5
1917	4	5	—
1918	—	6	27
	19	29	37

Během světové války Německo okupovalo v Evropě a v jejím blízkém pohraničí území s 85 miliony obyvatel. V r. 1918 německá Mitteleuropa čítala 68 mi-

liony říšských Němců, 85 milionů spojenců a 85 milionů podrobených. *Celkem: 240 milionů.*

*

Když v r. 1918 Německo ovládalo ve střední Evropě a v přední Asii prostory se 240 miliony obyvatel, když se mu podařilo vyřadit z boje Rusko a odejmout mu území s $^1/_3$ všeho obyvatelstva, ocitlo se čelem proti Francii, Anglii a Italii, za nimiž se objevila Amerika. V té době *rozhodovala hospodářská převaha* a ta byla na straně Západu.*)

Dohoda nepomohla včas Srbsku, nepomohla Rumunsku, na počátku nezachránila ani Belgii. Než dosáhla rovnováhy a nakonec převahy na frontě hospodářské nad Německem a jeho spojenci, musila se na frontě vojenské omezit na obranu a časem také ustupovat. *Teprve po třech letech války západní Dohoda dohonila Německo ve válečné výrobě.*

Když se v druhé půli r. 1918 ukázalo, že Německo si nemůže na západních velmocích vynutit mír, jaký se svými spojenci potřebovalo, nastal rozklad spojeneckého bloku, *aniž Dohoda dobyla zpět nějakého většího území.* Nejprve se vzdalo Turecko. S ním padla do rukou Dohody Malá Asie. Poté kapitulovalo Bulharsko a tím dostala Dohoda celý Balkán. Nakonec se rozpadlo Rakousko-Uhersko a ještě než Německo podepsalo příměří, celé Podunají bylo už na straně Dohody.

Západní mocnosti vnikly takto do střední Evropy

---

*) Za dnešní války Německa se Západem je však situace jiná. Německo je mnohem lépe organisováno výrobně, jak po stránce potravin, tak průmyslu. To, že Německo už nyní zavedlo válečné hospodaření potravinami, zajišťuje mu možnost dlouhého vedení války. Je to nejúčinnější prostředek proti blokádě.

od jihovýchodu podél „evroasijské osy", jejíž ovládnutí doporučovali němečtí geopolitikové svému národu. *Byla to cesta, kudy se před čtyřmi sty lety rozběhli do Evropy Turci.* Tento nápor dohodových vojsk (ve skutečnosti Angličanů) byl proti německé evroasijské ose namířen nejprve ve sbíhavých směrech z Afriky přes Palestinu na Syrii a z Indie přes jižní Persii a západní Arabii na Irak. Dohoda britsko-francouzská vnikala do přední Asie směry, po nichž se Turci z přední Asie kdysi vydali na jihozápad a jihovýchod.

Postup dohodové politiky po r. 1918 do střední Evropy od jihovýchodu měl ještě jiné pozadí než snahu obchvátit Německo z jihu a vzít mu vliv nad Balkánem a Podunajím. Na východě se totiž objevila r. 1917 rudá *záplava komunistické revoluce,* které se podařilo r. 1919 na chvíli proniknout až do Uherské roviny (bolševická vláda Bély Kuna v Maďarsku). Hrozilo nebezpečí, že po zlomení německého vlivu ve střední Evropě uplatní se tam nyní vliv ruský s divokými revolučními tendencemi. A tak mezi poražené a vyčerpané Německo, které se pokoušelo o demokracii, a poražené a rozvrácené Rusko, které se pokoušelo o komunismus, byla vsunuta jako přepážka východní část střední Evropy osvobozených, malých a středních států, převážně zemědělských, které bylo třeba podporovat, aby nepropadly komunismu a aby se tak rudý mor nepřenesl do Německa a odtud na západ a nakonec nezachvátil celou Evropu, jak to plánovali Trocký s Leninem. V tom směru nastala kritická chvíle r. 1919, když Ukrajinci ve východní Haliči ustupovali pod tlakem rudé armády k západu a kdy se tato blížilaa k severním hranicím Karpatské Ukrajiny, která byla na počátku r. 1919 ještě součástí komunistického Maďarska. Pro postup rudých jezdec-

kých mas nabízela se tu stará „tatarská cesta“ do střední Evropy přes průsmyk Jablonický.*)

Tehdy uvažovalo spojenecké vrchní velení o středoevropské situaci a rozhodlo, že na „tatarské cestě“ (která vede po rozhraní polsko-rumunském) musí se vytvořit závora z území československého, jehož divise budou druhým sledem na hřbetech Karpat, když by polsko-rumunské divise před Karpaty musily pod rudým tlakem couvat. Připojením Karpatské Ukrajiny k Československu byla tato otázka šťastně vyřešena a na trhlinu, kterou foukal do Podunají nebezpečný vítr z ruských stepí, byla tak opatřena polsko-rumunsko-československá okenice s 50 miliony obyvatel.

(Až sem dopsáno 11. března 1939, kdy to na Slovensku vřelo. 13. března Slovensko se osamostatnilo, 14. března president Hácha požádal říšského kancléře Hitlera o protektorát nad zeměmi bývalého českého království. 15. března byla říšská obrana v Praze.

Pokračuji 22. března, aniž měním, co bylo napsáno od ledna 1939.)

Tím, že k zemím koruny české bylo připojeno Slovensko a konečně i Podkarpatská Rus, změnila se však celá geopolitická středoevropská struktura. Tak jako země české koruny tvořily geografický celek, podobným celkem byly také země koruny uherské. Rozdíl byl v tom, že pohraniční hory kotliny česko-moravské osídlovali Němci a pohraniční hory kotliny uherské obývali Slované a Rumuni. Kotlina česko-moravská byla vydána tlaku německému, kotlina uherská tlaku slovanskému.

*

Československý stát z r. 1920 měl dvojí politickou úlohu: 1. odolávat soustředěnému tlaku němectví na

*) Jablonický průsmyk nad Jasinou nazývá se také „Tatarský“. Pod ním pramení řeka Tisa, podél jejíhož toku se dostali Tataři do uherské pusty.

západě a 2. tvořit ofensivní předvoj slovanství na východě střední Evropy směrem do nížiny Uherské. Zatím co my jsme se měli v západní části střední Evropy bránit tlaku německému, Maďaři ve východní části střední Evropy se bránili tlaku našemu.

Už v předešlých kapitolách jsem ukázal na to, že u nás platil dvojí výklad idey sebeurčení národů. Na západě jsme *v obraně* uplatňovali právo historické a na východě *v útoku* proti historickému právu maďarskému zastávali jsme moderní právo sebeurčení podle etnických hranic. Československo představovalo předvoj slovanského tlaku směřujícího do Podunají od severovýchodu. V r. 1920 však tlak ze severovýchodu měl barvu zuřivě rudou a tím střední Evropa pozbývala rázu slovanského. Ve skutečnosti šlo o tlak ruský, jaký tu byl vlastně už dávno. Poněvadž tento ruský tlak použil velmi ofensivní idey komunismu a poněvadž tato idea se ve střední Evropě ujala nejprve u zcela neslovanského a nearijského národa maďarského, Československo dostalo jako úlohu *bránit Podunají* na „Tatarském průsmyku" také *proti Východu.*

V r. 1920 měli jsme pověst znamenitých vojáků ze Sibiře, z Francie a Italie. Rozkladné myšlenky politické se u nás málo ujímaly a v strategické koncepci dohodových spojenců a Fochova štábu jsme představovali jakési vojenské *klenutí nad Podunajím, jež mělo zachytit dva největší evropské tlaky: německý, směřující od severozápadu na jihovýchod, a ruský, nasazený od severovýchodu na jihozápad.* K tomu je třeba si uvědomit, že *ruský komunismus byl už v r. 1919 v Budapešti* a že rakouská Vídeň (Wien) byla tehdy vyhrůžně rudá.

Co bylo severně od horského oblouku Sudety—Karpaty, bylo za mírové konference ve Versailles v pohybu. Týkalo se to hlavně východních hranic obno-

veného Polska, které se v r. 1920 ocitlo ve válce s bolševickým Ruskem. Potlačením bolševismu v Maďarsku se upravila situace v Podunají. Od Švýcar přes Rakousko, Československo a Rumunsko byla vytvořena po horských hřbetech Alp, Sudet, Karpat a Sedmihradských Alp *politická klenba, která oddělovala jižní část střední Evropy od severní.* Podkarpatskou Ukrajinu jsme dostali r. 1919 jen proto, aby podezřelé Maďarsko neovládlo cesty přes Karpaty na východ, kde stále ještě nebyla stanovena konečná hranice mezi Polskem a sovětským Ruskem. Podkarpatská Rus, jak se tehdy nazývala, měřila necelých 13.000 k^2 a měla asi 600.000 obyvatelů. Než byla definitivně vyřešena otázka východokarpatských průsmyků, Rumuni měli obsazenu polovinu Podkarpatské Rusi.

To, že Československo r. 1920 nakonec sahalo až k 25° východní délky a tak k poledníku, který prochází pohraničím Lybie a Egypta, protíná Kretu, Vilno, Helsinki ve Finsku a Severní mys, mělo svou předehru v dvouletém zápasu Polska se sovětským Ruskem. O tom je třeba říci několik slov.

Když německá vojska v zimě 1918/19 vyklidila Ukrajinu a polské území s Pobaltím, sovětská vláda utvořila západní armádu, jejímž úkolem bylo proniknout co nejdále do západní Evropy. Polská vláda vyslala současně k východu svá vojska s úkolem získat hranice z r. 1772, kdy polské království sahalo až k Rize, přes Dvinu a Dněpr a ke Kijevu, který z jihu obchvacovalo. K Polsku patřilo r. 1772 také Podolí až po střední Dněstr.

Severně „Tatarského průsmyku" v Karpatech se po ústupu německých vojsk koncem r. 1918 poměry utvářily asi takto: Na bývalém území rakouské východní Haliče byla vyhlášena samostatná západo-

ukrajinská republika (východně Sanu) s hlavním městem Lvovem. Její armáda odolávala první polovinu r. 1919 tlaku se tří stran: Poláků od západu, bolševiků z východu a severu a Rumunů z jihu. K západním Ukrajincům připojili se Ukrajinci východní vedeni Petljurou. Obě ukrajinské vlády sešly se nakonec v Kamenci Podolském. Obě ukrajinské armády v srpnu 1919 vyhnaly bolševiky z Kijeva, ale za den poté přitáhl ke Kijevu Denikin, s nímž se Ukrajinci také dostali do boje. Skončilo to tím, že k Denikinu přešli, jako zapřisáhlí nepřátelé Poláků, Ukrajinci západní (Haličané), a Ukrajinci východní, jako zapřisáhlí nepřátelé Rusů, přešli k Polákům. Tak byla situace severovýchodně „Tatarského průmyku" vyřešena v listopadu 1919, kdy naše vojska už měla obsazeno území Podkarpatské Rusi, které nám přiřkla mírová konference. S obsazováním Podkarpatské Rusi se začalo v dubnu 1919. V červnu však část našich vojsk byla v Podkarpatské Rusi odříznuta od západu, poněvadž maďarským bolševikům se podařilo podél železnice Miškovec—Košice proniknout až k polským hranicím. Teprve v srpnu 1919 bylo obnoveno spojení přes východní Slovensko na Podkarpatskou Rus, když maďarští bolševici ustoupili za demarkační čáru, kterou jim předepsalo hlavní dohodové velení.

Pout haličských Ukrajinců nebyla přechodem k Denikinu skončena. Když Denikin byl v únoru 1920 bolševiky rozbit, haličtí Ukrajinci přešli tentokrát k bolševikům a s nimi táhli proti Polákům. Po dvouměsíčních operacích počátkem května r. 1920 vnikli Poláci do Kijeva. Ale za několik dní poté vyjádřil se už bolševický útok směřující severně Pripetských močálů přes Berezinu na Varšavu, kam bylo celkem 600 km. Polákům se nejprve podařilo bolševický postup na severu zastavit, ale současně sklidili neúspěch v pros-

toru Kijeva, kde se v polském týlu z jihu objevila jezdecká armáda Buděného. Už 12. června byli bolševici opět v Kijevě. Poláci ustoupili počátkem srpna 1920 až na Stryp a Bug. Tím se ocitla *rusko-polská fronta jen 100 km od hřebenů pohraničních hor Podkarpatské Rusi.* Pro jezdectvo Buděného to byly jen dva denní pochody. V té době na severní frontě se už bojovalo na Visle a před samou Varšavou. V bitvě od 17. do 25. srpna se podařilo Polákům rozdrtit sovětskou severní armádní skupinu severně a západně Varšavy a 12. října bylo v Rize Rusy podepsáno příměří a předběžný mír. Rusko-polská fronta (a později i hranice) odstoupila od Podkarpatské Rusi na 150 km. Tato vzdálenost zůstala zachována až do března 1939.

To, že Polákům se podaří rozbít bolševická vojska, přinutit je k hlubokému ústupu a získat tak velmi výhodnou hranici a mír, nepřicházelo r. 1919 v kalkulacích Západu v úvahu. Po likvidaci ukrajinských jednotek a haličského státu koncem r. 1919 nebylo valné důvěry, že Polákům se podaří zachovat pro sebe Halič až po její starou východní hranici. Proto dohodové velení za prvým sledem polských sil vytvořilo v Podkarpatské Rusi a v rumunské Bukovině druhý sled odporu ze sil československých a rumunských. Jako třetí sled byly myšleny jednotky maďarské. Kdyby byla Podkarpatská Rus zůstala maďarská, znamenalo to při organisaci odporu proti rudému nebezpečí z východu, že *armáda československá zůstane stranou.* Bylo třeba, aby se bila za své, a to dostala v podobě Podkarpatské Rusi.

Připojením Podkarpatské Rusi k Československu vznikly tam republice veliké povinnosti investiční a vojenské. Totéž platilo ostatně o Slovensku, jež bylo

třeba společně s Podkarpatskou Rusí zajistiti proti Maďarsku.

Území Slovenska nás *vojensky orientovalo k jihu* a území Podkarpatské Rusi, které tvořilo spoj na Rumunsko, vojensky nás obracelo vlastně *proti severovýchodu.*

Podle sčítání obyvatel z r. 1921 staré země české koruny (Čechy, Morava a Slezsko) měly 10,000.000 obyvatel na ploše necelých 80.000 km². Slovensko s Podkarpatskou Rusí mělo 3,600.000 obyvatel na ploše 60.000 km².

Když jsme po likvidaci vpádu maďarských bolševiků na Slovensko přikročili k organisaci československé branné moci, bylo rozhodnuto, že naše mladá armáda bude čítat 12 pěších divisí a 2 horské brigády. Celkem tedy, přepočítáno na vyšší jednotky, 13½ divise. To znamenalo, že na 1,000.000 obyvatel připadala jedna mírová divise.

V rozmístění posádek však situace vyhlížela jinak. Na Slovensku, které mělo 3.000.000 obyvatel, byly umístěny 4½ divise (3 divise pěší a 2 horské brigády). Na Podkarpatské Rusi, kde bylo 600.000 obyvatel, jedna divise. Na Slovensku a Podkarpatské Rusi, kde byla o málo více než ¼ obyvatel celého státu, rozmístil náš hlavní štáb 5½ divise ze 13½ divise celé branné moci. V zemích české koruny na 10 milionů obyvatel připadlo 8 divisí a na 3½ milionu obyvatel Slovenska a Podkarpatské Rusi 5½ divise.

Naše branná moc byla od r. 1920 dislokována zřejmě směrem k východu. Nejméně vojsk jsme měli v Čechách.

Čechy	6.7 mil.	obyvatel	5 divisí
Morava	3.3 „	„	3 „
Slovensko . . .	3 „	„	4.5 „
Podkarp. Rus. . .	0.6 „	„	1 „

Na 1 milion obyvatel připadlo v Čechách 0.75 divise, na Moravě (se Slezskem) 0.9 divise, na Slovensku 1.5 divise, na Podkarpatské Rusi 1.7 divise.

Totéž bylo s komunikacemi. Podle plánu z r. 1920 mělo se postavit ve státě 15 nových tratí, z toho valná většina na území Slovenska a Podkarpatské Rusi.

Předválečné Německo mělo na 1 milion obyvatel 0.75 divise a to se mluvilo o velké militarisaci. Ve svém zbrojení překročili jsme německou předválečnou normu o $^1/_3$ tím, že jsme postavili jednu mírovou divisi z milionu obyvatel.

Od samého počátku Československá republika byla vojenským státem svou polohou, rozlohou a politikou. Ale málokdo si to v ní dobře uvědomoval.

Vojenská opatření, mají-li být účelná, musí vyplývat ze zdravé zahraniční politiky. Dobrá strategie musí se však pohybovat v mezích politické, hospodářské a vojenské reality.

IV.

NA CESTĚ K ISOLACI

Tři punské války nakonec rozhodly o tom, kdo bude pánem břehů Středozemního moře: agrárně-vojenský Řím zvítězil nad obchodně-civilistickým Kartagem. Zlato podlehlo železu, chytráctví bylo zdoláno obětavostí.

Co mají punské války co činit s dnešní situací evropskou? Dějiny se neopakují, ale dávají dobrá ponaučení. Co bylo před dvěma tisíciletími moře Středozemní, to je dnes Atlantický oceán. Černé moře hrálo tehdy úlohu dnešního oceánu Tichého.

Před dvěma tisíciletími šlo o světové trhy a suroviny stejně jako dnes. Staré přebohaté Kartago představují státy zvané Západ. Řím roste dnes ve střední Evropě, na Východě. Prozatím se Západ hledí před neodvratným osudem zachránit tím, že by veštval Východ do války mezi sebou, *Germány proti Slovanům.*

Po světové válce, která, jak vidíme, mocenské otázky v Evropě a na celém světě ani zdaleka nevyřešila, Západ politicky i vojensky ovládl jižní část střední Evropy (Podunají a Balkán) a Polsko.

Východní část střední Evropy se stávala hrází mezi přemoženým Německem a rozloženým Ruskem. Nebylo bez příčiny, že poražené Maďarsko musilo také prožít svou vlnu bolševismu. Aby se nevytvořil sou-

vislý kanál rudé nákazy od Rýna podél Dunaje přes „Tatarský průsmyk“ na Moskvu, jak jsem už uvedl, bylo třeba šev hranice polsko-rumunské dobře podložit a to se stalo Podkarpatskou Rusí, jež tvoří, nebo lépe tvořila, *střed východní části střední Evropy. Od Mukačeva je totiž stejně daleko do Danzigu na moři Baltickém jako do Constanzy nebo Oděsy na moři Černém a do Rjeky na moři Jaderském.* Polsko dělilo Německo od Ruska. Československo tvořilo val mezi Německem a Maďarskem a mezi Maďarskem a Ruskem.

Úkoly vojenské vyplývající z polohy a tvaru hranic, mohli jsme plniti proto, poněvadž tyto tři neklidné prostory ve střední a východní Evropě byly zcela vyčerpány hospodářsky a důkladně ochromeny vojensky. Rusko, operujíc r. 1920 proti Polsku, nemohlo na obou frontách (severní a jižní) vyslat do pole víc než 150 tisíc mužů. Výzbroj byla nevalná, organisace slabá, vedení nezkušené. K tomu se připojila v Rusku r. 1921 hrozná pohroma sucha a hladomoru. Lépe nebylo ani v Německu, kde trvalo těžké vnitřní politické napětí a kde stará armáda byla likvidována. Podle mírových podmínek bylo území západně Rýnu a 50 km široké pásmo východně Rýnu obsazeno spojeneckými vojsky. Republikánské Německo mělo jen nájemnou armádu o 100.000 mužů bez těžkých zbraní a letectva. Maďarsko v r. 1919 postavilo ještě značné síly proti nám a Rumunům. Při provedení mírové smlouvy trianonské zůstala mu armáda 35.000 mužů bez obecné branné povinnosti, která byla zakázána také Německu.

Ve střední Evropě r. 1923 začíná vlastní mocenskou politiku jen Italie a tím se sráží s politikou Francie hlavně v jižním Podunají, kde Italie tlačí na Jugoslavii a podporuje maďarský revisionismus. Současně dochází k *střetnutí zájmů italských s německými na*

půdě Rakouska. Ačkoliv Italie se staví za státy, kterým bylo válkou ublíženo (revisionismus), čelí současně francouzsko-německé nadvládě v Podunají.

V té době už jsme měli prvou obrannou smlouvu protirevisionistickou proti Maďarsku s Jugoslavií z r. 1920 a Rumunskem z r. 1921. Naše politika čelící na západě Německu a na východě Maďarsku (a v skrytu také Rusku), pokud šlo o Rakousko, pracovala stejným směrem jako Italie Mussoliniho, ale na východě v Podunají se ocitla s Italií v rozporu posilujíc Jugoslavii proti Maďarsku a tím proti Italii, která hleděla Jugoslavii politicky isolovat.

Dokud Francie měla na východním břehu Rýna své posádky, nebezpečí hrozící z Německa bylo celkem nepatrné. Každý německý pokus o porušení českých hranic mohl být ihned zabrzděn tlakem francouzských vojsk do nitra Německa. Jinak bylo s Maďarskem, kde Francie pomoci nemohla. Tu jsme byli odkázáni na vlastní síly a na své středoevropské spojence v Malé dohodě. Maďarsko mělo na 90.000 km² asi 8 milionů obyvatel. My sami jsme byli o více než 50% silnější jak v počtu obyvatel, tak v rozloze a ve vojenských silách. Spojenectví s Jugoslavií a Rumunskem nám dávalo nad Maďarskem nejméně šestinásobnou převahu. Bez vůle Malé dohody Maďarsko nemohlo prostě provádět v Podunají žádné praktické pokusy o revisi svých hranic. Do r. 1933 podařilo se z Malé dohody vytvořit soustátí s jednotnou zahraniční politikou. V té době Maďarsko mělo asi 9 milionů obyvatel, ale Malá dohoda už na 50 milionů. Při tom Malá dohoda ze $^{7}/_{8}$ obkličovala Maďarsko.

Německo však, jak jsem uvedl, sjednalo v r. 1922 spojeneckou smlouvu se sovětským Ruskem, která měla uvolnit Německu týl na východě proti Polsku a Československu, jež společně měly armádu o více

než 40 mírových divisích a přes ½ milionu vojáků stále ve zbrani.

*

Proti Německu Československá politika však nevytvořila tak pevný blok jako proti Maďarsku v Malé dohodě. S Francií jsme sjednali spojeneckou a přátelskou smlouvu r. 1924 a r. 1925 v rámci locarnských dohod jsme sjednali s Francií tak zv. garanční smlouvu, která nás zavazovala k vzájemné pomoci, kdyby Německo porušilo závazky, jež na sebe vzalo smlouvami arbitrážními, sjednanými současně s námi i s Francií. V té době jsme podepsali smírčí a arbitrážní smlouvu také s Polskem. Zde jsme však zůstali na poloviční cestě. *Nechtěli jsme totiž nést s Poláky risiko jejich sporu s Ruskem.* Polsko si vynutilo na zesláblém rudém Rusku v Rize roku 1920 velmi výhodné hranice územím obydleným Bělorusy, Litevci a Ukrajinci. Francouzská spojenecká smlouva zajišťovala Polákům pomoc jak proti Německu, tak proti sovětskému Rusku. *Nechovali jsme se tu prostě tak jako Francie.* V r. 1926 ujal se v Polsku mírné diktatury maršál Pilsudski. To zhoršilo poměr Polska k Československu, které napadlo svým oficiálním tiskem „diktaturu" polských plukovníků. Opatrnost Československa vůči Polsku nebyla sdílena Rumunskem jako členem Malé dohody, které r. 1921 sjednalo s Polskem spojeneckou smlouvu a r. 1926 dokonce pevnou vojenskou konvenci. Tak jako jsme se spojenecky neexponovali proti Rusku ve prospěch Polska, tak jsme svým spojencům v Malé dohodě nezaručovali pomoc proti jejich velmocenským sousedům: Rumunsku proti Rusku a Jugoslavii proti Italii. Oni nám přirozeně opláceli a nezajistili nám svou pomoc proti Německu.

Každý člen Malé dohody měl frontu proti jedné vel-

moci a proti Maďarsku. Kdyby bylo Maďarsko vystoupilo společně s jednou velmocí proti jednomu členu Malé dohody, vyvolala by se tím ve smyslu smluv vojenská spolupráce celé Malé dohody proti Maďarsku a i proti jeho mocnému spojenci. Proto bylo skoro vyloučeno, aby Maďarsko vystoupilo proti některému členu Malé dohody i po boku velmoci. Přicházely v úvahu pouze dvě: Německo a Italie. Do r. 1926 nemohlo být ještě o nějaké těsné spolupráci Italie s Německem řeči. Německo samo mělo mnoho starostí s reparacemi a s cizím vojskem na vlastním území. Majíc malou armádu, třeba tajně zvětšovanou, nemohlo pěstovat žádnou agresivní politiku a proto ve střední Evropě bylo mocensky daleko za Italií.

Naše politika vůči Polsku mohla být omluvena naší uspokojivou situací ve střední Evropě. Maďarsko nám nedělalo hlavu a Německo ještě r. 1926 mělo celé Porýní obsazeno Francouzi; ti tam vyklidili jen první pásmo, zatím co pásmo druhé a třetí bylo vyklizeno až r. 1930, ale zůstávalo nadále demilitarisováno.

Proto *rok 1930,* kdy náš francouzský spojenec stáhl svá vojska ze západního břehu Rýna, *musíme považovat za bod obratu v naší strategické situaci.* Tím se zvětšila vzdálenost mezi Francií a námi přes jižní Německo. Dokud měli Francouzové r. 1926 rýnská předmostí, bylo od francouzských vojsk na německém území k Aši při naší západní hranici *jen 200 km.* Od r. 1926 do r. 1930 to bylo 250 km. Od r. 1930 však Francouzové ustoupili od středního a dolního Rýna. Vzdálenost vzrostla na 300 km. Z nejvýchodnějšího cípu Alsaska se nedalo vyrazit. Ve skutečnosti měli k nám proto Francouzové od r. 1930 asi 350 km a poněvadž jim cestu při tom přehrazoval Rýn prozatím neopevněný, byla to vzdálenost operačně dvakrát větší než r. 1926.

Naše politika počítala asi takto: Když se na nás vrhne Německo, bude mít ihned v týlu Francii. Polsko, které má s Francií smlouvu proti Německu, přirozeně si nenechá ujít tuto příležitost, aby si po případě zlepšilo svou západní hranici v Pobaltí. To, že nám Italie nemůže odpustit naše protifašistické zuření, také nás nepřivádělo z míry, poněvadž otázka Rakouska byla pro Italii stejně životní jako pro nás i pro Jugoslavii. Kdyby se Německo pokusilo vpadnout do Rakouska a nás tak z jihu obchvátit, mělo co dělat ihned s Italií, s námi, s Francií a konečně i s Polskem. Jako Německo před světovou válkou nevěřilo, že se dohodne velryba s medvědem (Anglie s Ruskem), tak *jsme my nevěřili, že by se Německo dohodlo s Polskem.* Na nemožnosti této dohody jsme dělali svou polskou politiku, jako na nemožnosti dohody anglicko-ruské dělalo císařské Německo svou politiku anglickou. *Rovněž tak jsme počítali s trvalým rozporem německo-italským o Rakousko.* Nejvyšší karta, kterou měla v záloze naše zahraniční politika, byla ve skutečnosti ta, že naším *věrným a neochvějným spojencem byla tehdy největší a nejlepší armáda Evropy a světa — armáda Francie.*

V r. 1930, kdy francouzská vojska vyklidila německé Porýní, Německo už pokročilo dost daleko v obnovování své staré branné moci, ale to hlavní mu přece jen chybělo: *obecná branná povinnost.* Od r. 1930 německý hlavní štáb začal budovat kádry staré armády předválečné. V té době mělo Německo asi 150 tisíc aktivních vojáků výborně vycvičených a asi 1 milion záložníků, kterých se už dalo užít v moderní válce.

Francie však měla doma armádu z 20 výborných divisí bílých a 10 divisí koloniálních a barevných (nepočítáme k tomu 10 divisí jezdeckých a rychlých). Na domácí půdě držela Francie mírovou armádu

o 400.000 mužích. Než vyklidila Porýní, dala se francouzská vojenská správa do stavby těžkých pohraničních opevnění, která byla po ministru války Maginotovi nazvána „Maginotovou linií". Němci počítali, že Francie může počet svých mírových divisí mobilisací ztrojnásobit a že má celkem na 5 milionů výborně vycvičených záložníků.

V r. 1930 mohl vojenský odborník počítat, že poměr sil Francie k silám německým v případě války bude asi 2:1. Němci mohli postavit 50 dobrých divisí, ale Francie 100. Při tom byla Francie současně *nejmocnějším státem ve vzduchu.* Německé letectvo bylo r. 1930 velmi slabé.

Jak už jsme uvedli, armády československá a polská byly společně počty mocnější než kontinentální armáda francouzská. Měly přes 500.000 mužů v míru a mohly za války postavit do pole kolem 80 divisí. Pokud šlo o válečný materiál, armády československá a polská byly však r. 1930 mnohem skromněji vybaveny než Francie. Totéž platilo o jejich letectvu. Ale přes to spojené síly československo-polské mohly roku 1930 s úspěchem odolávat náporu sil německých. V prvých týdnech války mohly být dokonce i ofensivní a tak ještě včas přenést operace na německé území. Hlavně tu šlo o Východní Prusko a Pruské Slezsko, které oddělovalo země české od Polska.

I v případě, že by Polsko s počátku váhalo a proti Německu se octly jen armády francouzská a československá, přece tu byla r. 1930 nad německými silami nejméně dvojnásobná převaha na zemi a pětinásobná převaha ve vzduchu. Že by nás v konfliktu s Německem ohrožovalo Polsko, nebylo vůbec pokládáno za možné. Maďarsko bylo dobře šachováno Malou dohodou.

Poněvadž Německo mělo s Ruskem od r. 1922 spo-

jeneckou smlouvu, doplněnou r. 1926, byla tu možnost, že Rusko zasáhne po boku Německa proti Polsku a Rumunsku. To znamenalo, že síly polské a rumunské budou upoutány na východě a s nimi také část sil československých, které měly krýt „tatarskou cestu" v Podkarpatské Rusi proti severovýchodu. V takovém případě tažení *rozhodoval rychlý francouzský úder podél „mohanské rokle"*, který by oddělil jižní Německo od severního a vedl tak ke spojení vojsk francouzských s československými. Vojska polsko-rumunská byla by v r. 1930 zadržela nápor Rusů, kteří tehdy teprve začínali budovat svou branncu moc. Pětiletka proměnila celý ruský stát ve veliké staveniště. Zemědělství přechodem ke kolchozům prodělávalo ohromnou krisi. Proto 80 polsko-rumunských divisí mohlo stačit na zastavení ruského náporu, hlavně kdyby Poláci dostávali pomoc mořem ze západu na Danzig a Rumuni tureckými průlivy do Constanzy. O tom, že by se Italie postavila po bok Německa, dalo se do r. 1930 vážně pochybovat. Přes všechny ideové tiskové spory Italie udržovala dobrý poměr k Anglii. Poněvadž v Anglii byla tehdy vláda levice (strany práce), dalo se počítat, že v případě konfliktu německo-francouzského Anglie bude podporovat Francii.

Při této příležitosti bude dobré, všimneme-li si blíže operativní spolupráce Francie s Československem a Polskem proti Německu. Vyskytl se totiž nedávno u nás hlas, který tvrdil, že hlavní štáby, francouzský s československým, měly v plánu československou ofensivu na německé území, kdyby jeden z obou spojenců byl napaden. To prý byl nesmysl.

Ve skutečnosti nic jiného se dělat nedalo. V případě, že by Německo napadlo Francii, musili jsme my *ofensivně napadnout Německo.* A naopak. Jakmile by Německo ofensivně napadlo nás, byla Francie povin-

na ofensivně vtrhnout do Německa. Kdyby se byli totiž Němci s hlavními silami vrhli nejprve na Francii a proti nám se spokojili s obranou, nic bychom nebyli pomohli svému spojenci tím, že bychom *zůstali stát na svých hranicích a čekali,* jak dopadne rozhodná bitva na západě. Podobně špatnou službu by nám byli prokázali Francouzové, kdyby sami při německém útoku na nás zůstali stát za svými opevněními a čekali, kdy tu s námi bude konec.*)

*

Operačně vzato, v případě války Německa s koalicí francouzsko-československou, Německo bylo, jak říkáme, „na vnitřních liniích". *Mělo své síly pohromadě* a mohlo je vrhnout podle libosti v tom nebo onom množství buď proti západu nebo proti východu. Síly Francie byly německým územím odděleny od sil československých a polských. Francouzové nemohli část svých jednotek přesunout na válečné pole československé a Čechoslováci na pole francouzské. Vojska francouzsko-československá byla „na vnějších liniích" od sebe odloučena, nemohla si navzájem půjčovat zálohy a proto *si musila navzájem pomáhat co největší ofensivností.* Nepřítel nesměl mít možnost rozbít jednu po druhé obě spojenecké armády, oddělené od sebe jeho územím.

Proto, když Francouzové sjednávali s Rusy vojenskou smlouvu r. 1892, hlavní podmínkou bylo, že *obě spojenecké armády budou od prvního okamžiku ofensivní,* aby, oč Němci vniknou do Francie nebo Ruska, o to vnikli Rusové anebo Francouzi na území německé. Nakonec, těsně před válkou, platilo, že *Rusové vpadnou s 800.000 muži hned v prvních dnech války*

*) Byli jsme svědky, že Francie Polsku svou ofensivou nepomohla, ač Polsko se k ofensivě připravilo v domnění, že Francie *ihned* vyrazí.

do Východního Pruska, aby tím znemožnili Německu použít všech sil proti Francii. Tento manévr se podařil potud, že Němci těsně před bitvou na Marně odeslali z Francie dva sbory na pomoc své 8. armádě, která ve Východním Prusku před Rusy ustupovala.

Ruská pomoc Francii r. 1914 v počtu 800.000 mužů nebyla větší pomoci československé v r. 1930, kdy v Československu bylo na 1,000.000 výborně vycvičených záložníků. Armáda, jakou mohlo tehdy postavit Československo do pole, zcela se vyrovnala ruským silám, které r. 1914 vtrhly do Východního Pruska. Rozdíl byl pouze v tom, že v r. 1914 ruská fronta byla od francouzské vzdálena 1100 km, zatím co fronty francouzská a československá byly r. 1930 od sebe vzdáleny jen 350 km. Nesmíme zapomínat, že v r. 1914 Rusko mělo proti sobě také celou rakouskou armádu tvořenou státem o 54 milionech obyvatel.

V případě, že by Německo napadlo Francii, povinností sil československých a polských bylo hrát úlohu ruských sil v r. 1914 a *vtrhnout na německé území* tak, aby Čechoslováci a Poláci měli co nejdříve zajištěnu taktickou spolupráci. Poněvadž této spolupráci bránil dlouhý úzký klín Pruského Slezska, bylo třeba nejprve tento klín likvidovat a pak ve společné frontě se pokusit o postup na Berlin, který byl od polské i československé hranice vzdálen jen 180 km, zatím co od Rýna bylo do Berlina 450 km, od francouzských hranic dokonce 550 km. V cestě na Berlin polským vojskům překážela Odra. Zato *cesty na Berlin z Čech* byly kryty Labem proti západu a *vedly ve směru vodních toků.* Co to znamenalo pro leteckou převahu francouzsko-československo-polskou, bylo pochopitelné. V r. 1930 Německo bylo vojensky bezpečné jen v prostoru mezi řekami Veserou, Odrou a Krušnohořím. Když r. 1930 Francouzové odešli od Rýna, přenesli

Němci na západě obranu na Rýn. Na východě však od Brenneru v prodloužení na Krušné hory a Gdansk byly *frontou italsko-československo-polskou odřezávány tři mohutné výběžky německé země směřující k východu: Rakousko, Pruské Slezsko a Východní Prusko. Tuto nepříjemnou východní frontu muselo Německo prolomit politicky a vyrovnat vojensky.* Vyhlídky byly asi tyto: Buď Italové s Čechoslováky pohltí Rakousko a Poláci Pruské Slezsko s Východním Pruskem nebo se Německo zmocní zemí české koruny a Poznaňska.

V r. 1930 situace byla taková, že Německo bylo na souvislé východní frontě v defensivě. Jako s nástupovými prostory nemohlo počítat ani s Rakouskem, ani s Pruským Slezskem, ani s Východním Pruskem. Proto také *v Československu nedělala se ještě zvláštní opatření defensivní.* Němci neměli těžké ofensivní zbraně, ani obrněnou vozbu, ani letectvo.

V r. 1930 nejmohutnější armádou ve střední Evropě byla armáda italská, která stála na Brenneru a bránila Němcům ve vstupu na území Rakouska. Jako Italové znemožňovali, aby Němci šli proti nám přes Rakousko, tak Poláci znemožňovali Němcům, aby proti nám vyrazili z Pruského Slezska. *Naše nebezpečná fronta proti Německu začínala na jižní Šumavě a končila u Krkonoš.* Kladsko, severní Morava v případě naší války s Německem, to všechno byla pasivní fronta. Opřeni na jihu o Italii a na severu o Polsko, mohli jsme se svými 25 divisemi s úspěchem čelit náporu 40 divisí jdoucích na nás z Bavor a ze Saska. Italové a Poláci ani nemusili po našem boku válčit. Stačilo, když zachovávali blahovolnou neutralitu. Francouzové zatím by se byli jedním skokem zmocnili rýnských předmostí a rychle přehodili své armády na východní břeh Rýna.

V r. 1930 mohli jsme se plně spolehnout na pomoc Francie a na to, že Italie nepůjde s Německem a že Polsko dostojí spojenecké smlouvě s Francií. Proto pokus Curtiuse a Schobera o celní unii Rakouska s Německem r. 1931 musil ztroskotat. Italie se proti tomu postavila stejně energicky jako západní mocnosti.

*

Od r. 1930 do r. 1933 nastalo druhé údobí v německém zbrojení. Tehdy Německo už nemělo nepřátelská vojska na svém území. Zbavilo se všech kontrolorů a komisí. Zesílilo své kádry, opatřovalo si těžké zbraně.

30. ledna 1933 začínalo *třetí údobí v německém zbrojení, které je provázeno velmi hybnou a překvapující německou politikou* nového říšského kancléře Adolfa Hitlera. V Ženevě zatím dohasínala odzbrojovací konference, která byla zahájena 2. února 1932.

Jak jsem uvedl už v první kapitole, národně socialistické hnutí v Německu nebylo ani u nás ani na Západě správně pochopeno. Propaganda plutokratické demokracie *z vypočítavosti* a řada idealistů demokratického náboženství *z fanatické nepřístupnosti* tvrdili, že jde o zjev přechodný, bez hlubokého masového zakotvení, provázený přímo sebevražednými národohospodářskými metodami. Tisk na západě i u nás s pravidelnou přesností přinášel proroctví o konci režimu fašistického v Italii a národně socialistického v Německu.

V r. 1933 určitá útěcha naší demokracie a demokracií západních byla v tom, že italský fašismus stál proti německému národnímu socialismu pro Rakousko a vliv nad jihovýchodem střední Evropy. *V tomto sporu r. 1933 Italie byla ještě stranou silnější.*

Střední Evropa představovala tehdy tři veliké mocenské celky: 1. Německo, 2. země pozdějšího řím-

ského protokolu (který byl podepsán 18. III. 1934) a 3. Malá dohoda s Polskem, které politicky patřily k Francii. Malá dohoda v r. 1933 (16. února) přišla se statutem jednotné zahraniční politiky a těsné hospodářské spolupráce. Při tom se už počítalo s jednotou výzbroje těchto tří starých spojenců. Obavy Italie o Rakousko odsunovaly na druhou kolej italskou podporu maďarského revisionismu. U nás vypsali s velikým úspěchem půjčku práce. Mnoho se tehdy vykládalo o „nové velmoci", která se začala vyklubávat z Malé dohody.

Československo, Rakousko, Maďarsko, Rumunsko, Jugoslavie, Bulharsko, Řecko, Albanie a Turecko, čítaly celkem 78 milionů obyvatel na ploše 1,5 milionu km². Vyjma Československo byly to vesměs státy hospodářsky slabé a vyjma Československo a Rakousko také státy zemědělské, obhospodařované velmi primitivně. Uvedl jsem už, že Německo v r. 1918 mělo obsazenou celou střední Evropu bez Italie a přes to nemohlo z ní vytěžit potřebné potraviny, kterých se mu nedostávalo po uzavření mořských cest od r. 1914. Musíme si představit, že ještě v r. 1936 znamenité půdy maďarská, rumunská a bulharská dávaly na hektaru *velmi malý výtěžek:*

	pšenice	žito	kukuřice
Československo .	17.8 q	18.6 q	17.1 q
Maďarsko . . .	13.4 „	14.0 „	15.9 „
Bulharsko . . .	12.3 „	14.2 „	12.4 „
Rumunsko . . .	9.5 „	9.5 „	11.2 „

V Československu (kdy na Slovensku se ostatně hospodařilo po způsobu rumunském a maďarském), sklízelo se z ha průměrné půdy o 88% více pšenice a o 98% žita více než v Rumunsku. Nízká životní úroveň jihovýchodních států střední Evropy, mimo Čes-

koslovensko a Rakousko způsobila, že tyto státy hospodářsky stále churavěly. Tím se postupně stávaly *zcela trpnou kolonií západního finančního kapitalismu,* který jednak je poutal půjčkami a jednak vyssával zbrojením. Do konce r. 1933 byla jihovýchodní Evropa zadlužena u západních demokracií takto:

	Miliardy franc. franků:	Na jednoho obyvatele:
Československo . .	9.5	655 franků
Bulharsko . . .	3.5	755 „
Jugoslavie . . .	20.0	1.420 „
Rumunsko . . .	26.0	1.460 „
Rakousko	13.0	1.970 „
Maďarsko	19.5	2.245 „

Přepočítáme-li francouzský frank podle kursu z roku 1933, Západ tedy půjčil šesti středoevropským státům celkem 15 miliard Mk a z toho *více než třetinu Maďarsku a Rakousku, které byly vlastně přifařeny politicky k Italii.* Maďarsko s Rakouskem měly 16 milionů obyvatel a dostaly od Západu půjčeno po světové válce 5.5 miliardy Mk, zatím co Československo se svými 15 miliony obyvatel dostalo od Západu úvěr jen 1.6 miliardy Mk. Při tom Československo do r. 1933 vydalo na zbrojení přes 3 miliardy Mk. *Značné části těchto nákladů vyžádalo si vlastně reagování na výbojnou politiku maďarskou živenou stále západními půjčkami.*

*

V předchozí kapitole jsme uvedli, že válečné půjčky zatížily během války jednoho obyvatele středoevropského zemědělského státu asi 700 Mk. Maďarsku se podařilo, aby mu Západ půjčil právě třetinu toho, co samo vydalo v půjčkách na světovou válku proti němu. To, že Maďarsko v cizině získalo 3½krát větší

úvěr než průmyslové Československo, svědčí o značné schopnosti Maďarů nalézat přátele, ale i o malém zájmu Západu o osud celého Podunají a Balkánu. Při tom všem nikde nebylo vidět, že se lepší hospodářská situace jihovýchodní střední Evropy. Vina byla v tom, že finanční kapitalismus Západu není už schopen hospodářského oplození, že dovede jen vybírat úroky, ale ničím není s to obecnou prosperitu zvýšit. Všechna přírodní bohatství, která v jihovýchodní Evropě za něco stála, byla okupována cizím kapitálem, který těžil z průmyslu, ale zemědělství při tom ničím nepomáhal.

Naše zahraniční politika se pokoušela skloubit východní část střední Evropy dohromady. Při tom jsme sami ze svých skromných hospodářských prostředků financovali Rakousko, poskytovali úvěry Jugoslavii a Rumunsku. Dvacet let státní svobody ve středu Evropy znamenalo pro nás velké vypětí pracovní a neobyčejné oběti hospodářské, ať už šlo o miliardové investice na Slovensku a Podkarpatské Rusi nebo o vlastní zbrojení a hospodářské podpírání ostatních členů Malé dohody.

Masaryk tvrdil, že je třeba *vystihnout směr světového vývoje* a s ním opatrně sladit vlastní politickou a hospodářskou práci. Náš první zahraniční ministr a žák Masarykův tvrdil, že dělá vědeckou politiku podle sociologických zákonů. Ve skutečnosti to byla politika směřující zpět do XIX. století politického individualismu a soukromopodnikatelského egoismu.

Evropští státníci si myslili ještě v letech 1932—36, že Společnost národů stačí na odstranění evropských politických obtíží. Při tom se zapomínalo, že Společnost národů těžce kompromitovalo to, jak ztrnule byla snýtována s mírovými smlouvami. Roztříštěnost střední Evropy v době moderní techniky byla ana-

chronismem. Samá celní přehrada, samé snahy po trpasličích autarkiích. Při tom to, co se ve střední Evropě objevilo po r. 1920, bylo hospodářsky mnohem horší než zašlý celek podunajské monarchie habsburské. Nepodařilo se vytvořit evropské forum, kde by se daly evropské otázky vyřešit velkoryse ve smyslu potřeb moderní techniky a moderního hospodářství. Strach, aby se nepohnulo někde mírovými smlouvami, přiváděl naši zahraniční politiku v opravdové zděšení. Proto na příklad r. 1933, kdy Mussolini přišel s nabídkou paktu čtyř velmocí, byli jsme velmi pobouřeni. Tehdy jsme manévrovali proti tomuto návrhu už bez polské spolupráce.

Po Rakousko-Uhersku jsme totiž zdědili také jeho politickou taktiku: *tvrdošíjnou neústupnost, malou předvídavost a ješitnost.* Ještě v r. 1933 jsme vystačili s politickými rekvisitami z r. 1919. Hájili jsme se zuby nehty proti revisionismu, spoléhali jsme na Společnost národů a na francouzské bodáky. Třeba jsme i zevně pochodovali odděleně od Polska a Italie, přece politicky jsme spoléhali, že se proti Německu budeme bít vždy společně.

Přímo katastrofálně zasáhla do této naší koncepce politika polská, která neočekávaně změnila frontu proti svým dvěma mocným sousedům a sjednala v červenci 1933 se sovětským Ruskem smlouvu o neútočení a 26. ledna 1934 na 10 let pakt o neútočení s Německem. Tím se Polsko uvolnilo z francouzského bloku středoevropského. Poznalo totiž, že Francie nemá zvláštní zájem, aby své spojence ve střední Evropě podporovala proti novému německému tlaku.

V té době vstupuje do světové politiky sovětské Rusko, které rozšiřuje své smířlivé vztahy od Německa na ostatní sousedy a v r. 1933 sjednává přátelské smlouvy vedle Polska s Afganistanem, Iranem, Eston-

skem, Lotyšskem, Rumunskem a Tureckem, a co je důležité: 2. září 1933 také pakt přátelství s Italií. Malá dohoda 9. června 1934 uznává sovětské Rusko, které vůči Německu není nijak nepřátelské, poněvadž v květnu 1933 obnovilo berlínskou smlouvu z r. 1926 a v březnu 1934 podepsalo s Německem nový hospodářský protokol, velmi výhodný pro obě strany. Ještě 9. dubna 1935 sjednalo sovětské Rusko s Německem dodávkovou smlouvu ve výši 200 milionů Mk s pětiletým úvěrem.

Polská smlouva o neútočení s Německem Rusku vyhovovala. Na podzim 1934 sovětské Rusko vstoupilo dokonce do Společnosti národů, kterou před rokem Německo opustilo. Italie 17. března 1934 podepsala s Maďarskem a Rakouskem římské protokoly a den poté už Mussolini prohlásil, že Italie má ze všech západních velmocí nejblíže k Africe a k Asii. Měsíc před podepsáním římských protokolů (9. února 1934) utvořila se Balkánská dohoda z Jugoslavie, Rumunska, Řecka a Turecka.

*

Tyto všechny události odrazily se nesporně na strategické situaci Československa. Ustavení bloku římských protokolů (Italie, Maďarsko a Rakousko) a Balkánské dohody, zatím co Malá dohoda přijala jednotné diplomatické zastoupení, znamenalo určitou konsolidaci střední Evropy pod horským obloukem Alp, Sudet, Karpat a Alp Sedmihradských. Jižní část střední Evropy tvořila tak dva celky: italský (římské protokoly, Bulharsko a Albanie) a francouzský (obě Dohody). V severní části střední Evropy francouzský vliv ochabl změnou poměru Polska k Německu a Rusku. Poněvadž Rusko se zatím sblížilo se Západem, sever střední Evropy se mohl proto považovat za celek německý.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY UKF 10

Pokud šlo o postavení Československa, *jižně Sudet nenastala žádná podstatná změna,* ale za to od smlouvy německo-polské Pruské Slezsko nebylo už operačně mrtvým přívěskem Německa a *naše hranice od Krkonoš po Moravskou Ostravu přestala být operačně pasivní.* Poněvadž Polsko obnovilo své územní požadavky, pokud šlo o naše Těšínsko, situace vyhlížela nyní tak, že v případě, kdyby nás napadlo Německo a kdyby Francie nám přišla na pomoc, nedalo se už počítat s pomocí Polska, které slíbilo Francii vojenskou pomoc jen v případě, že by byla napadena a ne v případě, půjde-li ona na pomoc Československu.

Za to se zlepšilo postavení Rumunska, které nebylo už ohrožováno sovětským Ruskem. Mohlo se tedy více exponovat na západ proti Maďarsku a na jih proti Bulharsku čili proti přátelům Italie, která v září 1933 sjednala, jak jsme právě uvedli, se sovětským Ruskem pětiletou smlouvu o přátelství, neútočení a neutralitě. Rusko přestalo být členem revisionistického bloku, ale při tom mělo přátelské styky s celou střední Evropou: Německem, Italií, Polskem, Malou dohodou a Tureckem.

V r. 1934 rozhodlo se naše velení, že přikročí k opevňování německého pohraničí, hlavně že *postaví mohutné pevnosti podél nové nebezpečné hranice severní Moravy,* která byla operačně aktivována smlouvou německo-polskou. Ve frontě protiněmecké (Italie—ČSR—Polsko) oddrobilo se nám obratností německé politiky severní křídlo a *Polsko tak odkrylo náš severní bok.* Vojensky vzato, situace stále nebyla zlá. Ač Němci už v plném proudu připravovali obranu na francouzsko-belgických hranicích, přece na západ od Rýnu nedrželi ve smyslu smluv žádné řadové posádky. Těžkou ranou bylo však obnovení německé letecké moci, které na konci r. 1933 ohlásil dnešní mar-

šál Göring. Německá letecká armáda rostla rychlým tempem a při německo-polské smlouvě mohla jednou soustředěně zasáhnout proti Československu ze svých základen v Sasku a v Pruském Slezsku.

Rok 1934 je věnován upevňování spojů Ruska a neněmecké střední Evropy s Francií, která sjednává přátelskou smlouvu s Italií, podepsanou 8. ledna 1935. Postupuje jí v severní Africe 114.000 km² přičleněných k Libyi, severní část francouzského Somalska přičleněnou k Erytrei a v úžině Bab el Mandeb ostrov Doumerrah, veliké vojenské důležitosti. Pro Československo největší význam v italsko-francouzské smlouvě měl odstavec, týkající se střední Evropy. Obě vlády se totiž dohodly, že středoevropským státům doporučí sjednání dohody Italie, Německa, Maďarska, Československa, Jugoslavie a Rakouska, k níž by přistoupily Francie, Polsko a Rumunsko. Šlo především o zachování nezávislosti Rakouska.

A nyní dochází k nejvýznamnějším událostem, které jdou za sebou ráz na ráz. V první polovině r. 1935 vidíme v Evropě těsnou spolupráci západních *národů románských* (Francie, Italie, Španělsko) a *národů jihovýchodní střední Evropy* (Československo, Jugoslavie, Rumunsko, Maďarsko, Rakousko, Bulharsko, Řecko, Turecko) *se sovětským Ruskem.* Stranou stojí Německo, Polsko a Anglie, která s podezřením sleduje italské přípravy ve východní Africe proti Habeši. Zdálo se, že francouzská politika triumfuje. Jako náhrada za Polsko v soustavě spojeneckých smluv nastupuje nyní sovětské Rusko, s nímž Francie sjednává smlouvu o vzájemné pomoci 2. května 1935 a Československo o dva týdny později 16. května. Německo v té době zákony ze 16. března a 21. května zavádí obecnou brannou povinnost a buduje velikou brannou moc na souši, na moři a ve vzduchu. Nej-

významnější při tom je námořní dohoda německo-britská z 23. června 1935, kde se Německo zavázalo stavět válečné loďstvo, které nepřekročí rozsahem třetinu tonáže válečného loďstva britského.

*

Těžiště sil ve střední Evropě se v r. 1935 přeneslo z jihu na sever. Německo začíná budovat svou předválečnou armádu opatřenou nejmodernější výzbrojí. Tím zabíjí dvě mouchy jednou ranou: 1. odstraňuje nezaměstnanost a 2. obnovuje své mocenské postavení ve střední Evropě. Nesmíme zapomínat, že Německo o 65 milionech obyvatel bylo druhým největším státem evropským po sovětském Rusku. V roce 1933 poměr sil Francie a Německa dal se vyjádřit 2:1 a poměr Italie k Německu 1.5:1. Aby tlak ruských branných sil se příliš nepřenášel k pohraničí střední Evropy, Japonci na Dálném východě už od r. 1932 postupně pacifikovali území čínské. Dalo se počítat, že *první čtyřletka ukončená r. 1937 opatří Německu armádu stejné síly a hodnoty jakou mělo v r. 1914.*

Nevěřili jsme v dohody německo-polskou a německo-italskou. V r. 1934 jsme se přepočítali na svém severním křídle, když Němci obratnou politikou kancléře Hitlera se smířili s Poláky. Zbývala nám ještě víra v rozpor italsko-německý, který nám chránil jižní bok na Dunaji.

Když Italie začala r. 1935 válku s Habeší, zapomněli jsme pro přepychovou kožišinku Společnosti národů na svou režnou vojenskou košili ve střední Evropě. Na počátku r. 1935, tedy právě v době, kdy byl sjednán pakt italsko-francouzský, ale ještě před zákony, kterými kancléř Hitler nařídil obecnou brannou povinnost v Německu a kterými určil rozsah nových německých branných sil, psal jsem v knize „Obrana státu“:

„Vedle dvou opačných tlaků, jižního (románského) k severu a severního (germánského) k jihu, cítí se ve střední Evropě ještě tlak třetí (ruský), nejmladší: k jihozápadu. Tento tlak je jen zdánlivě nový, ale jeho směr je starý tak jako dějiny střední a severní Evropy. Vyjádřili jej Mongolové a ostatně před nimi nejzarytější nepřítel Říma, Mithridates. Pokud se tento tlak pokoušel uplatnit v XIX. století, postavili se mu do cesty i ti, kterým by byl zdánlivě směry nekřížil, tedy především Anglie. Na berlinském kongresu 1878 se shodla proti Rusku celá Evropa.

Anglii by nic nepřišlo tak nevhod jako sjednocená Evropa. Anglie ani Francie si nepřály dokonalého rozdrcení Rakouska. Nevítaly ani to, že Rusové roku 1914 proti němu nasadili hlavní úsilí. Ve „Světové revoluci" Masaryk napsal: „Spojenci by si nepřáli, aby se Rusové dostali na jižní stranu Karpat."

Spojeneckou smlouvou československo-ruskou se ruský vliv po světové válce objevil po druhé uprostřed střední Evropy. Před 16 lety po prvé za bolševické revoluce v Maďarsku (r. 1919). Tehdy na tom vydělalo Československo tím, že jeho území bylo zvětšeno směrem na východ. Podkarpatská Rus a československé divise umístěné na jižních svazích Karpat měly čelit ruskému tlaku od severovýchodu.

Po spojenecké smlouvě mezi ČSR a sovětským Ruskem, východní Slovensko a Podkarpatská Rus se staly ruskou silnicí do střední Evropy. Ruská dlouhá ruka sahající ruským Polskem v r. 1914 až k 16° východní délky (který protíná Znojmo a Záhřeb) byla do r. 1918 Němci odtlačena o 11° na východ. V roce 1919 se opět tato ruka protáhla maďarskou bolševickou revolucí do střední Evropy k 17° východní délky pod Bratislavu. V r. 1920 nastává odliv. Polská vojska po porážce sovětských vojsk nad Varšavou odtlačila

ruský vliv zpět za 26° východní délky. V roce 1935 ruská ruka se natáhla do střední Evropy znovu, a to mnohem více než v letech 1914 a 1919. Spojenectvím s ČSR sahala až k 12° východní délky (který probíhá na západ od Berlina čarou Lipsko [Leipzig]—Benátky).*)

*

Je zajímavé, že německá politika velmi bojovala proti komunismu, ale se sovětským státem až do spojenecké smlouvy ruské s ČSR a Francií vycházela velmi přívětivě. Když však byla tato smlouva podepsána, začíná se německá politická ofensiva obracet čelem proti východu a proti nám. Nazývá nás „letadlovou lodí" sovětské vzdušné armády. Od tohoto okamžiku se zřetelně projevuje sblížení italsko-německé. Německá politika vystihla včas nebezpečí, které jí hrozilo z ruské „dlouhé ruky" ve střední Evropě sahající až po Aš.

Československá politika, která v r. 1933 začala aktivovat ruskou politiku ve směru Společnosti národů a jako protiněmeckou brzdu, byla si dobře vědoma nebezpečí, jež z toho hrozilo hlavně v britském veřejném mínění, a proto československou vojenskou

*) Přátelskou a rozhraničovací smlouvou Německa se sovětským Ruskem z 28. září 1939 byla stanovena nová hranice mezi Německem a sovětským Ruskem, která začíná u jižního cípu Litvy, vede odtud na západ severně od Augustowa k staré německé hranici, kterou opouští u řeky Pisia, jejíž tok sleduje až k Ostrolence, odkud pak vede k jihovýchodu až k Bugu u Nur. Dále probíhá podél Bugu až po Krystnopol, ohýbá na západ a vede severně Rawy Ruské a Lubaczowa k Sanu. Odtud sleduje San k jeho pramenu. Tím nyní ruská hranice postoupila na západ až za 22° východní délky severovýchodně Varšavy a před 22° východní délky na Sanu. Dále dosáhla hřbetů Karpat mezi Užokem a prameny Čeremoše, který se vlévá za Sniatynem do Prutu. Od září 1939 Rusové stojí na „Tatarském průsmyku". S Maďarskem mají nyní společnou hranici 250 km dlouhou.

spolupráci se sovětským Ruskem *podmínila souhlasem Anglie.* Do r. 1935 o Podunají rozhodovaly čtyři velmoci západní a střední Evropy (Německo, Italie, Francie a Anglie). Od r. 1935 přišlo zde do počtu také Rusko, jež si už za první a část za druhé pětiletky opatřilo mocný strategický průmysl a největší letectvo na světě.

Ve skutečnosti spojenecká smlouva Francie a ČSR se sovětským Ruskem byla spíše namířena proti Polsku než proti Německu pro případ, že by Polsko šlo proti ČSR společně s Německem. Spojenecká smlouva se sovětským Ruskem nám měla nahradit ochranu severního bloku v protiněmecké frontě, jež měla být vytvořena Italií, Československem a Ruskem. *Smlouvou se sovětským Ruskem přitlačili jsme Polsko těsněji k Německu.* Poněvadž v té době navštívil Moskvu také britský zahraniční ministr Eden, zdálo se nám, že do protiněmeckého koncertu vstupuje opravdově také Anglie, kde se provokativně hovořilo o tom, že „britská hranice je na Rýně". Britská aktivita na východě směřovala však pouze *k brzdění německé průbojnosti směrem na západ,* proti Francii, Belgii a Kanálu. Nikde však nebylo řečeno, že britské hranice jsou také na Vltavě a na Labi.

Tak jako nemohla britská politika nikdy strpět, aby se jí na spojnici Londýn—Kalkuta usadila velmoc námořní, tak nemohla politika německá snést, aby jejímu zájmovému tlaku se postavila do cesty hráz v podobě spolupráce rusko-italské, uvážíme-li, že od r. 1933 byla tu smlouva italsko-ruská, od r. 1935 smlouva československo-francouzsko-ruská a současně smlouva francouzsko-italská. *To se ostatně nemohlo líbit ani Anglii, která viděla, že tyto smlouvy aktivují Francii kolem Gibraltaru, Italii kolem Suezu a Rusko kolem Cařihradu* a nad Indií. Moře

Středozemní a Černé ocitalo se smlouvami Francie, Italie a sovětského Ruska pod sjednoceným zájmem, jenž mohl směřovat jediné proti Anglii.

I to nám celkem neušlo. Neušla nám přízeň Anglie k Německu a z ní plynoucí nebezpečí pro nás. Proto když Italie, kryta na západě Francií a na východě Ruskem a dohodou s Jugoslavií, vyrazila proti Habeši, stali jsme se největšími obránci britských zájmů ve východní Africe. Zapomínali jsme, že Italie nebude moci současně dělat politiku protianglickou a protiněmeckou, že exponována v Africe nebude nakonec krýt náš jižní bok v Rakousku.

Tehdy jsem v brožuře „Válečné možnosti ve střední Evropě a tažení v Habeši" (vydané na podzim 1935) napsal: „Habeš, ponechána sobě, musí Italii nakonec podlehnout. O slabé hodnotě Habeše svědčí právě nervosita anglické politiky, která hledá prostředky k vojenskému oslabení Italie sankcemi." V té době francouzský tisk stranil Italii; britský, německý, náš a sovětský Habeši. Dále jsem psal: „Musí nás rozhodně plnit starostí, bude-li Italie na Brenneru oslabována. Pokud jde o střední Evropu a rovnováhu v ní, je *lepší jedna italská divise na Brenneru než tři anglické v Calais. Zde přestává sentimentalita.*" Tehdy se válčilo v Habeši druhý měsíc.

•

Když už jsme se dali cestou vytyčenou pro střední Evropu mírovými smlouvami a když jsme se rozhodli dusit německé právo na prostor a sebeurčení v úloze přední stráže Blízkého orientu, pak bylo třeba pokračovat v politice, jež nám zajišťovala ve střední Evropě oba boky (Polsko a Italie). U nás byla celá řada ctihodných a učených bláznů, kteří za habešské války čekali rozklad Mussoliniho moci už v prvních něko-

lika týdnech. Věřilo se v účinnost sankcí a při tom se zapomínalo, že *oslabením Italie ulamujeme kryt našeho jižního boku. Kouzlo debat ve Společnosti národů bylo silnější existenčních potřeb státu.*

Mussolini se koncem r. 1935 rozhoduje pro uvolnění napětí mezi Italií a Německem. Je zřejmé, že Anglie nepomýšlí na válku s Italií a že je ochotna se s ní o Habeš rozdělit. Italie je však neústupná. V únoru 1936 Italové sklidili na severní habešské frontě dvě rozhodná vítězství u Amba Aradam a Amba Aladi. V Ženevě se poté 2. března rozhodli zostřit proti Italii sankce. 7. března dopadá však na Evropu nečekané překvapení: Kancléř Hitler dal rozkaz říšské branné moci, aby obsadila levý břeh Rýna a tím sprovodila se světa demilitarisaci tohoto prostoru, předepsanou smlouvou versailleskou. Společnost národů ovšem protestovala. Slovo je však vždy slabší železa.

Obsazením levého břehu Rýna i v případě, že válečné počty Německa se proti r. 1935 nezměnily, nastalo opět zhoršení operační spolupráce Československa s Francií. Náš jižní bok — Rakousko, byl ještě kryt Italií, ale Německo začalo ihned s opevňováním své francouzsko-belgické hranice. Francouzská armáda už ztratila možnost dostat se jedním skokem k rýnským předmostím. Československo pokračuje ve zbrojení, opatřuje si protitankové zbraně, zesiluje letectvo, buduje dále pohraniční opevnění a vypisuje novou půjčku obrany.

Druhá polovina r. 1936 je ve znamení odcizení Italie Francii, kde po nových volbách zmocňuje se vlády „lidová fronta" komunisticko-socialistická, a v *přibližování Německa k Italii.* Dochází k dohodě Italie s Německem o Rakousku, která se vyjadřuje smlouvou německo-rakouskou z 11. července 1936. V říjnu Německo uznává anexi Habeše Italií. Je zřejmo, že se

už s Italií dohodlo o politické spolupráci ve střední Evropě a na západě, hlavně ve Španělsku, kde začala v červenci občanská válka, v níž Italie se staví společně s Německem na stranu nacionalistů a generála Franca. Španělské republikány lidové fronty podporují Francie s Ruskem. U nás zatím německá menšina vede stále více stupňovaný boj o sebeurčení. Deset milionů Němců v Rakousku a v Sudetech se hlásí k národně-sociální ideologii.

Německé branné síly zatím rostly. V r. 1936 Francie se dostala do údobí vnitropolitických zmatků. Levicoví politikové se nestarali energicky o věci státní obrany a francouzských spojeneckých smluv. Utápěli se v sociálních otázkách a válečnou výrobu zabíjeli myšlenkou 40hodinového pracovního týdne. Idyla z r. 1930 byla ta tam. V Rusku začínaly procesy s trockisty a s generálním štábem. To vedlo také k vnitropolitickému oslabení Ruska. Francie r. 1936 je ve velmi rozdílném postavení než v jakém byla ještě před rokem, před válkou habešskou. Tehdy měla na východě demilitarisované Porýní a přátelskou Italii. Na západě přátelské Španělsko. O rok později Francie „lidové fronty" na východě má německou armádu těsně při hranici a na jihu rozmrzenou Italii. Na západě ve Španělsku zvolna dostává vrch generál Franco, přítel Italie a Německa. V r. 1935 Francie řídila politiku celé Evropy. V r. 1936 už byla obklíčena a nucena hledat pomoc oné Anglie, proti které ještě před rokem podporovala Italii v Africe.

Poněvadž my jsme si bojem proti Italii ve Společnosti národů vysloužili britské ostruhy, doufali jsme, že sblížení francouzsko-britské má pro nás veliké hodnoty strategické, že případná *ztráta Italie v bloku protiněmeckém bude nahrazena Anglií,* která přece nedopustí, aby Francie byla poražena na Rýně Němec-

kem, i když k válce dojde proto, že Francie bude hledět splnit své spojenecké závazky k nám.

*

Od r. 1936 začala naše zahraniční politika upadat do osudného omylu, *že existuje bezpečná spolupráce francouzsko-britsko-ruská, která se ihned uplatní vojensky, jakmile nám Německo šlápne na nějaký prst.* Naši vojáci po obsazení levého břehu Rýna německou říšskou obranou měli plnou hlavu starostí. Poněvadž byli velmi poslušní a ústavě oddaní, vycházeli z demokratických zásad strategie, které tvrdily, že politicky válku připravuje státník a *voják se stará jen o stránku vojenskou, t. j. o provedení válečného tažení za určitých spojeneckých předpokladů bezpečně zajištěných zahraniční politikou.*

Československý hlavní štáb mohl politiku protiněmeckou vojensky pokládat za úspěšnou jen potud, *dokud československá branná moc společně s brannými mocemi spojeneckých států* zůstala v převaze nad brannými silami německými a dokud bylo jisto, že branné síly německé nezdolají naši brannou moc dříve, než jí spojenci přijdou na pomoc. Šlo tedy o dva požadavky, které musila naše politika splnit:

1. Zajistit převahu našich a spojeneckých sil nad silami Německa.

2. Zajistit *zásah hlavních sil* spojenců v náš prospěch *dříve, než by naše branná moc se ocitla v kritickém postavení.*

Nebylo sporu, že r. 1936 síly francouzsko-československo-ruské byly v převaze nad silami nového Německa. Šlo jen o to, aby tato převaha se uplatnila dříve než československé síly, oddělené od svých spojenců německým a rumunsko-polským územím, podlehnou soustředěným silám německým, které měly možnost manévrů na „vnitřních liniích". Proto první

podmínkou operační při spolupráci sil francouzsko-rusko-československých bylo, *aby spojenecké velmoci ihned přešly k rozhodné ofensivě a přenesly operace na německé území.*

V „Lidových novinách" 11. února 1938 jsem napsal: „Kdyby tak (německý) vulkán začal chrlit rychlé divise a hejna bombardovacích letadel!? Třeba právě na nás? Nezbude než vydržet první náraz, který se bude podobat smršti. Kdyby nás naši přátelé nechali na holičkách a kdybychom na západě a na východě neměli kryté boky, pak se ovšem mnoho dělat nedá. *Ten nejstatečnější nemůže odolávat čtyřnásobné přesile.*"

V r. 1936 poměr československých sil k německým se mohl vyjádřit *čtyři k jedné,* pokud šlo o pozemní armádu. Ve vzduchu to však byl poměr *osmi k jedné.* Proto československé velení po vypsání půjčky obrany státu zvýšilo tempo stavby pohraničních opevnění. Šlo o to *získat čas pro vlastní přípravu obrany a do příchodu spojenecké pomoci.* Totéž ovšem dělali Němci, když budovali opevnění na levém břehu Rýna. U nás jsme zbrojili tak, aby poměr sil německých k československým zůstával na zemi 4:1 za předpokladu, že poměr sil francouzsko-německých bude stále udržován na zemi 1:1. Prakticky to znamenalo, že spojené síly francouzsko-československé na zemi měly se mít k německým jako 5:4. Ve vzduchu měl platit tentýž předpoklad. Ukázalo se však, že ve Francii Blumova vláda máchla nad francouzskou strategií rukou a tak *během let 1936 a 1937 tempo francouzských válečných příprav zůstalo daleko za tempem zbrojení německého.* Nejcitelnější to bylo právě ve vzduchu. Německý dělník v těchto kritických letech podával dvojnásobný výkon než dělník francouzský. Co pomohlo, snažil-li se náš dělník své vlasti upřímně

sloužit ze všech svých sil. *Bylo nás málo.* Versailleskou politiku ve střední Evropě jsme nakonec brali pouze my opravdově. A tak jsme se stali posledními obránci smluv, které nikdy nemohly dát světu mír a rovnoprávnost národů. Společnost národů a idea „kolektivní bezpečnosti", to všechno mělo společného pochybného jmenovatele, který se nazýval Versailles. A s ním jsme spojili naši všechnu existenci. Každý průlom do mírových smluv musil být proto také hřebíkem do rakve naší samostatnosti.

V.

BRITSKÉ ŠIDLO VE STŘEDOEVROPSKÉM PYTLI

Ovzduší plné napětí a vzájemného střežení v Evropě začalo už r. 1932, kdy se v únoru sešla v Ženevě odzbrojovací konference. Ukázalo se totiž, že západní velmoci nemají v úmyslu přebudování Evropy na jiných cestách než jaké vytyčila vítězná nálada ve Versaillích v r. 1919. Během desíti let se ovšem už přišlo na to, že *hospodářské podmínky* mírových smluv byly jedním z nejneobratnějších nesmyslů, které kdy lidský um dal na papír. Ale nikomu ani ve snu nenapadlo, že žije ještě *politický* nesmysl, který tehdy byl přiveden k životu a který se nyní měl různým umělým dýcháním a krmením udržovat při životě.

Odzbrojovací konference ztroskotala právě o politické dědictví Versailles, poněvadž jí nepředcházela žádná příprava morální. Proto když se v Ženevě 30 měsíců handlovalo a chytračilo na odzbrojovacím konferování, skončilo to v létě 1934 zcela nečekanými výsledky. Tehdy jsem napsal (Hlas národní obrany z 1. VII. 1934):

„Odzbrojovací konference byla zatěžkávací zkouškou Společnosti národů a poválečného pacifismu. Společnost národů se ukázala institucí velmi dekorativní na poli světové politiky a pacifismus velmi dekora-

tivním názorem na poli politiky vnitřní. Odzbrojovací konference nejprve přišla k závěru, že se *odzbrojit* nedá. Pak chtěla *zbrojení zastavit,* ale nakonec se stala konferencí o *dozbrojování.* Odzbrojovací konference prostě ukázala, že *nejprve je třeba odstranit příčiny, které v mezinárodní organisaci vedou k válkám,* a do té doby že se nedá nic dělat.

Mezinárodní vztahy po světové válce, od okamžiku, kdy Anglie s Amerikou se stáhly zpět v důsledcích plynoucích z mírových záruk, tajily v sobě zřejmě novou válku. K té se potřebovalo zbrojit. Toto zbrojení bylo však proti mysli veřejným míněním. Veřejná mínění se tedy musila zpracovat, udělat povolnějšími v otázkách zbrojení. To se psychologicky podařilo dokonale odzbrojovací konferenci. Zde postupně pacifista krok za krokem byl logicky veden od skvělé myšlenky armády Společnosti národů až k nutnosti německého dozbrojení a z toho plynoucího důsledku zvýšeného zbrojení jeho sousedů. Pacifista a idealista, který při zahájení odzbrojovací konference v únoru 1932 se těšil na mléko a strdí míru, má dnes brok za brokem žaludek plný olova. Operace je nezbytná. Jmenuje se válka. Jsou vážné pochybnosti, zda pacient operaci přečká. Příští světová válka neskončí posílením mocí a řádů, které ji vyvolají, nýbrž světovou revolucí. Touto (druhou světovou) válkou skončí světová koloniální panství. Touto válkou zajde také dnešní společenský řád. *Zvítězí v ní strana, která světu přinese nové myšlenky, nové síly, lepší organisaci v malém i ve velkém.*

V r. 1931 bylo tomu právě sto let, co francouzský královský ministerský předseda Casimir Périer svolal do Paříže konferenci Anglie, Rakouska, Ruska a Pruska, aby se ujednaly podmínky o odzbrojení. Korespondence, která v té věci nastala, měla asi podobný prů-

běh jako za sto a jeden rok v Ženevě. Pan Périer prohlásil, že Francie si přeje míru a že by bylo dobré, kdyby si ho přály také ostatní velmoci. Budou-li si ho přát upřímně, pak by prý bylo radno, aby se uvedly ve stav, který válku znemožní, tedy aby odzbrojily.

Hlava tehdejší Evropy, Metternich, uznával, že zbrojení zatěžuje poplatnictvo a že „ze všech stavů nejhorší je ten, který není ani válkou ani mírem. Evropa žije dnes v takovém stavu", ale hned se tázal: „Co je to odzbrojení? Odzbrojit lze jen v Evropě uklidněné, kde mír bude založen na politické nezávislosti všech vlád právě uznaných a na zachování dosavadních smluv, dokud nebyly zrušeny anebo změněny společnou dohodou smluvních stran a na rozhodnutí mocností respektovat shody a mírové zásady." V důvěrné instrukci vyslancům kladl Metternich váhu na *morální stránku* odzbrojovacího problému: „Nebude-li *morální podstaty,* pak *technický problém* stává se *problémem kontroly* a ta bude nemožná." Tak hovořila hlava reakční Evropy před stoosmi lety.

*

V březnu 1934, ještě před právě citovanou úvahou o koncích odzbrojovací konference, jsem napsal (Hlas národní obrany z 1. IV. 1934): „Největší poučení můžeme čerpat dnes z politiky poválečného Německa. Vnitřně rozervané, ode všech opuštěné, podvolilo se tvrdému osudu, ale nezahálelo. Obratnou politikou si získalo spojence v Italii a Rusku. Přes Italii nabízelo ruku Anglii a při tom jí hrozilo Ruskem. Anglie nikdy nemohla dopustit, aby se spojily dvě největší mocnosti pevninové, Rusko a Německo. Tento spolek se nedal rozbít jinak než tím, že Anglie nabídne přátelství buď Rusku nebo Německu. Rusko komunistické, které vidí přes horské hradby do Indie, to nemohlo

být. Zvolila tedy Německo. Ozývají se u nás kritici, kteří posuzují politiku podle středoevropského měřítka. Světová politika má bohužel jiný formát. Německo našlo nejen dobré spojenectví, nýbrž se také upevnilo uvnitř. Můžeme to také říci opačně: Poněvadž se uvnitř upevnilo, získalo dobré spojenectví. Kdo by se spolčoval se státem, který je uvnitř chatrný, který nemá slušnou brannou moc a má bezcharakterní, rozpačitou politiku zahraniční?

Poněvadž Anglie by nerada měla aktivní Německo poblíž Kanálu, tedy pro toto desítiletí, kdy platí smlouva německo-polská, *hlavní pole německé zahraniční politiky bude v Podunají.* Na tom má zájem také Anglie, která se obává, aby Rusko se nakonec nezmocnilo Balkánu a Průlivů *cestou spojeneckých smluv.*"

*

Před šesti lety v témže článku jsem dále psal: „Bez Italie, zbývajících 200 milionů obyvatel střední Evropy patří k státům nekoloniálním, bez prostoru pro další rozvití. Jednoho krásného dne jim dnešní prostor nestačí. Anglie, Belgie, Francie, Holandsko i Italie mají kam poslat přebytek svých lidí. V Německu je na 1 km² 133 obyvatel, ale po něm ve střední Evropě hned následuje Československo se 102 obyvateli na 1 km². Polsko má 74, Rakousko 78, Maďarsko 91, Rumunsko 60 a Jugoslavie 50 obyvatel na 1 km². Kde je proti tomu Rusko, které má v Evropě 25 obyvatel na 1 km² a v celé říši 7 obyvatel na km²? Vidíme, že balkánské státy mají na určitou dobu dost prostoru. Ale zcela jinak je to se státy středního Dunaje a severu střední Evropy: s Německem, Československem, Maďarskem a Rakouskem. Sever střední Evropy potřebuje prostor. V tom boji se mu v čelo staví Německo. To se hodí také Anglii, která potřebuje proti Rusku pomoc.

Německo za světové války poznalo, že nejneschůdnější cestou k vytvoření imperia je „rozbíjet hlavy“ národnostem neněmeckým, jak to radil ohnivý poškozovatel Německa Vilém II. Německo chce ovládnout střední Evropu a východ. Chce vytvořit pod svým patronátem federaci států od moří Severního a Baltického k Jaderskému a Černému. *To ovšem nepůjde tím, že by hned pro počátek někomu surově stouplo na krk.*

Němcům prozatím nejde o to vtrhnout do Československa (v dubnu 1934), nýbrž o to, *aby Československo se příliš těsně nesblížilo s Polskem jako hospodářsky nejsilnější stát Malé dohody.* Jako Italie nemůže na Balkáně potřebovat Jugoslavii zvětšenou o Bulharsko, tak Německo nemůže na severu potřebovat Severoslavii, utvořenou z Polska a Československa. Polsko 32milionové, hospodářsky dost slabé, je přece povolnějším objektem německé politiky než by byla Severoslavie, dnes o 47 milionech obyvatel, která by během desíti let představovala po Německu druhou velmoc střední Evropy s více než 50 miliony obyvatel a se značnou hospodářskou mohutností.“

A proto jsem volal v tomto článku: „Politika pracuje pro budoucnost. Přítomnost je pro ni pouze můstkem, od kterého se odráží. Cavour, když sjednocoval Italii, nezalekl se ani toho, že odstoupil Francii Savojsko, vlast dnešní královské rodiny italské. *Veliká politika potřebuje velikých rozhodnutí a velikých obětí, hlavně ve starých představách.* Škarohlídi by u nás měli přestat křičet a kritisovat. *Potřebujeme program budoucí politiky pro ty poměry, které se utvořily nyní, pro poměry, kde nelze spoléhat na Společnost národů, nýbrž na sebe samé, pro poměry, které se vytvářejí ve střední Evropě, kde Německo je opět velmocí prvního řádu,* velmocí, zbavenou kolonií a tím

přinucenou vyměnit expansi zámořskou za expansi suchozemskou. Jsme přesvědčeni, že se dovedeme poměrům přizpůsobit a že také dovedeme každému nebezpečí čelit. *Především potřebujeme svléknout sentimentální představy pacifismu a všeslovanství,* pocházející z let předválečných a těsně po válce."

*

Když jsem v březnu 1934 psal tyto věty, měl jsem také na mysli knihu britského námořního důstojníka a člena britské poslanecké sněmovny J. M. Kenworthyho: „Will Civilisation crash?" (Chce se civilisace rozletět?) Vyšla r. 1927, tedy v době, kdy v Evropě byl klid a kdy Japonci ještě seděli pěkně doma. Kenworthy ve své knize odpověděl na základní otázky britské světové politiky, které se až za několik let poté ukázaly ožehavými.

Nejvíce se zajímal o sovětské Rusko, které bylo tehdy velmi slabé a odkud čekal příchod nového Napoleona. Vyslovil pochybnost, že polské hranice se ještě deset let udrží.*) Rusko podle Kenworthyho je stát poloasijský, který má stále větší vliv na Čínu, kde se ročně 5 milionů lidí učí číst a psát, kde se tvoří lidový jazyk, kterým už hovoří 75 milionů a kterým se vyučuje na školách. Před revolucí jen mandarini mluvili jakousi mongolskou latinou, starobylou úřední řečí dorozumívací. *Nebezpečí je v tom, že se Rusko spojí s Čínou.* Toho se tedy před dvanácti lety obávala Anglie a podle toho na Dálném východě zařizovala svou politiku. Kenworthy píše: *„Světu hrozí čínsko-slovanské nebezpečí a tomu se musí postavit do cesty všichni správně myslící lidé* všemi prostředky má-li být zachován světový mír." Plodní Rusové

*) Jak se nyní ukázalo, přepočítal se jen o 3 roky.

za 50 let hustě osídlí Sibiř, poněvadž na rozdíl od Angličanů rádi žijí mimo města. Kenworthy nevěří, že by Japonsko mohlo zdolat Čínu s Ruskem. Proto prý japonští prozíraví politikové se vystříhají sporu se sovětským Ruskem. Naději na vítězství by měli Japonci jen tehdy, kdyby se Číňané postavili na jejich stranu. Kenworthy soudí, že Japonci obsazují asijskou pevninu jen přechodně jako surovinovou a výrobní pánev pro výboj ve směru k Australii, Filipinám a Holandské Indii. „Kdyby dekadentní aristokracie nebyla Rusko vyřadila z války, mluvilo by se dnes v Cařihradě rusky." Kenworthy proto r. 1926 čeká, že Rusko se vzpamatuje a zahájí nejprve postup ve střední Asii k jihu na Indii a na západě k Visle.

V Asii prý po válce světové Rusko porazilo Anglii tím, že přivodilo zrušení britského protektorátu nad Afganistanem. Ruský postup podle Kenworthyho začal r. 1925 směrem k Indickému oceánu, když Rusko si získalo Turecko, Iran a Afganistan. Jak víme, v r. 1938 byla už opravdu dokončena poledníková trať skrze Iran, od Kaspického moře k Perskému zálivu, nebezpečná Anglii.

Podle Kenworthyho *rusko-britský rozpor je rozporem největší velmoci pevninové s největší velmocí námořní.* Mýlil by se prý, kdo by spoléhal, že by potlačení komunismu v Rusku přineslo pokles britsko-ruského napětí. V Locarnu r. 1925, kdy byl podepsán garanční pakt mezi Francií, Anglií, Německem a Italií, *měly se prý všechny evropské velmoci spojit proti Rusku.* Za takových okolností Kenworthy čekal, že Japonsko by bylo šlo s Ruskem a Čínou. Ale *„Japonsko* v čele panasiatského hnutí *ve spolku s Ruskem a s Německem, to je žluté nebezpečí. Tato moc by byla neporazitelná! Tomuto semknutí sil se musí zabránit, ať to stojí co stojí."* Jak Kenworthy prozrazuje, Vel.

Britanie se chystá k největší bitvě, kterou svede v budoucnu v severní Indii s Rusy, proti kterým jí budou pomáhat Němci a Japonci. Dále doznává, že z tažení na ochranu iracké nafty stalo se za války světové tažení na „osvobození Arabů z tureckého jha". Středem Starého světa stala se oblast zahrnující Kavkaz, Mesopotamii a Iran, kde jsou nesmírná ložiska nafty. Bez nafty se nedá vládnout světu a proto, *kdo bude pánem Kavkazu, Mesopotamie a Iranu,* ovládne také celý Starý svět. O tyto prostory vznikla válka světová (bagdadská dráha) a o ně se prý strhne také válka nová.

Jak bude v Evropě? Kenworthy jasně říká, že Anglie v Evropě počítá s Německem jako se spojencem. Jedinou překážkou, která tomu bránila r. 1926, bylo spojenectví Německa s Ruskem. Kenworthy se domnívá, že Anglie získá německé spojenectví za mandát, který Německu dá Společnost národů nad bývalými německými koloniemi.

Z úvah Kenworthyho vyplývá, že Anglie ve Středozemním moři potřebuje proti Francii Italii, v Evropě proti Rusku Německo a na východě proti Americe Japonsko. Kdy vzplane druhá válka světová? Kenworthy r. 1926 soudil, že k ní dojde r. 1938.*)

S Amerikou je prý možná dohoda, ale *nikdy ne s Ruskem, ať je tam režim jakýkoli.* Rusko ohrožuje ze severu spojení Egypta s Indií. Toto nebezpečí se podle Kenworthyho dá odvrátit jen tím, že Anglie bude mít kontrolu nad Malou Asií, Balkánem a střední Evropou. *Magistrála Hamburg—Praha—Budapešť—Bělehrad—Sofie—Cařihrad—Bagdad—Perský záliv musí být v rukou Velké Britanie anebo jejích spojenců,* kteří by rozhodným úderem, vedeným od západu, zastavili ruský tlak na jih.

*) I tu prohádal jen rok.

Kenworthy naznačuje, že to, co Evropa dělala na Balkáně, Anglie tropí v Evropě tím, že ji opatrně balkanisuje. Proti neklidnému slovanskému východu hledí postavit silný blok německo-italský, ne z lásky k Němcům a Italům, nýbrž aby jednou na východě pro své zájmy mohla bojovat se Slovany „do posledního Němce a Itala". Jakmile by Němci s Italy vykonali v britských kombinacích svou policejní úlohu, spojila by se Anglie proti nim s Francií a Ruskem a komedie z r. 1914 by se v novém vydání opakovala.

*

Ale Anglie nebyla v Evropě sama. Neměla ostatně na pevnině žádnou vojenskou moc. V r. 1934 vedoucí velmocí evropskou byla Francie a její divise prozatím zcela snesitelně regulovaly soustavu středoevropských tlaků. My jsme byli jen francouzskými místodržícími a věrnými vasaly Paříže v Podunají.

Bylo přirozené, že *Francie nikdy nedopustí vzrůst německé moci ve střední Evropě,* i kdyby to bylo v zájmu britské Indie. Tím spíše to nedopustí, poněvadž Anglie nedávala Francii žádné konkretní záruky její východní hranice. Války jsou živel celkem neovladatelný. Co kdyby Rusko nakonec se zhroutilo a mocné Německo pak dostalo chuť vyrovnat si staré účty s přebohatou republikou na Seině? Tyto úvahy našich odborníků v zahraniční politice posilovalo tvrzení určitých intelektuálských kruhů Anglie, že myšlenka demokracie a humanitní ideály jsou britskému občanu nakonec cennější všech pochybných mocenských kombinací kolem Indie. Československo začali od r. 1936 zaplavovat cizinci ze Západu velmi „ryzího demokratického přesvědčení", kteří zde ujišťovali kdekoho, že Anglie jako kolébka demokracie má především nesnesitelný odpor ke všem diktatu-

rám nejen proto, že jsou protidemokratické a nekulturní, nýbrž a hlavně, že *ohrožují světový mír*, o který Anglii jde přede vším jiným. O kolonie Angličanům prý ani nejde. Ostatně na ně celkem jen doplácejí. Nikdo se tam nestěhuje. Velmi rádi by je komukoli postoupili, ale rozhodně ne těm neklidným velmocem, které by z těchto neúrodných a pasivních krajů si udělaly letecké a ponorkové základny, osudové pro evropskou civilisaci. Při tom šlo-li o Angličany, musil být člověk u nás svědkem strašného lání Chamberlainovi a Halifaxovi. Nesmíme prý povolovat, nýbrž děj se co děj vytrvat. V Anglii se včas povětří změní a pak je rázem konec se všemi německými pokusy o opanování střední Evropy.

Tehdy náš vojenský odborník si dovolil nesměle poukázat na to, že britská politika je od věků politikou velmi realistického egoismu, který se nezastavoval před žádným prostředkem k udržení moci a bezpečnosti. Ukazoval, že mezi politikou britskou a německou byl jen ten rozdíl, že britská politika postupovala tiše ke svým strategickým cílům cestou nejnevinnějších civilistických episod, zatím co německá politika dupala ve vojenských botách s velikým povykem. Výsledek byl ten, že anglický misionář vždy předběhl německého vojáka. Je to pochopitelné. Bible je totiž stokrát lehčí polní výzbroje a výstroje pruského granátníka.

Angličané po zdolání Německa a rozkladu Ruska už od r. 1919 dělali přípravy pro světové změny, které nastanou po čase, až tyto dvě největší pozemní velmoci opět přijdou k sobě a začnou si znovu vynucovat své místo na slunci. Francie byla rozhodnuta nikdy toto místo nevyklidit Německu a raději, nebude-li jiného zbývat, spojit se s Ruskem. Anglie byla právě opačného názoru: nikdy neustoupit Rusku a nebude-li

jiného zbývat, spojit se s Německem. Pouze v jednom byli Francouzové s Angličany jednotní, *že Němci nesmějí pronikat na západ!* Proto Angličané byli nakonec ochotni *zaručit Francii východní hranice, nebude-li se Francie exponovat ve střední Evropě* a nebude-li svou středoevropskou politikou pracovat k válce, která by mohla skončit obecným vyčerpáním Francie, Anglie, Italie a Německa. To by však znamenalo zesílení Ruska a poněvadž vyčerpaní národové jsou nejlepšími kádry radikálních politických teorií, Angličanům se právem zdálo, že pracovat k nové válce je pouze bezpečným přivoláním světové komunistické revoluce. Po druhé světové válce, podle britského mínění, politické žezlo světa by se přestěhovalo z Londýna jediné do Moskvy.

Anglie potřebovala silné Německo a silné Japonsko, které by podebíraly podezřelé Rusko v bocích, kdyby se odvážilo vnikat do Iranu nebo Indie. Polsko s Rumunskem stačily na to, aby do r. 1930 zastavily ruský postup k západu, ale po r. 1930 ani zdaleka nemohly zdolat úlohu: ohrožovat od západu z bočného postavení ruský postup do jižní Asie. To, že Rusko o 160 milionech obyvatel mělo na svých západních hranicích dva střední státy (Polsko a Rumunsko) o 50 milionech obyvatel, bylo vládcům v Moskvě mnohem příjemnější, než když v r. 1914 místo Polska s 32 miliony tu bylo Německo se 67 miliony obyvatel a místo Rumunska s 18 miliony Rakousko-Uhersko s 54 miliony obyvatel. V r. 1914 na západní ruskou hranici tlačily dvě velmoci se 120 miliony obyvatel a z nich Německo bylo po Anglii největší velmocí hospodářskou.

*

Kdyby se bylo Rusku po rozvratu revoluce nepodařilo vystupňovat své síly, nebylo třeba ani stupňo-

vání sil Německa. V r. 1920 potenciál Ruska byl 1 a Polska také 1. V r. 1926 potenciál Ruska byl 3 a Polska s Rumunskem také 3. V r. 1930 potenciál Ruska byl 5 a Polska s Rumunskem 4. Od r. 1933 však rozdíl začíná růst. Potenciál Ruska je už 7, ale Polska s Rumunskem zůstává 4. V r. 1937 ruský potenciál byl 10, ale Polska s Rumunskem jen 5. V r. 1940 dalo se předpokládat, že ruský potenciál bude 12, zatím co potenciál polsko-rumunský nepřestoupil už 5, vzhledem k hospodářské soustavě, do které oba tyto státy jsou včleněny. Kdyby bylo zůstalo při starém a Německo se neprobudilo, v r. 1940 situace v Eurazii vyhlížela v poměrných číslicích potenciálu takto:

Rusko	12
Japonsko	8
Polsko	3
Čína	3
Rumunsko	2
Brit. Indie	2

Japonsko s Čínou by měly 15. Japonsko, Polsko, Rumunsko a Britská Indie také 15. Přitom Polsko s Rumunskem se nemohly odvážit žádné ofensivy do nitra Ruska, a ta jediná mohla Rusko v Asii zastavit. Japonská ofensiva do Přímoří a východní Sibiře nemohla zastavit ruský postup do Indie, poněvadž strategická centra Ruska jsou mezi Uralem, čínskou a iranskou hranicí. Jediné, co může nutit Rusko k obezřetnosti a znemožnit mu soustředění větších sil ve střední Asii, je *nebezpečí přesily, která vtrhne ze západu na ruské území a přiblíží se k Moskvě a Leningradu.* Takovou přesilu může obstarat jediné velmoc a tou je pouze Německo. Jeho touha po prostoru vyhovovala proto zdravému egoismu britské strategie.

A co kdyby r. 1945 Rusku se podařilo v potenciálu dosáhnout čísla 15 a Číně 5? Jak by se pak snadno

na západní ruské hranici protrhl papír polsko-rumunský? Anglie přece dělá politiku na půl století dopředu. Nikdo nebyl při tom nikdy tak prost ideologických předsudků jako právě ona. *Eurazie se probouzí.* Zemědělské Rusko se stává průmyslovou velmocí. Zaostalá neorganisovaná Čína je nakažena nacionalismem a probouzí se k modernímu státnímu životu a 600 milionů, žijících v Rusku a v Číně, je třeba pečlivě střežit, aby neohrozily britské imperium na březích Indického oceánu, který je mare Britannicum. Jakmile se r. 1933 ukázalo, že Rusko je na cestě stát se nepříjemnou průmyslovou velmocí asijskou, která po souši může se vklínit mezi Čínu a Indii a tu nebo onu opanovat, bylo třeba vytvořit protiváhu. Z Berlina je blíž do Moskvy než z Tokia. Ale pro pochod na Moskvu nemělo r. 1930 Německo vhodné základny. Chyběl dokonce hlavní předpoklad střetnutí: *společná hranice* rusko-německá.

*

Ruskou dlouhou ruku do středu Evropy nemohly potřebovat ani Německo, ale ani Anglie. Přinášela pouze výhody Francii, ale i Italii musila přivádět do rozpaků. *Německo nezajistilo střední Evropu proti tlaku z východu dříve, dokud pod svůj politický a hospodářský vliv nedostalo Podunají.* Především šlo o Rakousko, Československo, Maďarsko a Rumunsko. Jakmile by se to Německu podařilo, je tím obchvat operačního směru Berlin—Moskva z jihovýchodu zažehnán a *Německo získá mnohem širší základnu pro obranu i postup proti Rusku.* Při spolupráci s Polskem mělo by pak velikou strategickou základnu od Rigy až po Dněstr v délce 1000 km. *Tato základna je však špatně vybavena komunikačně.* To známe ještě z války světové, kdy doprava vyšší německé jednotky od Pinska na západní pole byla spojena s velkými

obtížemi. Týl základny Riga—Dněstr se však povážlivě zužoval r. 1935 severně Československa v hrdle Stettin—Lausitz, které je jen 250 km široké. Co to znamená v době mocných leteckých pěstí, je na bíledni. *Hlavní válečné síly Německa r. 1935 ležely západně strategické šíje Stettin—Lausitz, jak pokud šlo o živé zálohy, tak po stránce materiálu.* Proto r. 1936 jsem psal v úvaze „La valeur stratégique de la Tchécoslovaquie pour l'Europe occidentale":

„Toto nepříjemné defilé (Stettin—Lausitz) *musí být děj se co děj rozšířeno směrem k jihu.* Československo musí být vylomeno ze spojeneckého svazku francouzsko-ruského. Německá strategická základna proti Rusku musí se rozšířit až k Černému moři, tedy od Rigy až po Oděsu. Těžiště německého válečného týlu musí být přeneseno ze západního Německa blíže k východu a za střed strategické fronty Riga—Oděsa (k jihu), tedy do Podunají a do prostoru, který byl a je klíčem střední Evropy, *mezi Enži a Ipolu,* do prostoru Vídně, odkud se paprskovitě rozbíhají velmi výkonné komunikace k východu, k severovýchodu a na jih. Vídeň a Budapešť za světové války představovaly a i dnes představují komunikační střediska prvního řádu proti Balkánu, jihozápadnímu Rusku (Ukrajině), ale i proti Polsku.

Aby těchto komunikačních center na středním Dunaji se dalo dobře využít proti východu, bylo třeba nejprve podrobit německému vlivu Rakousko, Maďarsko, Československo a Rumunsko. Jakmile se podaří Německu rozšířit strategickou šíji Stettin—Lausitz *od Stettina až po Drávu, tedy přes Československo a Rakousko* z 250 km na 500 km, jakmile bude ovládat komunikační trojúhelník Vídeň—Přerov—Budapešť, a začne-li kolem tohoto trojúhelníku budovat strategické těžiště pomocí průmyslu rakouského, českoslo-

venského, saského, maďarského a hornoslezského, stane se Německo strategicky velmi pevným nejen proti východu, nýbrž *i proti západu.*

Vezmeme-li kružítko a zapíchneme-li jeho jeden konec v Československu do největšího komunikačního uzlu Přerova a napneme-li jeho druhý konec k ruské hranici, zjistíme, že je to stejná vzdálenost jako na druhou stranu z Přerova k francouzským hranicím. Je to bezmála 700 km. Zapíchneme-li však kružítko s rozpětím 700 km jednou špičkou na německo-francouzské hranici, pak jeho druhý konec dosáhne až na řeku Garonnu k Bordeaux a na jižní Pyreneje. Opakujeme-li totéž na hranici rusko-rumunské, tedy druhý konec kružítka dosáhne za Charkov a z hranice rusko-polské až pod Moskvu.

Zkrátka: *Jakmile se Německu podaří v trojúhelníku Vídeň—Přerov—Budapešť vybudovat strategické výrobní srdce, bude v tomto prostoru ve stejném bezpečí jako francouzské výrobny pod Pyrenejemi a jako ruský průmysl na čáře Moskva—Charkov.* Nedávný výrok maršála Göringa, že „středem Třetí říše je Vídeň", potvrzuje naše předpoklady, že *Německo bude hledět přemístit nejcitlivější orgány říše do Podunají."*

Když r. 1936 zrálo sblížení Berlina s Římem, ocitli jsme se vysunuti jako přední stráž francouzského protektorátu ve střední Evropě proti rostoucím silám Německa, které se snažilo nejprve zbavit závazků mírových smluv a poté sjednotit podle zásady „sebeurčení národů" všechny Němce ve střední Evropě, pokud žijí v sousedství Německé říše.

Ukázal jsem na rozpor politiky francouzské s britskou, pokud šlo o budoucí úlohu Německa v Evropě a na staré pevnině. Francie potřebovala Německo slabé. Poněvadž nebyla nikde mimo Evropu ohrožo-

vána Ruskem, neměla také žádný zájem na oslabení Ruska. Tento rozpor mezi politikou francouzskou a britskou, který se po prvé projevil v otázce italské r. 1935, pokračoval r. 1936. Francie nemohla zapomenout, že Anglie, aniž se s ní poradila, 16. června r. 1935 sjednala s Německem dohodu o poměru zbrojení na moři a sama Německu vlastně bez porady s Francií povolila loďstvo o třetině vlastní tonáže, které jednou se může stát Francii velmi nepříjemným u jejích severních břehů.

Silné Německo potřebovalo vliv nad střední Evropou, aby zastavilo postup Ruska na západ. Silné Německo znamenalo ohrožení Československa, zrozeného z mírových smluv. *Anglie, posilujíc Německo, lámala mírové smlouvy a tím také ohrožovala naši státní existenci.* Po sblížení německo-polském zrálo sblížení německo-italské.

Zbrojení, které bylo zahájeno ještě za odzbrojovací konference, mělo dvojí politické pozadí:

1. *Šachování sovětského Ruska* jako možného diktátora nad Asií (potřeba britská);

2. *šachování Německa* jako možného diktátora nad Evropou (potřeba francouzská).

Oběma, Francii i Anglii, šlo svorně o to, aby oba kandidáti diktátorství nad Asií a nad Evropou se nakonec nedohodli a nerozdělili si v klidu mezi sebou celou Starou pevninu.

*

Jisté bylo pouze to, že *defensivní smlouva francouzsko-československo-ruská překážela politice britské i německé.* Uvolňovala totiž Rusku ruce na východě. Japonsko si proto r. 1937 pospíšilo, aby Čínu obsadilo dříve, než tam vnikne Rusko.

Psal jsem už r. 1935 (Válečné možnosti ve střední Evropě a tažení v Habeši): „Na otázku, kde koření

problém evropského zbrojení, musí být odpověděno neevropsky: *v poměru anglo-sovětském.* Podaří-li se sovětům dát Anglii dostatečné záruky v Asii, přestane Anglie v Evropě řinčet německým mečem. *Vojenský problém Evropy je politickým problémem sovětsko-britským.*"

Řekl jsem, že Francie s Anglií se shodovaly v tom, že

1. *Německo se nesmí spojit s Ruskem,*

ale již dříve jsem ukázal, že obě západní demokracie jsou zajedno také v tom, že

2. *Německo nesmí útočit k západu,*

a že obě svorně

3. *jsou proti válce,*

která by mohla skončit jen povážlivými otřesy evropské civilisace.

Válce zabrání *rovnováha sil,* kterou Anglie potřebuje na Staré pevnině a Francie v Evropě. *Sladit politiku britskou s francouzskou znamenalo prakticky sladit evropskou rovnováhu s rovnováhou na Staré pevnině.* Přeloženo do diplomatické řeči znamenalo to sladění mocenských změn v Asii, ohrožujících britské panství v Indii a Číně, s mírovými smlouvami, které zajišťovaly francouzskou hegemonii v západní a střední Evropě. Aby nastala rovnováha sil na Staré pevnině r. 1940, Anglie potřebovala revisi mírových smluv ve prospěch Německa. To však znamenalo porušení rovnováhy v Evropě.

Československo dělalo takovou politiku, že každé porušování mírových smluv musilo v zápětí způsobit ohrožení jeho existence. *Porušení mocenské rovnováhy v Asii vzrůstem sovětského Ruska vlastně ukládalo o naši existenci.* K udržení sovětského Ruska na uzdě potřebovalo Německo Podunají a tím také Rakousko, Československo a Rumunsko.

Poněvadž jsme věděli, že Francie potřebuje své středoevropské spojence k upoutání Německa a poněvadž neměla v tomto směru žádnou hodnotnou náhradu, bylo pro nás opět jasné, že *Francie k žádné změně ve střední Evropě nesvolí.* Francouzská koza nemohla zůstat celá v Evropě, když britský vlk se měl nažrat v Asii. Předpoklady naší zahraniční politiky r. 1936 zdály se tedy správné. *Francie se odhodlala podepsat spojeneckou smlouvu se sovětským Ruskem, zahrocenou zřejmě proti Anglii, Německu i Polsku,* kdyby Polsko se pustilo na výboj po boku Německa. Pokud francouzský blok ve střední Evropě (Polsko a Malá dohoda) byl protiruský, Anglie byla spokojena. Vystačil jí také na rozhárané Rusko až do r. 1930. Nyní však *francouzský blok ve střední Evropě podal spojeneckou ruku mnohem silnějšímu Rusku.* V r. 1936 Rusko bylo mocnější a při tom na západní hranici bezpečnější než r. 1930. *Vydělalo prostě v Asii* na smlouvě s námi a s Francií. Německý tlak, namířený proti Rusku, přejímala nyní předsunutá „letadlová loď" v podobě Československa. Do r. 1935 tvořili jsme přední stráž Francie ve střední Evropě. Od r. 1935 stali jsme se ve střední Evropě také přední stráží sovětského Ruska.

Na toto naše postavení upozorňoval jsem „politické odborníky", kteří mé kombinace o britské rovnováze na Staré pevnině a o francouzské rovnováze v Evropě provázeli krčením ramen a tvrzením, že vojenský odborník si promítá problém mezinárodní politiky příliš zhruba podle tupého vojenského pravítka.

Proto jsem položil „politickým odborníkům" otázky: „Sjednala Francie se sovětským Ruskem spojeneckou smlouvu za souhlasu Anglie? Obnovila se v r. 1935 stará Trojdohoda z r. 1907?" A na to jsem dostal odpověď: „Rusko dalo Anglii záruky v Asii. Největší

nebezpečí, které hrozí Anglii, vychází nyní z Německa a ne z Ruska."

*

Na počátku XX. století Anglii ohrožovaly Německo a Rusko. Rusko se podařilo oslabit válkou s Japonskem a smlouvou zastavit jeho postup do Iranu a Číny. Nebezpečnější bylo Německo na pevnině i na moři (bagdadská dráha a Tirpitzovo loďstvo).

Na odpověď, že v r. 1936 je pro Anglii německé nebezpečí akutnější nebezpečí ruského a že se obnovuje stará Trojdohoda francouzsko-britsko-ruská, tázal jsem se dále, jak je možné, že toto nebezpečí tak narostlo, když Německo neovládá Podunají a má proto mnohem dále do Bagdadu než roku 1914 a když podepsalo námořní smlouvu velmi výhodnou pro Anglii? Na to mi bylo řečeno, že *Anglii hrozí německé nebezpečí ze vzduchu* v podobě Göringovy vzdušné armády, která roste tempem, jaké nebylo ani zdaleka předpokládáno. V době letectva Anglie už tvoří součást evropské pevniny. Nad Anglii má blíže letectvo německé než ruské.

V říjnu 1934 ujistil britský ministerský předseda Baldwin dolní sněmovnu, že Velká Britanie má značnou převahu nad německými vzdušnými silami. V únoru 1935 opakoval toto ujištění v parlamentě sir Philip Sassoon, státní podtajemník pro letectví. Podle Wickhama Steeda říšský kancléř Hitler prý v dubnu 1935 řekl užaslému Johnu Simonovi v Berlíně, že Německo je ve vzduchu již silnější než Velká Britanie.

Vojáku bylo r. 1936 v Československu odpověděno, že Anglie nemá zájem na vzrůstu německé moci do té míry, aby to vyvolalo válku a že v případě německého výboje postaví se zcela bezpečně na stranu Francie a jejích spojenců. A i kdyby Francie šla nám s počátku sama na pomoc, Anglie prý bude nucena zasáh-

nout, poněvadž po naší porážce by došlo k německé ofensivě proti Francii a k ohrožení britského Kanálu německými silami. Československý voják r. 1936 musil své strategické kombinace opřít o *bezpečně zajištěnou, okamžitou pomoc Francie* proti německému náporu a o *britskou pomoc Francii.* Za války Německa proti koalici francouzsko-československé německý první úder mohl stejně dobře směřovati proti nám jako proti Francii. Německý počáteční úder proti nám a současná obrana proti Francii znamenaly, že na západě Francie s Anglií budou mít nejméně měsíc čas na odvetné přípravy proti Německu, které po zdolání Československa bude poněkud oslabeno a které na Západě narazí pak na mnohem větší odpor, až tam přehodí své armády z východu.

Pro československého vojáka nejdůležitější bylo ujištění, že *může bezpečně počítat s pomocí Francie* a že ze *zásahu Francie v náš prospěch bezpečně vzplane druhá světová válka.* Ale druhou světovou válku si zřejmě nepřálo také Německo. *V podstatě šlo jen o to, zda Československo snese německý nápor tak dlouho,* než Západ účinně zasáhne v náš prospěch. Kdyby se Německu podařilo nás likvidovat ještě před ukončením francouzského nástupu, pomoc Západu neměla smyslu.*) Ve skutečnosti šlo by pak už jen o *válku Západu s Německem.* Z prohlášení říšského kancléře Hitlera však víme, že Třetí říše se vzdala Alsaska-Lotrinska a že na útok proti Západu nepomýšlí. Jakmile by zmizela příčina k tomu, aby Francie napadla Německo jako náš ochránce, nebylo by proč válku začínat v Porýní, když by zatím byla ve střední Evropě skončena. Nikomu při tom ani ve snu nenapadlo, že *spíše než vojensky můžeme být zdoláni diplomatic-*

*) Tyto řádky jsem psal v dubnu 1939. V září se na Polsku ukázalo, co jsem tu řekl o našem případě.

ky. Naše diplomatická porážka byla zárukou, že nedojde ani k válce ve střední Evropě a tím přirozeně také k žádné druhé válce světové.

Boj diplomatický je trochu mimo rámec vojenských kombinací na válečných polích, ale konec konců je to strategie v tom nejjasnějším slova smyslu. Proto má voják i v té věci právo na tiché slovo. *Hříchy diplomacie nemůže totiž odčinit ani ta nejstatečnější armáda.* Obratná diplomacie může však často napravit neobratnost vojevůdcovskou.

V obecné strategii předvoj studující a hodnotící situaci obstarává politika. Upoutání a usmýkání nepřátelských sil v obecné strategii je úkolem *branné moci státu* (armád: pozemní, vzdušné a loďstva). Strategickou pěstí, která jako záloha má dát rozhodnou smrtící ránu, jsou *síly hospodářské.*

Pracuje-li v obecné strategii špatně politický předvoj, hlavní síly státu mohou se ocitnout náhle v katastrofální situaci. Předvoj, jak víme, má *zajišťovat* hlavní síly před překvapením. *Nekoná-li politika svou strategickou úlohu dobře, mohou být hlavní síly státu* (branná moc a hospodářství) předčasně obklíčeny a sevřeny tak, že se prostě nebudou moci k boji ani rozvinout.

*

V první československé republice ministr zahraničí byl také prvním ministrem národní obrany, až za ním následoval vojenský ministr skutečný. Zahraniční politika mohla nám zajistit existenci, ale také nás mohla zcela zničit. Proto Masaryk kladl tak velký důraz na *studium vývojových směrů v životě světa* a na opatrnost, které musí dbát každý slabý.

Když r. 1931 jsem četl v knize Fritze Kleina („13 Männer, die Europa regieren") charakteristiku dra E. Beneše, trochu mne to tehdy mrzelo za celý národ.

Klein jej kreslil takto: „Přebytečně uctivý, v politice ohebný, u Společnosti národů oblíben, inteligentní, bdělý. Jeho státnické schopnosti nesmí být podceňovány. *Nemůže však přinésti překvapení, poněvadž jeho dílo je již duchovně uzavřeno. Budování nové Evropy se rozhodně asi nezúčastní.* Jeho tragický omyl je v přesvědčení, že se mu již r. 1919 tato přestavba povedla.“ Klein doporučoval r. 1930 německé politice, aby se hospodářsky rozepjala do Podunají směrem k Soluni a Oděse. Musí otřást posicí Francie, která je ve střední Evropě budována „na sentimentalitě a vojenských dodávkách“. Jediné Německo může prý podunajským státům zajistit větší prosperitu. Střední a východní Evropa je k Francii připoutána jen mechanicky. Tyto svazky zaniknou, čím větší výhody vzejdou těmto národům ze spolupráce s Německem, *budou-li Němci pečlivě dbát jejich psychologie!*

Politika představuje motor, který se musí mazat olejem dobrého hospodářství. Od politické koketerie k manželství pevných politických svazků je velmi daleko. Veliké politické celky vznikají především společnými hospodářskými výhodami. Jazyk, kultura, rasa, to všechno nestačí k stmelení většího politického celku, chybí-li společný hospodářský a mocenský jmenovatel.

Situace vytvořená v Podunají v r. 1919 mohla se charakterisovat jen jako staveniště, nebyl to žádný konečný řád. Pokus vytvořit z Malé dohody soustátí, které by nahradilo bývalé Rakousko-Uhersko, musil narazit na odpor Německa i Italie, které už nepotřebovaly ve střední Evropě třetí velmoc. Budování nového soustátí v jihovýchodní střední Evropě mělo však vedle veta velmocí budoucí osy Řím—Berlin ještě své další potíže. Politicky nemohlo se žádné sou-

státí v Podunají a na Balkáně udržet bez patronance jiné velmoci. Nešlo tu jen o problémy nacionální. Nejdůležitější byly otázky hospodářské.

Čára oddělující západní průmyslovou Evropu od zemědělského východu vede od Terstu přes Bratislavu na Kattowitz v Polsku a odtud na Danzig. Co je mezi touto čarou na západě a ruskou hranicí na východě, bylo r. 1937 průmyslově nejzaostalejší evropskou končinou daleko už pokulhávající za sovětským Ruskem. Ne zcela výstižným, ale přece jen poměrným měřítkem průmyslové výkonnosti státu je jeho výroba železa a oceli.

Na jednoho obyvatele vyrobily v kg:

Oceli

1929	kg	1937	kg
Belgie	510	Belgie	490
Německo	250	**Německo**	305
Francie	235	Anglie	290
Anglie	215	Francie	190
Československo	150	Československo	165
Rakousko	95	**Rusko**	108
Maďarsko	57	Rakousko	100
Italie	52	Maďarsko	66
Polsko	43	Italie	49
Rusko	30	Polsko	45
Rumunsko	9	Rumunsko	11
Jugoslavie	6	Jugoslavie	9

Z tabulky oceli vidíme, že v Evropě vede Německo doháněné Anglií. Francie zůstává značně zpět. Československo uhájilo své páté místo, ale Rusko se dostalo z desátého za Rumunskem a Jugoslavií na místo šesté před Rakousko, Maďarsko a Italii.

Surového železa

1929	kg	1937	kg
Belgie	500	Belgie	480
Francie	250	**Německo** . . .	245
Německo . . .	205	Francie . . .	190
Anglie	170	Anglie	190
Československo .	118	Československo .	120
Rakousko . . .	70	**Rusko**	88
Maďarsko . . .	41	Rakousko . .	60
Rusko	27	Maďarsko . .	40
Polsko	22	Polsko	21
Italie	17	Italie	20
Rumunsko . . .	4	Rumunsko . .	6
Jugoslavie . . .	2	Jugoslavie . .	3.5

Ve výrobě oceli Rusko za 8 let postoupilo mezi průmyslové státy západu, ač r. 1929 zůstávalo ještě za Polskem. Ve výrobě surového železa nebyl tento postup tak prudký. V r. 1929 bylo už před Polskem a v r. 1937 postavilo se těsně za Československo. Číslice výroby oceli a železa ukazují jasně, proč Anglie od r. 1930 má takové obavy o Asii.

*

Když se už uvažuje o nebezpečí, je tu otázka války a v té dnes *nerozhoduje počet vojáků, nýbrž materiál, který tito vojáci obsluhují. V průmyslových státech,* které mají přebytek strategických surovin, *mez vojenských možností udává počet obyvatel. Ve státech zemědělských mez vojenských možností je dána rozsahem válečné výroby.*

Z války světové víme, že Rusku nepomohly ohromné armády v r. 1915, neměly-li čím střílet. Ač v počtech branců tu byla na ruské straně převaha asi dvoj-

násobná, nic nebránilo r. 1915 německému velení, aby pokračovalo zvolna podle plánu v postupu na východ.

Friedensburg vypočítal, že moderní armády potřebují za operací na 1 milion vojáků měsíčně 300.000 t železa a oceli. To znamená ročně 3,600.000 tun. Podle Friedensburga jeden muž ve frontě spotřeboval tedy ročně 3600 kg železa a oceli. Ve frontě byla $^1/_{20}$ všech obyvatel. Rozdělíme-li 3600 kg připadajících na jednoho frontového vojáka na 20 dílů, vidíme, že *jen ten stát může řádně zbrojit a vydržet dlouhou válku, vyrobí-li ročně na jednoho obyvatele nejméně 180 kg surového železa a oceli.* Ve skutečnosti se však všechno železo a ocel nemohou obětovat frontám. Počítejme, že to jsou nejvýš $^2/_3$ celkové výroby. To znamená, že při 5% obyvatel ve frontě je třeba vyrobit asi 250 kg oceli a surového železa na hlavu ročně.

Stát, kde se vyrobí 250 kg surového železa a oceli na hlavu ročně, může postavit do pole 2 a ½ divise z milionu obyvatel a tyto síly může tedy stále zásobovat potřebným válečným materiálem. Zkušenosti však ukázaly, že z milionu obyvatel lze postavit do pole i 4 divise. Převedeno na železo by to vyžadovalo, aby ve státě, který by si podobné vypětí sil dovolil, se vyrábělo ročně na hlavu 400 kg surového železa a oceli. Prostě *každá frontová divise postavená z milionu obyvatel potřebuje 100 kg železa a oceli na hlavu.*

Vezmeme-li počty obyvatel a přepočítáme jejich miliony na divise živené za války vlastním železem, dostaneme operační síly, které může každý stát postavit z vlastních prostředků, a kolik po případě může ještě vybudovat ze svého materiálu případnému spojenci.

	r. 1929 mohly postavit divisí:		r. 1937 mohly postavit divisí:	
	vlastních	spojenec.	vlastních	spojenec.
Německo . . .	250	30	260	100
Francie . . .	200	—*)	160	—
Anglie . . .	175	—	220	—*)
Italie	30	—	30	—
Rusko . . .	95	—	340	—
Belgie	32	48	32	45
Československo	38	—	42	—
Polsko . . .	20	—	24	—
Maďarsko . .	9	—	10	—
Rakousko . .	4	—	5	—
Rumunsko . .	2	—	3	—
Jugoslavie . .	1	—	2	—

Tato tabulka nám nejlépe osvětluje rozdíl ve strategické situaci střední a východní Evropy r. 1929 a r. 1937. Vzhledem k svému slabému průmyslu Jugoslavie a Rumunsko nejsou s to při svých 32 milionech obyvatel vybavit z vlastních sil více než 3 až 5 divisí, zatím co živých sil je tu na 130 divisí. Při tom Belgie o 8 milionech obyvatel může svým průmyslem obsloužit 80 divisí. Proto na příklad *trojspolek Československo—Rakousko—Maďarsko* při stejném počtu obyvatel jako Polsko nebo Jugoslavie s Rumunskem *mohl obsloužit* 57 vlastních divisí, zatím co *Polsko jen 24* a Jugoslavie s Rumunskem, jak jsme už uvedli, *jen 5*. Malá dohoda o 50 milionech obyvatel mohla za války uživit svým materiálem 47 divisí a z toho Československo 42.

Chceme-li zhruba odhadnout válečnou sílu určitého

*) Francie a Anglie budou vyzbrojovat své koloniální kádry, proto nebudou mít asi nic pro své spojence.

státu nebo spojeneckých bloků, musíme k tomu užít počtů ukazujících, *kolik vyšších jednotek ten který stát nebo ten který blok může obsloužit z vlastních prostředků.* Je proto zajímavé, že Československo v tom směru bylo silnější než Italie.

•

Jihovýchodní střední Evropa: Podunají a Balkán, čítající 78 milionů obyvatel, mohly z vlastních prostředků živit železem za války jen asi 62—65 divisí. Na tom Československo samo mělo podíl svými 42 divisemi: *„Politická vzduchoprázdnota" jihovýchodní části střední Evropy byla dána její naprostou strategickou neduživostí.* Vojska Maďarska, Rumunska, Jugoslavie, Bulharska mohla válčit s plnou silou tak dva měsíce ze svých mobilisačních zásob nakoupených za míru v cizině. Ale po dvou měsících, kdyby nedostala pomoci ze zahraničí, musila ustupovat podobně jako vojska ruská r. 1915. *Počty mužstva bez materiálu představují jen nádrž paniky.*

Jedinou silou opravdu hodnotnou, která by snesla dlouhou válku, bylo hned po Německu ve střední Evropě Československo, jak vidíme z této tabulky:

	V r. 1937	
	živých záloh na divisí:	materiálu na obsloužení divisí:
Německo	260	360
Italie	170	30
Polsko	135	24
Rumunsko	75	3
Československo . . .	60	42
Jugoslavie	60	2
Maďarsko	40	10
Rakousko	26	5
	826	476

Německo s Italií r. 1937 měly materiálu na 400 divisí a záloh na 430 divisí.

Polsko, Rumunsko, Československo, Jugoslavie, Maďarsko a Rakousko měly materiálu na 86 divisí a záloh na 396 divisí. Z toho Československo poskytlo materiál polovině z těchto 86 divisí.

Ačkoli poměr živých sil mezi osou Berlin—Řím a zbytkem střední Evropy byl stejný, *ve válečném materiálu byla osa Berlin—Řím r. 1937 čtyřikrát silnější ostatních států středoevropských.*

Poněvadž pokles francouzské výroby v r. 1937 byl přechodný, musíme pro válku vzít jako měřítko výkon z r. 1929; pak měla Francie materiálu na 200 divisí, Malá dohoda na 47 divisí. Celkem francouzský blok v Evropě bez Polska a Anglie mohl živit v poli 250 divisí. Při včlenění Polska 275 divisí a při zakročení Anglie 500 divisí. Kdyby se k tomu připočítalo ještě Rusko, pak blok Francie—Malá dohoda—Polsko—Anglie měl s Ruskem 850 divisí moderně vyzbrojených a materiálem dostatečně živených. To vyplývalo ze spojenecké kalkulace, kterou československému vojáku servírovala československá politika zahraniční. *Co se nám tedy mohlo stát?*

Blok francouzsko-anglicko-ruský o 830 divisích proti 420 divisím bloku německo-italsko-polského.

Pro případ, že by do hry vstoupilo Japonsko po boku Německa a Italie, naši politikové československého vojáka ujišťovali, že pak nezůstane stranou Amerika.

Jak se tedy stalo, že osa Berlin—Řím nakonec zvítězila a že naše vojenské kalkulace se ukázaly falešnými? Jak se mohlo stát, že pouhým politickým manévrem kancléř Hitler během roku (1938/39) získal ve střední Evropě území s 21 milionem obyvatel (Ra-

kousko a Čechy se Slovenskem pod německou ochranou) i s největším středoevropským strategickým průmyslem, který může obsluhovat na 50 divisí? To, co z východní části střední Evropy po březnu 1939 zbylo, nemá už žádnou strategickou odolnost. Počítáme-li Maďarsko do sféry osy Berlin—Řím, pak Rumunsko s Jugoslavií při svých 32 milionech obyvatel s nepatrným válečným průmyslem nejsou vlastně žádnou překážkou. Přidáme-li k tomu Polsko, pak těchto 66 milionů obyvatel má materiálu asi na 30 divisí a při tom ke všemu polský materiál leží těsně na hranicích Německé říše. K jeho rušení stačí dělové palby. Není třeba ani letectva.

Ze všech 12 států východní části střední Evropy jediné Československo mělo opravdu výkonný válečný průmysl. Němci nazývali Československo světovým arsenálem. Něco pravdy na tom bylo.

Celá východní část střední Evropy r. 1937 vyrobila 7.7 milionů tun železa a oceli a z toho připadaly na Československo 4 miliony tun, tedy více než polovina. V ostatních 11 státech východní části střední Evropy (které čítají kolem 100 milionů obyvatel) vyrobilo se méně železa a oceli než v Československu, které mělo 15.5 milionu obyvatel. Prostě:

Polovina válečného potenciálu zemí střední Evropy ležících mimo osu Berlin—Řím byla na československé půdě. Co jsme z toho odvozovali? Podaří-li se jednou Německu ovládnout Československo, zbytek východní části střední Evropy bude tím připraven o polovinu materiálních válečných sil a tím bude také podlomen jeho odpor politický i vojenský.

Východní část střední Evropy dělili jsme na dva celky: baltický a podunajský. Jejich průmyslová síla vyhlížela takto:

Železo a ocel:

1. Celek baltický (Polsko a baltické státy) . . . . . 2.2 mil. tun
2. Celek podunajský (Maďarsko, Rumunsko, Jugoslavie, Bulharsko) . 1.5 mil. tun
3. Československo . . . . . 4.0 mil. tun
4. Rakousko . . . . . 1.0 mil. tun

Německo . . . . . 36.0 mil. tun
Italie . . . . . 3.0 mil. tun

Odpadnutím Československa Malá dohoda ztrácela $^{8}/_{9}$ válečného průmyslu. Při tom dovoz válečného materiálu do Jugoslavie přes Jaderské a Egejské přístavy je kontrolován loďstvem italským a do Rumunska loďstvem sovětským. Uvážíme-li, že v r. 1914 carské Rusko vyrábělo zhruba železa a oceli tolik, co sovětské Rusko r. 1929, bylo tedy carské Rusko v průmyslu asi tam, kde je dnes Polsko (60 kg na obyvatele), ale při tom ještě čtyřikrát průmyslově silnější než dnešní Rumunsko a Jugoslavie (15 kg na obyvatele). *Známe, kam došlo vojensky carské Rusko za války světové, i když mu na západě pomáhaly Francie s Anglií tlakem proti Německu.*

Cifry ukazují, že samotné *Československo vyrobilo r. 1937 polovinu železa a oceli carského Ruska r. 1914,* Polsko však jen čtvrtinu a Jugoslavie s Rumunskem dokonce jen $^{1}/_{20}$. Blok Polska, Rumunska, Jugoslavie, Maďarska, Bulharska měl by 75 milionů obyvatel, ale při tom ve výrobě železa a oceli byl by za Československem. Největší poměrný přínos v tomto bloku dal průmysl maďarský s 1 milionem tun, představujícím polovinu výroby polské a dvojnásobek výroby rumunské a jugoslávské.

Prostě po odpadnutí Československa *východní část*

střední Evropy s Maďarskem měla asi polovinu válečného potenciálu carského Ruska v r. 1914 a asi podobný kádr živých záloh i po stránce morální. Přičleníme-li k ose Berlin—Řím také Maďarsko, pak r. 1937 rozdělení střední Evropy v železe a oceli vyhlíželo takto:

Osa Berlin—Řím	39 mil. tun
Rakousko, Československo, Maďarsko	6 mil. tun
Polsko, Rumunsko, Jugoslavie, baltské státy a Bulharsko	2.7 mil. tun
Rusko r. 1914	8 mil. tun

Angličané vždy montovali své politické manévry (jejichž pokračováním byly války) *hospodářsky.* Proto pro tyto výmluvné cifry mají velmi jemný smysl. Zkušenost se zemědělským, kulturně zaostalým Ruskem r. 1914 byla příliš odstrašující.

Když porovnali po stránce válečného materiálu střední Evropu s východní, měli dva zcela rozdílné obrazy r. 1929 a r. 1937.

	r. 1929	r. 1937
Osa Berlin—Řím . . .	33 mil. t.	39 mil. t.
zbytek střední Evropy .	8 „	9 „
sovětské Rusko	9 „	32.5 „

Zatím co ve střední Evropě za 8 let přibylo v roční výrobě 7 milionů tun železa a oceli, v Evropě východní a tím *nad Indií* přibylo však 23.5 milionu tun. A nyní si udělali v Londýně otazník, co bude v r. 1940, za další tři roky a co konečně r. 1950?

I když střední Evropa pod vedením Německa v roce 1937 měla 48 milionů tun železa a oceli proti 32.5 milionům tun sovětského Ruska, byla tu výstraha

pro budoucnost z poměru 41 milionů tun střední Evropy r. 1929 proti 9 milionům ruským.

Šlo nyní o to, jak to zařídit *politicky,* aby zájmy německé se dostaly do souladu se zájmy britskými a aby nová úprava střední Evropy nevyvolala mezi velikými „demokraciemi" Západu bouři proti Anglii. To bylo úkolem politiky a obratné propagandy, která měla z Německa udělat lotra a z Anglie oběť poctivé důvěřivosti.

VI.

PŘÍPRAVY K POHŘBU

To, že Angličan raději rozdává z cizího než z vlastního, nemůže se mu nijak vytýkat. Je to přirozená vlastnost lidská. Vytýkat se mu může jen to, že se přitom přetvařuje a že tvrdí o věcech, jež dávno plánoval a schválil, jako by se děly proti jeho vůli a přesvědčení.

Jako reparace tak také mapa Evropy byla r. 1919 neobratně uspořádána. Kdo počítal se stálým příjmem reparací, prodělal stejně jako ten, kdo počítal s neporušitelností versailleských hranic. Byli vlivní lidé, kteří počítali se selháním vytrvalých nadějí reparací a rozhraničení. Nikomu to však úředně neoznamovali a pouze obezřetně sledovali, kdy tyto změny uzrají, aby na nich, jak lid říká, něco trhli.

V tom směru máme tedy špatné zkušenosti s Angličany i s dobrým západním vychováním. Bohužel ještě dnes obcházejí u nás různé demokratické přízraky, které vykládají o „oklamaných" Angličanech. Je-li lišák naivní, jak je na tom pak rozumově králík?

Chytračení se nemůže zakazovat. Chybou je, když se chytráctví včas neprohlédne. Té chyby jsme se bohužel dopustili. Představovali jsme si, *že jsme svorníkem poválečného řádu* ve střední Evropě, na kterém Západu záleží. Odtud byli jsme v tom utvrzováni proto, *aby Německo nemělo tvoření nového řádu*

v těchto končinách příliš usnadněno. Prostě stali jsme se předmětem složitého politického handlu. Náš odpor měl být při tom prostředkem větších západních politických zisků. Vydělalo se tam přece na odporu Habeše, na odporu Rakouska, na odporu republikánského Španělska, na odporu Československa a nyní, kdy tyto řádky píšu, začíná obchod s odporem Polska.*)

Ukázali jsme na hlavní příčinu, proč Anglie přála vzrůstu německých sil. Nebylo to z lásky k německému národu, nýbrž z obavy, že by jednou Anglie musila chránit svá obrovská panství jen vlastními silami. Z historie víme, že svými penězi v podobě půjček dovedla si najímat celé cizí státy a jich armády, a ty v domnění, že bojují poctivý boj o své bytí, bily se vlastně za zájmy Anglie.

Jak k tomu došlo, že jsme stáli nakonec ve střední Evropě jako kůl v plotě? Nepřímo, ale jasně byl náš osud stanoven, když Italové vtáhli 5. května r. 1936 do Addis Abeby. Už 18. července vzplanula válka ve Španělsku. Týden předtím (11.) se dohodli Schuschnig s Vůdcem Třetí říše. Německo společně s Italií začalo tu blokovat Francii za tichého souhlasu Anglie, která se smířila s neúspěchem v Habeši. Francie, poražená politicky v pokusu o spolupráci s Italií proti Anglii, hledala oporu v sovětském Rusku. O záchranu francouzského týlu na Pyrenejích začal zápas mezi osami Berlin—Řím a Paříž—Moskva. My přirozeně stáli v tomto střetnutí na straně osy Paříž—Moskva, se kterou jsme přece měli spojeneckou smlouvu.

Ve sporu italsko-britském stranili jsme Angličanům a stavěli se proti Lavalově Francii. Za spolupráci s osou Paříž—Moskva jsme r. 1936 neinkasovali už pochvalu z Londýna jako v případě habešském. So-

*) V dubnu 1939.

větské ponorky u Gibraltaru nebyly Angličanům příjemnější než ponorky italské nebo německé. K tomu si připočteme politický vliv Moskvy v Paříži, kde byla u vlády „lidová fronta". Bolševici na poloostrově Pyrenejském, polobolševici ve Francii, přátelé bolševiků v Československu. Mezi Gibraltarem a sovětskou ruskou hranicí byly jen dvě přehrady: jižní Německo (300 km) a Halič mezi Podkarpatskou Rusí a ruskou hranicí (150 km). *Vzdálenost 3000 km od Gibraltaru po sovětské hranice nebyla jinak přerušena.* Těch 300 km přes Německo a 150 km přes Polsko a Rumunsko nebylo hlavně pro letadla žádnou překážkou. Československo, tvořící most mezi Francií a Ruskem, ze vzdálenosti 1250 km, které dělí Francii od Ruska, samo překlenulo 800 km. *Letecká trať Kijev—Užhorod—Praha—Paříž byla současně vojenským vzdušným mostem,* který sahal až ke Kongu.

Když 2. ledna 1937 byla podepsána dohoda italsko-anglická, kterou si obě strany zaručovaly status quo na Středomoří, válčilo se už půl roku ve Španělsku a půl roku už bylo po válce v Habeši, kde Anglie své vyslanectví přejmenovala na konsulát a tím de facto uznala okupaci Habeše Italií.

Dohodu britsko-italskou předcházela užší dohoda německo-italská z listopadu 1936, kdy Ciano navštívil kancléře Hitlera v Berchtesgadenu. Poté Německo uznalo připojení Habeše k italskému imperiu.

Prostě *spolupráce italsko-německá* ve střední a západní Evropě (Španělsko) *nebyla Anglii nepříjemná.* André Géraud nedávno napsal: „Skoro všichni cizinci jsou odpuzováni jistými nepříjemnými rysy v celkovém chování Angličanů — jejich humanitářstvím, pod kterým se často skrývá jen sobectví." „Nevytýkám vám," řekl jednou Gladstoneovi jeho protiv-

ník, „že hrajete s kartou v rukávě. Vytýkám vám jen, že tvrdíte, že vám ji tam vstrčil Bůh."

*

Československému vojáku bylo od r. 1936 zvlášť podezřelé chování Anglie, když spojenci Československa, Francie a Rusko, začínali mít plnou hlavu starostí na opačných koncích Evropy a světa, než kde právě leží střední Evropa: Francie ve Španělsku a Rusko na Dálném východě, kde se připravovala válka čínsko-japonská (která vzplanula v červenci 1937, tedy rok po započetí války ve Španělsku). Rusko totiž v r. 1937 dodávalo levici příliš mnoho materiálu do Španělska. Tím, že od půli roku 1937 musilo zásobovat také Čínu, stálo před volbou: buď francouzský kabát ve Španělsku anebo ruská košile v Číně. Přirozeně, že volilo košili a tím omezilo dodávky do Španělska, kde podle potřeby pak svým materiálem zasahovala Anglie, viděla-li, že by rychlé úspěchy generála Franca příliš posilovaly postavení Německa a Italie na poloostrově Pyrenejském.

Ve střední Evropě se nyní zřetelně rýsovala osa Berlin—Řím. Určití naši odborníci i v zahraniční politice si to dokonce libovali, poněvadž se domnívali, že dohoda německo-italská odstranila napětí na Brenneru a tím také, že bude zajištěna existence Rakouska a s ním ochrana našeho jižního boku.

Do roku 1937 jsme vstupovali s velikými obavami o evropský mír, který také mohl ohrozit německý útok namířený proti nám. Při tom o výsledku zápasu nebylo pochyb. Podle výkladu našich státníků v případě německého útoku na Československo *automaticky* fungovala vojenská smlouva s Francií, která bude současně s námi mobilisovat. V okamžiku, kdy německé jednotky začnou postup na československé úze-

mí, zahájí postup na německé území jednotky francouzské, které v roce 1937 *neměly ještě v cestě větší německá opevnění v Porýní.*

Vojáci u nás uvažovali asi takto: Československo sousedí s pěti státy: s Německem, Polskem, Rumunskem, Maďarskem a Rakouskem. Nemožná je válka Československa s Rumunskem, velmi nepravděpodobná s Polskem a nepravděpodobná s Rakouskem. Pouze se dvěma sousedy se Československo mohlo ocitnout v konfliktu: s Německem a s Maďarskem. Zde byly tři kombinace:

1. Válka s Maďarskem,
2. válka s Německem,
3. válka s Německem a Maďarskem současně.

Kdyby hrozila válka s Maďarskem, nemusila nás z toho hlava bolet, poněvadž maďarský útok uvedl ihned v činnost vojenské smlouvy Malé dohody. V několika dnech musilo být Maďarsko přivedeno mobilisací Malé dohody k rozumu, majíc proti sobě šestinásobnou přesilu. Taková válka byla by maďarskou sebevraždou.

Kdybychom se r. 1937 ocitli ve válce s Německem, znamenalo to, že stojíme proti čtyřnásobné přesile. Ale společné síly Francie, Ruska a Československa převyšovaly tehdy síly německé nejméně trojnásobně. Na papíře se zdálo, že ani v r. 1914 Německo nebylo v horším strategickém postavení, než v jakém se mohlo ocitnout při útoku proti nám za fungování našich smluv s Francií a Ruskem.

Mohli jsme mít také válku s Německem i Maďarskem současně. Německý útok mobilisoval v náš prospěch Velikou dohodu (Francii a Rusko), maďarský Malou dohodu (Jugoslavii a Rumunsko). V takovém případě byla naše strategická situace příznivější než při isolované válce s Německem, poněvadž obě dohody,

Veliká i Malá, měly nad německo-maďarskými silami převahu asi čtyřnásobnou. Prostě *věřili jsme, že v žádné válce nebudeme sami:*

1. Válka Maďarska proti nám je válkou proti celé Malé dohodě,

2. válka Německa proti nám je válkou proti Veliké dohodě francouzsko-rusko-československé,

3. válka Německa a Maďarska proti nám je současně válkou proti pěti státům obou dohod, Veliké a Malé, které čítaly na 300 milionů obyvatel, zatím co Německo s Maďarskem měly jen 75 milionů obyvatel. Poněvadž smlouvy nám dávaly tak značnou převahu nad Německem a Maďarskem, *odborníci pokládali válku,* která by vzplanula *jen k vůli nám, za velmi nepravděpodobnou,* poněvadž Německu i Maďarsku nezaručovala žádný válečný úspěch.

Přitom se zdálo také nepravděpodobným, že by Italie podporovala německé snahy o Podunají a Polsko německé snahy o Pobaltí. Naši politikové věděli, že Italie s Polskem nám nejsou nakloněny, ale stejně byli přesvědčeni, že Italie s Polskem nemají zájem na tom, aby se vzmáhala německá moc ve střední Evropě. Že by se Italie s Polskem rozhodly vstoupit ihned do války po boku Německa nebo proti němu, nezdálo se pravděpodobné. Spíše politikové u nás předpokládali, že Maďaři se války proti nám nezúčastní a že budou jen vymáhat územní ústupky za svou neutralitu přes Italii. Nakonec se čekalo, že Italie v rozhodném údobí války půjde proti Německu, aby si definitivně zajistila Rakousko a Maďarsko. Polsko s počátku mohlo otálet, ale nakonec by se získalo proti Německu za cenu Východního Pruska.

Naši politikové a s nimi i vojáci čekali, že evropský požár vzplane z jiných příčin než jakou by byl německý útok na nás.

Kdyby Německo mělo co dělat s francouzsko-československo-ruskou koalicí, byla to pak válka na tři fronty, za které na všech frontách nemohlo být útočné. Mohlo proto:

1. S počátku útočit na Francii a přejít do obrany proti nám a Rusku nebo

2. útočit proti Rusku a přejít do obrany na frontě francouzsko-československé a konečně

3. útočit proti nám a bránit se proti Francii a Rusku.

Našim vojákům se zdálo, že třetí možnost, *útok proti nám spojený s obranou proti Francii a Rusku, byla pro Německo nejnevýhodnější.* Bavíc se s námi, poskytovalo Francii s Ruskem čas, aby se v klidu připravily na mocný sbíhavý nápor proti Německu, které by zatím získalo snad část československého území, aniž by tím však zlepšilo svou obecnou strategickou situaci. Kdyby nás bylo chtělo Německo rychle vyřídit *(při italsko-rakouské neutralitě),* musilo proti nám vrhnouti polovinu svých sil. To znamenalo přechodně značné oslabení na západě, kde by se zatím operace přenesly na německé území, ale i oslabení na východě (Východní Prusko).

Třetí týden války francouzská zmobilisovaná armáda mohla být se svými hlavními silami už na německém území v postupu k Mohuči (Mainz), zatím co Němci by obsazovali Prahu.

Pokud šlo o pozemní pomoc Ruska, byly tu dvě cesty k nám a proti německým hranicím. Jedna podél baltského pobřeží na Východní Prusko přes Lotyšsko a Litvu. Druhá přes rumunské území na Podkarpatskou Rus nebo přes polskou východní Halič. Pro nás především přicházela v úvahu *pomoc přes Rumunsko,* kterému jsme také poskytli půjčku na vybudování trati z Podkarpatské Rusi do Bukoviny. *Rusko nám*

mohlo pomoci jednak letectvem a jednak materiálem. Pomoc taktických pozemních jednotek ruských mohla se dostavit až koncem druhého měsíce války, kdy československé jednotky by už byly vyklidily Čechy s Moravou a držely se pouze na Malých a Bílých Karpatech a Javornících. V té době by se však zuřivě bojovalo na západě o rýnské přechody u Mohuče a o přechody přes dolní Moselu. Německé území západně Rýnu by bylo stejně v plameni jako Čechy s Moravou. Nyní se mohlo čekat, že zasáhne Polsko po boku dohody francouzsko-československo-ruské jsouc *kryto v bocích* z jihu armádou československou a ze severu armádou ruskou, postupující do Východního Pruska. Nebylo totiž myslitelné, že by Polsko šlo s Německem, kdyby Francie hned s počátku válčila po boku Československa a kdyby Rusko dbalo polské neutrality. Počáteční ofensivou proti nám a obranou proti Francii a Rusku podařilo by se Německu likvidovat „letadlovou loď zakotvenou pod německým srdcem", ale Rusko s Francií by zatím soustředily veliké pěsti u německých hranic. Maďarsko se při této konstelaci nemohlo ani pohnout, nechtělo-li se vydat nebezpečí, že Rusové obsadí Budapešť. Smlouva Malé dohody by byla bezpečně fungovala, jakmile neselhala smlouva Veliké dohody. Tak si představoval československý voják válečné možnosti na počátku r. 1937.

Musíme doznat, že důvěra československého vojáka v jeho vládu byla tak pevná, že *nepochyboval o tom, co mu bylo tvrzeno o nerozbornosti našich spojeneckých smluv.* Všichni, od náčelníka štábu počínajíc, jsme věřili, že *Francie* se za nás postaví, poněvadž ve spojenecké smlouvě z l. 1924 a 1925 *nám zaručila nedotknutelnost našich hranic.* Kdyby se byly objevily jen ty nejmenší pochybnosti o splnění slova cti Francií, náš voják nemohl se pouštět do žádných stra-

tegických kombinací, v nichž by československá armáda se ocitala tváří v tvář čtyřnásobné německé přesile. Pochyby byly mezi vojáky o zásahu Anglie v náš prospěch a o účelnosti ruského spojenectví. Tvrdilo se, že ruské spojenectví přivolá válku, poněvadž jitří Němce a ochlazuje britské sympatie k našemu národu. Poukazovalo se na to, jak obratně Němci v Anglii operují bolševickým nebezpečím, které hrozí z československé „letadlové lodi sovětské" zakotvené uprostřed střední Evropy. Na tyto námitky odpovídala naše zahraniční politika, že

1. sovětské pomoci se budeme dovolávat jen za souhlasu Anglie, což věděli ostatně také v Rusku i v Německu,

2. francouzsko-britská spolupráce je vojensky tak zajištěna jako spolupráce československo-francouzská. Rozdíl prý je pouze v tom, že Anglie se účastní války proti Německu jen defensivně, t. j. napadnou-li Němci Francii.

Naši politikové byli přesvědčeni, a vojákům se to konečně také tak zdálo, že naše spojenecké smlouvy představují větší ochranu pro náš stát než jakou dávaly Belgii a Srbsku smlouvy před r. 1914. *Být všemi chráněn často však znamená být všemi opuštěn.*

Základem naší vojenské bezpečnosti byla smlouva s Francií. Na ní byly závislé smlouvy s Ruskem i s Malou dohodou. Nedalo se totiž čekat, že malodohodová smlouva bude fungovat, nechá-li nás Francie na holičkách. Kdyby nás napadly Německo s Maďarskem a Francie zůstala doma, nedalo se předpokládat, že Jugoslavie s Rumunskem přijdou nám na pomoc, aby čelily přesile německo-maďarské. Podobné to bylo s naší smlouvou s Ruskem. Nešla-li nám Francie na pomoc a nezasáhlo-li po boku Německa proti nám Maďarsko, aby tím byla vyprovoko-

vána Malá dohoda, nebylo dobře myslitelné, že pomoc Ruska v náš prospěch se objeví na scéně včas.

To, zda přijde nám na pomoc Francie, záviselo také poněkud *na naší vlastní tvrdosti.* Jak už jsme uvedli, náš odpor musil být tak pohotový a pevný, aby se to rentovalo přijít nám na pomoc. *Spojenectví s námi musilo Francii poskytovat nějaké strategické výhody.* Kdyby naše odolnost byla malá a náš odpor byl Německem zlikvidován dříve, než Francie bude stát se všemi silami v poli (tedy během dvou týdnů), nevyplácelo se opravdu nám nějak pomáhat, poněvadž po našem zániku Francie by stála čelem proti celé německé branné moci, z níž bychom v okamžiku francouzské obecné ofensivy *už nic nepoutali.*)*

*

Aby pomoc nám poskytnutá znamenala nějaký vojenský užitek, musilo Československo poutat značnou část německých sil v okamžiku, kdy na Západě dojde k rozhodné bitvě; ta se mohla, jak už jsem řekl, strhnout někde na Rýně, asi ve čtvrtém týdnu války. To znamená, že nejméně měsíc musily československé síly zůstat schopné značného odporu; toho se dalo dosáhnouti buď úporným bojem na zdrženou, t. j. pozvolným vyklizováním území nebo opevnění a konečně obratnou kombinací ústupů s odporem opevněných prostorů. Čím mocnější by byla opevnění, tím méně se musilo ustupovat z obavy před rozdrcením. Prostě *bylo třeba, abychom na počátku druhého měsíce války poutali nejméně čtvrtinu německých sil.* Asi podobně, jak ji poutalo Rusko ve Východním Prusku za bitvy na Marně v pátém a šestém týdnu války r. 1914.

---

*) Ten případ nastal 18. září 1939 po likvidaci polských sil v poli a v patnáctém dni války, kterou vyhlásila Francie.

Pokud Němci nemohli užít území Rakouska jako počátečního nástupového prostoru, nebyla naše situace tak zoufalá. První německý tlak mohl se projeviti jen ze západu a ze severu. Na severu po sjednání smlouvy polsko-německé se od r. 1934 fronta německého tlaku prodloužila až k Moravské bráně.

Hlavní bylo, aby československé armády nebyly *tlakem z boků přinuceny k hlubokému ústupu.* Největší nebezpečí hrozilo nyní od severu a severovýchodu. Proto bylo třeba pevně přehradit všechny cesty a směry z Pruského Slezska do východních Čech a severní Moravy. Tam se měla vybudovat mocná opevnění, která by odolávala náporu velikých sil týdny a měsíce a tak kryla severní bok našich armád bojujících v severních a západních Čechách. *Na hranicích pruskoslezských se však nesmělo ustupovat ani o píď.*

Čekal nás asi dva měsíce boj proti mocné přesile: proto bylo třeba opatření, která by nám *zajistila bezpečnou mobilisaci všech našich sil* a poté *boky těchto zmobilisovaných sil proti obchvatu.* Obchvat ze severu měla zastavit mocná opevnění na pohraničí Pruského Slezska. Obchvat z jihu hrozil jednak přes Rakousko a jednak od Maďarska. Pokud šlo o Maďarsko, jeho zásah mohl přicházet v úvahu jen v případě, že rozhodné německo-francouzské střetnutí na západě při Rýnu se bude vyvíjet pro Francii nepříznivě, nebo když ruská pomoc se buď nedostaví anebo se ukáže pomalá. Z toho důvodu *se začalo také v r. 1937 opevňovat pohraničí maďarské,* abychom železem a betonem nahradili síly zajišťující hranice proti Maďarsku a mohli tak co nejvíce vojsk soustředit proti hlavnímu německému tlaku v Čechách. Obchvat z jihu hrozil také přes Rakousko. Smlouva Rakouska s Třetí říší z července 1936, za kterou stála Italie, dávala nám naději, *že rakouského území nebude použito Němci*

proti nám jako nástupového prostoru, dokud Italie nepůjde po boku Německa proti Francii; to se zdálo r. 1936 a i r. 1937 ještě málo pravděpodobné. Že by Rakousko samo nás po boku Německa napadlo, nebylo dříve možné, dokud se v Rakousku nedostali k moci národní socialisté a to opět záviselo na Italii. Kdyby přesto Německo chtělo nás napadnout skrze rakouské území, potřebovalo by je nejprve *obsadit a pro nástupové potřeby upravit.* Věděli jsme, že komunikační připojení Rakouska na jižní Německo nebylo valné a že špatně vybavený nástupový prostor na Moravském poli proti jižní Moravě (kde hlavním komunikačním uzlem je Vídeň), nemohl být včas a dobře zajištěn proti možné československé ofensivě z jižní Moravy a západního Slovenska. Na obsazení Rakouska a nejnutnější přípravy k německému nástupu v prostoru Vídeň bylo třeba nejméně dvou týdnů. Do té doby *byla by československá vojska posunula frontu z jižní Moravy do Rakouska a blíže k Dunaji.* Od řeky Moravy k východním krajům Vídně je necelých 30 km a od Dyje k Dunaji u Korneuburgu jen 40 km. To je poloviční vzdálenost Prahy od saského pohraničí.

Dalo se proto předpokládat, že zahájí-li Němci současně postup proti nám a do nitra Rakouska, v druhém týdnu války bude se v Čechách na západě a na severu bojovat podél fronty Klatovy—Plzeň—Mělník—Turnov—Krkonoše—Orlické hory. Na jihu pak že půjde fronta od Šumavy přes Krumlov, Gmünd na Korneuburg a odtud podél severního břehu Dunaje až k ústí Moravy. Než by se dostali Němci s většími silami od Pasova k Vídni (kam měli 200 km), naše vojska ze severu a z východu mohla být už u Vídně.

Dokud Rakousko bylo za tichého souhlasu Italie neutrální, potřebovali jsme 1. *důkladná opevnění* od

Krkonoš k Ostravě na zajištění mobilisace a *polních operací*, 2. *slabší opevnění* v oblouku proti západu od pramenů Vltavy až po Krkonoše a na maďarské hranici od Bratislavy po košický jih, 3. na jižní Moravě bylo třeba připravit pohyblivé zálohy, které by v případě německého vpádu do Rakouska ze západu vnikly tam rychle od severu.

Dalo se to všechno vyřešit v r. 1936. kdy Němci obsadili západní břehy Rýnu? Ano. Jakmile *Francie nám zaručovala, že* při našem napadení *přikročí ihned k ofensivě*, bylo v našich silách uchovat bojeschopnost naší zmobilisované armády do chvíle, kdy dojde k rozhodné srážce na Rýnu. *Čím Francouzové byli rychlejší v nástupu a v ofensivě zmobilisovaných sil, tím snadnější byla naše úloha uprostřed Evropy.* Tím méně vlastního území jsme musili vyklizovat pod německým náporem. Poněvadž současně jsme se snažili zachovat krok s budováním nových německých jednotek a udržovat poměr německých sil k československým na 4:1, vznikal pouze problém, *jak čelit německé motorisaci a německému letectvu.* S tempem německé motorisace souviselo tempo našeho opevňování a výbavy protitankovými zbraněmi.

*

Jak už jsem uvedl na jiném místě, do roku 1938 naši politikové ujišťovali vojáky, že o jižní křídlo, t. j. *o rakouský prostor nemusí mít obavy.* To, že Polsko r. 1934 uvolnilo Německu ruce proti nám v Pruském Slezsku, *stálo nás nákladná opevnění od Krkonoš po Moravskou Ostravu.* Rakouské „vojenské vzduchoprázdnotě" jsme musili čelit ofensivně přískokem k Dunaji. Proti německé letecké převaze byla tu pomoc rusko-francouzská. S tím souvisely přípravy na umístění spojeneckých leteckých posil na našem území.

Jako se naše politika mýlila, pokud šlo o Polsko, tak nakonec zklamaly její výpočty, pokud šlo o Rakousko. V r. 1931 hrozili jsme při pokusu Schober—Curtius, že Anschluss znamená pro nás válku. Proti Anschlussu měli jsme společnou frontu s Italií a Jugoslavií. Proti Habsburkům dokonce tuto společnou frontu prodlužovalo i Německo. Za naše protihabsburské stanovisko jsme čekali určitý dík Německa. Ještě těsně před Anschlussem prohlásila hlava našeho státu jednomu západnímu žurnalistovi, že tato vojensko-politická operace je vyloučena.

Anschluss nebyl pouze průlomem do mírových smluv. To bylo *plné zvrácení mocenských poměrů ve střední Evropě.* V knize „Obrana státu", kterou jsem dopsal koncem r. 1934, jsem řekl: „. . . hlavní křižovatkou vojenských cest ve střední Evropě byl od pradávna *prostor středního Dunaje* od ústí Enže po ústí Ipoly. Kdo byl jeho pánem, ovládal celou střední Evropu. Ale nejen ve starověku a středověku, nýbrž i dnes. Toho si byli dobře vědomi Římané. Chtěli-li stát pevně na Rýně a na dolním Dunaji, potřebovali ovládat celý dunajský tok po obou březích. Ztratili-li střední Dunaj, byli pak rozraženi alpským masivem na dvě části, mezi kterými vedla rokádní komunikace velikou oklikou jen po jižních svazích Alp. *Proto se také Italie nestane významným činitelem ve střední Evropě, nebude-li pevně stát na severních svazích Alp* . . . V prostoru mezi Enží a Ipolou připojovaly se k veliké dunajské komunikaci cesty ze severovýchodu, jedna Moravskou branou a druhá přes Užocký průsmyk. Dále směřovaly do tohoto prostoru staré římské silnice z jihu. Z toho vyplývalo, že stát utvořený na této velevýznamné vojenské křižovatce byl vždy vydán ohromným tlakům jak z východu, tak ze západu, jak z jihu, tak ze severu. To znamená, že na

takovém místě se mohl udržeti jen stát vojensky a politicky neobyčejně silný . . . Do západní Evropy vedla od pradávna vlastně jediná dobrá vojenská cesta z východu podél Dunaje a Mohanu. Na sever od Beskyd a Sudet se vojensky postupovalo bídně, poněvadž to znamenalo přechody přes řadu mocných řek. Teprve rovinou Pádu podél jižních svahů Alp se mohlo snesitelněji postupovat k západu.

Minulost dunajské cesty, známá v souvislosti s historií našich končin, rozpíná se asi na dvě poslední tisíciletí. První tisíciletí známe ze zápisků římských. Druhé je už historie českého státu až do našich dní. Počínáme-li první tisíciletí dunajské historie Poseidonovým výkladem z prvého století př. Kr., kde mluví o Hercynském lesu (dnešní Čechy) a o Bójích, končí toto tisíciletí dobou sv. Václava. Prvních pět set let jsou pány dunajské cesty od britských břehů po ústí Dunaje Římané. Druhých pět set let prvního tisíciletí se panství nad dunajskou vojenskou křižovatkou mění. Nejprve se středního Dunaje zmocňují Germáni, po nich Slované, po Slovanech Hunové, po Hunech opět Slované, po nich Avaři, po Avarech Slované společně s Němci a nakonec Němci společně s Maďary. Prostor mezi přehradou novohradskou a enžskou byl svědkem hrozných bitev a strašlivých plenění. Pět set let bylo zde vražděno obyvatelstvo s jedné strany Germány a s druhé strany kočovníky.

Dunaj byl nejen *velikou komunikací západu s východem,* nýbrž také *dobrými hranicemi mezi severem a jihem.* Boj mezi poledníkovými tlaky k Dunaji nejlépe vidíme za Marca Aurelia. Římané byli tehdy stále ohrožováni germánskými výpady ze severu a východu a měli na Dunaji těžké postavení. Marcus Aurelius se rozhodl na konci druhého století po Kr. k mocné ofensivě na sever do Moravské brány.

Po vyvrácení Moravské říše Maďary na počátku X. století hranici mezi Němci a Maďary tvořila řeka Enže. Středoevropští Slované byli tak maďarským klínem roztrženi na tisíc let. U severních Slovanů se politické těžiště přesunuje od středního Dunaje do Čech. Slovanští kmenové v české kotlině jsou tlačeni z východu Maďary a ze západu Němci. Volí mezi dvěma zly menší a *spolčují se s Němci proti Maďarům. Češi tvoří v X. století střed katolické fronty proti Maďarům.* V bitvě na Lechu r. 955 Němci za pomoci Čechů porážejí Maďary. Otázka dunajské vojenské soutěsky je nyní na tisíc let vyřešena národnostně a politicky. Němci se podél Dunaje dostávají až k přehradě bratislavské. Maďaři přijímají katolické křesťanství. Řím se tak stává pánem dunajské cesty a tím celé střední Evropy. Hranice katolické moci přesunuly se na Vislu a k Tise. V X. století se Čechy stávají politickým středem východu. Morava se k nim připojuje jako nedílná součást knížetství. Od svatého Václava začíná zřetelná politická linie: *Chtěl-li se český národ zachovat, musil přijmout křesťanství a hledat vyrovnání s říší německou.* Toto vyrovnání je však možné jen ve spolupráci, ne v slepé podřízenosti a poddanství."

*

Ještě r. 1936 jsme si představovali, že o dunajskou vojenskou křižovatku zápasí poledníkové tlaky (německý ze severu a italský z jihu) a že tu jde o opakování zápasu z dob říše římské. Ve skutečnosti však tlaky německý a italský obrátily se o 90° k východu a tak došlo k obnovení pochodu na východ, který podnikl v X. století katolicismus a nyní jej ve XX. století opakuje nacionální socialismus.

V „Obraně státu" jsem dále odvozoval: „Prusko r. 1866 zbavuje Rakousko vedení střední Evropy a

nastupuje na jeho místo. Tlak turecký, který tu byl 300 let od jihovýchodu podél Dunaje na severozápad, je nyní nahrazen německým tlakem právě v opačném směru. Německo se snaží ovládnout velikou dunajskou cestu do orientu tím, že hledí si politicky podrobit Rakousko-Uhersko. Poněvadž na balkánské ústí této cesty zároveň míří Rusko, *Německo se snaží z Rakousko-Uherska vytvořit nárazník proti Rusku* jako bylo kdysi nárazníkem proti Turecku. Rakousko-Uhersko po r. 1879 se stává na Dunaji německou východní Markou, která má na 50 milionů obyvatel. Po světové válce tato německá Marka na Dunaji zmizela. Zatím co v r. 1914 na obou březích tohoto toku stálo jen šest států a z toho *tři velmoci* (Německo, Rakousko-Uhersko, Rusko, Bulharsko, Srbsko a Rumunsko), v r. 1919 je jich sedm (Německo, Rakousko, Maďarsko, Československo, Jugoslavie, Bulharsko a Rumunsko). *Místo tří velmocí r. 1914* (Německo, Rakousko-Uhersko a Rusko) *je r. 1920 na dunajské cestě jen jediná: Německo.“*)*

V souboru úvah Kjéllén-Haushofera: „Die Grossmächte vor und nach dem Weltkriege“ (1933) napsal Kurt Trampler: „Jde nyní o to, vytvořiti (na Dunaji) jednotný prostor *rovnoprávných národů.* Politika má najít rovnováhu mezi rozporem geopolitickým a etnopolitickým. Národní myšlenka, která nakonec zvítězila nad Turky, rozložila Rakousko. Byla to vzpoura lidu proti prostoru. *Střední Evropa se nedá uspořádat podle otázek nacionálních, nýbrž toliko zeměpisně. Je třeba synthesy prostoru s národy. To se dá vyřešit národnostně kulturní autonomií a nadstátně kulturním společenstvím těchto národů. Je tu třeba velkorysé politiky.“*

---

*) V r. 1940 na Dunaji je už jen šest států — po zániku Rakouska, Československa a po obsazení Bessarabie Ruskem.

K tomu jsem dodal r. 1934: „Bylo by velice krátkozraké, kdybychom tvrdili, že dnešní úprava střední Evropy vyhovuje a že poměry na dunajské cestě jsou ideální. Skutečnost, že ve střední Evropě přibylo na 20.000 km nových hranic po roce 1918, postavila stejně nás jako ostatní před velmi těžké, ale také veliké a vděčné úkoly. Hlavně v době, kdy hranice platí ještě pro auta, ale neexistují pro letadla. Když Napoleon utíkal z Ruska, nejel větší rychlostí než starořímská pošta. Bylo přirozené, že římské politické myšlenky mohly učarovat dělostřeleckému kapitánu revoluční armády. Politika dneška však musí být jiná. Bude se různit od politiky Caesarovy a Napoleonovy asi tak jako napoleonské saně z r. 1812 od anglického letadla, které v říjnu 1934 proletělo zhruba za tři dny trať Londýn—Australie."

Kdo byl v historii pánem západní (rakouské) dunajské soutěsky mezi Enží a Ipolou, byl také pánem střední Evropy. Kdo ovládl východní dunajskou soutěsku v Sedmihradských Alpách, ten zase komandoval na Balkáně (do r. 1878 Turecko). Zmocnili-li se západní dunajské soutěsky národové severní, opanovali také poloostrov Apeninský a celé Podunají. Zmocnil-li se jí tlak z jihu, dostala se pod jeho komando německá nížina severně od Sudet, *jak jsme to viděli u Habsburků, kteří jako páni západní dunajské soutěsky se stali politickými vůdci celé střední Evropy;* jednu dobu dokonce nad jejich říší slunce nezapadalo. V r. 1934 jsem proto důtklivě upozorňoval:

„Historie a geografie ukazují, že v určitém smyslu je strategickým klíčem Evropy střední Dunaj v prostoru od Enže po Ipolu. Zde také Napoleon řešil vojensky většinu svých politických problémů.

Zmocní-li se západní dunajské soutěsky Němci, jsou pány celé střední Evropy. Mají otevřenou cestu k Ca-

řihradu. Zmocní-li se jí Italové, nastane příznivá situace k vytvoření druhé římské říše v hranicích Marca Aurelia.

Z toho vidíme, že se náš osud v budoucnu bude spíše řešit na Dunaji než na Visle nebo na Rýně. Ale s naším osudem bude se také rozhodovat o Evropě.

Otázka západní dunajské soutěsky je životní otázkou Československa. Získá-li tuto soutěsku Německo, je náš státní život stejně ohrožen jako život Italie. Německý válečný potenciál značně převyšuje potenciál Italie. Italie sama se nemůže pustit s Německem do zápasu o střední Dunaj. Aby nastala alespoň částečná rovnováha potenciálů, bylo by třeba, aby s Italií šla společně trojdohoda Československo-Rakousko-Maďarsko. I v tom případě bude Německo v převaze. Kdyby se podařilo vytvořit spojení Italie-Československo-Rakousko-Maďarsko-Polsko, byla by situace německého výboje na Dunaji beznadějná. Proti tomu se Německo zabezpečilo přátelskými vztahy k Polsku a tím získalo ve střední Evropě převahu. Zde je třeba dojít k nějaké rovnováze. Té by se dosáhlo tím, že by místo Československa přistoupila k italskému bloku celá Malá dohoda. K ještě důkladnější rovnováze obou potenciálů by došlo, kdyby se k bloku italsko-malodohodovému připojila dohoda Balkánská. Podíváme-li se však na mapu, vidíme, *že by tak došlo k obnově starého římského imperia prvních století proti tlaku ze severu.*"

To však Němci a jejich kancléř předvídali a proto neudělali Západu a naší diplomacii tu radost, *aby vznikla fronta napětí podél Dunaje mezi severem a jihem.* My jsme ovšem tuto dunajskou frontu neuskutečnili, než Německo dostalo novou odvážnou vedoucí hlavu.

*

Poněvadž se nám nepodařilo včlenit se do jižní části střední Evropy, dokud Italie byla v rozporu s Německem o Rakousko, došlo nakonec k Anschlussu Rakouska, jakmile Italie se začala věnovat středomořské politice. Jestliže *německo-polská dohoda z r. 1934 odkryla náš severní bok, německo-italská dohoda z roku 1936 odhalila náš bok jižní.*

Třetí říše pokračovala v politickém tlaku, cíl však musil být úměrný prostředkům. Nepouštěla se do politických snah, které by nemohla podepřít potřebnou mocí. Tato moc rostla do r. 1933 jen zvolna, ale od této chvíle zvratu stoupala nečekaným tempem. Mnoho se píše o obratnosti německé politiky. Zapomíná se však, že ve střední Evropě se překotně měnily pouze síly Německa, které mu daly jeho dnešní politickou průraznost. Československá armáda vzrostla za pět let (1933 až 1938) asi o 40%, zatím co německá branná moc o více než 300%.

Německo mělo:

před válkou	r. 1914	60	divisí
za války	1914	120	„
	1917	240	„
po válce	1920	10	„
	1928	18	„
	1933	21	„
	1935	36	„
před Anschlussem . . .	1938	53	„
po Anschlussu	1938	60	„

V r. 1938 Německo dohonilo své mírové počty z r. 1914, a to se zřetelně cítilo také v jeho politice. Dohonilo Francii, předhonilo Italii. V r. 1933 Polsko mělo ještě větší mírovou armádu než Německo.

Uvážíme-li při tom, že *Třetí říše měla* r. 1938 před Anschlussem *mnohem lepší tlakové poměry na svých*

hranicích než r. 1914, je pochopitelné, že plně využila této volnosti mocenského pohybu. Třetí říše měla společné hranice jen s jedinou velmocí (Francie), zatím co v r. 1914 Druhá říše sousedila se třemi velmocemi (Francie, Rakousko-Uhersko a Rusko). Třetí říše neměla společné hranice ani s Italií, ani s Ruskem, které představovaly její konkurenty ve střední Evropě.

Tlakový koeficient státu dostaneme, dělíme-li počet obyvatel sousedních států jeho počtem obyvatel. Poněvadž Velká Britanie je ostrovní říší, její tlakový koeficient je nula. V r. 1937 tlakové koeficienty vyhlížely v Evropě takto:

Německo a Italie	2
Francie	4
Maďarsko a Jugoslavie	6
Malá dohoda	7
Československo a Polsko	9
Rumunsko a Belgie	14
Rakousko a Dánsko	20
Švýcarsko a Litva	40

Čím větší je tlakový koeficient, tím menší jsou možnosti politického manévrování a tím menší je mocenská jistota takového státu. V poválečné Evropě největším tlakům byly tedy vydány Švýcarsko a Litva, následovaly Rakousko s Dánskem a konečně Belgie s Rumunskem. Není dílem náhody, že Litva, Švýcarsko, Belgie, Rakousko a Rumunsko mají nebo měly největší tlakové koeficienty. Těchto pět států vzniklo na hlavních evropských vojenských křižovatkách. Kdo se zmocnil Belgie, měl otevřenou cestu do severní Francie a mohl z Antverp, které tvoří severní okraj západní hranice střední Evropy, podle slov Napoleona I. „namířit pistolí na spánek Anglie.“ Kdo byl pánem Švýcar, měl otevřenou cestu do střední Francie a

do severní Italie. Kdo se zmocnil Rakouska, uvolnil si cestu do Podunají, a kdo ovládl Rumunsko, byl pánem Balkánu. Evropská politika v posledním století snažila se záměrně neutralisovat nejdůležitější vojenské křižovatky. Proto na nich podporovala tvoření států menších rozměrů, které představují vlastně „Zemi nikoho" mezi dvěma politickými frontami. „Země nikoho" se za války světové říkalo prostoru mezi nepřátelskými zákopy, který byl vydán palbám s obou stran.

Po r. 1919 Německo obklopovalo 9 států, z nichž Francie jediná byla velmocí. Proti ní bylo chráněno největší západoevropskou vojenskou překážkou, jakou představuje Rýn. *Obsazení západního břehu Rýna provedené r. 1936 a znásobení branných sil umožnilo Německu větší aktivitu proti zbývajícím osmi středním a malým státům středoevropským.*

Pokračovala tu stará historie dvou největších západoevropských vodních toků: Dunaje a Rýna. Ústí Rýna je západním koncem staroevropské magistrály a přestupní stanicí do Anglie. Leží v severním rohu západní hranice střední Evropy. Ústí Dunaje je východním koncem staroevropské magistrály v jižním rohu východní hranice střední Evropy. Ústí Dunaje zůstalo přestupní stanicí do ruských stepí. Oba veletoky byly jednou mostem mezi západem a východem Evropy a po druhé hrází mezi severem a jihem střední Evropy.

Západní cesty do Podunají rozdělovaly Alpy (sever Germáni, jih Románi) a východní cesty do Podunají rozdělovalo Černé moře (sever Mongolové, jih Turci). Na konci starověku došlo na Dunaji k střetnutí poledníkových tlaků. Ze severu šli Germáni se Slovany a z jihu proti nim Římané s Řeky. Germáni narazili na Římany, Slované na Řeky. Germáni obsadili poloostrov Apeninský, Slované poloostrov Balkánský.

Dnes jezdí orientální expres přesně týmiž údolími, kterými putovaly za starověku karavany kupců, hordy kočovníků a vojska dobyvatelů z východu na západ a ze západu na východ. Vídeň, Bratislava, Komárno, to byly veliké starověké vojenské tábory a nejdůležitější komunikační křižovatky střední Evropy. Nám se po válce světové zdálo, že Slované se zbavili protitlaku z Malé Asie, který představovali ve střední Evropě Turci. Myslili jsme, že tlak z jihu, představovaný Romány, zesílil a že stačí v kombinaci s tlakem západních demokracií na Rýn, aby germánský nápor do Podunají byl zastaven a vojenská křižovatka na středním Dunaji (Rakousko) byla trvale neutralisována.

*

Světová válka vrhla Německo zpět. Ztratilo svou velikou Východní Marku v podobě Rakousko-Uherska. Mohli bychom říci, že Německo se vrátilo do let 1866, kdy se pod vedením Bismarcka po prvé uplatnila proti Podunají osa Berlin—Řím. *Hitler opakoval r. 1936 v Podunají Bismarckův manévr z r. 1866.* Spojil se s Italií, kterou podporuje ve Středomoří, aby dostal pod svůj vliv Rakousko a Československo. Rakousko připojil náhle k Říši v březnu 1938. Tím se zmocnil *za souhlasu Italie* dunajské strategické soutěsky na horním a středním toku a tak se dostalo Německo do bezprostředního sousedství Slovenska, Maďarska a Jugoslavie.

Připojením Rakouska k Německé říši nenastala pouze změna v mocenském postavení Německa, nýbrž také ve všech středoevropských tlakových koeficientech vyjma Rumunsko a Československo. Anschlussem získalo Německo 80.000 km² území s 6.5 milionu obyvatel, roční těžbu 2 milionů tun železné rudy, něco

uhlí a značně dřeva. Vedle toho 7 rakouských divisí bez vycvičených záloh.

Poněvadž Německo v zahraniční politice obratně užívalo své nové branné moci a poněvadž jeho vnitřní hospodářská politika ukazovala na další stupňování branných sil a na naprostou soběstačnost hospodářskou, stálo za to uvědomit si v r. 1938, co Německo získalo Anschlussem vojensky. Do Anschlussu mělo 67 milionů obyvatel, po něm 74 miliony. Poněvadž získalo značný přírůstek plochy, je po Anschlussu o 5000 km² větší než bylo r. 1914. Před Anschlussem v Německu postavili dva nové armádní sbory, tedy 6 divisí (XV. a XVI. sbor), v Rakousku ihned začali budovat další dva sbory (XVII. a XVIII.). Počátkem r. 1938 německá branná moc vzrostla v míru o nových 12 divisí, tedy o *síly, jaké mělo v míru r. 1933 Československo.*

Německo:

	Miliony obyvatel	Tisíce km²	Miliony tun žel. rudy	uhlí	Počet mírov. divisí
r. 1914	67	540	36	280	60
r. 1920	61	470	6	280	10
r. 1938	74	550	8	350	60

Nové Německo vytvořilo v Podunají na strategické křižovatce středoevropské zcela jinou situaci než jaká tam byla r. 1934. Obsazením Porýní, opevněním západních hranic a zvětšením branné moci Německo před Anschlussem vyvinulo veliký politický tlak na Rakousko a Československo, zatím co s Polskem mělo do r. 1944 smlouvu o neútočení. Dva státy, které sousedily už dříve s Německem i s Rakouskem, po Anschlussu tlakově nepocítily přírůstek: Švýcarsko a Československo. Neobyčejně se však zhoršily tlaky u Maďarska, Jugoslavie a Italie. Poněkud vzrostly u Francie a Polska. Rozdíly byly asi tyto:

	Před Anschlussem	Po Anschlussu
Československo	9	9
Švýcarsko	40	40
Rumunsko	14	14
Francie	4	4.2
Polsko	9	9.3
Belgie	14	15
Maďarsko	6	14
Jugoslavie	6	11
Italie	2	3.5

Italie se dostala pomalu do postavení Francie, Maďarsko bylo v postavení Rumunska a na Jugoslavii po Anschlussu působil větší tlak než na Československo. *Jugoslavie od března 1938* má jediná ve střední Evropě *společnou hranici s oběma velmocemi osy Berlin—Řím.* Na západě je v podobném postavení Francie.

Vojensky byly tu změny velmi citelné. Německo se stalo přímým sousedem Italie, Jugoslavie a Maďarska. Značně prodloužilo své hranice s Československem a Švýcarskem. Vniklo do široké brány mezi Alpami z jihu a Sudetami a Karpatami ze severu a tak se ocitlo před Uherskou rovinou a na jihovýchodních svazích Alp. Východní hranice jižního Německa se nyní posunuly o 250 km dále k východu, po poledník, který protíná Pruské Slezsko východně Kladska u Nisy a východní hranici Pomořanska při polském koridoru. Tím bylo Československo obchváceno z jihu a Italie z východu.

Získáním Vídně mělo r. 1938 Německo v ruce nejdůležitější obchodní a strategickou křižovatku středoevropskou. Z Vídně se rozbíhaly nástupové trati bývalé dunajské monarchie proti Italii, Rusku a Srbsku.

Na jaře 1938 toto komunikační středisko už ohrožovalo z jihu Československo. Před Anschlussem mělo Německo severně Sudet a Karpat proti východu dvě výpadní brány: Východní Prusko a Pruské Slezsko. V březnu 1938 získalo třetí mnohem mohutnější v Rakousku podél Dunaje. Postup o 250 km po toku Dunaje k východu byl mnohem významnější než se zdá z mapy, uvážíme-li znásobený účinek na Jugoslavii, Maďarsko a Rumunsko. Německý politický vliv zatlačil ve střední Evropě na *druhé místo Italii, ale Francii na místo třetí.*

*

Mohutné německé letectvo před Anschlussem v Podunají bylo by musilo překonávat vysoké hřbety alpské, které jsou hlavně na jaře a na podzim nepříjemnou leteckou překážkou pro akce větších celků. *Po březnu 1938 německé letectvo rozestavilo už své základny při východních svazích Alp,* z nichž ovládlo celé Podunají, severní Italii a západní Balkán. Tím, že se Německo ocitlo v sousedství Italie, Maďarska a Jugoslavie, zvětšilo svůj tlakový koeficient se 2 na 3, ale i tak stále byl ještě nižší než u Francie. Při tom se změnily německé fronty: 1. Západní zůstala jako dříve: Francie-Belgie-Holandsko. 2. Jižní tvořily před Anschlussem na horském oblouku Alp a Sudet Československo, Rakousko a Švýcarsko. Po Anschlussu na západním křídle zůstalo Švýcarsko, ale místo Rakouska nastoupila Italie a místo Československa Jugoslavie. 3. Před Anschlussem východní německou frontu tvořilo pouze Polsko. Po Anschlussu Polsko zůstalo v německé východní frontě jen na severním křídle. Středem k západu vypuklým se stalo Československo a na jižním křídle nastoupilo Maďarsko.

Před Anschlussem Československo v jižní frontě přehrazovalo směry do Podunají a na jih. *Po An-*

schlussu bylo odervánо od středoevropského jihu a vřaděno do východní fronty, v níž trčelo k západu, jako odvážně předsunutý bastion Východu. *Za těchto okolností se politicky ještě více podtrhoval náš poměr k Polsku a Maďarsku.*

Před Anschlussem *německé „vnitřní linie" mezi frontou západní a východní tvořil tok Mohanu.* Po Anschlussu tyto „vnitřní linie" ležely už však na Dunaji. Pro úder proti Československu od západu nepřicházel už v úvahu směr od Norimberka, nýbrž od Vídně (Wien). Manévr, který před Anschlussem mohl být proti nám nasazen z Bavor, po Anschlussu byl přenesen o 200 km na jihovýchod. Nemířil už na Plzeň, nýbrž na Brno.

Uvedli jsme, že před tím než Němci obsadili vojensky západní břeh Rýna, operační mezera mezi Francií a Československem byla 250 km. Po obsazení a opevnění západního břehu Rýna a francouzských hranic zvětšila se operační mezera mezi Francií a Československem na 350 km. *Po Anschlussu operační mezera mezi Francií a Československem znovu vzrostla.* V jižním boku československých sil vynořila se nyní *veliká přírodní pevnost,* kterou tvoří se svými Alpami Rakousko. Na této věci nic nezměnilo, že československé velení opevnilo hranice, aby se nestalo obětí náhlého vpádu. Po Anschlussu nebylo pomyšlení, že v případném konfliktu Československa s Německem československé síly proniknou z jižní Moravy k Dunaji a Vídni, *aby k jihu rozšířily ústupovou šíji moravskou,* která by na severu byla opřena o Orlické hory a Jeseníky a na jihu pak místo o Dyji o Dunaj. Mezi Kladskem a Dyjí je vzdálenost 150 km. Při opření československého jižního křídla o Dunaj to však bylo už 200 km.

Od Francie bylo po Anschlussu Československo

operačně vzdáleno na 600 km, poněvadž udržování větších sil v české kotlině nebylo nyní dlouho možné. Vážný odpor mohly české armády klást teprve na Českomoravské vysočině po vyklizení Čech, které by bylo spojeno s plánovitými ústupovými boji. Opevnění postavená v západních Čechách mohla sloužit už jen ke krytí mobilisace a nástupu, ale nemohla být využita pro další odpor. Pokud se dalo předpokládat, že Rakousko bude neutrálním nebo jen pasivním operačním polem pro obě strany, kam vniknou Němci ze západu a my poté ze severu, za takových okolností v našem boji s německou přesilou mohlo hrát významnou úlohu obranné postavení položené středem Čech od Šumavy přes Brdy a podél Jizery na Krkonoše. *Po Anschlussu všechny výpočty směřující k vybudování mocné fronty odporu v Čechách padly.* Zbyly pouze dvě posice: Českomoravská vysočina, vydržíme-li tlak od Vídně, a nevydržíme-li, zbývaly už, jako čára hlavního odporu, jen hory moravsko-slovenského pohraničí.

Tonoucí se chytá stébla. *Německá politika dokázala během čtyř let dobře isolovat Československo ve střední Evropě. Obě opory, které mělo Československo na severu v Polsku a na jihu v Italii, dovedla mu obratně podrazit.* Malá dohoda přestala být „velmocí", v jakou se začala vyvíjet v r. 1935. Představovala měsíc, od kterého se odrážely paprsky francouzského slunce. Když toto slunce ztratilo na záři, potemněl také měsíc. Všechny zoufalé pokusy naší zahraniční politiky, udělat z Malé dohody aktivního činitele středoevropské konstrukce, po r. 1936 ztroskotávaly. Německá politika uvolnila nejen naše strategické boky, nýbrž nakonec zalomcovala ve střední Evropě také naším malodohodovým týlem.

•

V červnu 1938 jsem psal v „Branné politice“: „Kdyby Německo likvidovalo Československo, obchvacovalo by opřeno na jihu o Alpy a na severu o Karpaty nejen Polsko z jihu, ale také Italii s celým východním jadranským břehem, Maďarsko a Rumunsko by se musily Německu podřídit a Mitteleuropa by byla uskutečněna v rozsahu mnohem větším než jaký jsme znali před světovou válkou. I kdyby se Italie nakonec připojila k západním mocnostem, veliké Německo by komandovalo pás středních a malých států ve východní části střední Evropy, který má na 110 milionů obyvatelů a do kterého vedle Maďarska patří dohody Malá a Balkánská s Polskem a baltskými státy. Německo by za těchto podmínek mohlo vést *dlouhou válku.* Mitteleuropa bez Italie i s Italií, která by obsáhla střední a drobné státy východní části střední Evropy, *neměla by nedostatek potravin.* Co by chybělo na železu, pro to by si došla do Francie, kde přímo u německých hranic jsou největší světová ložiska železné rudy. Neděláme se zbytečně důležitými. Jisté však je, že *s naší existencí je přímo spojena bezpečnost Polska, Jugoslavie, Maďarska, Rumunska i Italie a Francie s Anglií.* Padne-li Československo, *je ohroženo Polsko z jihu,* je zpečetěn osud Maďarska a Chorvatska v Jugoslavii, které bude pak tvořit německý koridor na Jadran. *Dokud Německo neprovede svůj středoevropský plán, nepustí se do žádné války ani se sovětským Ruskem, ani s Francií.* Podaří-li se mu však vytvořit ze střední Evropy volné sdružení států pod německou patronací, bude mít na vybranou, kterým směrem rozpoutat onu velikou válku, jež je udělá *světovou velmocí.* Bylo by nesmyslné, kdyby se tlačilo na východ do Asie, má-li na dosah Afriku a Malou Asii. *Zde je vytyčena veliká naftová cesta přes Rumunsko na Irak a Perský záliv k Indickému oceánu. Kdo tu*

jednou ovládne, stane se pánem celé západní Evropy."

Když jsem psal v květnu 1938 tyto řádky, naši vojáci si dobře uvědomovali těžkou situaci svého státu. Už v r. 1936, když jsem byl vyzván, abych pro západní svět vypracoval úvahu o strategickém významu Československa, snažil jsem se pohodlným demokraciím na druhé straně Německa ukázat, co to bude pro ně znamenat, zmizí-li Československo s mapy Evropy. Už to, že naše ministerstvo zahraničí se rozhodlo obhajovat před západním veřejným míněním naši existenci, mělo tehdy v sobě *něco ztraceného*. Byli jsme kolonií západu ve střední Evropě. Bylo třeba vysvětlovat britskému veřejnému mínění význam Jihoafrického svazu pro Britské imperium? Potřebovalo se dokazovat francouzskému občánku, že francouzská západní Afrika je kusem jeho blahobytu a mocenské existence? My jsme však musili po dvaceti letech věrného spojenectví a nohsledství Západ přesvědčovat, že máme proň cenu strategickou.

Psal jsem proto r. 1938 v květnu*): „Jakmile bude vyvráceno Československo, stává se Podunají základnou pro německý výboj ve třech směrech: proti Italii, proti Balkánu a proti Polsku a SSSR. Postup Hitlera do Podunají podobá se postupu Karla Velikého před 1100 lety. Jakmile si Karel Veliký podrobil Čechy a Moravu, došlo v Uherské rovině na Avary. Ze západních Uher byla vytvořena Panonská Marka. Po upevnění germánské moci v Podunají začaly výpravy proti Polabským Slovanům a proti Polákům. Kdo bude nejcitlivěji zasažen tím, že Němci postoupí podél „příčné evroasijské osy"?**) Francouzů se to zdánlivě dotkne nepřímo skutečností, že Německo zmohutní a že

*) V druhém vydání brožury: „La Valeur Stratégique de la Tchécoslovaquie pour l'Europe occidentale."

**) Spojující Hamburg s Basrou u Perského zálivu.

„evroasijská osa“ vede také přes jejich Syrii. *Francie však po pádu Československa ztratí politický vliv ve střední a východní Evropě. Bude se musit vůči Německu spokojit úlohou, jakou hraje Španělsko vůči Francii.* Španělsko po stránce vojenských sil představuje dnes asi polovinu Francie. Německo vzrostlé o Rakousko, Československo a Maďarsko bude také dvojnásobkem Francie. *Padne-li Československo, ocitá se tím Francie politicky na evropské periferii.*“

*

Když československý voják napomínal Francii a ukazoval, že její spojenecké povinnosti ve střední Evropě nejsou pouze obětí ve prospěch vzdálených přátel, nýbrž také užitečnou zárukou francouzského světového postavení, opakoval pouze to, co říkali také vidoucí vojáci francouzští.

Generál Weygand, spolupracovník maršála Foche za války světové, napsal r. 1937 krátký spisek nazvaný „La France est-elle défendue?“ (Je Francie dostatečně chráněná?), kde probral vojenskou situaci evropskou a odvodil z ní branné úkoly Francie pro zítřek. V kapitole o současné francouzské politice říká doslova toto:

„Nejsem povolán a oprávněn, abych definoval francouzskou politiku. Jako každému Francouzi, tedy i mně, je však dovoleno, abych stanovil její základní rysy. Musí být, jak se domnívám, moudrá. V budoucnu se nesmí vzdát své velikosti a důstojnosti, poněvadž by pak Francie přestala být Francií. Politice naší země není dovoleno, aby byla krátkozraká. Ona musí čelit přímým nebezpečím, která mohou hrozit doma a jejímu zahraničnímu panství. To je její základní povinnost.

Ale to nepostačuje. Ona si musí vždy zajistit své

místo v evropských a světových jednáních, nemá-li zakrátko nebo později selhat. Musí také se státy, které chtějí zachovat svou politickou a hospodářskou samostatnost, společně čelit pokusu o hegemonii, která by tyto státy ohrožovala."

O francouzských operačních úkolech píše generál Weygand velmi zřetelně toto: „Branné síly (Francie) musí:

1. hájit nedotknutelnost vlastního území,
2. *pomáhat našim spojencům,*
3. dovést boj do vítězného konce.

Ačkoliv první úkol (obhájení nedotknutelnosti vlastního území) má ráz defensivní, *nedá se vyřešit jediné defensivním postupem.* Druhé dva úkoly *(pomoci spojencům* a zvítězit) se dají splnit *pouze ofensivou.* Proto musíme zásadně odmítat myšlenku jediné defensivní výzbroje, která představuje bezmocnost. Je to myšlenka, která vyžaduje menšího vypětí sil, ale která by přivodila naši porážku a *naše odtržení od spojenců.* Snad se někomu zdá, že obrana pro armádu představuje něco demokratického. Ten by si měl vzpomenout na Carnota, který svým generálům napsal: ‚Útočte, útočte stále! Obrana nás zneucťuje a zabíjí.' S vojenského stanoviska je tato defensivní formulace války bláhová a nebezpečná. Bláhová proto, že armády se pořizují k tomu, aby se bily. *Boj vyžaduje střídání útoku s obranou.* Nebezpečná je tato formulace tím, že může armády přivést k pasivní obraně a tak k jisté porážce, že je může udělat *neschopnými ofensivy, bez níž se nikdy nedosáhne vítězství."*)*

*) V této válce se však francouzské velení neřídilo radou generála Weyganda. Spokojilo se nebezpečnou defensivou. Generála Weyganda francouzská vláda poslala do Syrie, aby byl hodně daleko od Paříže. K slovu se dostal pozdě.

Politicky je — podle generála Weyganda — defensivní formulace války neméně nebezpečná, poněvadž snižuje rozsah vypětí národních sil a podporuje slabošství. *„Jiný prostředek by nemohl být lépe zvolen k znepokojení přátel a k tomu, aby se nám tito přátelé odcizili a k podpoře rozhodnutí u nepřátel, aby se na nás vrhli.“* Tak mluvil v r. 1937 do duše francouzským politikům starý znamenitý voják. Věřil v to, več věřili také vojáci francouzských spojenců. *Francie, která se přikrčí za svými opevněními,* nechá běžet evropskou politiku a své evropské mocenské vztahy, *přestane být evropskou a světovou velmocí.* V tom okamžiku, jak jsem napsal, *„bude vytlačena na evropskou periferii“.* Velmocenské postavení Francie v Evropě bylo třeba hájit nejen na moři Středozemním, nýbrž také na Dunaji, Visle a na Labi. Francouzská strategická fronta začínala u Antverp a vedla přes Lutych, Strassburg, Basilej ve Švýcarsku na Kufstein a Pasov v Rakousku, přes Plzeň a Liberec v Čechách k Poznani a Gdyni v Polsku. Německá politika udělala do této fronty trhlinu r. 1934 dohodou s Polskem. Proto politika francouzská se r. 1935 rozhodla svou strategickou frontu od Liberce prodloužit dále na východ po hřbetech Karpat k Užhorodu, na Dněstr a tam ji obrátit k severu podél hranice ruské.

Ale r. 1937 dohoda německo-italská prolomila francouzskou strategickou frontu mezi Basilejí a Pasovem: Země Římského protokolu se spojily s Německem.

Tato *politická* trhlina z r. 1937 v strategické frontě francouzské proměnila se Anschlussem roku 1938 v trhlinu *vojenskou,* kterou už žádná politika nemohla ucpat, i kdyby se nakonec podařilo odloudit Italii od Německa.

Anschluss Rakouska provedený 12. března 1938 znamenal roztržení francouzské strategické fronty. Úhel obratu této fronty odlétl od Basileje až k břehům Jadranu východně Rjeky. Francouzská politika, od níž generál Weygand žádal moudrost, ukázala se tedy neprozřetelnou a slabou.

*

Naší velkou tragedií bylo, že tato matná francouzská politika evropská (pro nás spojenecká) měla také veliký vliv na náš vnitropolitický život. V minulých kapitolách jsem už naznačil, s jakými podezřelými pohledy francouzští vojenští i političtí plnomocníci v Československu sledovali od počátku existence československého státu každé známky česko-německého sbližování. Tato francouzská ostražitost ještě více vzrostla po polském sblížení s Německem.

Každý náš pokus najít nějaké snesitelné řešení vnitropolitických problémů německé menšiny narážel na francouzský odpor. *Když se mluvilo o možnosti vstupu Henleinovy strany do vlády, s francouzské strany bylo prohlašováno, že v tom okamžiku přestaneme mít pro Francii spojeneckou hodnotu.* Zástupce sudetoněmecké strany ve vládě znamenal prý také důvěrníka Říše ve vládních jednáních s cizinou, a to především s Francií. Francie pochybovala, že Československo splní své vojenské povinnosti vůči Francii, kdyby v československé vládě se ocitli zástupci sudetoněmecké strany. Čtyřicet československých divisí bylo pro Francii ztraceno jako přišla už r. 1934 o 60 divisí polských. Tím si musíme vysvětlovat také z části naši neústupnost vůči německé menšině organisované v sudetoněmecké straně. Neutralisace Československa, kterou žádaly některé české politické strany a německá strana sudetská, nebyla námi nikdy

důrazně propagována, poněvadž v tom okamžiku se hroutila celá naše politická zahraniční stavba. V letech 1937 a 1938 zaspali jsme mnoho v zahraniční politice, aby se ještě dala provést naše neutralisace bez zřejmé německé nadvlády.

Francouzská politika jako slunce a československá v jejím odrazu jako měsíc během čtyř let přivedly Československý stát do velmi kritické posice zahraniční a vnitřní. *Francie dopustila, aby věrné Československo bylo opuštěno a tísněno Polskem a aby bylo z jihu obchváceno Německem přes Rakousko.* Při tom svými požadavky vyvolávala u nás těžká vnitřní napětí, která nakonec proti vládě, zavázané Francii spojenectvím, postavila 3 miliony Němců, 3 miliony Slováků a Ukrajinců a ¾ milionu Maďarů. Proti 8 milionům Čechů stálo tak na vnitřní politické frontě 7 milionů Němců, Slováků, Ukrajinců a Maďarů.

Vnitropolitické obtíže rostly úměrně s obtížemi zahraničními. *Anschluss, kde se ukázala mocenská zchátralost Západu, rozjitřil vnitropolitická napětí v Československu tak, že už nebylo pomyšlení na jejich vyrovnání nějakou cestou jednání za podmínek, že bude uchován československý stát ve svých hranicích z r. 1919.* Obrovský úspěch německé politiky v Rakousku vystupňoval naděje sudetských Němců, jež podpořil kancléř Hitler v únoru prohlášením o 10 milionech soukmenovců v Rakousku a Československu, které třeba přičlenit k Třetí říši.

Československo ocitlo se na jaře 1938 tam, kde bylo Rakousko-Uhersko na jaře 1914. Rakouská zahraniční i vnitřní politika byla r. 1914 zatlačena do zlé, skoro beznadějné defensivy a tu bylo jediné východisko ve válce za celistvost Rakousko-Uherska proti Rusku a Srbsku, ale za podpory Německa. Československo na jaře 1938 vidělo, že za celistvost Čes-

koslovenska bude se musit odhodlat k válce proti Německu a Maďarsku za podpory Francie a Ruska. Jestliže ještě v r. 1937 se zdálo, že válka se může zažehnat, po Anschlussu bylo zřejmé, že programu říšského kancléře Hitlera, který chtěl sjednotit všechny středoevropské Němce, dalo se čelit pouze *válkou o historickou hranici Čech a Moravy.*

Naše vojenská posice vůči Třetí říši byla v r. 1938 oslabena také tím, že tehdy v celé Evropě *utrpěla značné neúspěchy ideologická fronta protifašistická a protihitlerovská.* Naše přesedlání s osy Paříž—Moskva na osu Berlin—Řím nebylo možné také proto, poněvadž vedle smlouvy politické a vojenské, kterou jsme měli se Západem, existovala tu ještě nepodepsaná, ale tvrdě vyznávaná *společná fronta ideologická.* V tom směru jsme byli papežštější papežů západních demokracií. Dělali jsme ve střední Evropě nejen přední stráž francouzského zájmového prostoru proti Německé říši, nýbrž také *přední stráž a tvrz protifašistické ideologie.* V tom byla hlavní tragika naší politiky zahraniční a vnitřní. Za poslední čtyři roky byli jsme *s boků obchváceni vojensky* odstupem Polska a Italie, ale za ty čtyři roky jsme byli ve střední Evropě také *obklíčeni ideologicky.* Byli jsme jediným demokratickým státem ve střední Evropě a vytvořili jsme ze své země útočiště všech středoevropských protitotalitních živlů. Domnívali jsme se, že v tom je také kus naší síly, poněvadž „veliké západní demokracie nemohou nás nechat na holičkách jako poslední oporu svého ideového náboženství ve střední Evropě."

*

Představovali jsme si to zkrátka naivně. Dělali jsme upřímné zbrojnoše západnímu Zlatému teleti, které v závoji demokracie se nám zdálo spravedlivým

strážcem vysokých mravních hodnot. Proto jsme čekali, že na Západě dostaneme z „demokratického chování“ jedničku. Bankovní domy Francie, Anglie a Ameriky s povděkem kvitovaly naši prosťáčkovskou horlivost. Nás těšilo, když nás tu a tam nějaký ten demokratický Budha poplácal po zádech. To bylo zcela v duchu velikého plánu Západu, *aby německý pokus o reorganisaci střední Evropy neprobíhal hladce.* Bylo třeba, aby se Hitler trochu unavil v samé střední Evropě a tím aby se co nejdále odložilo jeho tažení proti Západu, který mu stále dluží německé kolonie.

Veliké demokracie ovšem ani zdaleka nemyslily na to, že by k našemu protifašistickému odporu přivěsily své politické vozíky. *Ani je nenapadlo jít do války pro naše historické hranice a pro „demokratickou tvrz“ v srdci fašisované střední Evropy.* Zcela vítána jim však byla menší středoevropská válka, ve které by se Německo trochu zaměstnalo, když to opatrně neudělalo ve Španělsku.

Československá armáda svými 40 divisemi opřená o moderní opevnění mohla řádně unavit 40 divisí německých. Pro německý průmysl to znamenalo zdržet se ve výzbrojním plánu o jeden rok, než by se nahradilo to, co by stálo tažení proti Československu. Veliká evropská válka však není v plánu těžkého západního kapitálu. Tato válka mohla však vzniknout z vojenské smlouvy francouzsko-československé. Proto bylo třeba věc zařídit tak, *aby Československo se nemohlo dovolávat spojenecké smlouvy s Francií.* Tato smlouva byla posledním záchranným lanem, kterého se drželo demokratické Československo v souboji s nacistickým Německem o německou menšinu na evropské střeše.

Z této nepříjemné situace musilo se „demokratické“ Francii nějak pomoci a tu přiskočila ochotná

Anglie, která se ujala vedení politických problémů spojených s rozporem německo-českým. Francie se pěkně schoulila a přenechala Anglii likvidaci „letadlové lodi“ francouzsko-ruské, zakotvené ve střední Evropě. *Za zrazení spojence ve střední Evropě dostala Francie náhradu v britském zajištění svých západních hranic.* Místo 40 divisí československých ve střední Evropě isolovaných, Veliká Britanie nabídla Francii 20 divisí britských s mocným letectvem přímo v severní Francii. V tom okamžiku Francie se ovšem vzdávala svého světového a evropského postavení a omezila se na onu nebezpečnou defensivu, před kterou ji tak varoval generál Weygand. V okamžiku, kdy Francie se rozhodla nedodržet spojeneckou smlouvu s Československem, potkalo ji to, co jsem jí předpovídal v r. 1936: *Byla vytlačena na periferii Evropy.* Nebezpečné souručenství francouzsko-ruské bylo zažehnáno. Francie „lidové fronty“ při volbě mezi Ruskem a Anglií dala přednost Anglii, jako ochránkyni francouzských námořních spojů. V té době Francie také likvidovala svou spolupráci se sovětským Ruskem ve Španělsku. *Rusko bylo vypuzeno ze západní Evropy a Francie se zahanbeně vytratila z východní Evropy.* Anglie tísněná r. 1935 dohodou francouzsko-rusko-italskou dostala se nyní ze své isolace. Vše se vyvíjelo znamenitě. Na zastrašenou Francii, která se vzdala vlivu ve střední Evropě, stačily nyní Italie se Španělskem. Na podezřelé Rusko byly tu Německo s Japonskem.

Jediným rušivým a svědivým místečkem v těchto širokých koncepcích bylo právě Československo přivedené k životu mírovými smlouvami po třech stoletích nesamostatnosti. Československo vášnivě vyznávající náboženství demokracie, Československo spojené se západem vojenskou smlouvou, která mohla

po boku Francie vtáhnout do evropské války také Anglii. A Anglie chtěla děj se co děj zachovat mír, dokud naň nebude musit doplácet ze svého. Toto Československo bylo tedy třeba nějak spořádat než přivodí válečnou katastrofu. Musilo se na ně opatrně, od lesa. Mělo být přivedeno k přesvědčení, že se ušlechtile obětuje, aby vykoupilo světový mír. Mělo volit dobrovolnou sebevraždu oběšením na „demokratickém" provaze. *Spojenecká smlouva s Francií změnila se pro Československo ze záchranného lana prostě v popravčí oprátku.*

VII.

KVĚTEN 1938

Od března 1938 po Anschlussu začala diktovat politiku Československa nepříjemná geografie. Pustili jsme se do horečného opevňování jihomoravských a západoslovenských hranic. Nebylo už pomyšlení na to, že by Rakousko hrálo úlohu Belgie v r. 1914 a Dunaj že by při tom představoval Mosu s Vídní jako Namurem. V r. 1914, když Němci vstoupili do Belgie, Francouzům se přec jen podařilo přesunout na belgické území nejprve silný jezdecký sbor a poté celou 5. armádu. V tak zvané „pohraniční bitvě" severní křídlo francouzských armád bojovalo na belgickém území. Dokud bylo Rakousko samostatným státem, naši vojáci předpokládali, že Rakušané se za německého vpádu zachovají buď jako Belgičané roku 1914 anebo se odporu vzdají. Za Schuschniggovy vlády nezdáli se jako spojenci Německa pravděpodobnými.

Po březnu 1938 bylo třeba počítat s tím, že Němci nás už do Rakouska nevpustí a že budou severní část Dolních Rakous držet jako předmostí, z něhož po skončení nástupu vyrazí proti jižní Moravě.

Poněvadž komunikačně nebylo toto vídeňské předmostí dobře spojeno s německým západem a poněvadž se v těchto prostorech nedaly nenápadně skrýt větší vojenské masy, naši vojáci předpokládali, že náhlý vpád z Východní Marky (jak se Rakousko na-

zývá po Anschlussu) na naše území nehrozí, ale že se musí počítat s tlakem do jižní Moravy *mnohem dříve,* než v dobách, kdy Rakousko bylo samostatné. Mohutný a *náhlý* úder od jihu ve směru Vídeň—Brno —Breslau se dal očekávat až *po vybudování komunikací* spojujících nástupovou oblast vídeňskou s Bavorskem a po dobrém vybavení této oblasti vším potřebným pro nástup a operace větších motomechanických sil. Východní Marka jako nástupový prostor větších přepadových sil mohla nám být nebezpečná až v r. 1939. Naše velení počítalo, že do té doby podél hranic jižní Moravy vybuduje obstojné pásmo opevnění.

Mnohem hůře však se Anschlussem změnila naše situace ve „třetím rozměru", pokud šlo o letecké nebezpečí. Před Anschlussem nejnebezpečnějším nástupištěm německých leteckých sil bylo pro nás Pruské Slezsko. Po něm následovalo Sasko a konečně Bavorsko. Po Anschlussu nejnebezpečnějším leteckým nástupištěm proti nám se stalo Rakousko. *Kleště pozemních sil,* do kterých byla sevřena po Anschlussu Morava, nebyly tak zlé a nebezpečné jako kleště letecké, představované prostory Breslau a Vídeň. Poslední se stával při tom hlavní leteckou základnou. Jeho vybavení vyžadovalo také času, ale již ne takového, jako vybavení nástupiště pro armádu pozemní. Letecké spojení z Čech na východ bylo nyní nebezpečně vzato s boků spojnicí Vídeň—Breslau. Československá letiště pod jižními svahy Tater a Karpat byla blokována prostorem Vídně. Zatím co letecký prostor Breslau musil být chráněn také proti Polsku a proto nemohl být vybaven jako *bezpečná základna, letecký prostor Vídně nebyl vydán žádnému pozemnímu nebezpečí.* Zde se mohlo nahromadit materiálu kolik libo.

I když na podzim 1938 prostor Vídně nemohl být dokonale vybaven pro mocné operace pozemní, nic mu nebránilo, aby se do té doby nestal leteckým prostorem první a pro nás skoro osudové důležitosti.

Jestliže v r. 1933 jsme měli s Poláky asi takové letectvo (bombardovací) jako Němci, v r. 1938 evropské poměry ve vzduchu vyhlížely už velmi povážlivě. Francie pod vedením „lidové fronty" zůstala katastrofálně zpět za Německem ve výstavbě serií nových letadel, která jak v počtu, tak v kvalitě kulhala za německými.

*

V roce 1935 bylo jasné, že skončila vojenská hegemonie Francie nad evropskou pevninou. Mnohem rychleji než na zemi mizela při tom *francouzská převaha ve vzduchu.* V r. 1938 ve francouzském leteckém průmyslu bylo zaměstnáno 40.000 dělníků (při 40hodinovém pracovním týdnu), v britském 60.000 dělníků, v italském také 60.000, ale v německém 120.000 dělníků. Poněvadž vnitřní politické boje a zkrácená pracovní doba snížily výkon francouzského dělníka, dalo se právem počítat, že 40.000 dělníků francouzských pořídí asi to, co 30.000 dělníků německých. Proto německý letecký průmysl v roce 1938 při své lepší organisaci a přesnosti překonával francouzský letecký průmysl nejméně čtyřnásobně. V Německu od vyzkoušeného prototypu k seriové výrobě bylo rozpětí 12—18 měsíců. Ve Francii to byla léta. Podle franc. generála Armengauda (L'Europe Nouvelle z 9. IV. 1938) v r. 1937 ve Francii stavěli v seriích letadla prototypů 1935, zatím co v Německu už běžela seriová výroba prototypů 1936. Francie byla tedy v seriích kvalitních letadel stále *o rok za Německem.* Pro rok 1939 se předpokládalo mezi cizími odborníky, že Francie bude mít bombardovací

letectvo o salvě 1500 tun s výrobou 1800 strojů ročně. V té době mělo už britské letectvo Francii ve vzduchu značně překonat. Pro rok 1939 se však očekávalo, že Německo bude mít letectvo o 10.000 nejmodernějších strojích s nejdokonalejším vybavením leteckých základen a s bombardovací salvou 5000 tun. Italské letectvo se mohlo odhadovat v té době na 4000 strojů o salvě 2000 tun. Stejné síly mohla mít r. 1939 ve vzduchu po ruce také Anglie. V r. 1939 Němci s Italy měli značnou převahu nad Francií a Anglií, které mohly dát dohromady bombardovací salvu 3500 tun. Právě polovinu toho, co představovalo Německo s Italií.

Na východě československé letectvo nemělo více než 200 tun bombardovací salvy. Rusko koncem roku 1938 mělo přes 10.000 velmi dobrých strojů, ale z toho značná část byla na Dálném východě. Proto se dalo předpokládat, že na evropském poli má Rusko k disposici asi salvu o 3500 tunách jako Anglie společně s Francií. Veliké ruské prostory znemožňují totiž manévr větších leteckých sil „na vnitřních liniích" vzduchem. Proto ruské letectvo je trvale rozděleno na obě možná válečná pole: evropské a asijské. Tvrdí-li zahraniční odborníci, že ruské letecké síly jsou rovnocenné německým, nesmí se zapomínat, že *netvoří soustředěnou leteckou pěst.*

Francie, která r. 1930 byla největší vzdušnou mocí světa, zařadila se r. 1938 až za Italii a Anglii. S prvního místa sestoupila v Evropě mezi pěti velmocemi na páté. Ono se totiž rádo zapomíná, že letadlo už po 3 letech představuje taktickou starožitnost. Je-li vyrobeno v serii, kulhá za posledním moderním prototypem asi o 5 let. Proto 4000 strojů, které představovaly francouzské letectvo r. 1930, v r. 1935 znamenalo už úplnou taktickou nulu. Poněvadž Francie

vyrobila podle Pierre Cota: r. 1935 asi 800 letadel, r. 1936 letadel 900 a r. 1937 jen 500 letadel, měla tedy na počátku r. 1938 asi 2000 moderních kvalitních strojů. Aby se letectvo udrželo na jedné výši počtů, musí se ročně z třetiny obnovovat. Chtěla-li mít Francie v prvním sledu 3000 moderních strojů, měla ročně vyrábět nejméně 1300 nových letadel. Při tom by letecké jednotky nerostly, pouze by se modernisovaly.

V r. 1938 v „třetím rozměru" byla evropská rovnováha mnohem více vyšinuta než na zemi. Poměrná čísla vyhlížela za předpokladu, že francouzské letectvo mělo hodnotu „1", přibližně takto:

	r. 1930	r. 1933	r. 1935	r. 1938
Francie	1	1	1	1
Anglie	0.3	0.4	0.7	1.5
Italie	0.5	0.8	1	1.5
Německo . . .	0.2	0.5	1.0	3.5
Rusko evropské .	0.5	1	1.8	3
Československo .	0.1	0.1	0.2	0.2
Polsko	0.2	0.2	0.2	0.2

V r. 1935 spojené letectvo francouzsko-československé bylo v malé převaze nad letectvem německým (1.2:1). V r 1938 však Německo mělo už nad Francií a Československem ve vzduchu převahu skoro trojnásobnou (1.2:3.5). Teprve letectvo ruské mohlo tu vyvolat příznivější stav (4.2:3.5). Při tom bylo třeba, *aby ruské letectvo mělo bližší základnu* proti Německu než jakou poskytovala ruská hranice, od níž do Východního Pruska bylo 500 km a do Pruského Slezska 700 km. Zde nastávala naše úloha uvnitř Německa jako veliké opevněné „letadlové lodi". To však předpokládalo, že na naše území se přemístí nejméně takové vzdušné síly jaké má Francie (s nosností

1500 tun). Pokud jsem pozoroval, *nic takového se však vážně nepřipravovalo. Naše politika ruským spojenectvím více vyhrožovala než by ho prakticky kdy chtěla využít.* Počítala totiž spíše se spoluprací Francie s Anglií, která by se vyjádřila letecky velmi citelně pro Němce v Porýní a Poruří.

Za spolupráce Anglie s Francií r. 1938 spojené letectvo francouzsko-britské bylo slabší letectva německého (2.5:3.5). Teprve sloučení vzdušných sil Francie, Anglie, Ruska a Československa dávalo nad Německem převahu (5.5—3.5).

*

Vzrůst německého letectva byl pro naše vojáky stejným překvapením jako pokles kvality letectva francouzského. Nikdo neslyší rád nemilé zprávy. Ani u nás se proto počátkem r. 1938 nevěřilo, že německé letecké síly jsou tak neočekávaně mocné a že Francie své letectvo zanedbala tak ohavně. Nám v tom směru začínalo svítat až po Anschlussu. Ve značné síly nového německého letectva se stále ještě nevěřilo. Zato přicházely z Francie, jedna za druhou, Jobovy zvěsti o špatném stavu tamního letectva. Zprávy musily být přijímány jako skutečnost, poněvadž s velikou bolestí nám je sdělovali ti největší frankofilové. *Katastrofa začínala ve vzduchu, kde se nedaly vybudovat zákopy a naplést drátěné překážky.* Politika nás však stále ujišťovala, že Anglie neopustí Francii, že Francie neopustí nás a půjde-li Francie, je tu současně pomoc Ruska. S pomocí Ruska získala se r. 1939 ve vzduchu nad Německem převaha 50%. Starosti působilo však, *kde tu ruskou leteckou pomoc u nás rozmístit.*

Německý nástup ve vzduchu měl mnohem prudčí tempo růstu než nástup na zemi. Anschlussem se zhoršila naše situace ve vzduchu mnohem více než na

zemi a poněvadž Francie se chovala přímo ledabyle, pokud šlo o vzdušné dozbrojování a přezbrojování, bez ruské pomoci nedalo se u nás pomýšlet na úspěšnou obranu. Ale k vybavení Čech a Moravy jako *ofensivní* letecké základny ruských sil nebylo po Anschlussu mnoho času. Bylo ostatně otázkou, *zda s prostory Vídně a Breslau v bocích tato ofensivní základna bude moci spolehlivě fungovat.* Daly se však budovat *defensivní letecké základny* na Slovensku. To se ovšem nemohlo zlomit přes koleno.

Do r. 1937 jsme žili v představě, že Francie jak na zemi, tak ve vzduchu udržuje krok se zbrojením Německa a že naše pozemní a vzdušné síly jsou jen *přívažkem převahy.* V r. 1938 začali jsme trochu vidět do skutečné situace, která se kolem nás vytvořila ve vzduchu. Její hrot však byl otupován pravdou, že letecká převaha mele naprázdno, nestojí-li za ní převaha pozemních sil. Jestliže v operačním smyslu letectvo koná úkoly dělostřelectva z taktiky, pak pozemní armády ve smyslu operačním obsazují terén zpracovaný letectvem, jako pěchota obsazuje za útoku terén zpracovaný dělostřelectvem.

Pokud šlo o pozemní síly, Francie měla v r. 1938 skoro 5 milionů vycvičených vojáků doma a na 2 miliony v koloniích. Při tom 30.000 znamenitě vycvičených důstojníků pro vyšší velení a úkoly. Německo v té době mělo teprve 3 ročníky řádně vycvičené obecnou brannou povinností vedle nějakého půl milionu vojáků z povolání, vycvičených do r. 1935 v říšské obraně. Mohlo se tedy počítat (a tak nám to také západní spojenci potvrzovali), že Německo r. 1938 mělo asi 2.5 milionu řádně vycvičených a asi 3 miliony miličně vycvičených vojáků. Poněvadž Československo mělo samo 1.5 milionu znamenitě vycvičených vojáků, pak v počtech vycvičených záloh bylo

tu 6.5 milionů vojáků francouzsko-československých (s francouzskou koloniální armádou dokonce 8.5 milionu) proti 5.5 milionu vojáků německých.

Obrázek pozemních sil se však začal rýsovat jinak, když se porovnával *ofensivní materiál* obou pozemních vojsk. V defensivním materiálu byla Francie totiž nejmocnější, poněvadž si postavila nejmohutnější pozemní opevnění. Tato opevnění, nebylo-li v plánu využít jich ofensivně, t. j. k vyšetření co největších sil pro útok a k ochraně křídel takového útoku, sváděla k defensivnímu vyčkávání. V r. 1935 Francie měla 3000 lehkých tanků určených pro doprovod pěchoty, ne však k utvoření *těžkých obrněných jednotek útočných*. Měla také velmi těžké tanky 70—90tunové, které představovaly pohyblivé pevnosti. To všechno mělo však ráz defensivní. Polovina lehkých tanků byla ostatně starého válečného typu. Do r. 1937 Francie si nepořídila ještě ani jednu údernou motomechanickou jednotku, zatím co v Německu už měli 4 těžké obrněné divise a v Rusku asi 10 obrněných brigád. V té době generál Allehaut a podplukovník Gaulle žádali, aby si Francie pořídila 6—7 těžkých obrněných divisí, bez nichž není schopna ofensivy do Německa. *A bez ofensivy, přenesené na německé území, nemohla přec být svým východním spojencům užitečná.* V r. 1938 měla Francie nakonec 2 *lehké* motorisované divise a zkoušela improvisovanou *těžkou divisi.*

Spojenec Francie, Anglie, jehož zásah v náš prospěch slibovala vojákům československá politika, v r. 1936 se rozhodl věnovat na své zbrojení 1.5 miliardy liber (20 miliard Mk), ale to byl program na 5 let. Při zvýšeném tempu mohl být uskutečněn v r. 1940. Toto britské zbrojení se týkalo především loďstva a letectva, poněvadž na moři a ve vzduchu Anglie se velmi opozdila. Chtěla-li hrát významnou úlohu

také v Tichém oceáně, musila přidat do kroku. Britský výzbrojní program skrýval v sobě nebezpečí, že v letech 1938—40 Anglie bude vojensky velmi neuspořádaná, podobná velikému vojenskému staveništi. O letecké pomoci Francii jsme se už zmínili. Pozemní pomoc Anglie mohla být jen tehdy významnou na Západě, kdyby spočívala v úderných těžkých obrněných jednotkách. V tom směru teprve 10. března 1938 naznačila něco vojenská reforma, která směřuje k tomu, aby britská nájemná armáda čítající 6 divisí se postupně stala těžkou motomechanickou armádou údernou. To však nebude dříve než někdy v r. 1940. Takových 6 britských těžkých obrněných divisí, které by zdvojily 6 francouzských obrněných divisí požadovaných generálem Allehautem, to by už byla znamenitá ofensivní síla na Rýně s nějakými 6000 tanky. *V r. 1938 jak ve Francii, tak v Anglii větší operační ofensivní síly měly zatím bohužel jen na papíře.*

*

Byla-li operační ofensivnost Francie s Anglií v r. 1938 celkem malá, nebylo to katastrofální, poněvadž podle výpočtů našich a cizích odborníků také Němci nebyli na tom lépe i při svých 4—5 těžkých obrněných divisích. Proti německým těžkým ofensivním jednotkám Francie byla chráněna znamenitě Maginotovou linií. U nás pomalu rostla zcela odolná opevnění, hlavně při severní hranici od Krkonoš až po Moravskou Ostravu. Němci však také nezaháleli a od r. 1936 na své západní porýnské hranici budovali důkladná opevnění a velmi výkonné komunikace do jejich týlu.

Koncem r. 1937 byly tu zřetelné známky, že ve válce s koalicí francouzsko-ruskou Německo se nejprve vrhne proti Československu, aby zabránilo za-

hnízdění ruských leteckých sil ve středu Německa. Proto od r. 1936 opevňovalo Německo tak horečným tempem svou západní hranici. Prakticky to pro náš štáb znamenalo, že Němci na západě posadí do betonu druhořadé jednotky a na nás že se vrhnou s největší přesilou, aby nás zdolali v nejkratším čase.

Tomu bylo třeba čelit tím, *že se připravíme na dlouhou válku při značné ztrátě území.* Ani toho jsme se nebáli. Po Anschlussu r. 1938 bylo jasné, že *nás může zachránit jen nová světová válka, ve které budeme hrozně trpět už od samého počátku.* V druhé válce světové už nestačily francouzské síly k zdolání Německa. Zde musilo zasáhnout Rusko i pozemní armádou a Anglie svým loďstvem. Nejasná byla úloha Italie, o které se u nás předpokládalo, že je Anschlussem rozladěna a že se proto ve veliké konflagraci nepostaví po bok Německa.

Utěšovali jsme se všelijak, poněvadž o svém osudu jsme nebyli na pochybách. Věřili jsme, že nakonec vyhrajeme, i když to bude velmi mnoho stát. Byli jsme mladým státem se zdravou svěží krví a proto jsme věděli, že i při veliké její ztrátě nakonec bude záhy nahrazena. Srbsko přišlo o třetinu obyvatelstva za války světové a přec už po desíti letech tyto ztráty vyrovnalo. Co se nahradit nedá, je *samostatnost* a *důvěra v sebe.* Starostí bylo nad hlavu, ale *nikdo se nebál.* I po Anschlussu byli v národě všichni odhodláni se bít za historické hranice českého království, *když nás spojenci neopustí.*

Ukazovalo se nyní zřetelně, že osud Československa se nerozhodne na Rýně, nýbrž mezi Dunajem a Vislou. Ruská vojenská moc tvořila od r. 1935 jen doplněk našich strategických kombinací. V r. 1938 začínala však hrát *úlohu hlavní* v případě, kdyby Polsko nešlo společně s Francií a Italie se dokonce připojila k Ně-

mecku. Byli jsme připraveni, jako Belgičané r. 1914, ustupovat s bojem k východu. *Naše Antverpy představovalo západní Slovensko,* kde jsme chtěli vytrvat, než Rusko shromáždí v našem týlu a v Pobaltí síly k nasazení odvetných operací. Věděli jsme dobře, že Čechy s Moravou budou dvakrát přejety strašným válečným vozem: jednou při našem ústupu na Slovensko a po druhé při znovudobývání těchto prostorů na konci druhé světové války.

Kdyby se však západní diplomacii podařilo získat Italii a smířit s námi Polsko, nemusil náš ústup k východu být tak hluboký a válka tak dlouhá. Zatím co u nás veřejné mínění bylo pro odpor do krajních důsledků a proti jakémukoliv ustupování německým požadavkům, pokud šlo o sudetské Němce, *naše strategická fronta se začínala drobit právě ve Francii,* kde si uvědomovali nedostatečnost svých sil a německou převahu. Po Anschlussu francouzské veřejné mínění se začalo rozpolcovat. Francie, morálně zanedbávaná, žila pomalu dvacet let na veliké noze, poněvadž s žádné strany jí nehrozilo větší nebezpečí. Když však se takové nebezpečí vynořilo, začala se ošívat a přemítat, jak se povinnostem vymknout.

Nebyla to Francie celá, ale *v rozpacích byli tam právě ti nejvlivnější,* ať už patřili k pravici nebo k levici. Naši vojáci, kteří jezdili do Francie jako do vojenské Mekky, kteří přijali francouzskou vojenskou výchovu, kteří Francii měli upřímně rádi, pojednou viděli nejen francouzskou vojenskou ochablost po stránce materiální, nýbrž i její veliké poruchy morální, které nemohly zůstat bez vlivu na válečnou zdatnost našeho spojence. Zde bylo chybou to, co jinak se musilo kvitovat jako veliká vojenská ctnost. *Českoslovenští vojáci více věřili svým politikům než osobním přátelům ve Francii.* Když nám tvrdili pocti-

ví francouzští vojáci, že Francie se morálně rozkládá, že je zcela zpitomělá vnitropolitickými spory, pro které zapomíná na své světové postavení a mocenskou budoucnost, nechtělo se nám věřit. Stále jsme si opakovali: *V čele státu u nás není žádný politický snílek, nýbrž člověk, který už prodělal světovou válku a který Západ dokonale zná.* Je vyloučeno, aby neměl bezpečné záruky jak od Francie, tak od Anglie. Proto se tak vzpírá vyrovnání s našimi Němci, poněvadž dobře ví, že Německo nemůže s námi válčit a že tedy si nemůže na nás mocí vynutit to, co mu nechceme dát dobrovolně.

*

I když se známky francouzské morální únavy množily, spoléhali se naši vojáci na domácí politiky v přesvědčení, že Anglie, která prohlásila, že její hranice jsou na Rýně, nedopustí přece diplomatickou porážku Francie ve střední Evropě *právě nyní,* když ve Francii se nezdá všechno v pořádku. *Slabá Francie na Rýně, to znamenalo pro Anglii silné Německo na Kanále.* Když Anglie později zasáhla do věci našeho sporu s Němci, viděla v tom naše politika *příznivý obrat v náš prospěch* a utužení protiněmecké fronty francouzsko-československé Anglií.

U nás se zapomínalo, že Francie celkem nic nevěděla o Československu a lidu, který v této končině žije. Průměrný Francouz si snadno pletl Československo s Rumunskem, jako si průměrný Čech plete Litvu s Lotyšskem. Od června 1936, kdy v čele francouzské vlády se ocitl Léon Blum, mnoho se ve střední Evropě změnilo. Němci začínali opevňovat svou západní hranici v Porýní a za Pyrenejemi se připravovala proti levé vládě španělské akce generála Franca. *Od července 1936, kdy začala španělská občanská válka, pozornost kliky, vládnoucí ve Francii, byla*

zcela odvedena od střední Evropy a soustředěna na opačné straně ve Španělsku, které se stalo nejen středem evropské politické pozornosti, nýbrž také zdánlivým podkopem evropského míru. Sloupce tisku se plnily problémy a napětími, kterými byla stále obetkávána otázka Španělska. Ve Španělsku se chmuřilo, ale nakonec udeřilo ve střední Evropě. Druhá vláda „lidové fronty" ve Francii, kterou v červnu 1937 sestavil pan Chautemps, nepokročila v bezbarvých rozprávkách o nic dále než vláda páně Blumova. Čtyři dny po Anschlussu, kdy to ve střední Evropě vyhlíželo opravdu povážlivě, pan Blum se opět vrátil v čelo spojenecké Francie, aby za tři týdny ustoupil 10. dubna Daladierovi. Dva měsíce kolem Anschlussu spojenecká Francie se škvářila v těžké vládní krisi, která ji dělala zcela malátnou v problémech zahraničně politických. Jak na západě ve Španělsku, tak ve střední Evropě v Československu část svých povinností setřásla na bedra svého spojence, sovětského Ruska. Jakou katastrofou byla pro Francii éra pana Bluma, ukázala malá episoda, která se odehrála po příchodu Daladiera k moci v Praze na vyslanectví španělské republikánské vlády. Z našich se Španěla kdosi zeptal, co si republikáni slibují od vlády Daladierovy, která má zřejmě pravější nátěr. Tazateli bylo odpověděno: „Blum nad námi plakal, ale neudělal pro nás nic. Daladier nám říká rudé svině, ale poslal nám těžké dělostřelectvo."

Československo se zmítalo mezi *sliby* svého západního spojence a *požadavky* německého souseda. Velmi dobře byl znám názor francouzského hlavního štábu, že *Henlein v československé vládě je totéž jako kdyby německý vojenský přidělenec byl zástupcem československého náčelníka hlavního štábu.* Pohybovali jsme se v prudkém proudu mezi Scylou a Charybdou.

Když jsme ustupovali Německu, přicházeli jsme o podporu Francie, přisahali-li jsme věrnost Francii, chmuřilo se na nás Německo. Nikdy nás Francie nepobídla, abychom se vyrovnali s Němci. Stále se od Seiny ozývala slova povzbuzení, adresovaná do Prahy, aby jen dále tvrdla proti Berlinu. Pan Delbos, zahraniční ministr Chautempsovy vlády, prohlásil těsně před Anschlussem: „Kdyby se Francie vzdala zájmu o tento zeměpisný prostor (Podunají), provinila by se na jedné ze stálých zásad své politiky a *poškodila by mír.*" Pak se obrátil na francouzskou sněmovnu se slovy: „Jsem jist, že mluvím za vás všechny, zdůrazním-li zde přátelství Francie k československému národu . . . vůči němuž, kdyby bylo třeba, bychom věrně splnili své závazky." Na konci sněmovní debaty, kde se takto mluvilo, připojil se k panu Delbosovi sám ministerský předseda Chautemps slovy: „Tvrdím stejně jako pan Delbos, že Francie má zájem na osudu střední Evropy a že nepomýšlí na to, aby zapřela své závazky vůči Československu." Francouzská sněmovna věděla, o čem hlasuje, když na tento projev odpověděla 439 hlasy proti 2.

*

U nás jsme zatím stále odkládali volby do obcí z obavy, že naši němečtí spoluobčané by se připravili o tak skvělou věc, jako je demokratické právo na anarchii. Báli jsme se, že naši Němci se ještě větší masou postaví za myšlenku německého národního socialismu a tím utrpí velikou škodu na svých svobodách. Při tom se ohřívala přirozeně trocha státního egoismu. Chtěli jsme je prostě chránit před nimi samými. Nakonec bylo třeba, ať už se děje co děje, volby do obcí provést. Určen byl pro ně 22. květen 1938. Vnitropolitické napětí dosáhlo vrcholu. Vůdce sudetských Němců Konrád Henlein 24. dubna na sjezdu

strany v Karlových Varech formuloval požadavky sudetských Němců a mezi jiným řekl: „Pokus, aby se zásadní řešení sudetoněmeckého problému obešlo vytvořením tak zvaného „menšinového statutu", nutno označit předem za ztroskotavší. Ohlášené kodifikování dosavadních menšinových ustanovení nemůže znamenat nic jiného nežli zvěčnění křivdy a násilí. *Jsem přesvědčen, že prostý československý lid je v jádře mírumilovný, ochotný ke smíru; nevěřím v nenávist a spor; jsem rovněž přesvědčen, že československý lid se musí osvobodit od svého štvavého tisku.* Němci se po dvacetiletém útisku nemohou zúčastnit letošních oslav 20. výročí tohoto státu. Češi neučinili za těchto 20 let nic, aby nás vnitřně získali pro tento stát, *do něhož jsme byli včleněni proti své vůli.* Chtějí-li čeští státníci opravdově a vážně vytvořit přátelský a sousedský poměr k Německu, pak je naprosto nezbytno, aby byla provedena:

1. revise mylného českého historického mytu,

2. revise nešťastného názoru, že je úkolem českého lidu být slovanskou hrází proti tak zv. německému ‚Drang nach Osten',

3. revise onoho zahraničně politického stanoviska, které až dosud vedlo tento stát do řad nepřátel německého národa.

Český lid si musí také uvědomit, že nové uspořádání jeho poměru k Velkoněmecké říši není možné bez současného nového uspořádání jeho poměru k naší národní skupině. Má-li nastat mírumilovný vývoj v československém státě, pak je podle přesvědčení sudetského Němectva nutno vytvořit tento státní a právní řád, který by obsahoval:

1. úplnou rovnoprávnost a úplnou rovnost německé národní skupiny s československým lidem,

2. uznání sudetské německé národní skupiny jako právní osobnosti k ochraně tohoto rovnoprávného postavení ve státě.

3. konstatování a uznání německého osidlovacího území,

4. vybudování německé samosprávy v německém území, a to pro všechny obory veřejného života, pokud jde o zájmy a věci německé národní skupiny,

5. zákonitá a ochranná opatření pro ostatní státní příslušníky, kteří žijí mimo uzavřené hranice svého národa,

6. odstranění všeho bezpráví, které bylo sudetskému lidu učiněno od r. 1918, a náprava škod, která tímto bezprávím vznikla,

7. uznání a provedení zásady: v německém území němečtí veřejní zaměstnanci,

8. úplnou svobodu přiznání k německému národu a k německému světovému názoru."

Je zajímavé, že po dlouhé diskusi bylo by se u nás přijalo všechno z požadavků sudetských Němců vyjma poslední osmý bod, který vnášel do Československa německý národní socialismus. Skalní demokraté se při tom obávali, že pod tlakem a vlivem, který Německo pak v Československu bude mít, přetvoří se tu také ústava a státní zřízení podle vzoru autoritativních států a že „osmý bod", jako trojánský kůň vnese do československé demokracie totalitu a přivodí konec dosavadního politického spravování státu, které vyniklo těžkopádností, nerozhodností a slepým stranickým egoismem. *Nešlo už o stát, nýbrž o politické strany.*

*

Jak už jsem uvedl v první kapitole o rytmu generací, boj s německým národním socialismem byl bojem s novým uspořádáním evropské společnosti. *Ne-*

bojoval o své bytí národ, nýbrž překonaný politický řád. Individualistický liberalismus se vzpíral kolektivistické národní kázni. Živnost politických stran byla německým národním socialismem smrtelně ohrožována. Boj za demokracii byl bojem za biskupství a fary různých politických vyznání, která svými programy představovala nový druh náboženství s celou hierarchií duchovenstva a s velikými movitými majetky a podniky. Jmění československých politických stran bylo odhadnuto na řadu miliard. Z politického stranictví byly živy tisíce gážistů, počínajíc členy ústavodárných shromáždění a končíc sluhy v redakcích a sekretariátech. K udržování tohoto nákladného aparátu ukládaly se národu nezákonné daně v podobě přirážky na uhlí, líh atd. Nikde se člověk bez vzdělání a zvláštních schopností nezařídil lépe než v aparátu našeho politického stranictví. Každý pokus o zjednodušení těchto poměrů ztroskotal. Poněvadž německý národní socialismus pohltil u nás postupně všechny staré německé politické strany, byla zřejmě obava, že podobný osud potká nakonec, při přátelském soužití s Velkoněmeckou říší, tukem obrostlé politické strany československé.

Boj o zachování československé demokracie byl především velmi prostinkým *bojem o zachování hospodářských posic politických* stran, které v novém světě kolektivní práce a kázně dohrávaly neodvratně svou zbytečnou úlohu. Proto se nechtělo požadavkům našich Němců uhýbat. Proto se postupovalo proti nim zcela nedemokraticky, teroristicky. Proto se odkládaly volby do obcí z obavy, že v nich zajdou poslední zbytky starých německých politických stran. Za naším urputným bojem proti německému národnímu socialismu, který jsme nechtěli vpustit do Československé republiky, stála v pozadí *podpora židovstva,* které

v Československé republice vidělo své poslední útočiště ve střední Evropě. Československo nebylo pouze „letadlovou lodí“ pro spojenecké vzdušné armády. Představovalo také uprostřed německého prostoru *velikou propagační ústřednu boje proti německému národnímu socialismu.* Společná hranice československo-německá měřila před Anschlussem 1530 km, po Anschlussu vzrostla na 1840 km. Ta se nedala neprodyšně uzavřít.

Československo bylo uprostřed německého prostoru nebezpečnou pevností, která hrozila Německu a německému národnímu socialismu dvěma nejmocnějšími moderními zbraněmi: 1. propagandou a 2. letectvem. Hradby této pevnosti obsadila československá armáda a za ní se krčily:

a) liberalistický řád západní plutokracie, která pokládala Československo za svou oddanou kolonii,

b) domácí politické strany neschopné života,

c) židovstvo.

Tyto tři egoismy se snažily využít lásky českého národa k svobodě a nezávislosti. Proto mu tou svobodou stále mávaly před očima a proto Německo a německý národní socialismus byly nám malovány jako největší nepřátelé naší národní kultury a osobní svobody.

*

Čím více však rostlo nebezpečí, že Německo nemá v úmyslu trpět dále ve svém středu českou protinacistickou propagační ústřednu a „české vojenské skladiště“, tím častěji se na Západě rozléhaly hlasy o tom, zda se nakonec musí anebo má Československu přijít na pomoc, kdyby bylo ohroženo. V britské dolní sněmovně 16. března 1938 (tedy tři dni po Anschlussu), lord Halifax prohlásil: *„Nikdo ve Velké Britanii ne-*

vznáší požadavek, aby status quo v Evropě byl zachován navždy. Všichni však žádají, aby změna, ať už jakákoliv, nebyla v Evropě prováděna násilnými činy, jejichž důsledky by byly nevypočitatelné.“ Tím naznačil, že bude lépe když Německo v dalších svých požadavcích bude postupovat v dohodě s Anglií a *že v tom směru Anglie ráda vyhoví.* Tak ukázal Halifax zdaleka směrem na Mnichov. My jsme ovšem v tkanině politického závoje britských prohlášení viděli jen světlé nitě, kterých bylo velmi málo, a množství těch tmavých jsme prostě nechtěli pozorovat. U nás se projevovalo veliké uspokojení nad prohlášením Chamberlainovým, které o nás učinil 24. března v dolní sněmovně. Čteme-li je pozorně, jsou tam tyto obraty: „Vždyť již v červnu 1936 (konec habešské války), mluvě v Londýně, zmínil jsem se o tom, že *politika kolektivní bezpečnosti* na zabránění nebo zastavení války nebo pro ochranu obětí útoku *selhala.“**) Při probírání možností ochrany Československa řekl Chamberlain: „Máme dáti ihned ubezpečení Francii, že v případě, kdyby byla vyzvána, aby vzhledem k německému přepadení Československa splnila své závazky podle francouzsko-československé dohody, bychom okamžitě použili celé své vojenské moci v jejím zájmu? Nebo, druhá možnost, máme ihned prohlásiti svou pohotovost použíti vojenské akce na obranu proti násilnému zákroku vůči neodvislosti a *integritě* Československa a vyzvati kde který jiný stát, jenž by si mohl přáti, aby se s námi spojil v takovém prohlášení? Z úvah o těchto alternativách jasně vyplývá, že při každé z nich rozhodnutí, zda tato země má býti zatažena do války nebo ne, bylo by automaticky vyňato z uvážení vlády Jeho Veličenstva a navržené záruky

*) „Kolektivní bezpečnost“ byla základním dogmatem katastrofální politiky dra Edvarda Beneše.

by se uplatnily bez ohledu na okolnosti, za nichž by vešly v platnost, okolnosti, na něž vláda Jeho Veličenstva by nemohla uplatniti žádný vliv. Není to posice, jakou by vláda Jeho Veličenstva mohla přijmouti, vzhledem k tomu, že *jde o oblasti, kde její životní zájmy nejsou* dotčeny v takovém stupni jako je tomu v případě Belgie a Francie. *Není to určitě posice, jež vyplývá z paktu o Společnosti národů.* Z toho důvodu vláda Jeho Veličenstva považuje za nemožné dáti naznačené předběžné záruky." Anglie tedy nedávala našemu západnímu spojenci, Francii, žádné naděje, že by jí přišla na pomoc, kterou přislíbila jen proti „nevyprovokovanému útoku". Rovněž odmítavě se choval Chamberlain v této řeči k našemu východnímu spojenci: „Účelem návrhu učiněného vládou SSSR na svolání konference zdá se býti ujednání předem společného závazku k obraně proti útočnosti, o kterém jsme se zmínili, a který z důvodů dříve uvedených (zajištění vlastního uvážení) vláda Jeho Veličenstva není ochotna převzíti." Ruský návrh podle Chamberlaina skrýval v sobě nebezpečí, že se vytvoří pevné nepřátelské bloky a tím se zkalí vyhlídky na evropský mír.

Právě za rok po tomto prohlášení Anglie však zaručila hranice Polska a naléhala na Rusko, aby doplnilo kruh obklíčení Německa a tím *vstoupilo v pevný blok,* jehož se Anglie před rokem tak obávala.*) Zatím co Francie s Ruskem si nepřály československé povolnosti vůči sudetským Němcům, Anglie se postavila na stranu Německa. Tato posice britské politiky byla vysvětlována Angličany (jimiž se tehdy Československo přímo hemžilo) tak, že Anglie je velmi zaostalá ve zbrojení, že hlavně její protiletecká obrana je chatrná a proto že otálí a snaží se všemi prostředky odsunout branný konflikt s Německem.

*) Psáno v dubnu 1939.

Britští vojáci tvrdili, že na podzim 1938 budou největší vojenské nedostatky odstraněny a pak že lze čekat větší britskou neústupnost vůči Němcům. Mně samému řekl významný britský důstojník v květnu 1938: „Vydržte do podzimku. Pak přijde k veslu Churchill!“

Nám se zdálo, že Západ opravdu má zájem na naší existenci jako samostatného státu a že svým odporem mu prokazujeme službu a tím také celému lidstvu shlížejícímu se v krásách demokracie. Československo měnilo se tak v demokratické Thermopyly a jeho armáda se opravdu těšila na slavné poslání Sparťanů. Nešlo o postoj. Věc byla příliš vážná a nám se zdálo, že je také na Západě tak vážně přijímána. Naše neústupnost s kvašením v Sudetech vlastně rostla, poněvadž jsme byli pevně přesvědčeni, že z mraků, které se kolem stahují, pršet nemůže.

*

Před obecními volbami 22. května 1938 rostlo napětí a dusná atmosféra v pohraničí. Kde se vzaly, tu se vzaly, začaly se množit pověsti, že Německo hodlá vojensky vpadnout do Československa a obsadit německé pohraničí. Tyto zprávy dostávaly nátěr jistoty, když *britské zpravodajské kruhy* 19. května upozornily československou vládu, že v Německu se provádějí směrem k československým hranicím podezřelé pohyby vojsk a že tyto transporty byly zajištěny hlavně od západu. Tak byla prý na cestě ke Krušnohoří hamburská divise a řada jednotek z Bavor. Území rakouské bylo prý prosyceno novými jednotkami. Nejvíce zapůsobilo na československé odpovědné kruhy právě *varování s britské strany.*

Československá armáda čítala kolem 200.000 mužů. Z toho bylo v Čechách a na Moravě asi 120.000 mužů. Z těch mohlo být použito k ochraně hranic asi 80.000,

ale ani ti nebyli na místě. Při německo-československé hranici, dlouhé asi 1900 km, bylo v pohraničí pohotově nejvýš 30.000 mužů, kteří se dali zesílit pohraniční stráží a četnictvem asi na 40.000. Proto se vláda republiky rozhodla povolat do zbraně dva ročníky zálohy, větší počet specialistů a zeměbranu určenou jako posádky pohraničních opevnění. Celkem 20. května 1938 ministerstvo národní obrany zesílilo armádu asi o 200.000 záložníků, z nichž v ranních a dopoledních hodinách 21. května se už valná většina dostavila ke svým jednotkám, které vyrazily hned v noci k hranicím. Tak 21. května mělo Československo na německé hranici nebo v její blízkosti ¼ milionu vojáků, vybavených vším potřebným pro obranu předem vytyčených a vybudovaných postavení. Začaly se kopat zákopy, stavět záseky a pasti na tanky. Obyvatelstvo žilo v očekávání válečného střetnutí. Nálada byla velmi pohnutá, vážná, ale *nebylo stížnosti.* Poněvadž do večera 21. května vojska československá zaujala svá postavení bez všech příhod, zdálo se, že vláda československá je pánem situace a že nedojde k žádné akci povstalecké nebo vpádové, která by měla naději na místní úspěch.

Zahraniční tisk na Západě se rozplýval chválou nad československým vojenským strojem, který pracoval bezvadně a s nečekanou rychlostí. Tím stoupla v nás důvěra, že nejsme sami, že nebudeme opuštěni a že naši němečtí spoluobčané se nakonec probudí „z protidemokratického opojení". Převážná většina našeho lidu byla totiž přesvědčena, že na našich Němcích se nepáchalo žádné bezpráví. Jejich snahy po sloučení s Říší byly ovšem kvitovány jako těžká velezrada. Poněvadž domácí tisk poměry v Říši líčil velmi černě, náš člověk kroutil hlavou nad zabedněností německých spoluobčanů, kteří se chtějí dostat mermomocí

z českého bláta do říšskoněmecké louže. Obratná protinacistická propaganda rozšiřovala hrozné zvěsti o teroru, který dolehl na Němce v Rakousku, o nelidském řádění Gestapa a úderných oddílů, o nouzi, která nastala v Rakousku a o plenění, kterému jsou tam vystaveni všichni příslušníci menšin a jiných politických stran než právě národně-socialistické. Utrpení Židů bylo kapitolou pro sebe. — A do tohoto pekla se tedy tak bezhlavě drali naši Němci! Připadali jsme si jako usedlí lidé, kteří se snaží mladším ztřeštěným sourozencům zabránit v zapálení střechy nad společnou chalupou. Poněvadž jsme byli přesvědčeni, že odtržení německého území od Československa může být uskutečněno jen v evropské válce, kde by Německo zvítězilo nad námi a Francií, nemohli jsme pochopit, proč se naši němečtí spoluobčané tak vášnivě ženou do záhuby.

Když mne v té době zahraniční dopisovatelé upozorňovali na vážnou situaci, v níž jsme se octli, odpovídal jsem takto: „Proti nám je čtyřnásobná přesila Německa; to je velmi zlé. Ale je ještě někdo v podobné situaci jako my. To je samo Německo, které má proti sobě čtyřnásobnou přesilu koalice francouzsko-rusko-britské. Je však někdo, komu je hůře než nám a Německu, a to jsou naši sudetští Němci, kdyby své požadavky chtěli řešit cestou evropské války. Jsou mezi německým kladivem a československou kovadlinou. V případě srážky s Německem nejurputnější boje se odehrají v pohraničí na německých majetcích, o německé vesnice a města. Za druhé světové války z říšských Němců a z Čechoslováků zajde 20%, ale ze sudetských Němců celých 50%. Nebezpečí, které sudetským Němcům hrozí, nutí je i Německo k tomu, aby německo-československé napětí se likvidovalo cestou diplomatickou a vnitropolitickou.“

V tom směru jsem měl pravdu. Německá obratná diplomacie vyřešila splnění tužeb sudetských Němců cestou diplomatickou, ale tak, *že každý vojenský odpor se strany Československa se ukázal marným.* To však předbíháme událostem ze září a října 1938.

Je pravda, že 7. května 1938 vyslanci britský a francouzský navštívili československého ministra zahraničí a doporučili československé vládě, aby vyřešila německou otázku v mezích, které jsou *slučitelné s integritou* československého státu. Churchill, který je pokládán za velikého protivníka dnešního německého režimu, 10. května v Manchestru prohlásil, že „pokud běží o Československo, nezašli jsme ovšem tak daleko jako Francie, která převzala pevný závazek, ale Chamberlain přece šel hodně daleko. Jsme spojenci Francie a zcela jistě bychom byli s ní zataženi do války. Veliká Britanie poskytuje teď Československu své dobré rady. Přijme-li Československo tyto dobré rady a učiní-li ústupky, které budeme považovat za správné, a bude přes to napadeno, zdaž není zcela jasné, že jsme pak morálně vázáni?"

Rady, které nám Anglie mínila poskytovat, jsme si vysvětlovali jako manévr, kterým chce britská vláda získat čas, aby evropskou válku odsunula přes kritické letní údobí 1938, než bude dokonale připravena, hlavně pro boj s nebezpečím leteckým.

*

Abychom řekli pravdu, nevěřili jsme v nějaký vpád německých řadových vojsk na československé území. Německý vpád na naše území mohl být pravděpodobný jen v případě, že by u nás vzplanula revoluce sudetských Němců, kterou bychom začali potlačovat. Proto náš nástup ke hranicím 21. května 1938 představoval především opatření k zajištění vnitřního klidu, které zahraniční zásah přirozeně zažehná v zá-

rodku. Podaří-li se nám udržet v zemi klid do podzimku (v tom smyslu jsme chápali britské „rady"), bude vše vyhráno, poněvadž politická spojenecká fronta bude už dobře opřena o společná důkladná opatření vojenská. U našich diplomatů po květnu 1938 se začaly uplatňovat představy, že Anglie je vlastně pevnější a jasnější v protiněmecké politice než rozháraná Francie, kde tisk zvolna měnil názory na spojenecké povinnosti této jindy tak sebevědomé země. Našim diplomatům se zdálo, že Anglie nakonec vnutí Francii důrazný zásah v náš prospěch, jakmile Německo by projevilo snahu po likvidaci Československa.

Zatím však při západní německé hranici půlmilionová armáda pracovníků začala budovat „západní val", který znamenal novou překážku v operativní spolupráci armád francouzské a československé. Tvrzení německých odpovědných kruhů, že tento „západní val" bude dobudován na konci roku 1938, nebrali vážně vojenští odborníci ani u nás, ani ve Francii. Nevěřili v možnost organisace takového díla ani při dostatečných silách, ani v možnost rychlého dodání potřebného materiálu. To byl opět jeden osudový omyl.

V té době ve Francii veřejné mínění se začalo rozdvojovat, pokud šlo o budoucí úkoly Francie v politice světové a evropské. Poněvadž Společnost národů se ukázala v r. 1938 jen uměle živenou mrtvolou, všechna francouzská politika, budovaná na tomto řádu a na tento řád připojená, se začala určitým kruhům ve Francii zdát nad jejich síly. Proto tyto kruhy radily (většinou těžké finance a zámořští podnikatelé) francouzské vládě, aby se spokojila nerušeným životem pod ochranou svých nedobytných pevností ve spolku s Anglií, která Francii zajistí hranice na Rýně a daleké námořní spoje. Závazky ve východní a střední Evropě je prý třeba likvidovat. Že tyto kruhy hovoří

za své obchodní přátele v Anglii, bylo zřejmé z chování Anglie při Anschlussu Rakouska. *Na Rýně Anglie pomáhala Francii hájit její bohaté kolonie africké, Syrii, Indočínu, Madagaskar. Co proti tomu bylo Československo?* Anglie přece právem od r. 1935 podezřívala Francii z plánu rozdělit si Evropu a svět s Ruskem. Francie si měla vzít západní Evropu s Gibraltarem a Rusko střední Evropu s Dardanelami a Bosporem. Nebylo by to hned, ale tak zrála konečná situace. Francie musila Anglii dokázat, že nechová vůči ní žádné poťouchlé úmysly a že nechce podporovat Rusko ve střední Evropě a tím mu poskytnout větší aktivitu v Asii. Francie se měla za záruku celistvosti svého imperia politicky podřídit Anglii. To se však nezamlouvalo všem Francouzům. Pan Ybarnegaray, poslanec krajní francouzské pravice, připomínal, co stihlo Francii za to, že dala rozdrtit Rakousko u Hradce Králové v roce 1866 a tvrdil, že *o budoucnosti francouzských hranic se bude rozhodovat na Dunaji.* Pan Paul Reynaud, místopředseda oposičního středu, prohlásil, že Francii hrozí isolace, kdyby se vzdala svých spojenců, a po isolaci že by následovala ztráta kolonií, Alsaska-Lotrinska a severního pobřeží. „Obrat v naší zahraniční politice — pokračoval pan Reynaud — by nebyl jen ohrožením míru, nýbrž i opuštěním toho, co je důvodem k naší národní existenci.“*) Proti těmto zastáncům francouzské velmocenské politiky vystupoval pan Flandin, který tvrdil, že mír se musí zachovat, ale že to už nepůjde pomocí versailleské smlouvy. Je třeba dohodnout se s Německem a s Italií, nečekat nic od dosavadních spojenců, ale *nedávat jim také žádné naděje na francouzskou pomoc.* Flandin tvrdil, že i kdyby Francie svým spo-

*) Od 21. března 1940 Paul Reynaud byl francouzským ministerským předsedou.

jencům ve střední Evropě chtěla pomoci, *nebude mít na to dosti sil.* Je prý proto lepší, když se z této situace vyvodí odhodlaně všechny logické důsledky a nenechá nikdo na pochybách o tom, že Francie se pro příště omezí na svých východních hranicích jen na defensivu.

U nás se výklady pana Flandina nebraly vážně. Jednak byl na opačném politickém křídle než francouzská *levá* vláda a potom tato vláda ani v nejmenším nenaznačovala, že se o návrhy pana Flandina vůbec nějak zajímá. Oficiální zástupcové Francie při zmínce o výkladech pana Flandina mávali opovržlivě rukou, jako by šlo o kombinace mdlého mozku. Věc však nabyla vážného zabarvení, když ve francouzském tisku se začaly objevovat úvahy mnohem nebezpečnější než je vypovědění francouzských smluv ve střední Evropě. Byly to výklady o tom, *zda závazky Francie ve střední Evropě jsou vůbec právně platné.* V čele tohoto útoku objevil se ctihodný Joseph Barthélemy, evropská autorita právně-politická, který ujišťoval: „Mám k Československu tak živou sympatii, jakou je možno vůbec mít k cizí zemi.“ Tato sympatie u pana Barthélemyho měla však meze, které ihned jasně vyjádřil: „Má být světový požár vznícen proto, aby byl zachován tento politický shluk několika národností? Pro udržení tří milionů sudetských Němců pod českou pražskou vládou mají padnout tři miliony Francouzů? Odpovídám s bolestí, ale pevně, nikoliv.“ Pan Barthélemy pojednou (až právě v roce 1938) přišel na to, že Francouzů je jen 40 milionů proti 120 milionům Němců a Italů, kteří Němcům budou pomáhat. Podle pana Barthélemyho francouzsko-československá smlouva z r. 1924 neplatí, poněvadž už neplatí ženevský organismus, z něhož vyšla. Smlouva z r. 1925 je součástí Locarna, které padlo, když Německo odvolalo závaz-

ky, jež touto smlouvou přijalo, a proto prý „naléhavě se musí opakovat tato skutečnost, poněvadž naši krajané jsou zvlášť citliví vůči argumentům podpisu, cti, daného slova, že *Francie není vázána válčit za to, aby sudetští Němci byli drženi pod nadvládou Prahy.*“ Podobně se vyjádřil také „Conseil national de la paix“.

*

Jestliže Flandin, Barthélemy a jim podobní představovali ve Francii svět plutokratické pravice, nebyli sami v propagandě pro opuštění Československa, které se chystalo *hájit své historické hranice, jež mu Francie* r. 1919 ve Versaillích *vnutila a vojenskou smlouvou z let 1924 a 1925 zajišťovala,* ony hranice, na kterých radila budovat opevnění a pro které Československo dvacet let zbrojilo s vypětím všech národních sil. Jak sestoupil duch opatrnosti na zástupce těžkých francouzských financí, nebylo nepochopitelné, záhadou se však stával náhlý obrat fronty také na francouzské krajní levici. Pacifista Félicien Challaye se vrhl na Bluma se slovy: „Jste muž krvavý. Vznikne-li válka proto, že Hitler půjde dělat vojenský pořádek v sudetoněmeckém území, jste vy útočníkem.“ Tardieu marně zdůrazňoval, že Francie se r. 1914 nebila za Srbsko, nýbrž za sebe a že se bude především bít opět za sebe, půjde-li na pomoc Československu. Marně pan Buré upozorňoval, že zanikne-li Československo, „nezbude Francii a Anglii než odzbrojit, poněvadž Vůdce Německa rozhodne pak o jejich osudu i o osudu všech evropských národů.“ K pánům Tardieu a Buré řadil se pan de Kérillis, ne z lásky k nám, nýbrž z obavy o budoucnost poválečné Francie, jakmile tato přijde o své posice ve střední Evropě. Totéž jsem tvrdil už r. 1936 v brožuře o strategickém významu Československa pro Západ: „Povolí-li obě dohody (Malá a Balkánská) tlaku podél ‚příčné evro-

asijské osy', nedojde jen k přemisťování pohraničních sloupů v Evropě, nýbrž také k *novému rozdělení světa.*"

Československé vojsko, které v květnu 1938 obsadilo německé hranice a zaujalo tam obranné postavení, hledělo s důvěrou vstříc dalším událostem. Ochota a obětavost, se kterou nastupovali naši záložníci, byly přímo tklivé. Málokdo čekal, až uplyne čas vymezený k nástupu u jednotky. Jakmile dostali svolávací lístek, okamžitě bez otálení odcházeli na místa určení. Velitelé vojskových těles byli překvapeni. Hotovosti se dosáhlo dávno před předepsanou hodinou. V té chvíli už většina jednotek byla mimo posádku na cestě k místu bojového určení.

Kdo slyšel cosi o kolektivní psychologii a duši davu, která představuje podvědomí zástupů a která dovede dobře tušit katastrofy, neshledal v našich vojácích a v celém národě žádné přípravy k nějakým truchlivým koncům. Bez vší propagandy, ve které poletovala hesla humanity a demokracie, *český národ přec jen žil ze své veliké vojenské tradice* husitství a revolučních vojsk. Všechny pokusy udusit v tomto lidu staré rasové vojáctví, nevedly k cíli. Limonáda nedomrlého pacifismu podávaná v křehké sklenici Společnosti národů (nakřáplé hned po r. 1919) byla oblíbena jen u skupiny inteligentů zvláštních dívčích povah. Lid, který se oháněl těžkými nástroji, který znal příchuť slaného potu práce, tuto limonádu neměl rád. Ten holdoval nápoji kvašenému, který si přihýbal ze starých vojenských korbelů.

Celý národ s uspokojením vydechl, když byl dán rozkaz k částečné mobilisaci a k obsazení hranic. Podvědomí lidu dobře tušilo, že *tato opatření zjednají jasno* o tom, co nás čeká v budoucnu. Proto se šlo 21. května přímo s radostí na hranice. Ne proti Němcům,

ne pro demokracii, nýbrž z poznání, že nakonec národ, který měl desítky chův s velikými brýlemi a hovořících nejpodivnějšími jazyky, nakonec se postavil na vlastní nohy.

*

Od roku 1914 český národ toužil po tom být svobodným a jako svobodný být také pánem nad svou zemí. Majetek je třeba chránit, jinak pracujeme pro jiné. Na ochranu tohoto národního majetku byla tu armáda pořízená velikými náklady, která po 20 let jako prostředek politiky stále byla odstrkována do přístěnku. Jen abychom nevyhlíželi příliš bojovně, jen aby naše vojsko nevystupovalo příliš okázale a sebevědomě! Jen aby pacifisté všech národů a pronárodů nás nezačali pomlouvat, jen aby naši antimilitaristé neměli příčiny se nějak rojit a rozčilovat!

Naše branná moc byla dobře ozbrojeným rytířem, kterému oblékli papuče, aby nedělal hluk a který musil hovořit dívčím hláskem, aby nepolekal cizí staré panny, které pletly punčochu české politiky. Ty začínaly hned lamentovat o omezení úvěrů, o militarismu, který ruší hospodářskou vazbu státu atd.

Hráli jsme si na křižáky demokracie z upřímného, prostinkého zápalu mládí, z nezralosti. Stará hyena předstírající obratně předobrou babičku Demokracii s úšklebkem přihlížela tehdy od Temže k tomu, jak na Labi jejímu soupeři narůstá nepříjemnost s odvážným nárůdkem, který věří, že mluví za lepší svět a který proto se chystá k nerovnému souboji, podle hesla „Pravda vítězí“, i když tato pravda je západními podvodníky trochu pokroucená.

VIII.

ÚSPĚCH NĚMECKÉ VŮLE

Než vylíčíme, co Češi prožili mezi květnem a zářím 1938, je třeba podtrhnout několik skutečností v evropské politice britské. Před tím, totiž než nás Angličané upozornili, že Němci proti nám kují úklady (stalo se to 19. května), trochu se jim pokazilo předivo v síti nad mořem Středozemním, kde došlo k dohodě britsko-italské, podepsané 16. dubna. Pro Angličany vyhlížela tato dohoda celkem slibně. Chamberlain se o ní 2. května v dolní sněmovně vyjádřil s velikým uspokojením: „Než jsme podepsali tuto smlouvu, vztahy mezi Italií a naší zemí a mezi Italií a Francií byly nebezpečnými místy. Myslím, že v naší ochotě *nevyhýbati se skutečnostem, kterých nemůžeme změnit, a snaze využít jich co nejlépe,* spočívá právě rozdíl mezi vládní a oposiční stranou sněmovní. Smlouva obsahuje zejména důležité *ustanovení o výměně vojenských informací.* Před smlouvou bylo mnoho neodůvodněného podezření o vojenských záměrech na obou stranách. — Myslím, že pro Italii i pro nás tato dohoda znamená počátek nové éry. Odloživše přechodné neshody, můžeme s touto dohodou očekávat přátelství s novou Italií, tak pevně založené, jako bylo ono, kterým jsme byli poutáni k Italii staré.“ Ze slov britského ministerského předsedy vysvítalo, že *britsko-italský smír upravuje poměry ve Středomoří* jak v zájmu

Anglie, tak podle potřeb Francie. Od té doby ve Španělsku je ve zřejmé převaze Franco. Podpora republikánů se strany Francie značně ochabla. Francie také 10. dubna 1938, týden před podepsáním britsko-italské dohody, vyměnila vládu, které se v čelo postavil Daladier a kde ministrem zahraničí se stal pan Georges Bonnet, o jehož vztazích k těžkému průmyslu jsem se tu již zmínil.

Po vyrovnání italsko-britském následovalo však utužení přátelství německo-italského. Vůdce a říšský kancléř Adolf Hitler navštívil totiž 3. května Řím, když před tím o svátku 1. května naznačil, že bude pokračovat v dalším sjednocování všech Němců. Maršál Göring to v berlinském Lustgartenu řekl ještě zřetelněji. V Římě kancléř Hitler prohlásil: „Poučeni zkušenostmi dvou tisíciletí, chceme my dva (Hitler a Mussolini), kteří jsme se nyní stali přímými sousedy, uznat ony přirozené hranice, které jasně vymezila Prozřetelnost a historie obou našich národů. Tímto *přesným vymezením životních prostorů obou národů* se nejen umožní Italii a Německu štěstí mírumilovné, zabezpečené a trvalé spolupráce, nýbrž se také postaví *most vzájemné pomoci a podpory.* Jest mou neochvějnou vůlí a *mým odkazem německému lidu, aby považoval ony alpské hranice, které příroda vytvořila mezi námi, pro věčnost za nedotknutelné.* Vím, že z toho vznikne pro Řím a Germanii veliká a požehnaná budoucnost.“ Italie podepřená počátkem května Německem mohla po smlouvě ze 16. dubna mnohem samostatněji upravit svůj poměr k Anglii. Ve skutečnosti Anglie byla nyní nucena hledat nový poměr také k Německu. „Völkischer Beobachter“ 11. května napsal: „Přímo v Římě byla nyní definitivně pohřbena svatá říše římská německého národa.“ Jinými slovy:

Německo se počátkem května 1938 vzdalo dalšího tlaku k jihu na Jadran a na Apeninský poloostrov.

Den po vyjití právě citovaného významného článku (12. května) došlo v britské dolní sněmovně k zajímavé debatě o stavu obrany britského území (ostrovů) proti leteckým útokům. Poněvadž Francie tím útočníkem nemohla být a Italie prozatím po smlouvě dubnové nepřicházela v úvahu, musilo se při tom myslit jediné na Německo. To řekl zřetelně také vůdce parlamentní oposice major Attlee. „Nejen že nejsme rovni (ve vzduchu) Německu, nýbrž zůstáváme stále pozadu. *Předložený program nepřivede nás do r. 1940 tam, kde jsou Němci dnes.*" Na to mu Chamberlain odpověděl: „Nelze popříti opoždění, zklamání a překážky, které se vyskytly v programu letecké obrany. Na druhé straně však Anglie má v dnešním svém vojenském letectví takovou obranu, na kterou by každá jiná země mohla být pyšná a kdyby toto letectvo bylo zítra nuceno podstoupiti zkoušku, pak ať jsou nedostatky jakékoli, ukázalo by se, jak je mohutné." Sebedůvěra, která se ozývala ze slov britského ministerského předsedy, nesouhlasila však s tím, co otevřeně tvrdili britští politikové, kteří nás navštěvovali. Hovořili r. 1938 asi tak jako major Attlee: *Anglie není ve vzduchu na válku připravena.*

Den před 19. květnem, kdy Evropou proletěly zprávy o soustřeďování německých vojsk u našich hranic, 18. května, v horní sněmovně prohlásil britský zahraniční ministr Halifax: „Mluvení o nevyhnutelnosti konfliktu mezi Anglií a Německem, které jsou příbuzné řečí a původem, je nebezpečné a neoprávněné."

A 23. května, v zápětí poté, co Československo obsadilo vojensky své hranice, řekl Chamberlain v dolní sněmovně: „Dne 19. května počaly se šířit pověsti

o pohybu německého vojska k československým hranicím. 20. května informovala německá vláda britského velvyslance, že tyto pověsti jsou bezpodstatné. Podobné ujištění dala československé vládě. 20. května udála se v Československu řada incidentů. Ráno 21. května československá vláda oznámila, že povolává jeden ročník záložníků do zbraně, aby byl udržen pořádek v politických okresích. *Vláda Jeho Veličenstva upozornila československou vládu, že je zapotřebí, aby učinila všechna opatření, aby nedošlo k incidentům* a aby se pokud možno vynasnažila dojíti k úplnému a trvalému vyřešení sudetského problému. Vláda Jeho Veličenstva těšila se plné součinnosti s vládou francouzskou. Vláda Jeho Veličenstva upozornila německou vládu, že je naléhavě důležité, aby bylo dosaženo vyrovnání, má-li být zachován mír, a vyslovila přání, aby německá vláda spolupracovala s britskou k sjednání dohody."

Současně hovořil Churchill v Chingfordu v Essexu: „Nepřestávám doufat v smírné vyřešení, neboť mám dobré důvody, abych věřil, že návrhy, které vylíčil Henlein za své návštěvy v Londýně, nebudou nepřijatelné pro československou vládu. Je-li válka, jak věřím, odvrácena, pak se tak stalo zásluhou *jasných prvků kolektivní bezpečnosti.* Pevný postup Francie značnou měrou podporovaný Velkou Britanií a měrou, kterou jsme ještě nemohli zjistit, také sovětským Svazem, *především však pevné odhodlání Čechů, že budou bojovat na obranu své země,* to všechno může zabránit násilnému napadení Československa. Vysoce postavená místa jsou přesvědčena, že *Německo není dnes připraveno k veliké válce.* Co však se stane roku 1939 a roku 1940? Není tedy třeba, abychom byli ještě silněji vyzbrojeni pro budoucnost? *Proč bychom neseskupili všechny dunajské a balkánské státy*

v mnohem silnější konfederaci k obraně míru? Proč by Velká Britanie a Francie neměly postupovat společně s nimi, kdyby jeden z nich byl napaden?" I arcibiskup z Canterbury se ozval: „Modleme se, aby všichni státníci světa byli vedeni duchem moudrosti a pravdy a aby ta veliká země, Československo, se všemi svými ideály mohla se těšit své svobodě v historii Evropy."

*

Churchillovo prohlášení bylo velmi závažné; naznačovalo nám, že k veliké válce nemůže dojít, poněvadž *Německo není připraveno.* „Vysoce postavená místa", to byl přirozeně britský hlavní štáb. Poněvadž Německo podle úsudku britských odborníků nebylo připraveno na velikou válku, která nesporně musila vzplanout z útoku na nás, *nehrozilo nám tedy v roce 1938 žádné bezprostřední nebezpečí.* Hlavní bylo, abychom se nedali a byli odhodláni hájiti historickou hranici a zabránili nepořádkům v pohraničním pásmu, osídleném sudetskými Němci.

Churchill mluvil o vytvoření bloku podunajských a balkánských států pod vedením anglo-francouzským. Ten Churchill, kterého nám Angličané slibovali jako britského ministerského předsedu na podzim 1938, vydržíme-li do té doby. Chamberlain hovořil opatrněji, doporučoval nám dorozumění s našimi Němci, a *Říši nabízel spolupráci v řešení otázky sudetských Němců.* Nešlo však o *zprostředkování,* nýbrž *o dohodu* Německa s Anglií, *která by nakonec mohla být Československu vnucena.* Francie podle Chamberlaina šla v této věci společně s Anglií. Velká Britanie si prostě nepřála v květnu 1938 žádnou válku ve střední Evropě. Neměla totiž ještě záruku, že se tato válka může lokalisovat. Francie v květnu 1938 byla hotova splnit své závazky a 21. května opravdu byly připraveny ve

Francii mobilisační rozkazy k vylepení, kdyby bylo došlo k střetnutí Německa s námi. Francie prostě chtěla v květnu 1938 dělat ve střední Evropě ještě svou vlastní velmocenskou politiku.

Zatím se odbyly v Československu první volby do obcí, v nichž strana Henleinova získala 90% německých hlasů a tím se vlastně stávala zástupcem německé národní vůle v Československu.

Západ, to byl boj o mír za každou cenu, i když se přitom propagačně vystavovaly na odiv zklamání, nepřipravenost a okamžitá slabost Anglie ve vzduchu a na zemi. Je zajímavé, že Chamberlainově politice zde mnoho vycházeli vstříc řečníci britské oposice. Tak 26. května oposiční labourista Noel Baker se otázal ministerského předsedy, zdali vláda navrhne, aby nestranná mezinárodní komise byla vyslána na hranice mezi Československem a Německem. Státní britský podtajemník Butler návrh uvítal a ujistil, že vláda toto opatření bude mít na mysli. Ve Francii však ještě stále bylo slyšet hlasy, které nás povzbuzovaly a ukládaly nám neústupnost z důvodů *čistě vojenských*. Tak 27. května bývalý ministr zahraničí Paul-Boncour na výročním sjezdu válečných invalidů v Paříži prohlásil: „Nad Československem visí stále strašný otazník. Zdá se však, že alespoň na nějaký čas bylo zabráněno nejhoršímu a odvrácen násilný čin. Francie konečně nabyla důvěry v sebe samu, ve své právo a svou sílu. *Francie oznámila* již svého času, *že by dodržela své závazky vůči Československu* a trvá na tomto prohlášení.“ Z Německa se poté ozval hlas o koloniích, když 29. května admirál Rueman prohlásil na říšském koloniálním sjezdu: „Máme nepopiratelné právo na své kolonie.“ Koloniální košile byla však tělu Západu blíže než středoevropský demokratický kabát.

U nás byl národ pln sebedůvěry. Není to žádné přepínání, ale nálada byla velmi sebevědomá. Ráznost vojenských opatření lid chytila, jak říkáme, za srdce. Od náčelníka hlavního štábu do posledního českého rolníka, všem bylo jasné, že československá samostatnost je přikována k našim pohraničním horám a že osamostatnění nebo dokonce odtržení pohraničních krajů od státu znamená jeho plný přechod pod německý vliv. Ale nejen to. Celá výchova tohoto národa po dvacet let byla demokratická ne v tom smyslu, že jsme byli demokraty, nýbrž že jsme se demokracii hluboce ukláněli. Náš zápas s Němci proti jejich sebeurčení byl zápasem dvou světových názorů, dvou vyznání. Víme, že náboženské boje byly vždy ty nejsveřepější. Československo nebylo pouze „letadlovou lodí" uprostřed Němců, nýbrž, jak už jsem uvedl, byla to také veliká *misionářská stanice demokratických nápadů* a starých divadelních ideových rekvisit. Západ, který nahoře nikdy nebral vážně demokratické ideje, ale který byl rád, byly-li pěstovány dole, musil nás nějakým obratným způsobem vymanévrovat z tohoto hrdinského postoje demokratického Dona Quijota. Nás dělala tvrdými vojenská smlouva s Francií, která nám zaručovala nedotknutelnost hranic. Bylo tedy třeba s těmi tvrdohlavci na Seině i na Vltavě něco zařídit, nějak je obejít, obloudit.

*

Na počátku června r. 1938 ministerský předseda Hodža prohlásil, že národnostní statut je celkem hotov, a jeho zástupce Bechyně současně oznámil, že jsme ochotni zavést tříletou vojenskou službu, kdyby to situace státu vyžadovala. K tomu se přidal „Venkov" a vypočítal, že tím získáme nových 8 divisí. Tyto dny hovořilo se o nás mnoho v Anglii. Poslanec

Mander se tam otázal, zda nebylo na československou vládu naléháno, aby učinila nějaké kroky, které by ohrozily bezpečnost tohoto státu. Chamberlain odpověděl, že v tom směru se na československou vládu nenaléhá. Nato se tázal poslanec Strauss, co je pravdy na tom, že *Anglie se chce vzdát obchodně prostoru v Podunají, aby za to zlepšila svůj poměr k Německu.* Státní podsekretář Butler odpověděl, že tyto pověsti neodpovídají pravdě.

Churchill 2. června v Birminghamu prohlásil: „To, co se stalo 21. května*) v Československu, bylo zcela zřejmě velikým úspěchem principu kolektivní bezpečnosti. Zde jsme mohli pozorovat několik národů, které se semkly v okamžiku nebezpečí, prostě se srazily v houf v den krise, a to mělo za následek, že byl pro přítomnou dobu zachován mír a také pro celou Evropu byla vytvořena méně napjatá situace. Jak daleko účinnější by bylo, kdyby místo tohoto sražení řad ad hoc existoval *trvalý systém,* který by fungoval ve všech směrech a týkal se všech národů." Současně hovořil v zahraničním výboru francouzské sněmovny Bonnet, který prohlásil, že *„společná akce francouzsko-britská,* která se dála v naprosté shodě názorů, přispěla značnou měrou k citelnému povolení mezinárodního napětí kolem Československa."

Podle „Petit Parisien" Bonnet prý řekl: „Teprve 23. května se Berlin rozhodl odvolati od československých hranic vojsko a stáhnouti je na 30 km od hranic." V britské dolní sněmovně labourista Henderson navrhl svolání konference *pěti* (Anglie, Francie, Německo, Italie a Rusko), aby se na ní sjednala *podunajská hospodářská konfederace.*

V zápětí po těchto projevech, které nám dodávaly

*) Částečná mobilisace.

veliké sebedůvěry a které byly zároveň velikou pochvalou za naše chování, předložila strana Henleinova vládě 7. června memorandum s návrhem na řešení národnostních otázek ve státě. Za několik dní (12. června) končily totiž třetí etapou volby do obcí v Československu, které ukázaly u nás v německých krajích drtivou převahu henleinovců. Ten den hovořil ve Štětíně za přítomnosti Vůdce a říšského kancléře vedoucí člen nacionálně socialistické strany, který prohlásil, že Československo nemůže udržeti klid a pořádek ve svých hranicích a že Hitler odvrátil válku jen proto, poněvadž by mohla z toho být válka evropská a evropská válka že je také konec evropské kultury. Německá mírumilovnost není však slabostí. 12. června hovořil současně Bonnet v Royanu, kde řekl: „Diplomacie je především umění mlčet — *mlčet ve všech jazycích* a proto soudím, že za nynějších okolností je pro ministra zahraničí nejrozvážnějším stanoviskem vést v tichosti diplomatickou činnost. Cílem politiky francouzské vlády je *oddanost přátelům* a míru."

Týž den, kdy mluvil Vůdcův zplnomocněnec a Bonnet, mluvil také ve Vienne Flandin, který řekl: „21. května ve Francii byl připraven mobilisační dekret. Naléhal jsem, *aby byly vyčerpány všechny arbitrážní a smírčí možnosti* a zabráněno všem válečným machinacím." Politické počasí se pomalu ustalovalo, alespoň navenek. Francie se chystala na příjezd britských královských manželů. Československá vláda se v půli června rozhodla poslat domů záložníky povolané pod prapory 20. května.

Obecně se mělo za to, že Německo přec jen nechce riskovat evropskou válku, že tuto partii jsme na zahraniční šachovnici opravdu dokonale vyhráli a že je nyní třeba sklidit plody tohoto vítězství také na poli

domácím. To byl s naší strany ovšem velmi pošetilý omyl. Německá diplomacie si nepřála válku, ale *přitom se nevzdávala cíle vypáčit Československo z protiněmeckého bloku a sjednotit všechny Němce, kteří jsou ještě mimo rámec Říše.*

Od toho okamžiku začíná údobí mistrovské práce německé diplomacie, která během dalšího čtvrt roku nás vylomila ze spojeneckého bloku Západu a tuto naši zahraničně politickou isolaci obratně spojila s vystupňovanými obtížemi vnitropolitickými v Československu (sudetští Němci a Slováci s Karpatorusy). Naše náznaky z počátku června, že jsme ochotni zavést tříletou vojenskou službu, nebyly však na Západě provázeny souhlasem. Německé diplomacii se ve vládních kruzích Západu podařilo postupně uplatnit přesvědčení, že Německo válku nechce a že mu jde jen o spravedlnost pro příslušníky německého národa. Německá propaganda pracovala v tom směru přímo geniálně mezi širokými vrstvami na Západě i u nás. Největší úspěch byl sklizen právě ve Francii, která stále vnitropoliticky velmi churavěla, jak ukázal projev Daladierův z 15. června, na kterém prohlásil, že dokud nebude zvýšena v zemi pracovní výkonnost, není možné zatěžovat státní rozpočet novými výdaji, tedy ani na vojenská opatření. Paul-Boncour ovšem 19. června v Blois tvrdil, že „má-li být zabráněno válce, je nutno *umět válku riskovat*“, ale toto risiko vyvstalo před francouzskými odpovědnými činiteli v plné hrůze, když se po 20. květnu dělala bilance opatření, jež vyúsťovala do možné války. Francie se podobala rakovi, který svlékl krunýř a který, než mu naroste jiný, musí zůstat přikrčen hluboko v díře břehu mezi kořeny.

Proto v Německu i ve Francii a v Anglii jako na povel po 20. červnu se začaly ozývat hlasy, které do-

poručovaly *vyřízení problému sudetských Němců cestou dohody čtyř velmocí* (Francie, Anglie, Německo a Italie). Musilo se zabránit, *aby se Československo nemohlo dovolávat litery vojenské smlouvy s Francií.* Bez Francie nemohlo Československo válčit, ať mobilisovalo jak chtělo intensivně. Nebylo přece šílené, aby se samo stavělo proti zřejmé čtyřnásobné přesile.

Začalo to v Anglii. Na výroční konferenci britské liberální strany (vládní liberálové) 21. května předseda konference lord Runciman prohlásil, že nevěší hlavu nad evropskou situací, *„ač se dostaví ještě nejedno překvapení.* Naši možní nepřátelé si rozmyslí, než se pustí do konfliktu s národem, jehož zdroje jsou neměřitelné a jehož vůle snášeti oběti nezná mezí.“ Runciman byl však z tak zvaných vládních liberálů, kteří jsou ve skutečnosti pravější než levice konservativců. Předvídaná překvapení, která Runciman naznačil, byla zatím už na cestě. Týž den jako Runciman (21. června) mluvil ve Francii *do rozhlasu* bývalý ministerský předseda Flandin, který stál v čele skupiny středu. Při tom řekl: „Československo je zmítáno vnitřními obtížemi. Významná německá menšina se dožaduje národnostního statutu, jež nově upraví její osud. Německo podporuje požadavky svých rasových bratří. Ve chvíli, kdy hrozí, že se přiostří vztahy mezi vládou československou a německou, zakročí Francie v dohodě s Anglií v Berlinu, kterému prohlásí: Tato věc musí býti urovnána bez jakéhokoliv násilného činu. Praze pak řekne: Musíte jednat, Češi, se sudetskými Němci v témže duchu, jakým byla prodchnuta mírová smlouva a v jakém byl zřízen československý stát, t. j. dbát práv národů, nakládat svobodně se sebou samými a respektovat menšiny, toť politika, kterou schvalujeme plně. *Tato politika jest opřena*

o smírčí a arbitrážní jednání, na které jsem učinil ve Vienne přímo narážku. Nikdy jsem neřekl, že Francie by se měla zříci svého přátelství a svých závazků vůči Československu." Byla to řeč dvojaká. Prvním z požadavků Henleinových v karlovarských bodech bylo, aby se Československo vzdalo svých spojenectví s Francií a Ruskem. Francouzské závazky spočívaly v tom, že nám zaručovaly svobodnou politiku právě proti snahám sudetských Němců, kteří chtěli přičlenění Československa k německé politice.

*

Náznaky a rady, aby Anglie společně s Francií zprostředkovaly mezi Československem a Německem, se stále množily. Už dávno se přestalo hovořit o tomto opuštěném středoevropském státě, jako o sloupu středoevropské demokracie a o přední stráži Západu na záhadném Východě. Největší rozechvění však u nás vzbudil „News Chronicle" přetištěním článku z „New York Herald Tribune", kde jsme čtli: „Na otázku zdali Francie a Rusko budou bojovat za Československo, Anglie odpovídá: Jak by mohly bojovat, když Francii dělí od Československa Německo a sovětské Rusko je odděleno Polskem? Nikdo také nevěří v tisíce sovětských letadel, která Sovětský svaz pošle Československu, poněvadž *Československo nemá potřebná zařízení pro stálé umístění tolika letadel.* Anglie nepředpokládala, že sama bude bojovat za Československo, stejně *jako nepředpokládá, že tak učiní Francouzové nebo Rusové.* Proto musí Československo vyhověti německým požadavkům, pokud jsou rozumné. Anglie také nevěří, že by Hitler chtěl přivtěliti celé Československo, Čechy stejně jako sudetské Němce. *Anglie je přesvědčena, že Československo ve své nynější formě nebude dále existovat.* I v případě vítězné války proti Německu musily by Francie a Anglie trvat na

tom, aby Češi provedli takovou úpravu menšinové otázky, aby se v budoucnu předešlo jakékoliv válce."

Tento článek byl opravdu ranou palicí do českého sebevědomí, které se tak holedbalo francouzskou věrností a anglickou přízní. „News Chronicle" není žádný pokoutní list, a to, že přetiskl článek význačných amerických novin, mělo ukazovat, že přes Ameriku se prozrazuje mínění Anglie jen proto, aby se dalo v Anglii diskretně, ale významně podtrhnout. Kdo obrátil tehdy v novinách stránku se zprávou o článku z „News Chronicle", četl dále, že ministr propagandy dr. Goebbels za slavnosti slunovratu v Berlinu opuzorňoval na utrpení 3 a ½ milionu Němců v Československu a že radil mírotvorcům Západu, aby co nejdříve odstranili neudržitelné podmínky versailleského míru, jež odlučují národ od národa.

Film německé důkladné politické a propagační ofensivy se odvinoval dále s bezpečnou pečlivostí. Nedovedli jsme využít několika dobrých okamžiků, které se nám naskytly těsně po 20. květnu, když se ukázalo, že jsme se stali vlastně obětí britské provokace. Chodili jsme jako vítězní krocani. Tíseň však rostla a podvědomná nejistota začala se klást jako večerní mlha na celý náš národní život. Ještě 26. června místopředseda francouzské vlády Chautemps ve svém volebním kraji prohlásil, že *„Francie je věrna svým spojencům"*, vyslovil se pro těsnou spolupráci s Anglií a *„pro věrnost úmluvě o vzájemné pomoci s Ruskem"*. V britské dolní sněmovně 27. června poslanec Strauss v dotazu na ministerského předsedu upozornil na výroky o nemožnosti roztrhávat jednotný národ, které učinil ministr dr. Goebbels 21. června za slavnosti slunovratu, a ptal se, zda vláda neučiní dotaz v Německu, nehodlá-li opakovat po způsobu rakouském obsazení nějakého dalšího území. Státní podta-

jemník Butler však významně odvětil, že *„německá vláda čeká úspěšné vyřízení otázky sudetských Němců cestou vyjednávání.“*

Do tohoto ovzduší, kde Anglie uklidňovala a ujišťovala, že otázka sudetských Němců bude vyřešena cestou míru, přišla 30. června zpráva, že signatáři londýnské námořní dohody se rozhodli zvětšit přípustnou tonáž bitevních lodí na 45.000 tun. Bylo to prostě konstatování skutečnosti, poněvadž všichni signatáři se pro stavbu větších bitevních lodí již dávno odděleně rozhodli a přikročili k přípravám v tom směru.

U nás přes všechny pochmurné předtuchy se pokračovalo v horečných přípravách sokolského sletu, který vyvrcholil ve dnech 3. až 6. července. Aby naše opojení národní svorností a silou nevybočilo z mezí těžké přítomnosti, vyslanci britský a francouzský požádali 4. července vládu československou, aby *urychlila vyřízení sudetské otázky.* Jako nádavek k tomuto upozornění přišli 5. července Slováci s požadavkem autonomie. Na vnitropolitické frontě se československá vláda ocitla nyní mezi dvěma ohni. *Sudetští Němci šli společně se Slováky.*

Ani tu jsme nedovedli jednoho protivníka vymanévrovat a získat hlavně Slováky. Naše neústupnost byla celkem pochopitelná. Francie stále tvrdila ústy svých politiků, že nám zachová věrnost, Angličané opakovali, že Němci nejsou na velikou válku připraveni. Věděli jsme o vnitropolitických obtížích Francie, o jejím oslábléma letectvu, o tom, že Anglie je nervosní při myšlence na mocné německé letectvo, ale při jisté ruské pomoci byla tu stále bezpečná převaha, i když na to na počátku nové evropské války důkladně doplatíme. Pokleslou mysl pozdvihl nádherný a mohutný obraz naší národní síly za všesokolského sletu, který naplnil nadšením naše přátele a úctou naše soupeře.

Postranní pozorovatel musil přijít k přesvědčení, že hlemýždí postup v řešení sudetské otázky ve skutečnosti vyhovuje naší věci a je zcela v plánu západních demokracií.

Německá diplomacie nasazuje však ostřejší tempo, když 12. července Daladier na banketu provencalské a languedocké společnosti v Paříži prohlásil, že *„naše slavnostní závazky vůči Československu jsou pro nás neochvějné a posvátné.* Francouzská vláda jako všechen francouzský lid je ovládána dvěma city, které jsou stejně silné a jsou chápány, tím jsem jist, všemi lidmi dobré vůle ve všech zemích, kteří jako my milují mír a čest: je to přání, abychom nemusili uskutečňovat tyto své závazky a pevná vůle *nikdy nezradit slovo, které jsme dali,* kdyby se stalo to veliké neštěstí, že tato naše naděje by byla zklamána." Francouzský tisk zdůraznil z projevu ministerského předsedy právě odstavec o neochvějné věrnosti Francie závazkům k Československu a liboval si, že Daladier rozptýlil pochybnosti, které se začínaly kupit nad problémem francouzsko-československého spojenectví. Daladierovo prohlášení bylo významnější tím, že *bylo učiněno těsně před odjezdem britských královských manželů k oficiální návštěvě do Francie.* Přeloženo do řeči mezinárodní znělo Daladierovo prohlášení směrem k Československu takto: „Ať se ozývá z Anglie cokoli, vy tam na Vltavě buďte ujištěni, že my vás Angličanům příští týden neprodáme."

*

Tak jako se 19. května rozlétla do světa zpráva o nástupu německých vojsk k československým hranicím, tak 16. července se rozneslo tiskem, že Československo znovu soustřeďuje vojska k německému pohraničí. Pařížský „Temps" uveřejnil 18. července obsah sudetského memoranda ze 7. června současně se

zprávou o návštěvě pobočníka kancléře Hitlera se zvláštním posláním u britského ministra zahraničí Halifaxe. Francouzský obnovený zájem o sudetoněmecké požadavky provázely nyní v italském tisku ostré útoky proti Československu, které prý svou nesmířlivostí zhoršilo napětí ve střední Evropě. Zatím přivítala Francie na své půdě britské královské manžely provázené diplomatickou suitou s ministrem zahraničí v čele. Před odjezdem do Francie vyměnili si dopisy Chamberlain s Daladierem a Halifax s Bonnetem. Když se v poslanecké sněmovně zeptal Henderson Chamberlaina na obsah Halifaxovy korespondence s Bonnetem, Chamberlain odpověděl, že byla soukromého rázu a neobsahuje *žádný nový závazek* pro britskou vládu. „Deutsche diplomatisch-politische Korrespondenz" současně napsala, že v Německu takové státní návštěvy jako britská ve Francii se sledují s pocity porozumění. Výroky odpovědných státníků francouzských a britských z posledních dnů připouštějí prý očekávání, že kurs zahraniční politiky (západní) bude sledovat dále *linii vyrovnání a umírněnosti.* D. d. K. si dále liboval přiznání jednoho velikého britského nedělního listu, který konstatoval, že *„nelze lpěti na dnešním stavu světa"* a že se „proto nesmí každá změna odbýti jako útočný akt".

V době návštěvy britských královských manželů ve Francii mnoho se v západním tisku debatovalo o misi kapitána Wiedemanna v Londýně. Chamberlain na dotaz poslance Fletchera v té věci odpověděl písemně, že kapitán Wiedemann měl v Londýně jen informativní rozmluvu a opakoval ujištění, která dala berlinská vláda o svém přání po mírumilovném řešení otevřených otázek. Takovou otázku, ač o tom Chamberlain nemluvil, bylo také Československo. Reuter však oznámil, že kapitán Wiedemann přišel

sdělit britské vládě, že v otázce československého problému nesmí se už dále otálet. „Evening Standard" tvrdí, že kapitán Wiedemann přivezl do Londýna definitivní nabídku kancléře Hitlera v otázce Československa. Bonnet 21. července, po britské královské návštěvě ujistil československého vyslance v Paříži, že stanovisko francouzské a britské vlády, které bylo vytyčeno na dubnové londýnské konferenci, se nezměnilo.

Zato 23. července Henleinův orgán „Die Zeit" přinesl zprávu, že je na obzoru *dohoda čtyř* a že *„Západ změnil náladu vůči Praze"*. Po návštěvě kapitána Wiedemanna 18. července se změnila nálada v Londýně a po návštěvě britských královských manželů ve Francii změnila se 20. července také nálada v Paříži. Rozmluva lorda Halifaxe s kapitánem Wiedemannem konala se tedy právě den před odjezdem britských královských manželů na pevninu.

A tak dva měsíce poté, co jsme poslali vojska na hranice, a měsíc poté, co jsme záložníky propustili opět domů, začíná nové údobí politické krise středoevropské, které můžeme označit jako postupné, ale velmi důmyslné podemílání spojeneckého svazu československo-francouzského. Byl to mistrovský kousek diplomatického umění německého kancléře.

V tomto údobí přestěhoval se osud Československa zcela na drát mezi Berlinem a Londýnem. Náměstek říšského kancléře Hess prohlásil 24. července v Celovci: „Válka by měla jen jednoho vítěze, bolševictví. Hitler má ryzí úmysly a nebude kapitulovat." Toho dne vyšel také ve „Völkischer Beobachter" článek, kde jsme čtli: „Očekávání, že královská návštěva přispěje k *posílení francouzského pocitu bezpečnosti* a tím k uvolnění politické situace, se vyplnilo. Že Německo nemá žádného zájmu, aby mělo ze západního

souseda národ s pocitem nejistoty a slabosti, nemůže býti ani dost často opakováno. Také spojenectví obou západních mocností, nyní opět pevně zakotvené, nenaplňuje nás nikterak neklidem, jak si mnoho Francouzů myslí. Posiluje nás při tom pozorování, že anglo-francouzský poměr prodělal v poslední době podstatnou přeměnu: v celé poválečné době churavělo toto manželství tím, že slabší a proto nervosnější jeho část, Francie, měla nesporné vedení a táhla za sebou robustního britského manžela. Dnes je tomu jinak. Za Chamberlainova vedení prosazuje Velká Britanie opět svou vlastní mocenskou váhu a *přebírá tím bez velkého hluku a bez patrného francouzského odporu opět vedení v domě.* Je to zdravější stav než tomu bylo dosud: tento stav může mít pouze příznivý vliv také na celou Evropu, ježto Anglie svými světovými zájmy je nucena posuzovati chladněji evropské záležitosti a chápati je velkoryseji, než to dovedli průměrní francouzští politikové nedávné minulosti". Tento článek doplňovalo s německé strany prohlášení v Celovci a prozrazovalo, že otázka sudetských Němců blíží se řešení, jaké kancléř Hitler předpokládal, bez zřetele na to, co dělají českoslovenští státníci a jak smýšlí rozrušený národ.

*

A nyní už má vývoj prudký spád. Den poté 25. července, navštívil československého ministerského předsedu britský vyslanec v Praze a československá tisková kancelář přinesla zprávu o tom, že se uvažuje o vyslání lorda Runcimana do Prahy, aby na místě prostudoval otázku sudetských Němců. Britský plnomocník, mimo vyslance, by tu představoval prostředníka mezi Henleinovou stranou a československou vládou. Francouzská úřední místa sdělila, že souhlasí s britským prostředkováním. Anglický „Star" napsal:

„Zprávy o britském nátlaku na československou vládu jsou nám trochu nepříjemné. Bylo by předčasným nesmyslem, kdyby se překotní usmiřovači chtěli pokusit o to, aby vnutili Československu špatnou smlouvu."

S Runcimanovou misí souhlasily vláda československá i strana Henleinova ústy poslance Kundta. Na dotaz, proč takového zprostředkovatele neposlala do Československa Francie, odpověděli ve francouzském ministerstvu zahraničí, že Francie jako československý spojenec nemá tak volné ruce jako Anglie a znovu zdůraznili slovo cti, které nám dal ve věci francouzského spojenectví Daladier, týden před příjezdem britských královských manželů.

Je zajímavé, že od okamžiku, kdy naši přijali misi lorda Runcimana, Angličané už nenaléhali na rychlé uveřejnění národnostního statutu. Henleinova „Die Zeit" napsala: „Poslání lorda Runcimana může konečně v Londýně a v Paříži zjednat jasno o tom, v čem vlastně spočívá sudetoněmecká otázka." Lord Runciman, jak jsme tu uvedli, předvídal už 21. června na výroční konferenci liberální strany „nejedno překvapení"; 25. července se náhle sám objevil na scéně.

Problém byl postaven asi takto: Poměry v Podunají jsou velmi složité, hospodářsky neudržitelné. Francouzský protektor tam za 20 let mnoho nevykonal. Šlo nyní o to, zda má Velká Britanie položit přehradu německému postupu na jihovýchod už v Podunají anebo až na Balkáně. Návrhy, které se objevily v britské sněmovně (ne tedy ve Francii), aby z podunajských států byla utvořena hospodářsko-politická konfederace, nemohly se řešit bez úvah o obecné situaci politické a pak hlavně ovšem o situaci strategické. Britské snahy o konfederaci podunajských států nevycházely z vládních kruhů, nýbrž od skupin

vyhrocených ideově, protifašisticky. Na vládních lavicích se však přesně rozeznávalo, jaké nebezpečí hrozí britskému imperiu od hnutí fašistického a jaké od velmoci Německa. Britská politika potřebovala, aby moc německá narazila na moc ruskou ve směru rovnoběžkovém a tím aby obě zastavily svůj pohyb ve směru poledníkovém: Německo do Afriky a Malé Asie a Rusko do Iranu, Indie a Číny.

Ideje však se nezastavují jako armády u hranic a proto rovnováha sil mezi Německem a Ruskem, prospěšná pohodlnému Západu, nepředstavovala ještě rovnováhu mezi fašismem a komunismem, výhodnou pro západní demokracii. I když se podaří vyvážit Rusko Německem a Německo Ruskem, na operačním stole, kde se tento proces dovrší, zůstane jedna obtloustlá mrtvola: Teta „Demokracie".

Proto část lidí s dobrým jménem v Anglii chtěla, aby úspěchy nového Německa nebyly tak překotné, aby se idea fašismu v Evropě příliš nerozplápolala. Německo nesmělo pýchou překypět. Úspěchy, kterých mělo ve střední Evropě postupně dosahovat, aby přilehlo k ruskému tělu, musily vyhlížet jako dary z milosti Západu. Poněvadž britský výzbrojní program je rozpočten (hlavně na moři) do r. 1942, plná německá expanse ve střední Evropě měla být s britským výzbrojním plánem v souladu. Německo nesmělo dostat *náhle* převahu nad neruskou částí Evropy. Do roku 1942 se také něco ještě dalo udělati ve prospěch síly Západu v Americe, která se rozhodla zbrojit ve zvýšeném tempu.

Kdyby se ponechala ve střední Evropě Malá dohoda orientovaná francouzsky, znamenalo to převahu francouzsko-ruskou nad celou Evropou. Jugoslavii se podařilo přivést k rozumu a vymanévrovat ji celkem snadno z francouzské sféry. Rumunsko bylo vypáče-

no z poloviny. Ale s Československem nebyla řeč. Ne proto, že by se nechtělo dohodnout s Němci, nýbrž za živý svět *nemělo v úmyslu dohodnout se s německými fašisty* (národními socialisty). Zatím co Jugoslavie a Rumunsko dělaly ve střední Evropě *politiku,* Československo tu vedlo *sveřepou ideologickou válku.* To stálé vzývání demokracie nebylo zvlášť příjemné vládnoucím kruhům britským, poněvadž ve skutečnosti posilovalo z hloubky britskou oposici, ne mezi labouristy, nýbrž mezi konservativci, a to bylo nebezpečné vládě, která *chtěla jednou dospět k dohodě s Německem, aniž na to doplatila jediným čtverečním metrem bývalých německých kolonií,* která chtěla *postavit Německo bezpečně proti Rusku* a nakonec *vlastní zemi* tak dalece *fašisovat,* pokud by to nepohoršovalo ty nejzaostalejší demokraty. Válečné nebezpečí a uměle vyvolávaná mezinárodní napětí *neobyčejně rozšiřovaly moc vlády a zatlačovaly do pozadí parlament.* Mír s omezenou svobodou je lepší války za svobody nejširší. Chamberlain mohl v roce 1938 obcházet vážně se vztyčeným ukazováčkem a hrozit: Nebudete-li, britští občánkové, svou moudrou vládu poslouchat, pošle na vás válku.

*

Než vrátit Němcům německou východní Afriku, lépe jim dát Československo, které má na neštěstí tu vadu, že se vydává za předsunutou pevnost demokracie ve střední Evropě a tím mobilisuje určité vrstvy a kruhy v Anglii proti tajným plánům své vlády. Musila se najít cesta, jak zbavit bojovnosti tvrdošíjné demokraty v Československu, v Anglii a ve Francii.

Na to *strach z války* nestačil, natvrdlí demokraté v Československu byli přesvědčeni, že to bude nesporně válka *vítězná,* poněvadž Francie, Rusko a An-

glie budou mít značnou převahu nad Německem, kterému Italie nepřijde na pomoc. Bylo třeba *pohrozit válkou prohranou.* Pro zkrocení českých demokratů stačí, uvidí-li, že se ženou do války ztracené, opuštěni, čelem proti přesile. Na demokraty britské a francouzské postačí, když se jim ukáže, že branné moci britská a francouzská *nejsou ještě dokonale připraveny* ke vstupu do veliké války.

Proto britská vláda s takovou vytrvalostí stále opakovala, že se do pozemní armády nehlásí dobrovolníci, že není hotova balonová clona pro Londýn, že protiletadlové dělostřelectvo není ještě dobudováno a jeho mužstvo doplněno a procvičeno. Jinde by se na vládu za to obořily parlamenty. Vláda, která se dostala do těžké mezinárodní krise vojensky nepřipravena, patří na lavici obžalovaných. Ministr Hoare-Belisha v roce 1938 nám velmi připomínal ruského ministra války Suchomlinova před rokem 1914. Oposice v dolní sněmovně nestačila na povalení vlády, která zbrojila tak ledabyle, aby v rozhodném okamžiku, kdy právě šlo o francouzské posice ve střední Evropě, nebyla připravena. Britská vláda nemohla být nijak zle prohaněna, poněvadž prozatím *obětování zájmů francouzských neznamenalo oslabení Velké Britanie. K posílení britské posice v Evropě bylo třeba r. 1938 zůstat upřímným, ale zdánlivě slabým spojencem Francie* a tím také hřmotící demokracie československé. Této tajné britské snaze, *sílit slabostí svého spojenectví,* pomohli znamenité Němci svým nečekaně silným letectvem, které působilo jako studený obkladek na některé horké hlavy ve Francii. Prostě *bylo třeba v demokratickém světě tlumit válečnou náladu všemi prostředky.* Lepší mizerný mír než báječná válka. To bylo heslo jak tisku britského, tak francouzského druhé půle roku 1938.

Německo mělo nakonec dostat Československo pod svůj vliv, ale nesmělo to být, jak už jsem řekl, příliš překotně. Proto studijní mise lorda Runcimana mohla si dát na čas, když československá vláda schválila 25. července návrh, aby se tento pán míchal do našich vnitřních záležitostí, jako rozhodčí britské vlády.

Když sovětský tisk chtěl v nás vyvolat podezření, že mise lorda Runcimana je neupřímný manévr Anglie, příznivý Německu, rozhněval se u nás kdekdo. Vojtěch Holeček 30. července 1938 napsal v Národních listech: „Následovat takový ‚radikalismus', který šíří nedůvěru k Anglii, která denně dává miliardu Kč na zbrojení, znamená síti bouři, které by si přáli mnozí, aby těžili pro cíle, které by znamenaly zánik a smrt svobody a demokracie a uvržení Evropy a tedy nás do jha totalismu té či oné barvy." Na tento hlas bezděky odpověděl dr. Goebbels téhož dne ve Vratislavi (Breslau) na turnérských slavnostech: „Žijeme v totalitním státě, který má demokratické sousedství. Nezbývá nic jiného než brániti se tomuto světu, ježto nás vyzývá k duševnímu boji."

Z Francie se však ozvaly po příchodu lorda Runcimana do Československa zcela jiné tóny. Ministerský předseda Daladier, který 12. července zapřisahal francouzskou čest ve spojenecké povinnosti k Československu, 31. července začal hovořit už velmi suše na naši adresu: „Obtíže poslední doby, kterým bylo nutno čeliti, měly ráz tak přiostřený a došlo k nim *v bodě tak neuralgickém* uprostřed světa, který již sám o sobě je tak zmítán, že se zdálo, že ohrozí mírumilovnou rovnováhu Evropy... Zajisté bylo třeba a je třeba zůstat pevným ve velikých realitách, které určují běh života, bezpečnost a čest vlasti. Ale ani bdělost, ani pevnost *nevylučují dobrou vůli.* Mám právo říci v nynější chvíli, aniž bych byl neopatrným,

že *jsme již minuli nejnebezpečnější úskalí,* která byla před námi, dík uplatňování metody, ve které pevnost se doplňuje s umírněností. Naše úsilí mohlo být tím účinnější díky těsné spolupráce s velikým národem britským, jehož vůle a naděje jsou tak blízké našim. Od dubnových rozhovorů londýnských k červencovým rozmluvám při návštěvě královských manželů přátelského státu naše dohoda s Velkou Britanií byla čím dále tím těsnější, srdečnější a důvěryplnější .... Francie necouvla nikdy *před žádnou obětí,* před žádným nebezpečím, před žádným utrpením. Jak by mohla dnes odmítati mírumilovné úsilí, které musí v nynější chvíli stačiti, *aby zajistilo její spásu?*"

Z těchto vět vane už nový vítr a obět, o které se tu hovoří, obět pro spásu Francie, ta největší, byla *obět porušeného slova cti.* Těsná spolupráce Francie s Anglií pozůstávala v tom, že se Československo dále klamalo, dále nutilo k hrozným obětem a k nervovému vyčerpávání. V červenci bylo v Paříži rozhodnuto o tom, co se sehraje s námi v září. Hlavní věcí nyní bylo obstarání dobré režie, která by zabránila, aby veřejné mínění obou zemí na Západě nenazvalo zradu předčasně pravým jménem.

*

Nyní se ještě musím na chvíli vrátit k vojenským opatřením Německa, která velmi pružně sledovala potřeby vlastní politiky zahraniční. Kancléř Hitler nařídil totiž hned po Anschlussu, aby bylo zvýšeno tempo staveb pohraničních opevnění na západě. Po květnové krisi stupňoval toto tempo znovu a v srpnu nakonec nařídil *pracovní mobilisaci,* která získala pro Porýní statisíce dělníků k dobudování německé železobetonové hráze proti Francii a Anglii (jejíž nástupovým prostorem je prakticky Belgie).

V létě 1938 Německo velmi dobře upravilo svou západní hranici. *Mírumilovná politická ofensiva* proti Západu s cílem isolovat Československo byla provázena *defensivními opatřeními vojenskými,* která ztěžovala v budoucnu značně operační spolupráci francouzsko-československou. Jako nebylo možné, aby se Němci dostali rychle skrze Maginotovu linii, tak nyní byla zatarasována Francouzům cesta k Rýnu střednímu a přes Rýn horní. Připočítáme-li k tomu ještě německou převahu ve vzduchu, která byla pro francouzskou ofensivu stejně nepříjemná jako nová německá opevnění, znamenalo to pro francouzské velení v celku dost těžkých starostí, ale pro velení československé odhodlání obří, poněvadž nyní šlo už o bytí a nebytí Československa. U Francie šlo o to být evropskou anebo jen západní velmocí, ale *velmocí zůstat* v každém případě. Německá prohlášení *o věčném míru na Rýně* zaručovala toto velmocenské postavení Francie na západě. Rusko v Evropě střední nutilo francouzskou plutokracii k podobným rozpačitým úvahám jako plutokracii a státníky britské.

Francouzsko-britská dohoda o tom, že Československo bude bez války operováno a zbaveno území sudetských Němců, byla provázena starostí, jak z těchto jednání vyřadit Rusko, s nímž Francie i Československo měly spojenecké smlouvy. Zdá se, že tu velikou úlohu hrálo ujištění československé diplomacie starého data, že Československo se bude dovolávat ruské pomoci *jen se souhlasem Anglie* a potom slib Československu, že za jeho poslušnost bude mu zajištěna neutralita a nové hranice podpisy čtyř velmocí podobně jako to bylo s Belgií právě před sto lety (r. 1839).

Nebezpečným odpůrcem bylo všem těmto plánům *české veřejné mínění* podepřené květnovou mobilisací

a zpychlé nádherným všesokolským sletem v červenci. Propaganda, která dlouhá léta zpracovávala toto veřejné mínění, sklízela opravdu znamenité úspěchy. Nenávist protiněmecká, protinacistická, stále stupňovaná poukazy na naše demokratické ctnosti, vedly až k neurvalé zaslepenosti.

Kdyby se byl některý myslící Čech tehdy odvážil veřejně vystoupit a prohlásil, že musíme splnit požadavky sudetských Němců a volit cestu za přátelstvím německé říše, nebylo vyloučeno, že na to doplatil velmi šeredně.

Bylo to pochopitelné. Obě strany stupňovaly morálně rozpor mezi oběma národy. My jsme se pokládali za předvoj, který má velmi čestnou a historicky odpovědnou úlohu, držet terén, dokud hlavní spojenecké síly nedojdou na jeho výši. Aby se mohlo v tomto napětí vydržet, musily se vybičovat až k nemožnosti všechny nacionální a ideologické vášně. U nás se ustupovat nemohlo, u Němců také ne. Poněvadž válka byla pro Západ nežádoucí, mohlo se dojít k cíli jen nějakým *strašným otřesem,* hrozným zklamáním, ranou, která omráčí. Poněvadž vystřízlivět jsme musili my a ne Němci, rána byla vymyšlena důvtipně a dobře, pokud šlo o naši psychologii. Bylo třeba nás rozdrtit, abychom si uvědomili novou situaci ve střední Evropě. Rozdrtit morálně.

IX.

NĚMECKO 1938 A MODERNÍ VÁLKA

„Silou města nejsou lodi ani zdi, nýbrž muži," tvrdil už v dobách velmi dávných Thukydides. Chceme-li proto hledat příčiny velikých zvratů ve střední Evropě, které nastaly na podzim r. 1938, kdy Československá republika se proměnila v neživý, zhadrovatělý fantom, musíme se obrátit k mužům, kteří v této hře vystupovali. Dvě jména byla při tom v ústech celého světa: Hitler a Chamberlain. Třetí pro veřejnost neexistovalo, ale ve skutečnosti tvrdilo celou muziku: Montagu Collet Norman, guvernér Bank of England, starý přítel Chamberlainův a ředitel hospodářských věcí britského imperia, které měří 35 mil. km² a má celkem 520,000.000 obyvatel, z nichž je 85,000.000 bělochů. Tato britská říše se rozkládá na ¼ vší světové pevniny.

V roce 1929 světové zásoby zlata byly rozděleny takto:

Spojené státy	40%
Francie	23%
Anglie	10%

V r. 1931, kdy v Anglii zvítězili konservativci, pan Norman provedl s librou velmi odvážnou operaci, kterou provázela také odvážná operace v politice zahra-

niční, kde síla Francie v Evropě a síla Ruska v Asii se začaly Anglii prostě zajídat.

Po sedmi letech, r. 1938, ve světových zásobách zlata, dík obratnosti pana Normana, nastala změna:

Spojené státy	55%
Francie	10%
Anglie	18%

Bez velikého rozhořčení se v Londýně vykládá, že pan Norman likvidoval demokratický liberalismus v londýnské City a že pan Chamberlain velmi jemně přiškrtil v podobné míře také britský parlament. Pan Norman diktuje v City, pan Chamberlain ve Whitehallu, kde jsou úřadovny britské vlády. V City a tím také u pana Normana chovají a hýčkají jen ty evropské vlády, *jež střeží staré řády* a jež se vyhrůžně ušklíbají na Rusko. Nepořádek, který vznikl ve střední a východní Evropě rozbouráním Rakousko-Uherska a zhroucením carského Ruska, je stále předmětem starostí pana Normana, poněvadž tyto končiny jsou *hospodářsky nejisté* a proto podezřelým investičním polem pro světový finanční trh.

Anglie konservativní, plutokratická, nerada vidí, když se na západ od Ruska šíří vliv Moskvy, ať už spojeneckými smlouvami nebo podkopnou prací III. internacionály. Neproneseme odvážné tvrzení, prohlásíme-li, že hospodářská konsolidace střední Evropy z vůle Německa, ale pod taktovkou pana Normana není tam nesympatická. Ovšem, jak říkal Weber, politika je pomalé, ale bedlivé vrtání tlustých prken. Politické ofensivy musí se připravit ofensivami propagačními a propagační ofensivy musí předcházet ofensivy hospodářské. Nejdříve se zalomcuje nepřítelem hospodářsky. To je vichřice, která letí jako před-

voj bouře. Pak následuje bičování propagačními blesky a nakonec dojde k politické průtrži mračen.

Paul-Boncour musil prý na jaře 1938 odstoupit, poněvadž londýnská City se obávala, že bude provádět politiku příliš přátelskou Rusku. Teprve při dosazení pana Boneta se City upokojila a Francie nastoupila cestu v „kýlové brázdě" lodi pana Chamberlaina. Francie byla hospodářskými operacemi Londýna a vnitřními nepořádky vyvolanými panem Blumem tak umdlena, že prostě svými silami nestačila na širokou evropskou politiku. Kabát světového imperia byl nyní na vyhublou Francii příliš veliký.

Pochod nebyl proveden jen v tom směru, že Německo přerostlo Francii, nýbrž také, v dalším prodloužení, tím, že Francie se začala scvrkávat. Naše hubování na Francii má své meze logiky. *Měli jsme vědět, kolik snese na spojeneckém zatížení.* Gustav Winter napsal v „Přítomnosti" r. 1939, že pan André Maurois, který hraje spisovatele-diplomata, v březnu roku 1938 omluvil svou nepřítomnost na pařížském večeru PEN klubu, který byl věnován Československu. Poněvadž pan Maurois má přístup do nejvyšší britské společnosti, věděl asi, proč se vyhýbá slovu „Československo". V r. 1938 nebylo toto slovo na britských starých zámcích vyslovováno s nějakou sympatií.

Už jsem uvedl, že naše spojenectví se sovětským Ruskem bylo důsledkem záhadné politiky Polska. Podobný myšlenkový pochod byl také u Francie. Známe onu *podmíněnost ruského spojenectví* pro nás na *britském souhlasu.* Střední Evropa měla být „uspořádána" podle britského plánu a spojenectví francouzsko-ruské oslabeno.

Za zmínku stojí malá podrobnost. Lady Astorová, o které jsem se tu již zmínil, 10. května r. 1938 dávala oběd pro americké žurnalisty, aby si od plic po-

hovořili s panem Chamberlainem. V zápětí „New York Herald-Tribune“ napsala:

„Angličané jsou přesvědčeni, že Československo nemůže setrvat ve své nynější formě. I kdyby československtí spojenci a přátelé vybojovali vítěznou válku na straně Čechů, naléhali by, aby Češi propustili cizí menšinu, aby se tím předešlo další válce ze stejného důvodu v budoucnosti. Proto by Čechové měli být praktičtější a pokud možno se nejlépe dohodnout s Hitlerem bez jakékoliv války.“

Ještě divočeji to napsaly v půli května „New York Times“: „Mr. Chamberlain se dnes zřejmě kloní k drastickému opatření — totiž oddělení německých krajů od Československé republiky a k jejich připojení k Německu.“

•

I bez těchto pokusných balonků na zpracování a přípravu veřejného mínění kancléř Hitler dobře věděl, že svých cílů dosáhne bez války. Rozpor byl mezi ním a Chamberlainem jen v tom: *kdy*. Hra měla vyhlížet tak, že Chamberlain rozdává a kancléř že přijímá dar. Opačná úloha nebyla Anglii příjemná, ač to na věci nic neměnilo.

Koncem července 1938 v Praze už fungovala mise lorda Runcimana, která nám byla vnucena. Sidney Morrell, britský žurnalista, který od Anschlussu se zdržoval v Československu, nakonec o tom všem napsal: „Češi poznali, že nyní již bylo pozdě. Neboť — a to je nejdůležitější stránka Runcimanovy mise — kontrola československé zahraniční politiky konečně vypadla z Benešových rukou. Chamberlain kontroloval československou zahraniční politiku pomocí Runcimana v Praze. Co mohli Češi dělat? V očích celého světa byli nuceni vyčkat Runcimanova rozhodnutí.

i když sebe více prohlašovali, že budou bránit celistvost svého státu. Beneš již nemohl posílat vyslance Jana Masaryka, syna svého učitele, do Londýna, aby hájil českou věc u ministra zahraničí Halifaxe, neboť by se Masarykovi zdvořile odpovědělo, že britská vláda musí být nutně pod vlivem Runcimanových rad. Osuský, vyslanec v Paříži, také se již nemohl odebrat na Quai d'Orsay s nějakým úspěchem, neboť *Francouzi měli volbu mezi paktem s Československem a dohodou s Anglií* a klonili se, ač nejistě a s obavami, k Anglii."

Naše diplomacie, zatížená optimismem, rychle zapomínala. Tak jí na příklad ušlo, že r. 1936 Chamberlain pronesl řeč, kde prohlásil, že pokračovat v sankcích proti Italii je skutečně pokraj bláznovství. Tehdy byl Eden ještě ministrem zahraničí. Ušlo, že Chamberlain v prvních dobách svého ministerského předsednictví měl velmi přátelský poměr k Mussolinimu, že si s ním dopisoval hlavně prostřednictvím své švagrové, vdovy po Austenu Chamberlainovi, která je osobní přítelkyní a obdivovatelkou italského diktátora. Plánem Chamberlainovým, jak se tehdy zdálo, bylo skrze přátelství Italie získat vliv na politiku a spolupráci Německa. Britská politika si dobře uvědomovala co se změnilo ve střední Evropě na rozdíl od r. 1914, ale podobné změny nastaly také na jiných místech světa. Zesílily Italie s Německem, ale zesílilo také Rusko v poměru k r. 1914, zesílily Japonsko i Spojené státy.

Velmi příznačné byly Garvinovy starší články v „Observeru", které velmi pěkně ilustrovaly tuto změnu v britské politice. Garvin prostě doporučoval, aby Polsko, Rakousko, Československo, Rumunsko, Jugoslavie a Maďarsko i s Bulharskem byly podřízeny německé vládě nebo začleněny do německé kon-

federace. Garvin to odůvodňoval tím, že německá rasa má mít podobné pole činnosti jako sovětská říše.

Britská politika je plánována na desítiletí. V její laboratoři se pečlivě sleduje vývoj světa na celých pevninách. Alchymisté britské politiky nejsou duší zapsáni žádnému politickému náboženství. Cílem jejich práce je pouze a jen dobro a síla státu. Proto někdy výsledky těchto pozorování a z toho plynoucí závěry nejsou nijak populární. Jsou to důsledky protismyslné, protimorální, protihistorické, ale především *jsou logické.*

Americký spisovatel Guerard napsal, že ve skutečnosti nelze dnes říci, jakým směrem se ubírá britská politika. Nemá jako jedinou zásadu dokonce ani zásadu národního egoismu. Má jich nejméně pět a ty se navzájem potírají. Výsledek toho je, že *jednotlivý Angličan je inteligentní a počestný, ale Anglie jako celek je naprosto nespolehlivá.* To není perfidnost, nýbrž vnitřní rozervanost. Anglie jednala čestně, když stále slibovala vyklidit Egypt, a jednala čestně, když to odmítla učinit. Jednala čestně, když Francii slíbila pomoc podle locarnského paktu a stejně čestně, když tvrdila, že takovou dohodu je třeba brát jen v pickwickovském smyslu.

Nemůžeme na Anglii hubovat, že pro ni stát o 15 milionech obyvatel na 140.000 km² kdesi ve střední Evropě nemohl být předmětem existenčního zájmu. Když jsme si to namlouvali, hřešili jsme především na sobě samých.

Podobné to bylo s Francií. Henry de Montherlant vytýkal svému národu změkčilost, že dnešní Francouzi nemají zuby, jak to o nich řekl nějaký Němec. Galský kohout prý vítězně kokrhá, až když ho někdo pořádně kopne. Francie prodělává onu demokratickou generační chřipku, jaká navštívila také náš ná-

rod. Henry de Montherlant psal o událostech v září r. 1938: „Dívajíce se na to slintání o ‚francouzské obrodě', které teče po pěti sloupcích našich deníků tak jako teče voda po stěnách veřejného záchodku, krčíme jen rameny. O tom, o čem se mluví v ministerské radě, mluví se také v kavárně. *Všichni jsou spoluvinni.* Je slabost a slabost. Ale národ, který má zlato, půdu vzedmutou bohatstvím, velikou historii, obrovskou zásobu bohatství hmotného a mravního, koloniální říši, národ, který příležitostně vytrubuje, že je ‚národem 110 milionů obyvatel', který utratil za dvacet let 300 miliard za kanony, který se může opírat o dva nejmocnější národy světa, takový národ, když je sláb, je vinen sám, že nemá sílu."

I tu musíme se my ponížení a zrazení Francie a Francouzů ujmout. Mnoho toho tamního sebevědomí byla sláma. Ze 42 milionů obyvatel v Evropě má Francie nyní 4 miliony cizinců. Za 20 let se jí tedy nepodařilo nahradit ztráty světové války na populaci a zdá se, že se jí to už ani nepodaří. Anglie se bojí války, aby nepřestala být světovou říší. Francie se války děsí, poněvadž ví, že i válka vítězná zatlačí její národ v Evropě do kouta a odsoudí k vymření.

Ani to, že jsme nakonec v září byli Západem opuštěni, tolik člověkem neotřáslo. *Lidé i diplomacie mohou zradit, ale je slabostí a hloupostí, když se v nich sami zklameme.* Nejvíce mne porazilo přiznání presidenta Edvarda Beneše 2. října 1938, že „Západ se rozkládá". Tato slova známého „optimisty" byla však pozdním zjištěním skutečnosti, nikdy ani zdáli nepředpokládané. Co se dá čekat od člověka nemocného a co může dát stát, který se pomalu, ale nezadržitelně rozkládá? Naše smlouvy nepředpokládaly ono postupné kornatění tepen Západu, onu politickou cukrovku,

kterou si tam z přebytků a zhýralosti přivodili a která tam vyvolala onu malátnost a hnusnou bezradnost.

*

V r. 1920 postavili jsme se do fronty proti Německu a nabídli Francii své síly k jeho šachování. Byli jsme ochotni snášet muka prvního drtivého německého úderu a tím *umožnit Francii, aby poměrně v klidu zmobilisovala,* aby se zajistila proti vpádu a mohla přenést počáteční operace na cizí území. Při tom naše mnohem slabší armády měly praskat pod těžkým náporem německé převahy, naše města se měla hroutit pod deštěm německých pum, naše obyvatelstvo mělo utíkat k východu. *Chtěli jsme obětovat značnou část svého území jako bojiště, značnou část svých lidí jako hráz k zabezpečení francouzského nástupu.* Praha měla zahynout místo Paříže, ale nic jí to nedělalo zoufalou. Věřilo se ve vítězství. Byli jsme francouzštější Francouzů. Ochotně jsme celá desítiletí dopláceli na svou obchodní smlouvu s Francií, ochotně jsme se dívali, jak polovina zisků našich velikých podniků, jako Škodovky, odtéká do Francie. To byla stále uznávaná a spravedlivá daň za slíbenou pomoc v době nouze, kterou se nám Francie upsala. Zacházeli jsem s Francií jako s bohatou tetou, která nám jednou odkáže kus své síly, která nám ve zlém neodepře pomoc.

Francie s pány Blumem a Daladierem nevěděla r. 1938, co vlastně chce a *kde se míní nakonec zastavit.* Co bude s Francií, věděl však velmi dobře pan Chamberlain, kterému Francie přes pana Bonneta svěřila svůj osud. Co chce, věděl také kancléř Německé říše. Proto všechny pověsti šířené tehdy o rozporu britské vlády s německým ministrem zahraničí Ribbentropem neodpovídaly pravdě. Zdá se, že německá diplomacie byla velmi dobře zpravena o tom, jak se bude vyvíjet krise kolem Československa. V Německu od-

povědní muži přišli k přesvědčení, že pro Sudety žádné války nebude, *podaří-li se československou diplomacii zcela isolovat a československou brannou moc postavit před beznadějný boj* proti uvolněné německé přesile.

V Praze od konce července pracovala mise lorda Runcimana. I cizinci, kteří sledovali činnost této mise, přišli k přesvědčení, že ona *pouze protahuje,* pokud to situace dovolí, celé *jednání.* Úřední místa v Londýně naznačovala, že lord Runciman se vynasnaží obě strany sblížit (naši vládu s Henleinem) a když to selže, *přijde sám s vlastním plánem.* Plán sledoval plán. Československá vláda nabídla první, druhý a konečně třetí. Smlouvala jako starý lichvář, hlavně z obavy před nervosní českou veřejností, která byla neústupná až do krajnosti. Bylo to pochopitelné. Před získáním samostatnosti představa starého českého království byla nám posvátnou. Svatovítský chrám na pražském hradě s hrobkami českých králů a s korunovačními klenoty, to všechno se pojilo v nedílný celek představ o *staré jednotě země,* ale nekrylo se to s moderním pojetím republiky.

V těžké době vždy se dostává na povrch podvědomí, a to u nás bylo *historické zlo,* jak už jsem ukázal v prvních kapitolách této úvahy. Kdo by byl přišel českému národu s myšlenkou, že sudetské kraje dostanou velikou autonomii, musil čekat to nejhorší od svého lidu. A nápad, že by snad tyto kraje měly být od ostatního historického území odtrženy, to už byla hra o vlastní život toho, kdo by s ním byl přišel.

Anglie tu stála před problémem, *jak zdolat český národ.* O československou vládu už nešlo. Ta si dala celkem ochotně vzít politické otěže z rukou a omezila se na úzkostlivé šmejdění, vyděšené ujišťování a varování. Nikdo z ní se nerozhodl položit svou funkci,

když se mu poměry začaly přejídat. *V první řadě to měl být president sám.*

To, co se vlastně od počátku srpna do půli září dělo v politickém zahraničním zákulisí, obyčejný smrtelník v tomto státě se nedověděl. Ani vojáci neměli dobrý přehled o tom, jak daleko pokročila paralysa naší zahraniční politiky, která tak ochotně nastavila ruce, aby si je nechala pevně převázat provazem britského zprostředkovacího zásahu.

Tak zvaný čtvrtý plán vyrovnání československé vlády se sudetskými Němci byl už vlastně plánem pana Runcimana. To věděli na příklad velmi dobře v Americe, kde ve „Foreign Policy Bulletin" 29. července napsal Raymond Leslie Buell: *„Převzetím úlohy zprostředkovatele vzala na sebe Velká Britanie ve skutečnosti odpovědnost za osud Československa."*

Chamberlain nenašel v Československu hodnotného partnera. President Edvard Beneš, dobře známý světu z parket ženevské politické tančírny, stačil na jednání, kde se pracovalo lehkým rapírem, kde se protivníkům počítaly body a kritisovala ladnost jejich postoje. Jakmile se však začalo mávat mečem na dvě ruce, vzdal soutěž.

*

V srpnu 1938 ve skutečnosti stál na jedné straně vydrážděný, neústupný český národ a na druhé britská diplomacie, která se hleděla s německým kancléřem dohodnout *o způsobu, jak* přivtělí k říši 3 miliony Němců z Československa. To, že budou k Říši připojeni, bylo hotovou věcí.

V lednu 1939 Ferdinand Peroutka napsal v Přítomnosti, že „v programu německé politiky nebylo řešit sudetskou otázku již roku 1938". Kancléř Hitler ukázal se totiž „mistrem dramatických situací", tedy oněch chvil, kdy se musí mávat mečem na dvě ruce a

kdy rapíry ženského chytračení praskají pod kladivem jako hodinková pera.

Bedřich Veliký říkal svým vojákům před bitvou: „Dávám vám své královské slovo, že nepřítel vezme do zaječích, přiblížíte-li se k němu na dosah bodáku.“ Je proto třeba překonat v sobě ony rozpaky a hlas sebezáchovy, který se ozve v člověku velmi dotěravě, *vidí-li nebezpečí se přibližovat.* A tu nastává chvíle, kdy se rozhoduje: Buď se spasíme útěkem anebo sami udeříme. Proto je třeba vždy *postupujícímu nepříteli vykročit vstříc,* tedy *také se dát do pohybu. Čekáme-li, je to vlastně už prvá fáze našeho útěku.* My jsme v srpnu a září roku 1938 čekali, až se nepřítel přiblíží na dosah bodáku. V té chvíli v tomto národě nebylo nikoho, kdo by jeho srdce zvedl a hodil je do nepřátelských řad, aby „nás vedlo naposled“, když už se došlo až na okraj srázu.

Od zápachu prachu se členům československé vlády zvedal žaludek. Do poslední chvíle nevěřili, že půjde do tuhého. Počty byly kombinovány tak, že se dosáhne politických úspěchů *pouhou hrozbou války.* Kdo nám chce odejmout území, musí nás napadnout. Kdo nás napadne, ocitne se proti frontě dohody francouzsko-ruské a tím *proti veliké přesile.* Kdo chce bojovat proti přesile, *prohraje. Poněvadž nikdo nechce prohrát, nikdo nás také nenapadne* a spor o sudetské Němce musí bezpečně končit ústupem Německa.

Sám jsem podobně počítal ve víře, že Francie má národní čest. Tak počítali i naši státníci. Peroutka v lednové „Přítomnosti“ k tomu napsal: „Je možné, že naše zahraniční politika nevěděla o tom, co se za kulisami světa děje, tolik, kolik by byla měla věděti. Je možné, že se více starala o oficiální projevy státníků, které jsou vždy zdvořilé a formální, místo aby držela ruku na pulsu národů, které měly bojovat na

naší straně. Je také možno, že jsme nevěděli všechno o tom, kdo je pan Neville Chamberlain a že se škube nad status quo ve střední Evropě, nechápaje jeho cenu pro Anglii, jako špatně upoutaný balon nad zemí. Je ještě tajemstvím, o čem kdy Chamberlain v oficiálních nebo neoficiálních stycích jednal s Hitlerem, o čem ho ujistil a kdy ho o tom ujistil. Bude nepochybně překvapením, až vyjde jednou na světlo celý obsah jeho rozhovorů v Berchtesgadenu. Ale to vše nebylo hlavní. Vůle jediného muže sama sotva by tak mohla ovlivnit osud celé epochy. Jisté události mají svou vlastní logiku. Loni na jaře (1938) vytvořila se v Evropě dynamická situace. *Podrželi v ní vrch ti — dynamičtější.* Což konečně musí býti pokládáno za přirozené. Vytvořila se taková situace, že se musilo objeviti, *co je kde chabého a nezdravého,* jako se to musí objevit po běhu na plicích závodníkových. Když se to na obou stranách spočítalo, jelo se do Mnichova. *Státy si mají vždy všechno dobře rozpočítat dříve, než vyženou věci na ostří nože.* Francie to neučinila. Dopustila, aby 21. května bylo zahájeno veliké měření sil. Je-li takové měření vyvoláno, ukáže se nakonec nemilosrdně, kdo je slabší, a obyčejně z toho plynou pro něho nepříjemné důsledky. Francie v krisi shledala, myslím, dokonce k svému značnému překvapení, že je slabší. Bylo třeba akutní krise, aby si to uvědomila. Možná, že do té doby docela upřímně ujišťovala svou spojeneckou věrností. Myslívala na válku jako člověk myslívá na smrt, jako na něco vzdáleného. Když před ní však pojednou stanulo nebezpečí války jako možnost zítřka nebo dneška, vystoupilo do popředí vše, co ve francouzském organismu bylo nedosti zdravého a odhodlaného. Francie se na sebe podívala důkladně teprve v rozhodující chvíli. A to je hlavní příčina naší tragedie."

*

Ale i u nás v rozhodné chvíli vyšlo navenek všechno nezdravé, co se tu za posledních dvacet let nashromáždilo. Nebylo kapitána, který vztyčen na velitelském můstku jde ke dnu se svou lodí. Byli tu jen drobní, zlomení lidé na lodní přídi, která se topila, stlačení v bezbranné, vyděšené klubko. *Tvrdý národ měl velmi měkké vedení.*

To, co následovalo v září, bylo hodno, po stránce režie a scén, velikého Shakespeara. Světové publikum si přišlo na své. Angličané se ve světové válce ukázali mistry v propagandě a balamucení světa. Ale za pohřbu Československa se po této stránce přímo americky překonali.

Zatím co lord Runciman u nás přecházel v hotelu Alcron po pokojích nebo trávil čas navštěvováním šlechtických sídel, v Německu kancléř Hitler se chystal na poslední diplomatickou bitvu, kterou bylo třeba *podepřít pořádnou brannou mocí.* Úlohy se obrátily. V květnu lomozily mečem Anglie s Francií. Nyní německý kancléř začal svůj nový meč potichu povytahovat.

O tom jsem psal 17. srpna v „Lidových novinách“: „Od 21. května uplynulo bezmála čtvrt roku. Za tu dobu se mohlo v Německu hodně vykonat, *zesílila jeho pohraniční opevnění,* hlavně na Západě, sklidila se *úroda,* doplnila se výzbroj, ale za tak krátkou dobu se nedalo provést to nejdůležitější, co diktuje možnost veliké války — myslím výcvik větších záloh... To znamená, že pro údernou, vysoce manévrovou válku má německé velení síly, které dohodové štáby u něho předpokládaly před světovou válkou. Německé velení se letos rozhodlo k tomu, co už na Západě dávno udělali, že chce přecvičit a přezkoušet své *nové záložní divise,* že se chce přesvědčit, jak budou fungovat mobilisace, manévr a služby u těchto divisí. Píše se s po-

divem o neobyčejné délce německých manévrů. Mluví se o 12 týdnech. Poslední zákon ze 13. července o branných úkonech civilního obyvatelstva, týkající se hlavně dodávání vozidel, potahů a pracovních sil, bude při této příležitosti také prakticky přezkoušen.

Je přirozené, že výsledky, které se ukáží po skončení prvních cvičení záložních divisí, mohou mít veliký vliv na německé válečné plány a možnosti. Bedlivé pozornosti zasluhuje skutečnost, že *počty německé mírové armády* se povoláním záložníků *nyní zvyšují o celou polovinu.* Zájem odborníků by však vzbudilo, kdyby svolané záložní divise cvičily ve větších armádních celcích, *kdyby cvičily příliš daleko od našich hranic,* v prostorech operačně významných — dejme tomu třeba na levém břehu Rýna."

Německá armáda v polovině srpna 1938 čítala přes 2,000.000 mužů. Při 60 divisích mírových asi 30 divisí záložních bylo povoláno k cvičením se všemi svými štáby. To ovšem dávalo německé branné moci *velikou defensivní stabilitu, hlavně na Západě.*

Měla-li nám Francie s Anglií pomoci, *musily útočit* na nová *německá pohraniční opevnění.* A na to ani Francie, ani Anglie neměly na konci roku 1938 dostatečné prostředky.

Německá pohraniční opevnění na Západě změnila ve střední Evropě zcela strategickou situaci. Stačila na to dvě léta. V r. 1936 Němci obsadili západní břeh Rýna a dali se do stavby nových opevnění. V r. 1938 tyto práce už velmi pokročily. Bylo nebezpečí, že útoky spojenecké Francie s počátku ztroskotají na Hitlerově linii a nás že čeká osud Ruska v r. 1915, kdy na Západě se fronta v polních opevněních ustálila a kdy Rusko se musilo dát na ústup před armádou Mackensenovou, ač v počtech bylo v dvojnásobné převaze nad německými silami.

Proč jsme tedy stále ještě byli hotovi přijmout boj? Vycházeli jsme z tohoto prostého předpokladu: Mám-li v taktice značnou převahu dělostřeleckou a při tom nedostatek pěchoty, nebudu moci obsadit dobře terén, který mi svými palbami rozdupe mohutné dělostřelectvo. Totéž je v kombinaci operační. Co je mi platné mohutné letectvo a co pomohou těžké útočné jednotky, nemám-li dostatek dobře vycvičených pěších divisí k obsazení země zpustošené letectvem.

Vycházeli jsme z předpokladu, že Německo v r. 1938 nemá ještě větší armádu dobře secvičených jednotek než jakou mělo r. 1914. Kdyby místo dvou ročníků, vycvičených obecnou brannou povinností do r. 1938, mělo nejméně 10 ročníků, pak byla situace zcela jiná. Za německým mohutným letectvem byla pak také mohutná síla, která jeho práci rychle zužitkuje.

V našich počtech proto od r. 1938 významným prvkem byla *pomoc ruská, která v první řadě měla vyrovnat a neutralisovat německou převahu ve vzduchu.*

Proto bez ruské pomoci nemohli jsme podstoupit ani po boku Francie a Anglie s Německem boj ve vzduchu. Na zemi to jakž takž šlo, poněvadž našich znamenitě vycvičených 40 divisí v dobrých opevněních mohlo s úspěchem odolávat 60 divisím německým a teprve pod tlakem ještě větších sil byly by nastoupily spořádaný ústup podle plánu na východ. Jak už jsem uvedl: *vojáci nepochybovali, že nás čeká osud Srbska a Belgie za světové války.*

Rozšíření německé mírové armády v srpnu nás zbavovalo aktivity na počátku možného nepřátelství. Dlouhé mezinárodní napětí změnilo zvláštním způsobem první údobí moderní války, které se pokládalo

obecně za kritické, t. j. *údobí mobilisace a koncentrace armád.*

Teorie předpokládala, že v tomto údobí dojde k největším překvapením a katastrofám, tedy i k úspěchům. Příští válka měla spadnout nic netušícímu státu přímo na hlavu, kdy toho nejméně čeká. Letectvo útočníkovo mělo rozdrtit jeho letiště, uzlové stanice, sklady, továrny na výzbroj, mosty, kasárny atd. atd. A to všechno ještě dříve, než napadený uspěje vydat rozkaz k obecné mobilisaci. Současně měla vyrazit přes nechráněné hranice motorisovaná úderná armáda, která by pronikla v několika hodinách co nejhlouběji na území napadeného státu a tak mu znemožnila klidnou mobilisaci, která v nejlepším případě trvá 3—5 dní, a po mobilisaci měla rušit plánoměrnou koncentraci, na niž se spotřebuje 5—10 dní. Prostě: ona idyla z počátku světové války, kdy prvních 14 dní nepřátelství se vlastně nic nedělalo a obě strany v klidu shromažďovaly k hranicím své síly, v nové válce by zmizela.

Nejslibnější pracovní pole bylo pro motory pozemní a vzdušné právě v údobí mobilisace a koncentrace sil. Největší nebezpečí tu hrozilo malému a málo rozlehlému státu. Určitou výhodou u nás byly pohraniční hory se svými lesy, hlavně Šumava, Krkonoše, Orlické hory a Beskydy. Otevřené cesty vedly přes Krušné hory a do jižní Moravy, která se stávala nyní velmi citlivým prostorem v možném střetnutí s Německem.

*

Jak už jsem uvedl, od r. 1932 nenastaly veliké změny jen ve zbrojení vzdušném, nýbrž i v pozemním. *V r. 1938 každý stát byl politicky tak silný, jaká moc branná za ním stála.*

Zde je třeba se trochu věnovat válečné teorii. Studium a hodnocení strategické situace obstárává po-

litika. Upoutání a usmýkání nepřátelských sil je v obecné strategii úkolem vrchního velení, tedy *branných sil* (armád pozemní a vzdušné a loďstva). Strategickou zálohou, která dá smrtící ránu, jsou *síly hospodářské.*

Objektem strategie nejsou proto armády, nýbrž státy, jejichž válečná moc se neměří pouze *aktuálními brannými silami,* nýbrž i jejich potenciály. Při tom je rozhodující, *jaký je poměr aktuálních sil,* zmobilisovaných a vyslaných do pole na počátku války, *k silám potenciálním,* které se vypraví do pole během války a které se tedy až za války vycvičí a vyzbrojí. Německo v r. 1914 postavilo do pole 120 divisí. To byly síly aktuální. Ale do jara 1918, tedy za 3½ roku války, pořídilo si přes všechny své veliké ztráty ještě 126 divisí nových. To byly *síly potenciální, vybudované až za války.* Anglie na počátku světové války měla 6 divisí aktuálních, které během 3½ roku zvýšila na 90 divisí mobilisací svých sil potenciálních. Při mobilisaci sil potenciálních velmi významnou úlohu hraje čas: *kdy* se tyto síly objeví na válečných polích.

Nepřátelské státy jsou tedy přímým objektem naší strategie obecné. Při tom se nesmí zapomínat na *ostatní svět,* který v každé válce je důležitým činitelem, tedy na *neutrály,* kteří mohou svou *neutralitu uplatňovat v různých formách,* buď že odmítnou hospodářskou i politickou pomoc oběma válčícím stranám, aneb jen jedné, zatím co druhou budou tiše podporovat svými strategickými prostředky (politikou a hospodářstvím) až po mez *zjevné pomoci vojenské.*

Vidíme, že úkolem obecné strategie je správné zhodnocení a použití, pokud to bude možné, *všech světových sil politických a hospodářských ve prospěch vlastního a spojeneckého potenciálu a správné použití všech strategických sil, tedy i těch branných*

(aktuálních a potenciálních) k prosazení politických požadavků i *násilím.*

Strategie se musí starat o hospodárné a co nejvydatnější využití všech potenciálních zdrojů, jež dávají svět, spojenci a vlastní stát *v nejkratším čase* pro válečný cíl. Musí se při tom řídit základním zákonem zápasu, jak jej formuloval Clausewitz: *Být silnějším obecně a uplatnit převahu v rozhodném okamžiku na rozhodujícím místě.*

Proto prvním úkolem strategie je zajistit vlastnímu státu z vlastních sil a sil spojenců *potenciální převahu* nad nepřítelem.

Aby bylo vlastních sil co nejlépe a *nejhospodárněji* využito a aby se válka skoncovala *v nejkratší době,* strategie musí obratně *manévrovat* horizontálně *v prostoru* a vertikálně *v čase.* Manévr se projevuje vynakládáním hlavního úsilí v určitém prostoru a v určitém čase a přenášením tohoto úsilí v různých údobích zápasu, podle toho, jak se cíli blížíme a jak nepřítel sám manévruje.

Strategie manévruje taženími. Jsou to tažení *branných sil, politiky a hospodářství.* Obecná strategie tato tažení kombinuje ve *strategickém manévru,* jako taktika kombinuje spolupráci letectva, dělostřelectva a pěchoty v manévru bojovém. Strategický manévr spočívá v tom, že použijeme válečného potenciálu v nejmohutnějším vypětí na nejdůležitějším prostoru a v nejkritičtější chvíli.

Prostorové a časové manévry strategie mají mnohem větší rozpětí než manévry taktické. V taktice vyšších jednotek (divisí a armádních sborů, armád) jde v manévru o prostory několika desítek km² a o čas, který se měří dny. Ve strategickém manévru polního tažení jde o prostory desítek tisíc km² a

o časové rozpětí měsíců a pravidelně o celá roční údobí operování příznivá (od března do listopadu).

Prostor, na kterém se uplatňuje strategický zápas, je větší než *válečné pole,* na němž se manévruje a bojuje armádami. *Strategický prostor zápasu,* na kterém je řada *válečných polí, pánví strategické výroby a těžby* a hlavních *komunikací* a jejich *uzlů* (pozemních i zámořských), je velmi rozsáhlý.

*

Poněvadž do strategie patří také politika a hospodářství, dochází k střetnutí s nepřítelem ve smyslu strategickém i v oblastech, kde nepadají pumy a granáty, tedy *na neutrální půdě, na světových trzích, na mezinárodním kolbišti politickém.* V prvních letech války světové střetla se dohodová strategie s německou sveřepě na půdě Rumunska, ač Rumunsko ještě do války nevstoupilo. Šlo tu o obilí a naftu. Obé tehdy koupila za horentní částky Anglie, aby tento trh uzmula Německu. Proto do *strategie prostoru válečného zápasu* pravidelně se musí zařadit také sousední neutrální země a moře, kterými vede cesta k světovým trhům.

Chvíle, kdy třeba zasadit *strategické zálohy* k rozhodujícímu úderu, závisí na poměru strategických sil obou stran, ale hlavně na spotřebování hospodářského potenciálu protivníka a na rychlosti mobilisace vlastního potenciálu. Proto střední údobí strategického zápolení, v němž se má provokovat nepřítel k nesprávnému vyplýtvání potenciálu, je ve strategii mnohem delší než v taktice, kde jde o hodiny a dny. Ve válce světové teprve koncem čtvrtého roku války se podařilo Dohodě za spolupráce skoro celého světa vyčerpat německý potenciál tak, že už *nemohl svou brannou moc udržovat ve staré úrovni sil.* Celkem čtyři roky Dohoda prováděla strategickou defensivu,

která se na válečných polích jevila nepatrnou činností vojenskou, ale zato na poli politickém a hospodářském velikou ofensivností. Až teprve v druhé půli r. 1918 Dohoda sahá ke strategické ofensivě, když Němcům jednotek ubývá a Západu z Ameriky jednotek přibývá.

Obecná strategie po stránce teoretické je v začátcích. Nejbohatší materiál pro ni poskytla válka světová. To neznamená, že v minulých válkách nebylo obecné strategie. Byla, ale její formy byly jinak předepsány běžnou politikou a hospodářskou soustavou. Zřídka za oněch časů byla hospodářská složka rozšiřována za mez *mobilisace peněz*. Stará strategie neznala mobilisaci všech hospodářských sil země, tedy ani *válečný potenciál* v dnešním pojetí.

Ve válečné teorii a ve válečné historii se často zaměňuje obecná strategie se *strategií brannou*. Obecná strategie se zabývá přípravou, řízením a živením války. *Obecná taktika* připravuje, řídí a živí boj různých zbraní. Nástroji v obecném taktickém orchestru jsou různé zbraně a služby, jež je obsluhují. Mluvíme však také o taktice pěchoty, dělostřelectva, jezdectva, letectva a služeb. Tyto speciální taktiky jsou stavebními kameny taktiky obecné.

Obecná strategie představuje v zápase států vyšší druh orchestru než obecná taktika. Nástroji v orchestru obecné strategie jsou branné síly, politika a hospodářství. Proto můžeme hovořit právem o strategii branné, politické a hospodářské, které jsou stavebními kameny strategie obecné.

Řekli jsme, že obecná strategie manévruje taženími, v nichž se kombinují akce *sil branných* (armád pozemní, vzdušné a loďstva), *politických a hospodářských*. Proto je lepší, když vojenskou strategii nazveme *strategií branných sil*. Je přirozené, že u státu,

který nemá loďstva, strategie branných sil se omezí na armády pozemní a vzdušné. U států, které nemají samostatných leteckých sil operačních a kde letectvo je pouze doplňkem sil pozemních, omezují se branné síly jen na pozemní armádu.

Branné síly, jak už jsem uvedl, dělí se na armádu pozemní, armádu vzdušnou a na válečné loďstvo. Každá z těchto složek branných sil má svůj *sled aktuální a potenciální*. U loďstva potenciální sled bývá nepatrný. Jsou to rozestavěné veliké lodi. Za dlouhé války mohou se stavět a dostavět nejvýš lodi menší a malé, hlavně ponorky. Pozemní armáda má potenciální sled větší, ale největší je u letectva.

*

Všimněme si německých branných sil za války světové. V německém loďstvu za celou válku k 17 bitevním lodím přibyly další 2 a při tom jedna byla ztracena. Ale 38 německých ponorek na počátku války vzrostlo na konci války na 270 a z těch 200 bylo zničeno. Moderní zbraň, jako ponorka, byla v aktuálních silách slabá, ale během 4 let války potenciálně vzrostla sedmkrát. Pozemní armáda, jak už jsem uvedl, během války vzrostla potenciálně jen dvojnásobně. Letectvo však v Německu za války vzrostlo 15—20krát. Dnes vzrůst leteckého potenciálu bude méně závratný. Mírové počty a zálohy leteckého materiálu jsou dosti vysoké, ale *přesto lze očekávati, že v příští válce se bude do třetího rozměru překládat těžiště hlavních ofensivních operací* a tím také poroste význam letectva, které jediné není ohrožováno strašnou defensivní silou zbraní armád pozemních.

Strategie branných sil ve svých taženích a manévrech musí pečlivě počítat s oběma svými sledy: *aktuálním a potenciálním*. Musí mít spočítáno, *kolik* každý sled dá a *kdy* každý bude pohotově. V mobili-

saci potenciálního sledu branných sil nejvýznamnější roli hraje *mobilisace válečného průmyslu.*

Strategie branných sil po uvážení všech možností lidských záloh, záloh materiálních a morálních perspektiv, které závisí na bezpečnosti života a živobytí v týlu, předem určí *velikost sledu aktuálního, jeho složení a den hotovosti.* Totéž učiní, pokud jde o potenciální sled branných sil. Zde je důležité, *kdy sled potenciální má dosáhnout stupně hotovosti.*

Čím je stát bohatší, tím hospodárněji může zařídit své zbrojení a svou válečnou přípravu, *tím také může být první branný sled aktuálních sil větší.* U velmi bohatého státu hospodářské zálohy převyšují možnosti záloh lidských. Materiálu je prostě více než ho mohou vlastní lidé obsloužit a zpracovat. To znamená, že *hospodářsky bohatý stát může všechny své boje schopné muže vybavit tím nejlepším válečným materiálem.* Může také dodávat, bez újmy pro svou bezpečnost, materiál chudším spojencům, kteří mají přebytek lidských záloh, ale nedostatek materiálu.

U bohatých států je rozsah potenciálních sil dán velikostí populace, u chudých států množstvím prostředků materiálních a hospodářských.

Úkolem branné strategie je postavit do pole z válečného potenciálu co největší branné síly v nejkratším čase. Němcům za války světové dokonalé zmobilisování celého válečného potenciálu trvalo 3 roky, Čím dříve se totiž podaří strategii branných sil zaktualisovat válečný potenciál vlastní a spojenecký, *tím dříve se může přikročit k rozhodným operacím,* jež patří do poslední (úderné) fáze války, *k poslednímu rozhodujícímu tažení,* které musí být *ofensivní.* Proto zálohy, určené k rozhodnému úderu, musí mít nejlepší a nejmohutnější moderní materiál.

Aktuální sled branných sil kryje vlastně mobili-

saci a nástup potenciálního sledu. Kryt se může provádět aktivně (ofensivně) nebo pasivně (defensivně). Tato aktivita nemůže být dlouhá, jsou-li na obou stranách síly přibližně stejné. Poněvadž mobilisace válečného potenciálu si vyžádá určité doby, je přirozené, že tento strategický *předvoj* představovaný aktuálními silami přejde do obrany a že obě strany po vyčerpání záloh aktuálních sil přeruší operace a ponoří své jednotky do polních opevnění — zakopají se. *Do nastoupení potenciálních sledů povede se jen válka zákopová a vzdušná.*

Za světové války aktuální síly zmobilisované v srpnu 1914 vypotřebovaly své materiální zásoby (střelivo) v krátké době dvou měsíců. Poté se proti sobě zakopaly a více než 3 roky vyčkávaly, než došlo k poslednímu rozhodnému úderu na západě v březnu 1918. Proto světová válka po stránce strategické představovala tři fáze strategického manévru:

1. *srážka aktuálních sil* (potenciální předvoje se navzájem potírají) — rok 1914,
2. *krytí mobilisace potenciálů* (mobilisace průmyslu a vzájemná provokace k drobnému a předčasnému spotřebování záloh) — léta 1915—17,
3. *rozhodná srážka* po úplném vypětí německého válečného potenciálu — rok 1918.

Když světová válka začala, nikdo neměl tušení, že dojde k nějaké *potenciální mobilisaci.* Po staletí se války vedly jen aktuálními silami, t. j. těmi, které byly v míru vycvičeny a pro které byly ve skladištích předem připraveny výzbroj a výstroj.

Jen „nepořádné“ války revoluční nebo občanské se odedávna vedly potenciálně (Sever proti Jihu v Americe 1861—65, války francouzské revoluce atd.). Za těchto válek mobilisace potenciálních sil neděla se podle nějakého propočítaného strategického manévru,

nýbrž jakmile něco bylo po ruce, divise po divisi, strkalo se to do drobných operací, které přirozeně nemohly přivodit žádné rozhodnutí o výsledku války.

Stratég, který řeší branné problémy budoucí války, *musí vědět, kolik bude mít sil pro první údobí války ve sledu aktuálním* (kolik zmobilisuje na počátku pro zemi a vzduch) *a jak postupně porostou jednotky sil potenciálních* (strategické zálohy).

*

Na situaci (možnostech nepřítele, vlastních a spojenců) závisí, *jaké úkoly dostane sled sil aktuálních,* a podle toho se aktuální síly rozdělí na *síly operační* a *zálohu* hlavního velení. Z operačních sil se utvoří na různých *válečných polích armády* s různými úkoly aktivními (ofensivními) nebo pasivními (defensivními).

Branné síly, kterých může při svém plném vypětí použít stát, rozdělí se takto:

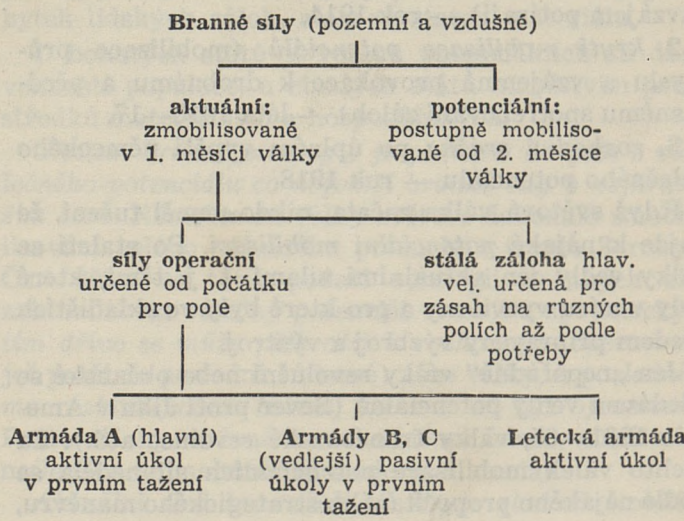

Pokusím se vysvětlit toto rozčlenění branných sil na konkretním případě. Ve světové válce se ukázalo, že každá *taktická jednotka* musí mít za sebou nejen své *polní služby* v operačním pásmu, nýbrž také své *služby výrobní* v zázemí.

Aktuální síly jsou vycvičeny v míru, mají svůj válečný materiál (zbraně a střelivo) připravený ve skladech. Toto střelivo musí vystačit tak dlouho, než začne *výrobní služba* příslušné jednotky dodávat střelivo nové. Řekněme, že mobilisace výrobní služby potrvá u střeliva aktuálních jednotek měsíc. Musí tedy aktuální jednotky mít ve skladech střeliva nejméně na dva měsíce bojů.

Potenciální síly mohou být zčásti vycvičeny už v míru, ale materiál pro ně není ve skladech, ten se musí teprve vyrobit. Této výrobě musí předcházet *mobilisace válečného průmyslu zbrojního i muničního*. Rychlost mobilisace průmyslu, to je čas potřebný k uvedení továren do válečné výrobní hotovosti. Tento čas je v počtech mobilisace válečného potenciálu velmi důležitý. Rovněž důležité jsou *produkce a rozsah výroby*. Tato výroba musí nejprve pořídit zbraně a potřebné střelivo pro potenciální jednotky, tedy to, co aktuální jednotky na počátku války měly ve svých skladech připraveno. Dále se musí po ukončení výroby materiálu a střeliva pro první operace zařídit také služba výrobní na doplňování střeliva a bojového materiálu pro potenciální jednotky. To znamená přestavení části průmyslu (pro jednotky potenciální) z výroby zbraní na výrobu střeliva.

Na počátku světové války z milionu obyvatel byly postaveny 1½ až 2 aktuální pěší divise. Do konce světové války se tyto počty přes všechny ztráty zdvojnásobily, tedy na 3—4 divise z milionu obyvatel. *Živé zálohy* připouštějí postavení asi 5 divisí z milionu oby-

vatel za předpokladu, že jsou k disposici dostatečné zálohy materiálu na výzbroj těchto jednotek. Poslední divise z oněch pěti je nahrazena pancéřovou a leteckou brigádou.

Také v příští válce se počítalo, že *aktuální síly by činily polovinu sil potenciálních,* tedy že z milionu obyvatel se ihned zmobilisují 2 divise pěší, půl brigády pancéřové a půl brigády letecké.

V moderní válce (po r. 1936) tyto síly mohly být v poli na místě během 2 týdnů. Něco jiného byla otázka mobilisace potenciálních sil, které měly zdvojnásobit aktuální síly *v době co nejkratší.* Zhruba lze předpokládat, že přeměna mírového průmyslu na válečný si vyžádá asi 2 měsíců. První potenciální divise z milionu obyvatel, podle výpočtů teorie, mohla být vyzbrojena a vším potřebným opatřena za další 3 měsíce a druhá za 6 měsíců. To znamená, že *celého válečného potenciálu u státu západního typu může být použito pro operace v poli počátkem 9. měsíce války.* To říká teorie.

*

Praxe asi, dík činnosti nepřátelského letectva a sabotáže, bude trochu jiná. Je dobré, když se tu vezme pro jistotu 50% koeficient bezpečnosti. Dá se proto počítat, že *plný válečný potenciál státu západního typu bude k disposici vrchnímu velení tak počátkem 2 roku války.*)*

To všechno byly předpoklady teorie, dnes staré už tři roky. Úmyslně počítáme, jak mobilisaci průmyslovou, tak mobilisaci sil aktuálních i potenciálních, vel-

*) V této válce letectva výrobu nerušila, proto mobilisace válečného potenciálu byla opravdu skončena v osmém měsíci války, jak ukázaly nyní rozhodující operace v Belgii a v Holandsku.

mi střízlivě a opatrně. Řekli jsme, že aktuální síly se rozdělí na operační a zálohu vrchního velení. V druhé veliké evropské válce žádné vrchní velení nemůže provést tu pošetilost, aby hledalo *rozhodnutí v boji aktuálních sil,* jako nemůže velitel divise hledat rozhodující boje už v srážce předvojových praporů. Boj předvojů má pouze připravit příznivé podmínky pro nastávající boj všech hlavních sil. Proto také vrchní velení, když vrhlo do dotykových bojů aktuální síly, nesmí zůstat bez záloh, kterými potřebuje čelit nepředvídaným skutečnostem. Operační síly třeba rozdělit na *krycí a hlavní.* Krycí síly mohou hned v prvních hodinách dostat úkoly bojové (útočné a obranné), jednak aby chránily vlastní mobilisaci a nástup, jednak aby tento nástup umožnily provést za výhodných podmínek a nepříteli naopak jej co možno ztížily.

Aktuální síly, které jsou polovinou celkových sil potenciálních, sestávající opět z *armády mírové* a záložnických sil, kterými je armáda mírová doplněna na válečné počty a zdvojnásobena záložními jednotkami. Mírová armáda je asi čtvrtinou aktuálních sil válečných.

Při náhlém zahájení nepřátelství krycí úkoly může obstarat jen mírová armáda představující asi $^1/_{10}$ válečného potenciálu všech branných sil. Celý potenciál je 100%, polovina z něho 50% jsou mobilisované síly aktuální, pohotové už v prvním měsíci války. Z nich pětina se spotřebuje na postupnou mobilisaci potenciálního sledu, který potřebuje cvičitelské kádry. Pětinu aktuálních sil si ponechá vrchní velení jako zálohu. Zbývající tři pětiny aktuálních sil na počátku představují operační armády, z nichž $^1/_3$ provedla hned na počátku kryt a operace s nimi spojené.

POSTUPNÁ MOBILISACE BRANNÝCH SIL STÁTU

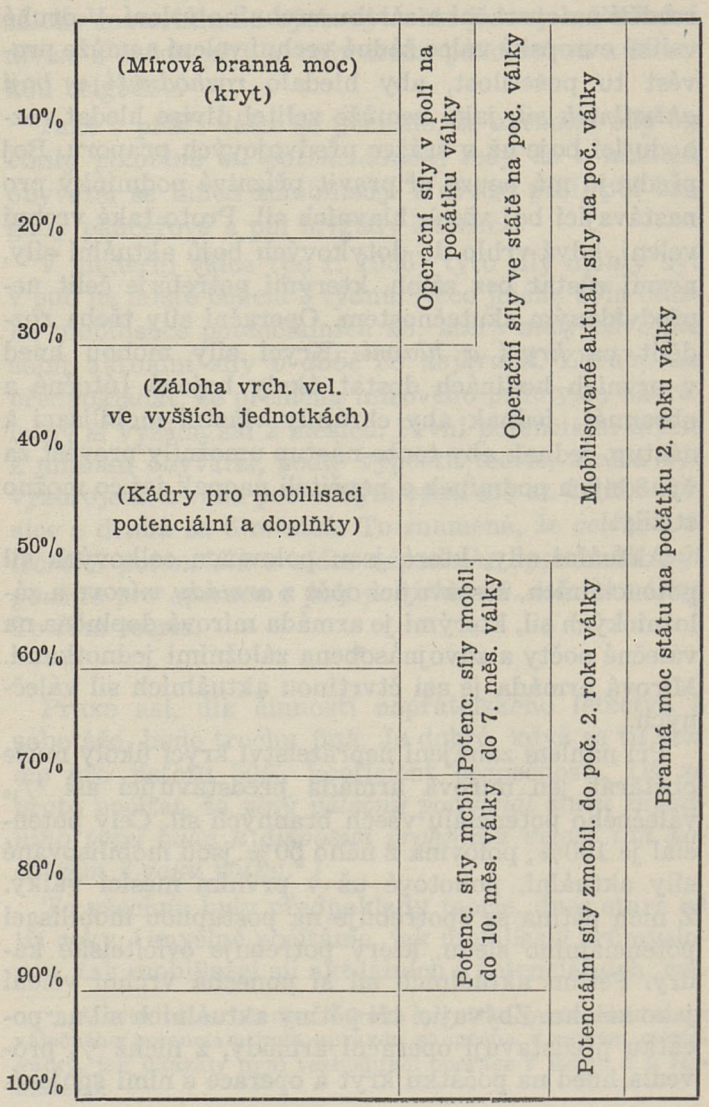

Pro přehlednost můžeme říci, že počínajíc 7. měsícem války operačním silám v poli přibývá měsíčně 10% potenciálních sil, tedy asi 30% operačních sil, které na počátku války odešly do pole. Poněvadž vrchní velení si stále bude ponechávat svou zálohu (nejméně 10% potenciálu) nedotčenu, pak *počátkem 9. měsíce války se operační síly v poli zdvojnásobí a počátkem 13. měsíce dokonce ztrojnásobí.*

*

Vezmeme na přezkoušení staré válečné teorie *o postupné mobilisaci válečného potenciálu* možnosti bývalého Československa. Při 15 milionech obyvatel a největším vypětí svého válečného potenciálu mohlo teoreticky Československo počátkem druhého roku války postavit do pole 75 vyšších jednotek. Z toho by bylo 7 divisí rychlých a pancéřových a 8 divisí leteckých. Pro přehled nechme speciální jednotky stranou. Mírová armáda Československa by čítala snad více divisí (15—17), ale tyto mírové divise by měly hodnotu jen 7.5 divise válečné. V prvních dvou týdnech války operační síly v poli by čítaly asi 22 divisí při 8 divisích zálohy hlavního velitelství. V celém státě by tedy bylo počátkem války asi 30 vyšších jednotek a asi na 7 dalších jednotek mužstva určeného však k mobilisaci válečného potenciálu.

Teprve počátkem 9. měsíce války by přibylo k 30 divisím, na počátku zmobilisovaným, dalších 22 divisí.*) Tím by vzrostly branné síly státu na 52 vyšší jednotky, jež by v 13. měsíci války dosáhly počtu 75.

Započne-li válka po sklizni v srpnu, objeví se na operační scéně první část potenciálního sledu sil až *v dubnu příštího roku* a druhá část v srpnu následu-

*) Ovšem za předpokladu velmi nepravděpodobného, že československému velení se podaří zastavit postup nepřítele při hranicích a že tak bude potenciální mobilisaci sloužiti celé státní území.

jícím. Československo, věrno staré teorii o postupné mobilisaci válečného potenciálu, mohlo v srpnu začít válku s 30 vyššími jednotkami, které příštího roku v dubnu mohly vzrůst na 52 a v následujícím srpnu dokonce na 75.

Poněvadž v r. 1938 Německo bylo asi 4krát silnější v počtech obyvatel Československa (Rakousko ještě neupraveno, Východní Prusko isolováno), dalo se podle staré teorie postupné mobilisace předpokládat, že Německo bude mít v době, kdy my postavíme za mobilisace 30 divisí, asi 120 divisí, tedy armádu z r. 1914. Až bychom se zmohli v 9. měsíci války na 52 divise, Německo bude mít 210 divisí a až my v 13. měsíci války dosáhneme 75 divisí, Německo zvýší svou brannou moc na 300 divisí. Tempo mobilisace potenciálních sil bude při tom třikrát rychlejší než za války světové.

Před světovou válkou však platila o operačních silách obecná teorie, v níž se tvrdilo, že *záložní jednotky* se k pohybovým ofensivním operacím nehodí a že se proto v možné válce může počítat jen s mobilisovanými *aktivními* jednotkami. Německo tehdy mělo mírových 50 divisí pěších a 10 divisí jezdeckých, proto Francie s Anglií čekaly, že Německo pošle do pole jen 25 sborů po 2 divisích. Ve skutečnosti se však v poli objevilo dvakrát tolik německých sborů a i záložních sborů bylo použito k pohybným ofensivním operacím. V tom právě spočívalo *strategické překvapení, že Němci poslali do pole více sil než se v obecné teorii počítalo.*

Taktika postupu předpisuje, že předvoj má být zhruba čtvrtinou sil, které se daly do pohybu. Nesmí být příliš daleko vpředu, aby hlavní voj mu včas přišel na pomoc. Strategie branných sil rozděluje také své prostředky na tři sledy: předvoj, valný voj a jeho zálohu. *Operační síly aktuálního sledu, které tvoří*

30% potenciálu branných sil státu, *představují strategický předvoj.* Za ním v časové vzdálenosti 9 měsíců měl následovat podle teorie valný voj a za tím ve vzdálenosti dalších 4 měsíců záloha valného voje všech válečných sil státu.

Dostanou-li se do válečného sporu dva bloky států se stejným válečným potenciálem, ale při tom jeden jej bude mobilisovat *rychleji* než druhý, pak může dojít ke konečné rozhodné operaci dříve, než pomalejší strana je s mobilisací potenciální hotova, a to může přivodit její porážku.*)

Dále je možné, že při stejných potenciálech jedna strana postaví do pole *ihned větší síly aktuální* než druhá a tu dojde k porážce strategického předvoje strany, která měla menší aktuální síly, i když potenciál na obou stranách je stejný.

Strana, jejíž aktuální síly jsou větší, vnikne na počátku války na území nepřítele a po případě jeho krycí armádu velmi nepěkně pocuchá a hluboko zatlačí.

Zkrátka strana, která má silnější předvoj, získává lepší podmínky pro rozhodnou srážku i při rovných hlavních silách. Zásady střetného boje platí také ve strategii. V taktice má převahu ten, *kdo dříve rozmístí své bojové prostředky* a kdo svou převahou paleb znemožní nepříteli, aby rozvinul účelně své bojové prostředky. *Strategie branných sil prostě nařizuje, abychom nepříteli znemožnili plánoměrné rozvinutí jeho potenciálních prostředků.*

Mám-li obecnou převahu prostředků (větší potenciál) a nemohu-li ji však uplatnit *v pravé chvíli na pravém místě,* nic mi tato převaha není platná. Ne-

*) V taktice nastane podobný případ, když jedna ze stran za bitvy ponechává své zálohy příliš vzadu. Rozhodnutí padne dříve než se tyto zálohy objeví na bojišti.

budu snad poražen na hlavu, ale může se velmi dobře stát, že nezvítězím.

Strategické překvapení nebude zítra v geniálním manévru prostorovém, nýbrž v časovém manévru válečným potenciálem, který bude *pohotově dříve* v nečekané síle, v nečekaném okamžiku a na nepředpokládaném místě.

Další druh překvapení rázu operačního bude ve *složení* jednotek a v jejich *výzbroji* a *pohyblivosti.* Je jasné, že armáda, čítající 100 pěších divisí, provázená leteckou armádou s bombardovací nosností 1000 tun, je mnohem slabší armády o 80 divisích pěších, 15 rychlých a 5 těžkých, provázených letectvem o nosnosti 2000 tun.

Otázkou veliké strategické důležitosti je, jak bude vyhlížet *složení posledního strategického sledu potenciálních sil.* Veliký rozdíl nastane, když jedna strana do něho zařadí *pěší divise* a druhá *těžké divise pancéřové.* V posledním sledu potenciálních sil, kterých má být užito pro vyvrcholení rozhodného úderu, musí být jen nejlepší vojsko s nejlepším a *nejvýkonnějším materiálem.* Strategickým překvapením bude, kde a kdy se objeví *v poli jádro materiálu.*

Nástup všeho státního materiálu pro rozhodnou srážku bude tedy trvat asi rok. Rozvinutí divise k boji vyžaduje asi den. Co je v taktice hodina, v operování armádami je den a v branné strategii měsíc. Ve strategii politické jsou to dokonce léta. Dobrý taktik se ukáže v dovednosti, kdy, kde a jak zasadí zálohu divisní a sborovou, dobrý operatér v zasazení záložní armády sil pozemních a vzdušných, dobrý branný stratég v tom, kdy, kde a jak zasadí poslední sledy válečného potenciálu *přesycené těžkým materiálem.*

Krátce, mobilisace všech státních sil vyžádá si celého roku. Musí být provedena tak, aby nakonec stra-

tég dostal ten nejhodnotnější operační materiál, a to jsou motory pozemní a vzdušné. Nelze proto předpokládat, že počty jednotek defensivních, jako jsou pěší divise, se budou příliš zvětšovat. Zato *s válkou porostou počty divisí obrněných a leteckých,* jejichž výzbroj je velmi drahá.

Laik se však právem může ptát: *Proč už v míru se nepřipraví válečný materiál pro všechny branné síly státu,* tedy proč se druhá, potenciální část sil státu už v míru neaktualisuje, proč místo 2 divisí se z milionu obyvatel hned s počátku nezmobilisuje 5 divisí. Byla by tu ihned veliká převaha nad nepřítelem, který snad má větší válečný potenciál, ale celkem malé síly aktuální. Válka by pak mohla být skoncována v několika týdnech.

Proti požadavku aktualisace celého válečného potenciálu státu už v míru postavilo se především *staré liberalistické hospodářství.* Tvrdilo, že *bez hospodářského zruinování státu není možné udržovat ve skladech výzbroj pro všechny síly,* které stát je s to poslat do pole.

Moderní výzbroj pro armádní sbor o dvou divisích postavený z 1 milionu obyvatel stojí 50,000.000 Mk. Kdyby se v míru připravil materiál pro 4 divise z milionu obyvatel, znamenalo by to dalších 50 milionů Mk. Poněvadž pátá divise, která se ještě z milionu obyvatel dá pořídit, má být motorická (tanková a letecká), jejíž výzbroj je čtyřikrát dražší výzbroje normální divise pěší, pak výzbroj pro 5 divisí, jež lze z 1 milionu obyvatel postavit do pole, by přišla na 200,000.000 Mk. K tomu se však musí ještě připočítat náklad na přípravu mobilisace výrobního průmyslu pro těchto 5 divisí a na zásoby potravin pro armádu a obyvatelstvo, které vedle armády polní musí utvořit velikou *armádu pracovní.* Výzbroj této pracovní ar-

mády je zahrnuta v mobilisačních přípravách válečného průmyslu, který je třeba už v míru účelně rozmisťovat v zemi.

Při státu, jako bylo Československo s 15 miliony obyvatel, na opatření výzbroje pro celý válečný potenciál bylo tedy třeba 3 miliardy Mk. To byly náklady na polní armádu. Armáda pracovní, která v počtech by nezůstala za armádou polní, potřebovala 1 miliardu. Další 1 miliardu bylo třeba do hlavních opevnění. Příprava aktualisace celého válečného potenciálu vyžadovala tedy v našem starém státě asi 5 miliard Mk. Za tyto peníze jsme mohli mít výzbroj pro 60 divisí pěších, 7 pancéřových a 8 leteckých o 4000 strojích.

Tím ovšem by nebyly výdaje skončeny. Výzbroj pěší divise zastará ve 20 letech, výzbroj tankové divise v 10 letech a výzbroj letecké divise v 5 letech. Opevnění třeba obnovit ve 20 letech.

Podle těchto počtů náklad na obnovování materiálu pro 60 pěších divisí rovná se ročně postavení 3 nových divisí, t. j. částce 75 milionů Mk. Náklad na obnovení materiálu 7 divisí pancéřových představuje ročně další částku 75 milionů Mk a náklad na obnovování materiálu 8 leteckých divisí je vyjádřen částkou 175 milionů. Na obnovu opevnění přijde ročně 50 milionů a na udržení výzbroje pro pracovní armádu 25 milionů.

Celkem by bylo stálo jen modernisování zásob výzbroje ročně tyto částky:

60 pěších divisí	75	milionů
7 pancéřových divisí . . .	75	„
8 leteckých divisí	175	„
opevnění	50	„
pracovní armáda a průmysl .	25	„
Celkem	400	milionů Mk

K tomu připočteme náklady na mírovou armádu ve výši 200 milionů a dostáváme částku 600,000.000 ročně při celém státním rozpočtu 900,000.000 Mk.

Ve starém Československu na hlavu jednoho občana připadalo ročně 60 Mk daní. Z toho 40 Mk platil by jen na potřeby obrany státu.

Na jednu velikou strategickou položku jsme při tom zapomněli, a to jsou *komunikace*. Našlo by se jich ještě více, hlavně dík autarktickým snahám, které strategie musí podporovat i za cenu ztrát.

Z cifer, které jsou pouze orientační a jen zhruba se pohybují kolem časových hodnot hospodářských, vidíme, že v moderním *zbrojení náklady na pozemní armádu jsou stejně vysoké jako na armádu leteckou.* Proto u velmocí letecký program nezůstává za programem lodním. Ale to jsou od r. 1935 jen počátky vývoje, který *přenáší ofensivu strategickou do třetího rozměru,* zatím co *na zemi a na moři se organisuje strategická defensiva,* jak to kdysi prorokoval italský generál Douhet, otec myšlenky velikých leteckých armád.

*

Vraťme se však k přípravě tak zvaného *totalitního zbrojení,* t. j. opatření výzbroje pro celý státní potenciál už v míru. Národohospodáři liberalismu rozhodli, že to za dané hospodářské soustavy není prostě možné ani u toho nejbohatšího státu, nemá-li se hospodářsky zhroutit. Stát by nemohl platit ani položky sociální, ani kulturní, ani administrativní, nemluvě ani o *státním dluhu,* kterému se přec musí přinášet ročně podobné položky jako na průměrné armády. Armády a státní dluh, to je u většiny demokracií polovina státního rozpočtu.

Bez změny hospodářské soustavy není možné tota-

litní zbrojení, které dá státu hned na počátku války převahu nad nepřítelem stejně silným, ale v potenciální mobilisaci velmi pomalým. Nejvíce se to cítí ve zbrojení motorisačním. Udržování jedné letecké divise, která má s pomocným personálem asi stejné počty mužstva jako divise pěší, je ročně stejně nákladné jako opatření výzbroje zcela nové pěší divise. Jedna letecká divise vyžaduje ročně na svou modernisaci stejnou částku jako 20 divisí pěších nebo 2 divise pancéřové.

Proto stát, který si chce vybudovat velikou leteckou armádu, musí velmi opatrně kalkulovat, musí mít ohromné prostředky a ty se získávají jen tak, že se od těžkopádné soustavy *peněžního liberalismu* přejde k soustavě *pracovní totality.*

V liberalistickém hospodářském řádu obecná strategie má velmi slabou složku ve strategii hospodářské, poněvadž liberalistické hospodářství má velmi omezené možnosti. V liberalistické soustavě peněžního hospodářství jde v první řadě o zisky a pak teprve o potřeby státu. V soustavě pracovní totality je to právě obrácené: potřeby státu zatlačují zájmy soukromých zisků.

V soustavě hospodářské pracovní totality představuje *pracovní energie kapitálové úspory* z peněžní soustavy liberalistické. Totalitní státní hospodářství, které vidíme v Německu, v Italii, v SSSR a v Japonsku, vychází ze zásady autarkie, ze státní soběstačnosti. Jakmile se k ní došlo a stát nepotřebuje suroviny nakupovat z ciziny za valuty a zlato, je lhostejné, co se při dostatečném množství potravin ve státě vyrábí: děla nebo pluhy, silnice nebo gramofonové desky. Hlavní je, aby do výrobního procesu byl zařaděn každý práce schopný občan a aby jeho práce byla náležitě odměněna.

Liberalistické státní hospodářství, které svou povinnost ke státu odbývá placením daní (často velmi nepoctivě), nesnaží se *zvýšit národní pracovní schopnosti.* Naopak hledí co nejvíce omezit tak zvané „neproduktivní výdaje", jež s ochotou přenechává státu (jako je na příklad podpora v nezaměstnanosti a veřejné investice).

Liberalistická hospodářská soustava krmí jen pracovníky, na kterých vydělává soukromý kapitál. Ty, z nichž liberalistický kapitalismus nic nemá, přenechává státu. To ovšem nebrání kapitalistickému tisku, aby nehromoval na darmojedy, kteří žijí z podpor v nezaměstnanosti. Poněvadž největší příjmy má stát z nepřímých daní, kterými je obyvatelstvo stejnoměrně zatíženo bez ohledu na příjmy, pracovníky, na kterých soukromý kapitál nevydělává, musí proto živit ostatní spolubližní tím, co odvádějí na nepřímých daních, hlavně z potravin.

V totalitním hospodářství není základní otázkou výdělek, nýbrž *potřeba státu a morálka práce.* Tam je lhostejné, zda podnikatel na práci vydělává. Hlavní je, že se pracuje a že stát dostává, co potřebuje. Nezdravé zisky velmi zdražují výrobu. Proto *v totalitním hospodářském systému se vyrábí laciněji,* poněvadž z něho je odstraněna serie neproduktivních, ale velmi náročných krků obchodního zprostředkování.

Stát, který vyrábí válečný materiál levněji, už tím je v převaze nad státem, kde výrobek stejné kvality je dražší. Liberalistická hospodářská soustava si opatřuje válečné prostředky o 30% dráže než soustava totalitní. Prakticky to znamená, že z peněz, z nichž liberální hospodářství vyzbrojí 3 divise, totalitní hospodářství dodá výzbroj pro 4 divise.

Tak jako feudální zemědělské státy byly hospo-

dářsky překonány průmyslovými státy s liberalistickou soustavou hospodářskou, tak nyní totalitní hospodářská soustava překonává soustavu liberalistickou. Je to poměr živnostenského cechu k továrně, je to trochu soutěž velkokapitálu jako podnikatele se státem jako velkopodnikatelem.

*

V modernisaci válečných prostředků promítají se také zřetelně všechny tři hospodářské soustavy: 1. feudálně zemědělská, 2. liberálně průmyslová a 3. totalitně průmyslová.

Armádou feudálně zemědělských států je převážně pěchota, poněvadž puška je zbraň velmi levná. Armády států liberálně průmyslových vynikají mocným dělostřelectvem, které se nemusí často obnovovat. To byl typ armád z konce války světové. Ale armády států totalitně průmyslových mohou si dovolit přepych zbraní nákladných a rychle stárnoucích jako jsou tanky a hlavně letectvo. Letecká armáda o 200.000 mužích s 5000 stroji stojí co do výzbroje a udržování stejně jako armáda o 2,000.000 mužích s 5000 děly.

Za dnešního stavu věcí armády bez protitankového a protiletadlového těžkého dělostřelectva nejen nejsou schopné nejmenší ofensivy, ale nemohou vydržet ani úspěšnou defensivu. *Větší ofensivy, které by vedly k rychlému skoncování války, nejsou dnes možné bez velikých leteckých armád,* bez mocných motomechanických sil. Z toho by vyplýval závěr, že *zemědělské státy nejsou* s to se úspěšně bránit, poněvadž nikdy nebude u nich tolik prostředků, aby si opatřily dostatečné dělostřelectvo protitankové, protiletadlové a těžké.*) *Průmyslové státy typu západních demo-*

*) To jsme viděli na zemědělském Polsku v roce 1939.

kracií mohou si opatřiti dobré síly defensivní. Vytvoří-li veliké koalice, vybudují si také síly ofensivní, ale vždy to bude v omezeném počtu. Jediné státy s totalitní hospodářskou soustavou mohou si pořídit operační prostředky pro hluboké ofensivy (Německo, Italie, Rusko, Japonsko).

Teoretické úvahy, jež vyplývají z různých hospodářských soustav, jsou však v rozporu s teorií války a jejích příprav. Poněvadž soustava liberalistického peněžního hospodářství prý snese jen poloviční aktualisaci válečné moci státu v míru, znamená to, že *stát totalitní,* který může aktualisovat *celé* své válečné síly už v míru, *představuje při stejných zdrojích sil* živých i materiálních už před *počátkem války dvojnásobnou moc státu netotalitního, liberalistického.*

To odpovídá také teorii o totalitní válce, jakou rozvinul generál Ludendorff ještě před svou smrtí. Tato teorie žádá, aby se už v míru připravila výzbroj pro všechny potenciální síly státu. A tu jsme u záhady, na kterou se narazilo r. 1938 v Německu.

Z cifer, které jsme uvedli o zbrojení, vysvítá, že vyzbrojení 4 pěších divisí stojí tytéž peníze jako vyzbrojení jedné těžké motomechanické divise obrněné nebo jedné divise letecké.

Postavíme-li si rámec a vyrobíme-li výzbroj pro pěší divisi podle nejmodernějších poznatků techniky, stačí nám tento materiál na 20 roků. V dělech a puškách a opevněních jsou během 20 let celkem nepatrné změny. Těžké tankové jednotky přestárnou za 10 let a jednotky letecké dokonce za 5 let. Z toho plyne, že *defensivní síly* přijdou státu i s opevněními mnohem levněji než síly ofensivní. Proto stát, který nemůže vyřešit otázku válečného úspěchu vlastními prostředky, neměl by se pouštět do budování armád ofensiv-

ních (obrněných a leteckých). To neznamená, že by letectvo a motomechanisaci měl zanedbávat, nýbrž že je má pěstovat jen v rámci potřeb *aktivní defensivy.*

To byl právě případ Československa v r. 1938. Na jeho půdě se nemohla rozhodnout možná válka koalice francouzsko-rusko-československé. Proto bylo zcela v pořádku, když se tu vše upravovalo tak, aby se mohlo odolávat útoku, aby obrana byla co nejbohatěji vybavena.

Německo bylo totalitní stát. O jeho letecké převaze jsme se už zmínili. Pokud jde o potenciální síly Francie s Anglií, jsou zdánlivě v převaze, ale Německo tuto převahu vyrovnalo a snad i překonalo tím, že zvýšilo mohutnost svých ofensivních sil na největší míru. Ve chvíli konfliktu mohlo se opřít o značně rozvinutý potenciál.

*

Moderní státy nezačnou s mobilisací válečného potenciálu v okamžiku kdy vzplane nepřátelství, ony *musí s mobilisovaným potenciálem vstupovat už do politického napětí!* Proto ten, kdo chce dosáhnout určitých politických úspěchů pouhou hrozbou války, musí si zajistit už v době napětí převahu ve válečných přípravách potenciálních, musí přivést stát do plné válečné hotovosti, jak pokud jde o operační síly, tak pokud jde o válečný průmysl.

Naše předpoklady, pokud šlo o pozemní síly německé, mohly, ale také nemusily být správné. Většinou jsme je měli ze spojeneckých pramenů a *spojenci měli přec zájem na tom, abychom neměli z Němců příliš veliký strach.* Kdyby nám byli prozradili, že Němci mají připravenu výzbroj pro 250 divisí a že jejich letectvo je silnější francouzského, pak přirozeně se u nás mohly ukázat určité rozpaky.

Německo na podzim r. 1938 *dovedlo* (od května) svůj *válečný průmysl do plné hotovosti* a svou pozemní armádu zavčas zvětšilo tak, že se nemusilo obávat žádných překvapení.

Oněch 70—80 divisí, které mělo Německo pohotově koncem srpna 1938, zajišťovalo je proti každé francouzské akci. Na východě se nemělo čeho obávat, poněvadž Polsko se přímo třáslo dychtivostí, aby se na nás vrhlo a získalo tak co největší kus území. Zásah Ruska měl být znemožněn diplomaticky. Nátlak musil být na nás proveden takovým tempem, že nezbývalo času na nějaké úvahy o ruské pomoci, která, jak jsme už uvedli, byla podmíněna zásahem Francie (ten byl odmítnut) a konečně souhlasem Anglie, které jsme se zavázali r. 1935, že ruskou pomoc přijmeme jen s jejím svolením.

Víme už, že Francie nám nedoporučovala zavedení tříleté vojenské služby a víme také, že pro přijetí mocného ruského letectva na naší půdě se neučinily žádné radikální přípravy, opět na radu západních přátel odůvodněnou potřebou „zbytečně nedráždit Němce".

Všude samá rada cizí chůvy a nikde vlastní chlap! To byl obraz poměrů v První republice v druhé půli r. 1938, hlavně před osudným zářím. Připraven proti nám a Francii, kryt Anglií proti Rusku, podporován Polskem a Italií, zahájil německý říšský kancléř proti Československu počátkem září 1938 *rozhodnou politickou ofensivu.* Než došlo k vojenskému tlaku, náš politický předvoj byl už dokonale rozbit a vyřaděn.

Dr. Edvard Beneš tvrdil, že naším ministrem války je v první řadě ministr zahraničí. Tohoto pána jsme potkávali u nás v srpnu a v září r. 1938 jako pensistu. Na jeho místo totiž dosedl britský plnomocník lord Runciman, který byl v srpnu a v září 1938 ve sku-

tečnosti také naším ministrem zahraničí pro spojence i pro našeho protivníka. V posledních dvou osudných měsících nikdo nehovořil už s naším ministrem zahraničí. Francie, Anglie a Německo se obracely na lorda Runcimana.

Politický předvoj naší obecné strategie byl v září 1938 dokonale rozdrcen. Na zběsilém útěku vnesl paniku především do vlastních vládních řad. Národ zuřil. Vojáci mlčeli.

X.

OD NORIMBERKA KE GODESBERGU

V českém demokratickém táboře nezájem francouzské pravice o český osud nebyl tak bolestný, jako prohlášení francouzských socialistů a odborářů, kteří se počátkem srpna 1938 postavili proti válce a tím také nepřímo ohlásili malý zájem o existenci české demokracie. Proti Československu se tedy ve Francii postavila obě krajní politická křídla. Čím Francie se v naší otázce více držela zpět, tím aktivnější byli Angličané.

Události se nyní stíhaly jako na filmovém pásu. Člen Runcimanovy mise Ashton-Gwatkin letěl 24. srpna do Londýna, aby se poradil s Chamberlainem a Halifaxem. Když se vrátil, oznámil, že vůdce sudetských Němců Konrad Henlein navštíví v Berchtesgadenu německého říšského kancléře. Jak se zdálo, původně měl tam jet sám Runciman. Od toho bylo s anglické strany upuštěno patrně proto, aby britská politika nevzala na sebe předčasně příliš mnoho odpovědnosti. Henleinovým povoláním do Německa k hlavě státu postavila Anglie československou vládu i její zahraniční politiku dokonale na slepou kolej.

Bylo zřejmé, že říšský kancléř nemá v úmyslu dále pokračovat ve hře, ve které Anglie mu nabízela ústupky ve střední Evropě *bez přesného udání času,* kdy k nim nakonec dojde. Kdyby se byl další vývoj udá-

lostí ponechal britské režii, dalo se čekat, že otázka sudetských Němců bude ještě dlouho na přetřesu mezinárodních úvah a vyjednávání. Od 19. května, kdy Anglie nás štvala, abychom mobilisovali, uběhlo zatím čtvrt roku.

Německé manévry, právě konané, byly provázeny nejpodivnějšími pověstmi. Vykládalo se, že Německo vystoupí proti nám vojensky nejpozději do 15. října. Už koncem srpna přišly do Prahy zprávy, že německá vláda upozornila přes své vyslance některé státy, že velmi ráda *přivítá smírné a pokojné vyřešení* požadavků sudetských Němců, ale že nemá už v úmyslu přihlížet *protahování* tohoto řešení.

Kdyby nebylo bývalo zcela nevhodných projevů západních státníků, mohlo řešení otázky sudetských Němců a jejich autonomního území probíhat jinými cestami. Do konce srpna vláda československá nabídla Němcům postupně tři plány na vyřešení jejich požadavků. V každém něco ustoupila, ale vždy jen tak, aby mohla prohlásit, že *něco je pro ni nepřijatelné,* a aby to ovšem přijala o několik dní později při nových zvýšených požadavcích sudetského vedení.

Když se roznesly pověsti, že říšský kancléř je odhodlán vystoupit proti nám vojensky, britský ministr Simon 27. srpna učinil projev, který dodal československé vládě nové sebedůvěry; přímo ji vyprovokoval k nové tvrdohlavosti. Počátkem září československá vláda předložila sudetskému vedení svůj nový (čtvrtý) návrh, který označila jako nejkrajnější mez ústupků. Runciman prohlásil, že tento návrh ukazuje opravdu velikou českou ústupnost. Ale sudetské vedení tento návrh 7. září odmítlo a 12. září na sjezdu německé národně-socialistické strany v Norimberce promluvil k věci sám říšský kancléř, který se tentokrát zmínil o staré Říši římské národa německého, jejímž po-

kračováním je Třetí říše. Při tom vystoupil s ostrou kritikou vnitřních poměrů v Československu, kde polovina obyvatelstva představuje menšiny nespokojené v rámci tohoto státu. Uvedl, že už 28. května nařídil opatření, která by znemožnila český pokus o opakování 21. května. Týkala se rozmnožení počtů pozemní armády, zesílení letectva a dobudování opevnění. Požadoval pro sudetské Němce právo sebeurčení.

Tehdy byl už kancléř rozhodnut vojensky zasáhnout ve prospěch sudetských Němců, bude-li se jednání protahovat. Psychologicky toto řešení bylo dobře propočítáno. Vláda Československé republiky, představovaná předválečnou garniturou, nevojenskou, dvacetiletým ministrováním zpohodlnělou, nebyla žádným mužným protivníkem. Způsob, jak si Angličany nechala vzít z ruky řízení vlastních věcí, neměl obdoby v současné politice.

V září 1938 bylo jisté, že od Čechů, kteří stáli v čele československého státu, se může dostat vše. To neustálé žebrání na západním prahu, ty vzdechy, výkřiky po spravedlnosti, která byla opřena jen o versailleský mír, měly v sobě cosi ženského, neodhodlaného, bezradného.

*

Angličany, kteří nás v září navštívili, velmi zajímalo, zda to myslíme s obranou historických hranic doopravdy. Vyhledávali vojáky a rokovali s nimi o situaci. Přitom naznačovali, že ruská pomoc v našich počtech bude velmi nevítanou veličinou na Západě. V září 1938 se ukázalo, jak byla československá politika ztrnulá, nepružná a zcela spoutaná západní libovůlí. Byli jsme vasaly v tom nejhorším smyslu. Stali jsme se jimi dobrovolně. Když jugoslávská politika se snažila uniknout z této přívětivé, ale nebezpečné

smyčky, vyčítali jsme jí neupřímnost, nedůslednost a káravě ji varovali před těžkými následky v budoucnu. Postavení Jugoslavie v r. 1935 bylo mnohem horší než postavení Československa v r. 1937 a přece se jugoslávské politice povedlo přeplout úskalí, kde se stát mohl přímo rozletět. My v r. 1938 jsme neměli možnost obrátit, nemohli jsme najít nějakou rozumnou dohodu s Německem. Už bylo pozdě. Stali jsme se trpným třetím, o kterém se debatuje, ale kterého se přitom nikdo neptá.

Řeč kancléře Hitlera vyvolala v nás veliké znepokojení. Vojenské kruhy naléhaly na rázná obranná opatření, poněvadž po 12. září čekala nás buď plná kapitulace a *podřízení se Německu* nebo válka. Dva roky jsme na Západě vtloukali kde komu do hlavy, že pro nás ztráta Sudet je rovna ztrátě státní svrchovanosti. Od okamžiku, kdy přijdeme o svoje pohraničí na severu Čech a Moravy, přestáváme být samostatným státem. V té chvíli naše branná moc začne být zbytečným přepychem. Byla to pravda a proto zbývala jen jediná cesta, když by nám bylo vnucováno odstoupení sudetského území říší: *branný odpor*. „O hranicích se nevyjednává, o ty se bojuje," řekl Mussolini.

Ve chvíli, kdy se mělo volit mezi mečem a německou spoluprací, u nás jsme se omezovali na různé modlitby, vzlykání a mumlání záhadných průpovídek, které měly mobilisovat v náš prospěch nějaké tajné síly světa. Nevěřili jsme, že Němci půjdou do důsledků. Věřili jsme, že spojenci nás neopustí. Skutečnost se ukázala právě opačnou. Německý kancléř šel do všech důsledků a naši spojenci se jich polekali.

Vláda republiky v čele s presidentem připomínala způsobné děti, které se stále s nářkem dovolávají ochrany kohosi silného proti výbojnému chlapci

z vyšší třídy. Po řeči kancléře Hitlera došlo k nepokojům v sudetském pohraničí, na které se odpovědělo u nás místy stanným právem. Vedení sudetoněmecké strany přerušilo proto jednání s československou vládou a dalo jí 13. září ultimatum na odvolání stanného práva, policie a vojska.

V Anglii po řeči kancléře Hitlera bylo zřejmo, že už jde do tuhého a že od britských slibů se čekají skutky. Řeč kancléřova jasně ukázala, že na ústup není pomyšlení a že otázka sudetských Němců se musí rychle skoncovat.

Britská admiralita 13. září nařídila tajně, *aby to bylo při tom nejzjevnější,* přesun válečného loďstva do hotovostních základen Invergordon a Scapa Flow. Aby to dělalo ještě mohutnější dojem, 13. září konala se v ministerském předsednictvu na Downing Street 10 porada ministrů obrany a náčelníků štábů, které předsedal sám Chamberlain. 14. září poslal Chamberlain německému kancléři telegram, kde čteme: „. . . jsem hotov odletět zítra. Prosím, označte nejbližší dobu, kdy mne můžete přijmout a udejte místo schůzky."

*

Členové Runcimanovy mise navštívili 14. září Henleina v Aši a ten jim řekl, že nyní už nejde o prosazení osmi karlovarských bodů, nýbrž o plné osamostatnění sudetského území. Při tom bylo dáno najevo, že vedení sudetských Němců nemá v úmyslu dále jednat s Runcimanovou misí. Den poté, 15. září, Henlein v lipském rozhlasu oznámil, že Němci z Československa chtějí domů, k Říši. Československá vláda 16. září odpověděla na to rozpuštěním sudetoněmecké strany.

Chamberlain se 16. září vrátil z Obersalzbergu do Londýna, kam zatím přijel také lord Runciman.

18. září konala se v Londýně porada Daladiera a Bonneta s Chamberlainem a Halifaxem o československé otázce. Její usnesení bylo 19. září schváleno francouzskou ministerskou radou. Toho dne pražští vyslanci Francie a Anglie odevzdali presidentu československé republiky dvě doslova stejně znějící noty, v nichž se vyslovovalo přesvědčení obou vlád, že zájem Československa i zájem míru vyžadují, aby sudetské okresy obývané Němci byly odstoupeny Říši. Náš návrh na provedení plebiscitu naši západní „přátelé" odmítali a žádali, aby Německu byly odstoupeny všechny okresy s více než 50% německého obyvatelstva. Obě „přátelské" velmoci vyslovily naději, že za vyjednávání, řízeného mezinárodní komisí, v níž byl také zástupce Československa, vymohly by úpravu hranic, kde by to bylo potřebné. Při tom naznačily, že tato mezinárodní komise by se mohla přičinit o výměnu obyvatelstva. *Nové československé hranice jsou prý obě velmoci ochotny zaručit proti každému nevyprovokovanému útoku.* Odpověď na tyto noty žádali oba vyslanci co nejdříve, poněvadž nejpozději 21. září chtěl Chamberlain znovu navštíviti německého kancléře a pokračovat v jednání.

Chování Anglie bylo pochopitelné a dalo se i poněkud omluvit českou hloupostí, s níž se zdejší státníci tak bez výhrad svěřili britskému poručníkování. Všem mravním předpokladům se však vymykalo chování Francie, která nám přece vnutila a zaručila hranice versailleské a která nás 20 let nutila k vojenským opatřením na ochranu těchto hranic. Při tom jí šlo zcela a výhradně *o vlastní vojenské zájmy.* Československé spojenectví mělo pro Francii jen tehdy cenu, když československá armáda bude dobře usazena v obraně a když bude co nejdéle odolávat. *Kryt francouzské mobilisace a francouzského nástupu* nebyl jen

na hranici francouzsko-německé, nýbrž a *především byl rozestaven na českých pohraničních horách,* tedy v německém území republiky Československé. Zatím co Československo by dunělo pod údery německých armád pozemních i vzdušných, Francie by provedla shromáždění sil u východních hranic za poměrného klidu bez poruch a rozvráceného týlu.

Tato Francie nyní navrhovala velmi kategoricky Československu, *aby vyklidilo pohraniční hory a aby Německu vydalo nákladná opevnění,* vybudovaná v posledních letech na tomto území. To, co nám 19. září 1938 francouzský vyslanec navrhl, bylo nejen porušení politické smlouvy (záruka hranic vytyčených mírem versailleským), nýbrž i *škrtnutí smlouvy vojenské. Jazyková hranice v českých zemích nebyla už žádnou vojenskou hranicí pro odpor proti Německu.* Francie se vzdávala našeho spojenectví v době, kdy německá branná moc značně už přerůstala brannou moc francouzskou. Československá armáda mohla postavit v té době do pole na 40 divisí. Naše opevnění vydala v obraně za 10 divisí. Francie prostě 19. září zahodila ve střední Evropě 50 divisí, na kterých se pracovalo 20 let. Je to věc nepochopitelná. Vzpomeňme jen, co radil francouzským státníkům a stratégům nedávno generál Weygand. Jaký důraz kladl na spojenecké povinnosti vůči střední Evropě (Polsku a Československu)!

*

Předehra k tomuto zakročení vyslanců Anglie a Francie 19. září 1938 u presidenta Československé republiky byla *v dohře* úlohy mise lorda Runcimana v Československu. Už jsem se zmínil, že 14. září bylo vedením sudetoněmecké strany v Aši Runcimanovu důvěrníku naznačeno, že za další zprostředkování se

Angličanům slušně děkuje. Proto Runcimann ihned odejel, aby se 16. září sešel s Chamberlainem v Londýně hned po jeho návratu z návštěvy u německého kancléře.

Runciman vypracoval však před svým odjezdem obšírný elaborát o situaci v Československu, která tu nastala rozporem vlády se sudetskými Němci. Tento elaborát dostala také československá vláda 21. září s týmž datem. Lze však předpokládat, že Runciman v Anglii už 16. září Chamberlainovi a Halifaxovi podal názory stejného znění. V rozboru Runcimanově se dočítáme, že 13. září selhalo jednání vedení sudetoněmecké strany s československou vládou. Tím tedy končila jeho zprostředkovatelská úloha. Spor sudetských Němců s československou vládou se od té chvíle stával něčím více než sporem vnitropolitickým. Runcimanovým úkolem však nebylo zprostředkovat mezi Československem a Německem. To byla tedy už věc pana Chamberlaina, který ho do Československa poslal před šesti týdny.

Ve svém elaborátu Runciman prohlásil, že jednání přerušili Němci, ale on prý to chápe, poněvadž „být ovládán cizí rasou je samo o sobě příkoří a myslím, že československá správa v sudetských oblastech za posledních 20 let, třeba nebyla aktivně utlačovatelská a jistě ne teroristická, přece svou povahou ukazovala nedostatek taktu, nedostatek pochopení, nesnášelivost a intoleranci v malých věcech do té míry, že nespokojenost německého obyvatelstva neodvratně vedla k revoltě. Sudetští Němci pociťovali též, že jim v minulosti československá vláda dala mnoho slibů, avšak že málo nebo žádné činy nenásledovaly po těchto slibech. Tato skutečnost přivodila, že se na vedoucí české státníky pohlíželo s neskrývavou nedůvěrou. Nemohu říci, pokud tato nedůvěra byla za-

sloužená či ne, ale jistě existuje a má za následek, že sebe konciliantnější prohlášení nemohou vzbudit důvěru v myslích sudetského obyvatelstva."

Největší podporu získali podle Runcimana sudetští Němci v národně-socialistickém hnutí říše. Proto Runciman pokládá přání sudetských Němců splynout s Říší za zcela přirozené. *Přechodným by bylo,* podle něho, *každé řešení sudetské otázky v rámci československého státu.* Proto doporučoval, aby pohraniční československé okresy se značnou německou většinou dostaly ihned plné právo sebeurčení a aby odstoupení tohoto území se provedlo co nejrychleji. Odmítal plebiscit, poněvadž průtah by tu měl nebezpečné následky. *Runciman doporučoval dále, aby německé pohraniční okresy československé byly ihned odevzdány Německu* a aby obě vlády se dohodly o opatřeních, která by umožnila pokojný přechod tohoto území k Německu.

To nebylo vše. Runciman upozorňoval dále, že i po odstoupení ryze německých krajů československých zůstane v okleštěném Československu ještě mnoho Němců a proto doporučoval, aby pro tyto Němce se našla forma místní autonomie v tom smyslu, že by ve vládě zmenšeného státu československého podle tak zvaného „čtvrtého" plánu (který sudetští Němci 7. září odmítli) měl trvalé křeslo zástupce sudetských Němců. *Na Čechy, kteří se ocitnou na území Říše, si při tom pan Runciman nevzpomněl ani slovem.*

Tím však rady britského lorda nekončily. Doporučoval ještě, aby byla v Československu rázně potlačena agitace směřující proti jeho sousedům. Zahraniční vztahy Československa měly být upraveny tak, aby jeho sousedům dávaly jistotu, že za žádných okolností nebude na ně útočit, ani že nezahájí proti nim žádnou akci na základě svých závazků vůči jiným

státům. Prakticky to znamenalo, že pan Runciman žádal zrušení smluv jak s Francií a Ruskem, tak s Malou dohodou. *V Runcimanově memorandu z 21. září už je tedy náznak potřeby německého protektorátu nad zmenšeným Československem.*

*

Co se dělo zatím u našich vojáků? Válka přec byla, tak říkajíc, na spadnutí. Počátkem září bylo už velmi dusno. Ale k nějakým přípravám na obranu hranic se stále nesahalo. *Pan Runciman nás přísně hlídal.* Každá zpráva, že jsme provedli nějaký vojenský přesun, byla zde ihned Angličany přezkoumávána. Varovali nás před dalším zlobením Německa. Při tom jsme si byli dobře vědomi, že ochrana se strany našich západních „spojenců" je čím dále tím chatrnější. Byli jsme povzbuzováni, ale současně jsme dostávali rady, po nichž nám chladl pot na čele. Kdyby nám naši západní příznivci byli dali tyto rady před rokem, rozhodně jsme se tehdy s nimi rozešli. Angličané hráli před Němci úlohu našich obměkčovatelů. Oni svázali Francouze, oni naučili poddajnosti Čechy, jim tedy náleží zásluha, že Němci dostali bez války sudetské území. Vetřeli se mezi nás a Němce, aby inkasovali odměnu za jidášskou službu a načas si ještě zajistili německé kolonie.

Angličané se báli války. Pro Československo nesměla vzniknout, proto tu musili mít všechno pod dokonalým dozorem. Runciman se svými lidmi a desítky příslušníků tajné britské služby nás hlídali, abychom nic nevyvedli. Proto více než před Němci musil náš generální štáb být opatrný před Angličany.

Nedá se popírat, že určitá opatření na ochranu hranic se učinila počátkem září 1938. Ovšem, nebylo to

ani zdaleka to, co v květnu. Teprve po řeči kancléře Hitlera v Norimberku 12. září vojáci naléhali, aby se provedla znovu ostraha hranic a aby se zesílily pohraniční posádky.

Ochrana hranic byla připravována dvojí. V jedné, kde vystupovaly jen narychlo zesílené jednotky mírové; byly to malé přesuny na uzavření pohraničních komunikací. Současně se obsadila nejnutnějším mužstvem opevnění. Tomu se říkalo *ostraha*. Ta byla určena *k zabezpečení mobilisace*. K ostraze hranic stačilo povolání asi 200.000 mužů na svolávací lístky. Z těch asi ¼ byla ponechána k střežení důležitých vnitrozemských objektů. Na hranice šlo, mírové jednotky v to počítajíc, hned v prvních hodinách asi 300.000 mužů. V týlu však nezůstávaly žádné větší zálohy.

Mnohem důkladnější byl druhý způsob zabezpečení hranic, kterému se říkalo *kryt* a který byl určen po mobilisaci *k zajištění přesunů* do nástupových prostorů. Tento kryt se neprováděl zesílenými mírovými jednotkami, nýbrž zvláštními *záložními formacemi*, které hned v prvních dnech mobilisace *vystřídaly jednotky ostrahy*. Pod ochranou krytu prováděla se válečná opatření bitevní. K rozestavení krytu bylo už třeba mobilisovat. Na provedení ostrahy stačilo zesílit mírové počty a obsadit opevnění.

Co jsme provedli v květnu, bylo vlastně jen zesílenou ostrahou bez mobilisace vyšších jednotek. V září, kdy byla situace politicky i vojensky horší než v květnu, nemohli jsme zdolat ani ten květnový kryt. Politicky byla situace proto horší, že bylo jasné, že k dohodě sudetských Němců s vládou republiky není v Říši chuti a že naši spojenci pro nás do války zřejmě už nepůjdou. Vojensky to bylo o to horší, že v Německu, na rozdíl od května, bylo ve válečné hotovosti

dvojnásob více vyšších jednotek. Bylo-li jich v květnu 50, v září se mohlo mluvit o 100 německých divisích, připravených k nástupovým převozům.

Až teprve 14. září rozhodl se náš hlavní štáb na vlastní pěst k opatřením na zajištění hranic, která však neměla rozsah květnové ostrahy. Obsadila se opevnění, ale žádný záložní ročník se v celku nepovolal. Tím způsobem se mírová armáda zesílila o 100.000 mužů, takže v půli září v republice bylo ve zbrani asi 320.000 mužů. Už toto otálení prozrazovalo určitou nedůvěru ve vlastní síly politické i v opravdovost a vážnost věci, o niž se zápasilo.

*

Nyní, den po dni, se bezpečnostní opatření na našem pohraničí ponenáhlu zesilovala. Hlavně po odchodu pana Runcimana. Povolávalo se mužstvo na lístky. A tak k 20. září, kdy vláda československá odevzdala vyslancům britskému a francouzskému odpověď na jejich naléhavou radu z 19. září, měli jsme na hranicích asi právě tolik vojáků jako v květnu. Tím bylo překlenuto údobí překotných překvapení, jaká mohla nastat náhlým vpádem přes hranice v době nejbezstarostnějšího míru. Přepadeni jsme být nemohli, ale přesto mezi 20. květnem a 20. zářím 1938 byl veliký rozdíl. *Za uplynulé čtyři měsíce vzrostla německá opevnění na Západě a tím také klesly odlehčovací možnosti francouzské ofensivy. Současně vzrostla ofensivní síla branné moci německé,* která v té době měla ve zbrani dvojnásobný počet pozemních a nesporně také daleko vyšší počet vzdušných jednotek.

V květnu po provedených opatřeních ostrahy mohli jsme vydržet nápor 20 německých divisí do ukončení plné mobilisace. V září dal se hned na počátku čekat nápor nejméně dvojnásobný, tedy 40 divisí, které do 10 dnů mohly vzrůst na 60.

Chtělo-li Československo vystupovat jako suverénní stát, mělo mobilisovat už 13. září v zápětí norimberské řeči německého kancléře. Od toho dne jsme vojensky každou hodinu bez boje více a více prohrávali. O politické prohře ani nemluvíc. Nebylo sporu, že v naší otázce, ať už vyhlížela po stránce národnostní spravedlnosti jakkoli, *britská aktivita vyplývala z československé pasivity.* Čím jsme byli zaraženější, zoufalejší, ustrašenější, tím snadněji se s námi točilo. Musíme přiznat, že *až do poslední chvíle Německo samo na nás nečinilo přímo žádný nátlak.* Nás přimáčkli ke zdi přátelé ze *Západu, kteří se* v květnu postavili za nás a za naše historické hranice a tím nás také podporovali v naší tvrdošíjnosti a optimismu. Tato *naše neústupnost vyplývala z vědomí síly Západu, která za námi stála.* Byla to tedy síla velmi podmíněná, ale pro nás směrodatná. *Kdyby byl Západ už v červnu řekl to,* co skrze své vyslance oznámil *presidentu republiky 19. září, mnohé bylo nám uspořeno,* hlavně v politice zahraniční a v budoucím poměru k Německu.

Když se běh věcí za čtvrt roku tak náhle zvrátil, měli z toho okamžitě vyvoditi důsledky ti, kdo naši politiku dosud vedli: od presidenta až po ministra vnitra a všechny jeho kolegy. S obtížemi zahraničními rostly obtíže vnitřní nejen v otázce německé, nýbrž i v otázce slovenské a karpatoukrajinské. Vláda presidenta Edvarda Beneše a Milana Hodži byla v koncích. Nebylo už také samostatného státu Československého.

V takové chvíli bylo třeba rázných řešení. Bylo nutné nejen přesedlat, také kůň se měl otočit. Naše osudy byly (třebas přes Anglii) řízeny Berlinem. Bez jeho vůle nemohlo se u nás už nic provést a zašmodrchat.

Bylo zřejmé, že naše celá dvacetiletá politika utrpěla hroznou porážku a že ti, kdo ji pěstovali, musí bezpodmínečně z toho vyvodit důsledky. Místo toho vláda Československé republiky na návštěvu britského a francouzského vyslance 19. září reagovala tím, že už 20. večer jim odevzdala odpověď, která byla zcela nemístná, i když byla odmítavá. Vyčítala v ní, že se to všechno ukuchtilo bez dotazu Československa, že se tím účelu nedosáhne, že evropský mír nebude naší obětí zajištěn. Upozornila, že také *ústava jí brání, aby přijala tyto návrhy, poněvadž jde o změnu hranic* a okleštěný stát stane se ve všech směrech vasalem Německa (což ostatně bylo v plánu a Anglii vyhovovalo). Ale odmítání s odvoláním na ústavu a vnucenou nadvládu Německa nebylo bráno celkem tragicky, poněvadž v této odpovědi 20. září vláda republiky současně sdělovala, že se podrobí rozhodčímu řízení na základě arbitrážní smlouvy z r. 1925 mezi Československem a Německem.

Byl to prostě protest na protest, aby se něco udělalo, ale ochoty vyvodit ze situace pravé důsledky nebylo. To viděli také milí přátelé ze Západu a proto šli už zhurta na pohlaváry tohoto státu. Britský tisk byl zajedno, že v zájmu míru musí ustupovat na celé čáře Češi. O arbitráži podle platné smlouvy nikdo nechtěl ani slyšet. Tato námi navrhovaná cesta z nouze nehověla především našim přátelům na Západě. Arbitráž podle locarnské smlouvy byla dvojí. Jednak mohl ji obstarat Mezinárodní dvůr v Haagu, jednak mezinárodní komise složená z Čechů, Němců a zástupců neutrálních států.

*

Československo nesmělo nyní svým západním chůvám provádět žádná allotria. Proto se máchlo rukou nad všemi smlouvami, které nevyhovovaly situaci, ja-

kou chtěl mít Západ ve střední Evropě. A tak ve středu 21. září ve dvě hodiny po půlnoci dostavili se na hrad pražský znovu oba vyslanci britský a francouzský a žádali, aby je president republiky okamžitě přijal. Byli to pánové de la Croix a Newton. Tuto ponižující scénu pro obě strany, jak pro presidenta Beneše, tak pro vyslance obou přátelských velmocí popsaly Times z 22. září s takovým cynismem, jako kdyby šlo o pohrávání s nějakým tasmánským pohlavárem.

Dr. Beneš se ovšem poslušně dostavil; neodkázal pány na vhodnější dobu. Přišel, aby přijal nejpodlejší nátlak, jaký kdy byl učiněn na malý evropský stát. Právě před dvěma měsíci po návštěvě britských manželů ve Francii přijal ministr Bonnet našeho vyslance Osuského a ujistil ho znovu, že Francie je rozhodnuta dostát vůči nám všem svým závazkům. To bylo 21. července. Vyslanec téže Francie 21. září přednášel v Praze zničenému presidentu Československé republiky bez uzardění, že s francouzskou pomocí *už nemůže počítat,* kdyby nyní Německo vtrhlo na území Československa.

Kam došla hrdá Francie! Britský vyslanec nechal 21. září ve 2 hodiny ráno v přijímacím saloně československého presidenta hovořit nejprve pana de la Croix, který prohlásil, že Francie *už není naším spojencem,* že tedy o pevnosti na československém pohraničí nestojí a že nepočítá na vojenskou pomoc 40 divisí znamenitě vyzbrojených, poněvadž smlouva má zachraňovat Československo. Kdyby byla ohrožena Francie a československý vyslanec by byl v elysejském paláci začal v rozhodné minutě vykládat to, co pan de la Croix 21. září povídal u nás, nevím, co by si byli ve Francii pomyslili o dobrém vychování. Mám dojem, že by československý vyslanec takovou úlohu ani nemohl přijmout a že by podal demisi. Pan de la

Croix, přítel našeho národa, se však nerozpakoval a začal dokazovat, že si tedy máme sami vylízat, co oni nám uvařili.

Poté hovořil pan Newton. Bylo to krátké sdělení, že Anglie se nebude více o nás starat a že je jí jedno, co se s touto končinou bude dít, neodstoupíme-li ihned Německu sudetské území.

Nyní dr. Beneš viděl, že dvacet let stavěl na písku. Oba vyslanci žádali odpověď, v níž se plně podrobujeme přáním Anglie a tím také požadavkům Německa. Chamberlain, který se chystal do Godesbergu, za kancléřem Hitlerem, chtěl tam vézt hotovou věc, o níž se už nebude debatovat.

Dr. Beneš jako odsouzenec k smrti prosil pány katy, aby mu dali ještě čas. Chamberlain měl odletět teprve v pátek ráno 23. září. Oba cizí diplomaté trvali však na tom, aby okamžitě byla svolána ministerská rada a aby se dověděli co nejdříve naši odpověď. A tak se o půl čtvrté ráno sešlo pět českých ministrů s předsedou Slovákem k poradě na pražském hradě. Jednalo se plné tři hodiny. Zatím přicházely další Jobovy zvěsti. Po Berchtesgadenu, kdy bylo zřejmé, že Západ nás už nechává na holičkách, objevily se totiž na scéně naši další dva nepříjemní sousedé, k Západu dosud uctiví: Polsko a Maďarsko. Především Polsko. Ze státních hranic, které zhruba měřily 3500 km, zůstávalo nyní bezpečných jen 180 km, na kterých jsme sousedili s Rumunskem.

Zatím se sešlo 20 zástupců koalovaných politických stran a v 7 hodin ráno jim jel ministerský předseda Hodža vyložit situaci. Po poledni svolal dr. Beneš celou ministerskou radu i zástupce armády (náčelníka hlavního štábu a generálního inspektora) k poslední poradě. Vojákům byla položena otázka, jaké jsou vyhlídky na výsledek války, v níž bychom stáli

proti Německu, Polsku a Maďarsku, podporováni nejvýš Ruskem. Ale ani tato otázka nebyla politicky jasná a zněla jen teoreticky, poněvadž my jsme se přec už r. 1935 Anglii zavázali, že bez jejího svolení nepožádáme Rusko o vojenskou pomoc. *Stáli jsme prostě sami.* Ovšem vinou naší velmi důvtipné politiky. Ukázalo se, že jsme si nemohli, lépe nedovedli získat přátele ani ve střední Evropě, ani kde jinde. *Naše špatná středoevropská politika* znesnadňovala postavení našim spojencům na Západě i v Malé dohodě. Byli jsme neústupní, poněvadž jsme měli *výhodné spojenecké smlouvy,* smlouvy přímo znamenité, ale pro naše spojence celkem nebezpečné v situacích, kdy opačná strana získala s pomocí Anglie politickou převahu ve střední Evropě.

*

Vojáci ovšem nedefinovali politickou situaci. Jejich povinností bylo definovat vojenskou situaci na základě politickém, který jim předestřeli státníci. Ten zněl: Proti nám jsou *vojensky:* Němci, Poláci a Maďaři, *diplomaticky:* Francie s Anglií. Pomoc Ruska je pochybná. Jaké vyhlídky máme na vítězství? Odpověď vojáků byla: *Žádné!*

Československým státníkům svítila jedna blíkavá hvězdička ze tmy tohoto hrozného ponížení: *Mezinárodní záruka nových hranic,* na které by vedle Francie braly podíl také Anglie a Německo. To bylo něco víc než spojenecká smlouva s Francií. Na tento lep se tedy šlo.

A tak 21. září v 16 hodin byli pozváni na ministerstvo zahraničí oba vyslanci, britský a francouzský, aby dostali odpověď na svou noční návštěvu u presidenta. Zněla: *Plně se podrobujeme!*

Nota, kterou se odpovědělo Francii a Anglii, obsa-

hovala ovšem jako obvykle řadu důvěřivých požadavků na potměšilé přátele. Očekávala, že budou uhájeny „životní zájmy" československého státu (ač jsme den předtím prohlásili, že nové hranice znamenají vlastně konec našich zájmů). Dále jsme tam prohlašovali, že přijímáme návrhy svých západních přátel jako celek, že slíbenou záruku nových hranic nelze od nich odloučit a že obě vlády přirozeně nestrpí vpád na československé území, dokud nebudou nové hranice vytyčeny mezinárodní komisí. Konečně se vyslovilo očekávání, že všechny podrobnosti praktického uskutečňování západních návrhů budou stanoveny v dohodě s československou vládou.

Před národem, který už tušil poťouchlosti, nemohlo se zákulisní jednání dále tajit. Došlo k demonstracím směřujícím proti dosavadní vládě, kde politiku zahraniční dělali národní socialisté a vnitřní politiku agrárníci. Všechno stále jedna garnitura: dvacet let u vesla. Lid žádal vládu vojáků, kteří by v poslední chvíli zachránili, co se bohužel už zachránit nedalo. Mohlo se už pouze se ctí zajít za hřmění děl. Volat k vládě vojáky v okamžiku, *kdy se válka stávala prostředkem cti, ale dávno už nebyla předmětem politického rozumu,* nebylo dobré ani od těch, kdo to žádali, ani od těch, kdo to přijali.

Zde je na místě několik slov o našich vedoucích vojácích. Už jsme řekli, že naše generalita byla politickým býložravcem, nebyla v ní ani jedna šelma opravdu vojenské odvahy a drsnosti. Byli to velmi svědomití, ztěžka našlapující odborníci, kteří pro práci a starosti o kariéru neměli kdy, aby si získali základní představy o poměrech v politickém světě domácím a natož cizím. Československý generální štáb neměl komisní tvář s úsečným rysem kolem pohrdavých úst.

Republika existovala bezmála 20 roků a z toho dob rých 15 let se všechny veliké politické strany i jejich tisk dívaly na armádu skrz prsty. Z bezduchého antimilitarismu probudil politisující primitivy u nás nejprve puč Karla V., který se r. 1921 pokusil dosednout na maďarský trůn. Předtím se jim dostalo malé lekce v r. 1919 za vpádu maďarských bolševiků na Slovensko.

První československá vláda netoužila po armádě. Armádu jí vnutila spojenecká Francie, která dávala znát, že pro ni má ve střední Evropě cenu jen stát se silnou brannou mocí. V původním plánu z r. 1919 bylo vybudování armády o 8 divisích. Pomýšlelo se také na miliční soustavu, o které se zcela vážně snilo ještě bezmála deset let.

*

Voják se proto u nás nikam netlačil. Vždy se stavěl až za civilistu. Podle toho vyhlíželo také jeho vystupování. Byl to dobrý vojenský inženýr, taktický a operační, ale velmi rozpačitý vojvoda. Něco tu bylo z důstojnického sboru francouzského, který nám byl učitelem, ale chyběl tu rys francouzské *skromné vybranosti,* ve které se ukazovala převaha vojáka nad civilistou mnohem zřetelněji než v dupavém, vypnutém postoji.

Pokud šlo o odborné znalosti, náš voják se rovnal vojáku německému a francouzskému. Wells kdesi rozeznává tři typy člověka: 1. selský, 2. nomádský a 3. kněžský. Vojáci se rekrutovali vždy z dobrodružného a tvrdého typu nomádů. To bylo jádro staré šlechty počínajíc Normany a končíc Araby.

U nás vladařský typ nomádský zcela chyběl. Národ ovládaly typy selský a kněžský. V armádě kněžský vzdělanec ustupoval pracovitému, chtivému sedláku, kterému chybí lehká improvisační genialita. Tato pra-

covitost byla spojena s houževnatou touhou udržet postavení za každou cenu. V otázkách zahraničně politických se náš voják nikdy neprobíral kriticky. Spokojoval se tím, co mu naši státníci vykládali. Věřil jako oni v bezpečnou funkci spojeneckých smluv s Francií, Ruskem a s Malou dohodou. Věděl, že Rusko se pohne, bude-li fungovat smlouva s Francií a že Malá dohoda zasáhne, bude-li Maďarsko útočit.

Svědomitá pasivita a politická ignorance byla v armádě zvlášť pěstěna a pro vysoká místa skoro vědomě vyhledávána. Vláda i president Beneš velmi dbali, aby se na vedoucí místa v armádě nedostali vojáci tvrdohlavci. Z toho důvodu stál také v čele československé armády dlouhá léta jako náčelník hlavního štábu a později jako generální inspektor armádní generál Syrový. U tohoto zpomaleného vojáka nedala se čekat žádná politická dobrodružnost a překvapující iniciativa. Vždy se podtrhovala jeho veliká svědomitost a poslušnost. Hrdina za války světové v boji proti Rakousku pro svou bedlivost a oddanost se stal také vrchním velitelem našich vojsk na Rusi v letech 1918 až 1920. Byl to voják skromný, před veřejností dokonce ostýchavý. V otázkách státní obrany neprojevoval nikdy žádnou překvapující činorodost. Byl presidentu-vrchnímu veliteli naprosto oddán.

Podobnou svědomitou, ale tvrdší postavou byl poslední náčelník československého hlavního štábu, armádní generál Ludvík Krejčí. Prostý, velmi pracovitý voják, někdy zbytečně tvrdošíjný vůči svým podřízeným. Generál Krejčí byl mužem velmi houževnatým, přímým, který neuhnul odpovědnosti. Dovedl se postavit ministru národní obrany, ale nešel tak daleko, aby pohrozil demisí. Viděl svou odpovědnost jen v otázkách operativních na území československém. Nekladl zvláštní požadavky na naše spojence. To se

týkalo hlavně spolupráce s Francií a s Ruskem. Po té stránce jsme byli tedy velmi úslužní a skromní.

Pod vedením generála Krejčího československá armáda vyrostla ve velmi kvalitní, poslušné a přesně pracující těleso. Měla své značné nedostatky v letectvu a motomechanisaci, ale to se dalo omluvit, uvědomíme-li si, že naši brannou moc čekaly především úkoly defensivní a že osud Československa ležel v rukou jeho spojenců. Jak už jsme uvedli, povinností našeho velení bylo, aby na konci války, která by se vyhrála na Rýně a na Visle, co největší území bylo ochráněno před okupací a co největší branné síly aby válku přečkaly na krátké hranici západního Slovenska.

Našemu velení mohlo být vytýkáno, že ve svých fortifikačních stavbách a v jejich plánování mnoho počítalo s tím, že Rakousko nebude připojeno k Německu a že proto nebude od počátku konfliktu s Německem sloužit za *přepadové středisko*. Kdyby se mohlo manévrovat opevněními, pak mnoho staveb z Čech bylo by se musilo od března do září 1938 přehodit na jižní Moravu a na západní slovenskou hranici.

Další chybou bylo, že politikové nepředpokládali konec v podobě odstoupení sudetského území Československa Německa. Pro tuto možnost bylo třeba už dříve učinit vojenská opatření na zajištění nové hranice. Věcí politiků bylo jednáním s Německem *získat včas hranici vojensky udržitelnou i ve zmenšeném státě*. To prakticky znamenalo výměnu území západních Čech za území severní Moravy.

Tuto hranici bylo 20. září 1938 možné získat jen za přesné záruky neškodnosti Československa vůči Německu. Bylo třeba vlády, která mohla jednat s Německem místo s Angličany. Taková vláda musila být

sestavena z lidí *odvážných také vůči vlastnímu lidu.* Ten, zpracováván léta propagandou, Němce nenáviděl a na žádnou dohodu s nimi nemyslil. Nevěřil, nechtěl věřit, jako matka nechce věřit, že její dítě zemřelo. Naopak. Lid chtěl energičtější politiku, volal po vládě vojáků a proklínal čachrářské, postrašené politiky.

*

Vláda Hodžova přijala diktát Anglie a odstoupila. Utekla od toho, co nadrobila. *Už se ani neohlížela, zda přistoupení na změnu státních hranic je ústavní.* Jednala protiústavně, protidemokraticky. Místo, aby odmítla a odstoupila před celým parlamentem, jak v takové chvíli bylo třeba jednat, odvážila se činu, který byl vlastně trestný. S ní byl trestný také president, který nebyl na tolik důsledný, aby odstoupil po podepsání souhlasu s okleštěním státu.

Místo toho, 22. září, v Praze byla v čelo státu postavena vláda generála Syrového. President do ní povolal místo zástupců politických stran úředníky, vojáky a odborníky s veřejnými pracovníky.

President Beneš promluvil toho dne k lidu a prohlásil, že nová vláda je utvořena za součinnosti všech politických stran, které ji budou podporovat v jejím těžkém díle. Ve skutečnosti vláda generála Syrového byla tu jen, aby vytřela zrak rozzuřeným davům, poněvadž za ní v podobě „součinnosti a podpory" přikrčila se vláda stará „jako spojka vlády odborníků s politickými stranami". Ve skutečnosti za premiérství generála Syrového vládl státu starý ministerský výbor pod předsednictvím Hodžovým, kde zasedali bývalí ministři: Bechyně, Šrámek, Černý, Franke, Ježek a Mlčoch. Prý „se tím naznačovalo, že nová vláda přejímá mezinárodní závazky vlády Hodžovy a že se jim nemíní zpronevěřit".

Generál Syrový byl člověk, na kterého se dalo spolehnout, že si nechá všechno líbit. Dovedl výborně poslouchat. S jedné strany do něho hučel president Beneš, s druhé Hodža se svou garniturou, která v naší demokracii byla všemožná, poněvadž za vázaných kandidátních listin staré politické strany byly nesmrtelné. Co si mohl dovolit rozhodovat a *ovládat* generál, který obratem ruky se mohl ocitnout na dlažbě jako nepohodlný a neposlušný voják? Sám musit dokonat tu nejsmutnější a nejodpovědnější úlohu: *kapitulaci a roztrhání státu.* Mohl čekat, až se veřejné mínění utiší, že stará „státnická" garnitura se zase tiše vyplíží ze svých skrýší a zasedne, aby dále, podle „osvědčené" demokratické soustavy, vládla zmrzačenému státu. V čele ministerstva zahraničí zůstal dr. Krofta, který byl podobným trpným a poslušným nástrojem dr. Beneše jako generál Syrový. Za vlády generála Syrového nebylo tedy vlády odpovědné. Vládli státu ti, kdo 21. září porušili jeho ústavu; president přímo, ostatní zpovzdáli.

Zatím co se v Praze generál Syrový stěhoval do ministerského předsednictva, v Anglii Chamberlain sedal do letadla, aby cestoval do Godesbergu v Porýní. Při přistání se odebral do hotelu Petersburg, kde jej očekával kancléř. Rozhovor, který následoval, byl pro Chamberlaina překvapením. Kancléř nesouhlasil se způsobem, jak mělo být odevzdáno československé území osídlené Němci. Odstupované plochy pokládal za nedostatečné. Žádal mnohem rychlejší postup při předávání území. Jednání se protahovalo. Chamberlain v Godesbergu setrval a začal 23. září s kancléřem korespondovat. Zatím odpoledne 23. září vyslancové vlád britské a francouzské v Praze oznámili, že jejich vlády se vzdávají naděje na mírumilovné vyřešení našeho sporu s Německem, a prohlásili, *že jejich*

vlády nemohou na sebe vzít odpovědnost, aby Československu radily nemobilisovat a ponechávají v této věci československé vládě volné rozhodnutí. K tomu připojili poznámku, že by bylo žádoucí, kdyby československá vláda provedla své vojenské přípravy bez zvláštních okázalostí.

Západ nám líčil situaci tak, že německý kancléř nechce pouze připojení německých krajů Československa k Německu, k čemu už jsme dali souhlas, nýbrž že chce válku s Československem, aby tento nádor uvnitř německého těla rázem zlikvidoval. Za takových okolností nezbývalo než mobilisovat. Pokyn, který v tom směru československá vláda dostala od Západu, byl provázen nadějí, že Západ nás tentokrát nenechá na holičkách. Jinak přec naše mobilisace neměla smyslu.

A tak jsme k ní přikročili *v noci z 23. na 24. září,* z pátku na sobotu. Probíhala velmi klidně. Během 24 hodin dostavilo se v českých zemích 80% povolaných záložníků k útvarům. Poněkud pomaleji postupovala mobilisace na Slovensku a na Podkarpatské Rusi, poněvadž tam byly také nepříznivé podmínky komunikační; ale i tam vše probíhalo v klidu.

*

Mobilisace byla uvítána v celém národě jako úleva, jako osvobození z tísně. Znamenalo to konečně *rozhodnutí — čin,* třeba zoufalý. V duši našeho člověka bylo kdesi hluboko pevné přesvědčení, že spravedlivá věc nemůže nezvítězit. A naše věc je přece spravedlivá. To zaručovalo dílo Masarykovo a jeho žáka Beneše. Němci „přistěhovalci" měli svá kulturní práva u nás zajištěna. V českém lidu panovaly představy, že Němcům u nás není křivděno, že jejich nespokojenost je uměle pěstována ze zahraničí a že v určitém smyslu jsme odpovědni za jejich budoucnost, až se

oni ze svého opojení probudí. To všechno učila naše propaganda, tomu se také svatosvatě věřilo.

Naše veřejnost byla velmi spoře seznamována s německými požadavky a s německým ideologickým a hospodářským životem. Poněvadž v Německu se postupovalo ostře proti Židům, kteří u nás měli velmi vlivné postavení jak v politice, v tisku, tak v národním hospodářství, přenášela se židovská nenávist proti nacismu také na naši veřejnost, ne však proto, že by nám nacismus ubližoval kulturně, nýbrž že nás ohrožoval politicky jako Židy ohrožoval hospodářsky. To, co Židé cítili hmotně, my jsme přijímali ideově. Šli jsme do svaté války za historickou zem království a za ideály humanitní, které vštěpoval tomuto lidu jeho vůdce Masaryk přes dvacet let. V tomto národě se nikdo nebál. Byl to úl velmi semknutý, ke všemu odhodlaný. Když se jednalo o odstoupení ryze německých pohraničních krajů, které souvisí s Německem a kde není českých menšin, masarykovská ideologie podněcovaná Židy byla v lidu tlumena pocitem úlevy, že je to ztráta, ale ne katastrofa. Němci chtějí k Němcům; i s tím bylo možno se smířit. Co však budilo děs a sveřepý hněv, byl *pocit obklíčení, ubrání dechu celému národu. Němci se sjednocovali, ale my jsme byli přitlačováni.* Ztrátu opevněného pohraničí lid dobře chápal jako zřejmé omezení naší politické svébytnosti v nejbližší budoucnosti.

Poněvadž představy o německé rozpínavosti a protičeské zaujatosti byly u nás značně přepínány, je pochopitelné, že celý národ hleděl na mobilisaci jako na sebeobranu tvora, který byl zatlačen do kouta a nyní útokem musí prorazit kruh, který se kolem něho zvolna utvořil.

Mobilisace byla pro naše vojáky velikou zkouškou nové válečné teorie, která radí, *aby se nepříteli zne-*

možnilo už v zárodku spořádané mobilisování sil. Chtělo-li nás Německo napadnout, musilo počítat se situací a podle ní se zařídit. Kdyby z naší mobilisace vyrostla evropská válka, nemohlo německé velení ani minutu váhat. Musilo se na nás ihned vrhnout. V hodině, kdy jsme vyhlašovali obecnou mobilisaci, měla se nad hlavním městem a dopravními uzly Československa objevit mračna německých letadel a měnit je pumami v hořící zbořeniště. Čekali jsme s napětím. Poněvadž německá letecká armáda se nad naším územím neobjevila ani 24. září, kdy polovina záložníků byla už u svých útvarů, začalo být jasné, že *evropská válka nebude. To však neznamenalo, že nedojde k isolované válce ve střední Evropě.*

Německé síly nás nenapadly ani v příštích dnech. Nebyla tedy pro ně naše mobilisace žádnou vyhrůžkou. Říšský kancléř byl prostě přesvědčen, že evropské střetnutí je vyloučeno a že *bez obecného střetnutí velmocí není československý branný odpor možný.* Zásah Ruska ve prospěch Československa vylučovala obratná britská politika, která Francii odsunula a Rusko ignorovala.

Co nám bylo platné veliké zbrojení, mobilisování 1.5 milionu mužů, když Francie s Anglií podporovaly Německo, když Polsko se připojilo k Německu a když Maďarsko čekalo, až se vyjasní posice s Ruskem, aby se přidalo k Polsku.

*

Od března 1938 Československo představovalo předsunutou posici jihovýchodní Evropy proti Německu, která byla sevřena s boků německými nástupovými prostory ve Slezsku a v Rakousku. Československo s 15.5 milionu obyvatel mělo v těchto německých kleštích 8.5 milionu Čechů s 3.2 milionu Němců. Mimo německý obchvat byly jen 3 miliony Slováků a

karpatských Ukrajinců s ¾ milionu Maďarů. Východní část státu obývaná Slováky, Ukrajinci a Maďary byla však zachvácena horečkou autonomie a pokud šlo o maďarské pohraničí, touhou připojit se znovu k Maďarsku. V září 1938 Československo nebylo už přední stráží jihovýchodní Evropy, nýbrž *obklíčeným ostrovem.*

Kancléř Hitler byl přesvědčen, že Československo bez boje přijme všechny jeho požadavky, poněvadž od září *stále ustupovalo,* ovšem *s protesty, ale vždy poslušně podle britských požadavků.* Šlo nyní jen o to vnutit Anglii poslední plán, aby pak s Československem krátce zatočila.

V požadavcích Anglie a Francie, které byly československé vládě předestřeny 19. září, šlo o to, abychom Německu odstoupili pohraniční kraje, kde mají Němci většinu. Myslili jsme při tom na měřítko, které dávalo poslední sčítání lidu z r. 1930. Předpokládalo se, že německé ostrovy oddělené od souvislého německého území českým živlem zůstanou při zmenšeném Československu a že ve sporných prostorech se provede plebiscit. Šlo při tom nejvíce o veliký německý ostrov kolem Lanškrounu, Moravské Třebové a Svitav. Pokud je známo, Chamberlain 22. září patrně s podobným návrhem do Godesbergu přiletěl. Německý kancléř však měl zcela jiné požadavky. Dvoudenní jednání v Godesbergu skončilo ujištěním kancléře Hitlera, že vojensky prozatím proti Československu nezakročí a předložením nového konečného požadavku, který klade v odstoupení území Československa.

Německé memorandum Chamberlaina překvapilo. Dovídal se z něho, že území požadované Německem na Československu má být vyklizeno Čechy již do 1. října, tedy do týdne, a že toto území je podstatně větší, než jak si je představoval po první rozmluvě

s německým kancléřem v Obersalzbergu 15. září. Toto překvapení bylo však pouze přechodného rázu. Kancléř vyložil nakonec Chamberlainovi, že *nejde jen o konečnou úpravu poměru německo-československého, nýbrž také o konečnou úpravu poměru německo-britského,* v němž jsou britské „Sudety" představovány německými koloniemi. O těchto „Sudetech" prozatím se nemusí hovořit, dostane-li Německo, co mu náleží, z území Československa.

Tento rozhovor se Chamberlainovi zamlouval. Mohl prozatím rozdávat stále ještě z cizího. Nebylo třeba sahat na britskou kořist ze světové války. Její starý majitel ji prozatím nechtěl zpět. Místo toho žádal vrácení části území staré Říše římské národa německého, o které mluvil 12. září v Norimberku.

Otázka německých kolonií byla aktem stejné spravedlivosti jako otázka sudetských Němců, kteří měli právo na sebeurčení, jaké bylo přiznáno nám po světové válce. Spojenectví britsko-francouzské netýkalo se pouze obrany Rýna, nýbrž představovalo také *dohodu, která měla zabránit, děj se co děj, návratu Němců do Afriky.* Lepší bylo proto povolit jim ve východní Evropě, ale Afrika musí zůstat britsko-francouzská (ve skutečnosti při malátné Francii: *britská).*

*

Ať už tak nebo onak, zdá se, že *na podzim 1937* se opravdu jednalo mezi Německem a Anglií o příměří v koloniálním souboji za cenu britské podpory německých požadavků ve střední Evropě. Jak daleko sahaly britské sliby, není známo, ale v Godesbergu se ukázalo, že *kancléř Hitler má prostředky, jak smířit Anglii s její porážkou ve střední Evropě.* Aby se nemluvilo o koloniálním provaze v domě oběšencově, Anglie byla ochotna k mnohému, co se jinak zdálo

neuvěřitelné. Jisté je, že bývalé německé kolonie mají pro Anglii po stránce hospodářské a strategické cenu stokrát větší než Československo, které se jí nabízelo jako hráz proti německému tlaku na Bagdad.

Když se na podzim 1937 objevily v západním tisku podivné pověsti o našem osudu v souvislosti s jednáním britsko-německým, náš ministr zahraničí dr. Krofta tehdy prohlásil, že tyto pověsti jsou naprosto liché, prý „nesmyslnost této domněnky je jasna sama sebou". Stejně nesmyslnou nazval dr. Krofta pověst, že Německo jednalo s Anglií o povolení autonomie německému obyvatelstvu v Československu. Odmítali jsme prostě, co nám nešlo pod vousy. Při tom jsme byli přesvědčeni, že Anglie před námi nic netají a má-li volit mezi přízní Německa a Československa, nemůže nás přec pominout. Co se zatím za rok sběhlo, dr. Krofta tehdy ani zdaleka netušil. Beneš ostatně v předvídavosti Kroftu nijak nepředstihoval.

V Godesbergu Chamberlain dostal určitá přesná ujištění německého kancléře, jak pokud šlo o jeho další plány ve střední Evropě, tak pokud šlo o jeho budoucí plány vůči Anglii. Napsal, pravda, před tím kancléři, že „o přijetí nebo odmítnutí návrhů Vaší Excelence musí nyní rozhodnout československá vláda, nevidím, jakou službu bych tu mohl ještě vykonati . . . Hodlám se proto vrátit do Anglie", ale nakonec přec, pokud šlo o zájmy Anglie, *neodejel s prázdným.*

V noci z 24. na 25. září dostala československá vláda godesberské memorandum německého kancléře k vyjádření. Měla na vůli buď je přijmout bez výhrad aneb počítat s válkou, v níž bude stát sama proti Německu a Polsku, po případě i Maďarsku. Toto memorandum sahalo daleko za meze, k nimž dala souhlas Hodžova vláda 21. září. Vládu generála Syrového čekal tedy horší úděl. Původní předpoklad, že

21. září jsme vyhověli Německu i „spojencům“, ukázal se nesprávným. Hranice, které nám předpisovalo godesberské memorandum, nekryly se už s hranicemi okresů, které mají přes 50% německého obyvatelstva. Zahrnovaly v sobě rozsáhlé kraje s českou většinou a také onen německý ostrov Lanškroun—Moravská Třebová—Svitavy. V memorandu byl dále požadavek, aby o dalším značném území Čech a Moravy bylo vedle toho rozhodnuto plebiscitem. Na přiložené mapě bylo naznačeno, které území se mělo Německu odevzdat do 1. října. O dalším území měl rozhodnout plebiscit pod dozorem mezinárodní komise do 25. listopadu.

Ve Francii zatím povolali do zbraně několik ročníků a obsadili pohraniční opevnění. Francouzský i britský tisk přinášel však málo nadšené zprávy o průběhu francouzské částečné mobilisace, která byla ohlášena současně s naší obecnou mobilisací. Na Západě nikdo neměl zájem, aby ve Francii a v Anglii byl nějaký bojovný duch. Kde se projevoval, tam byl opatrně tlumen a když nešlo jinak, tedy potměšile kompromitován.

*

Vláda československá, které generál Syrový tvořil jen zástěnu, prohlásila po prostudování godesberské memorandum za nepřijatelné. Občanstvu to oznámila rozhlasem a britské vládě notou, kterou v neděli 25. září odevzdal náš vyslanec v Londýně přímo Chamberlainovi. V naší notě se upozorňovalo, že nejde tu o žádný návrh, nýbrž o ultimatum, jaké dostává poražený národ, a že návrhy memoranda daleko přesahují to, nač Praha 21. září přistoupila. Znovu jsme hovořili o ztrátě národní bezpečnosti, hospodářské nezávislosti a obětování českých krajů. Vypracovalo se memorandum pro obě západní vyslanectví, kde

se dokazovala nepřijatelnost německých požadavků s hlediska národnostního, dopravního, vojenského a národohospodářského.

V Anglii si ovšem byli vědomi, že s Československem se tu předvádí hanebná hra a že je třeba hledat východisko přijatelné pro veřejnost. Západ se proměnil beze studu v ubožáky, kteří by rádi, ale kteří ve skutečnosti nemohou Československu pomoci. *Kancléř Hitler, jak svědčilo chování „všemocné" Anglie, opravdu byl světovým diktátorem.* Československo se 20. září rozhodlo, že sehraje úlohu indické vdovy ve prospěch evropského míru. Ukázalo se, že mír potřebuje další oběti. Pan Chamberlain před veřejností lomil rukama a když ho 25. září náš vyslanec navštívil, nevěděl, jak se dostat z úzkých. Požádal ho tedy, aby se otázal své vlády, zda by souhlasila, kdyby vyřízením sudetské otázky byla pověřena mezinárodní komise, kde by byl zástupce Německa, Československa a jiných mocností. Tato komise by přezkoumala znovu původní franko-britský plán z 19. září a hledala by východisko.

Pan Chamberlain ovšem hned dodal, že německý kancléř asi bude neústupný, poněvadž godesberské memorandum je jeho posledním slovem, ale on, Chamberlain, přece se prý pokusí o to, aby německý kancléř souhlasil se sezváním mezinárodní komise.

V té chvíli u nás pomalu končil druhý mobilisační den. Na hranicích stál už důkladný kryt a uvnitř země se shromažďovaly vyšší taktické jednotky, aby nastoupily cestu do prostorů soustředění. V německém pohraničí byl také ruch, ale nic nesvědčilo, že se chystá nějaká přepadová akce. Kancléř tedy držel slovo, že brannou mocí nepodnikne zatím nic proti Československu.

V Praze se opět radili a výsledkem byl dopis, který

náš vyslanec odevzdal 26. září v Londýně; projevili jsme souhlas s mezinárodní konferencí, kde by bylo zastoupeno Československo a Německo s jinými státy za předpokladu, že tato konference najde jiné cesty, jak sladit požadavky Godesbergu s původním francouzsko-britským projektem, s nímž jsme souhlasili 21. září.

Zatím se sjeli 25. září do Londýna Daladier a Bonnet s celým štábem úřednictva. Aby jednání nabylo válečného lesku, 26. září dostavil se tam také generál Gamelin, náčelník hlavního štábu francouzské branné moci na zemi, na moři a ve vzduchu. Během těchto porad 26. září došla odpověď československé vlády. Francouzové s Angličany dospěli k závěru, že godesberské memorandum je opravdu pro nás nepřijatelné.

Co nyní dělat? Československo se stále drželo trpně rad svých přátel na Západě a nyní bylo v situaci, která hraničila na sebevraždu. Poněvadž neodporovalo a do této situace se dostalo vinou Západu, získávalo tím veliké morální právo na vojenskou pomoc, selže-li nakonec jednání s Německem. Francie mobilisovala, v Anglii mobilisovali loďstvo a v londýnských parcích se ryly ohyzdné zákopy. Obyvatelstvu Londýna se rozdávaly plynové masky a ocelové kryty proti pumám. Válečná nálada tam klesla pod bod mrazu. To uctívané „veřejné mínění" západních demokracií vyráběné tiskem a rozhlasem ukázalo se nyní velmi poplašeným a stísněným. To bylo také v plánu našich „přátel". Odpor k válce měl se vybíti na Československu, které na západ od Rýna pomalu nikdo pořádně neznal. To tedy byl ten škůdce míru. Nevýhodou v tom počtu bylo, že „škůdce" strašně uplakaně vystupoval a prosil spíše o soucit nad svým neštěstím než o obdiv svého válečného odhodlání.

Proto napsal Chamberlain nový vlastnoruční dopis německému kancléři a poslal jej po Siru Horáci Wilsonovi 26. září do Berlinu. Oznamoval v něm, že československá vláda nepřijímá godesberské memorandum a žádal německého kancléře o souhlas s tím, že odevzdání sudetského území Německu by se provedlo podle rozhodnutí na společných poradách zástupců německých a československých, kde by byla přítomna také britská skupina.

Aby britské „veřejné mínění" po morální stránce dostalo zadostiučinění a nemusilo svou vládou pohrdat, v britském tisku 26. září bylo otištěno prohlášení britské vlády, *že Francie přijde Československu zcela jistě na pomoc, kdyby Německo Československo napadlo, a že pak také Velká Britanie a Rusko dostojí svým spojeneckým povinnostem.*

*

Toto prohlášení čtli hlavně v Československu s pocitem veliké úlevy. Třetí mobilisační den tam pomalu končil. Opona se tedy mohla rozhrnout. Večer 26. září německý říšský kancléř měl promluvit v berlinském sportovním paláci k sporu s Československem. Nikdy snad tolik ustaraných tváří netísnilo se doma a na veřejnosti před rozhlasovými přijimači. Všude válečná atmosféra zatlačila všechny jiné starosti do pozadí. Ještě před projevem kancléře Hitlera britský rozhlas vyslal do světa varování, že není ještě pozdě, aby se nedalo zabránit veliké tragedii a že stále ještě se dá mír zachránit svobodným vyrovnáním mezi národy cestou jednání.

Kancléř mluvil ostře. Hned s počátku vytkl presidentu Benešovi, že on jediný vytváří toto zlověstné napětí a tím že německý národ nutí k zoufalým a fanatickým opatřením. Ukázal, že Československo bylo založeno na lživém tvrzení o jednotném národě

československém, který si přisvojil nadvládu nad miliony Němců, Maďarů, Karpatorusů a Poláků. Líčil utrpení sudetských Němců, za něž, jak prohlásil, pouze hovořil. Zmínil se o memorandu, které v těchto dnech odevzdal britské vládě a které je posledním a konečným návrhem na provedení slibu československého presidenta, a to *ihned* za největší mezinárodní garancie do 1. října. Poděkoval Chamberlainovi a prohlásil, že německý národ chce jen mír, ale že jsou hranice, za které nemůže ustupovat. Ujistil, že od okamžiku, kdy Československo vyřeší jiné své problémy, kdy se vyrovná se svými menšinami, nemá o tento stát zájem a je ochoten jej třeba garantovat. Otázka míru nebo války není rozhodována Německem, nýbrž presidentem Benešem, dá-li konečně tamním Němcům svobodu anebo dopustí-li, „abychom si pro ně přišli".

Ujištění britského rozhlasu o francouzské pomoci Československu a o spojeneckém závazku britském a ruském, které bylo rozhozeno do světa těsně před řečí německého říšského kancléře, nacházelo československé velení v postavení poměrně dobrém. Mobilisace byla bez znepokojování ve třech dnech v českých zemích skončena. Jen na Slovensku ještě něco chybělo. V noci z 26. na 27. září už byly v pohybu nástupové transporty. Na německém pohraničí se zvolna začaly rýsovat síly tří československých armád, jedna v širokém oblouku v Čechách od horní Vltavy, podél Šumavy, Krušných hor, Krkonoš a Orlických hor s úkolem krýt evakuaci Čech. Jižní bok české armády chránila armáda jihomoravská, rozestavená od Vltavy podél jihomoravské hranice a řeky Moravy až k Dunaji. Tato armáda byla nejsilnější, poněvadž měla nejdůležitější úkol a na své frontě proti Rakousku poměrně slabá opevnění. Severní bok české armády kryla armáda severomoravská od Orlic-

kých hor po Těšínsko. Na Slovensku se tvořila čtvrtá armáda s frontou proti Maďarsku a Polsku. Zdá se, že po 26. září tato čtvrtá armáda byla značně zmenšena ve prospěch armád moravských. Vše nasvědčovalo, že na Moravě se shromažďuje 60% československých sil, v Čechách 25% a na Slovensku že zůstává 15%; a i z těch že část přešla později na Moravu.

•

Čtvrtý mobilisační den (27. září) v Československu stálo ve zbrani vojsko rovnající se polovině francouzské armády mobilisované r. 1914. Celkem jsme v něm napočítali zárodky 40 vyšších taktických jednotek (pěchoty a rychlých divisí) a mnoho formací rozestavených do obrany podél hranic a v opevněních. Jak už jsme uvedli, mobilisace povolala do zbraně 1.5 milionu mužů. Z toho bylo na 300.000 Němců. S Maďary a Poláky bylo celkem v této armádě 400.000 příslušníků národností, jež hleděly do zahraničí jako do země bratrské; a s tímto zahraničím hrozil konflikt a tím pravděpodobnost, že naši Němci, Maďaři a Poláci, oblečení do československých stejnokrojů, budou musit bojovat proti vlastní krvi.

Skoro *třetina sil, které jsme povolali* 23. září pod prapory, *neměla onu morální náplň, kterou tento stát ve svém těžkém postavení potřeboval.* Poněvadž nás čekaly boje defensivní, znamenali v našich řadách příslušníci menšin veliké nebezpečí. Největší ztráty na zajatcích mělo Rakousko za velikých ústupových bojů v Haliči r. 1914. Za ofensivy se neuplatní oposičnost jinonárodních živlů ve vojsku tak jako v defensivě. Už to, že jsme přešli do defensivy, je projevem slabosti a tím posilou nespokojeným, ať je to nespokojenost rázu národnostního neb politického.

V moderní válce strojů jsou však ve vlastních ře-

dách živly nespokojené a nepřátelské mnohem nebezpečnější než tomu bylo za války světové. Snaha svěřovat speciální zbraně jako letectvo, kulomety, dělostřelectvo, tanky jen vládnímu národu, vedla k tomu, že týl a služby začaly se prosycovat v československé armádě Němci. Pěchota dostávala veliké procento Maďarů, Slováků a Rusínů, tedy příslušníků cizích národností zemědělských, k státu a jeho existenci velmi vlažných.

To se konečně pocítilo už za mobilisace. Češi přišli ke svým tělesům rychleji než se čekalo v nejpříznivějším případě. Němci nastupovali pomaleji a část jich unikla do Německa. Také u Slováků a Rusínů nebylo veliké nadšení. Že rostlo napětí mezi naší německou menšinou a státem, ukazovalo se také na zjevech, které snad nebyly ještě občanskou válkou, ale nesporně ji věštily. V krajích čistě německých objevovali se sudetští partyzáni, kteří palbou napadali naše hlídky, vojenské objekty, vojenská auta atd. V lesích severozápadně Čech se od počátku mobilisace vedla drobná válka. V týlu krycích oddílů, rozmístěných při hranicích a v opevněních, tvořily se skupiny ozbrojených ordnerů sudetoněmecké strany, kteří se pustili s velikým nadšením do záškodnických operací.

Ve skutečnosti po 23. září nebyla tu jediné německo-československá fronta na hranicích. Postupně vznikala druhá fronta v týlu našeho pohraničního krytu, obrácená čelem do zad opevnění a osádky hranic. Třetí fronta rostla na jazykovém rozhraní čelem proti českým krajům. V těchto třech frontách bylo sevřeno obyvatelstvo našich německých krajů. Kdyby došlo k válce, pak se tu bojovalo do všech stran a území obývané sudetskými Němci bylo by v několika dnech proměněno v zoufalou poušť.

XI.

OD GODESBERGU K MNICHOVU

Anglie nám doporučila 23. září obecnou mobilisaci. Na druhé straně však ujišťovala říšského kancléře, že jeho požadavky budou splněny. Naše mobilisace představovala vydání ve výši 100 milionů Mk. K čemu k nim tedy došlo, když Anglie hovořila už 26. září ústy svého ministerského předsedy: „. . . zdá se mi neuvěřitelné, že by evropští národové, kteří si nepřejí války, mohli být zapleteni do boje pro otázku, v níž už došlo zhruba k dohodě. Je zřejmé, že říšský kancléř se domnívá, že sliby, které dostal, nebudou splněny. Ale tyto sliby nebyly dány přímo německé vládě, nýbrž vládám francouzské a britské (totiž sliby vlády československé). Mluvíce jménem britského národa, máme mravní závazek pečovat o to, aby tyto sliby byly plněny. Jsem rozhodnut postarat se, aby se tak stalo v lhůtě tak krátké, jak je to rozumně možné . . .“

To byla předzvěst nového nátlaku, ale ne na Německo, nýbrž opět na Československo. Už 27. září odpoledne odevzdal britský vyslanec presidentu Benešovi od Chamberlaina upozornění, že Československo bude německými silami rozdrceno, nepřijme-li do zítřka, t. j. do 28. září do 14 hodin německé podmínky. Cizí pomoc, podle pana Chamberlaina, nemohla by odvrátit zkázu od naší země, ať už by válka dopadla jakkoli.

Abychom nebyli na omylu o náladě, která vládne v Anglii, o to se ještě 27. září postaral pan Chamberlain projevem do rozhlasu. Předně se snažil ukázat, že za ním stojí celá britská „veřejnost", která mu blahopřeje k jeho usilovné snaze zachovat mír. Nakonec v hysterickém strachu tvrdil věci, které vyhlížely na britského ministerského předsedu skoro nedůstojně. Hodilo se to pro podružného tlučhubu, ale neslušelo státníku, který si vzal sám osud našeho státu na starost a kterému jsme se v důvěře v britskou šlechetnost a gentlemanství svěřili jako přihlouplá telátka. Vzdychal: „Jak je to hrozné a fantastické! Nelze věřit, že máme kopat zákopy a zkoušet plynové masky, a to všechno *pro spor ve vzdálené zemi, mezi národy, o nichž nic nevíme.*"

Toho dne 27. září, Anglie přikročila veřejně k válečným opatřením většího rozsahu, hlavně pokud šlo o zabezpečení civilního obyvatelstva. Chamberlain se o těchto opatřeních ze široka rozhovořil, ale uklidňoval britské občany: „. . . nemůžeme za žádných okolností zaplést britskou říši do války pro takovou zemi (jako je Československo.) Abychom sáhli k boji, musilo by to být za větší věc." Tady to tedy měli čeští zavilí demokraté černé na bílém.

Nyní bylo zřejmé, že celý tento veliký hluk, kterému se říkalo na britské straně boj o mír, nebyl ničím jiným než *bojem o zmaření francouzské vojenské pomoci ve prospěch Československa.* „Veřejné mínění" v obou západních demokraciích musilo být válečnou hrozbou přímo k smrti usmýkáno.

Kdosi z britské levice o Chamberlainovi napsal, že je to tvrdý schopný obchodník bez obraznosti, první skutečný britský businessman na tomto místě a že *„za jeho vlády se kapitalismus uplatní v Anglii naposled".*

Když tento muž se dostal v čelo britského státu, tamní „veřejné mínění“ musilo být tedy dost otrlé. Co však ještě v něm trochu citlivě reagovalo, to dovedl opravdu vtipně přiškrtit válečným hřmotem, s nímž prodával Československo za britský lup na Německu z války světové.

*

Nešlo však jen o usmýkání britského veřejného mínění a o balamucení veřejného mínění ve Francii, nýbrž také o dokonalé vysílení veřejného mínění v Československu. Proto ještě 27. září večer Chamberlain skrze svého vyslance v Praze předložil československé vládě nový britský návrh, jak vyhovět kancléři Hitlerovi a při tom postoupení území učinit pro vládu československou méně bolestným a pomalejším. Československu se znovu kladlo na srdce, že nepřijetí tohoto návrhu znamená vlastně válku s Německem a vpád jeho vojska do země. Kde se pak toto vojsko zastaví, bylo psáno už jen ve hvězdách. Tu Chamberlain znovu zdůraznil, že kdyby pro naši tvrdošíjnost vznikl obecný evropský konflikt, *ať už by dopadl jakkoliv, Československo by nebylo obnoveno v dosavadních hranicích.*

Britský vyslanec navrhoval proto naší vládě tento postup ve vyklizování sudetského území: Až po naše opevnění vyklidíme 1. října kraj ašský a chebský. Pak by se sešla 3. října v některém sudetském městě komise plnomocníků: německého, britského a československého, každý s hlasovacím právem. Vedle toho by se sešla podobně sestavená komise delimitační. Přijeli by britští pozorovatelé ke kontrole vyklizování a přejímání území a 4 britské prapory, jež by byly k disposici delimitační komisi. Plnomocníci by provedli odvolání československého vojska a policie a určili směrnice pro ochranu českých menšin na novém

německém území. Současně by plnomocníci rychle vypracovali instrukce pro práci delimitační komise. Německé vojsko by vstoupilo do vyklizeného území 10. října a obsazování by se skončilo nejpozději 31. října.

Jako pátý bod nového britského návrhu bylo „jednání mezi Německem, Velkou Britanií, Francií a Československem o společných opatřeních pro demobilisaci a odvolání vojska, o revisi dosavadního zahraničně-politického smluvního systému Československa a o *zavedení soustavy, která by společně garantovala nové Československo.*“ Opět bylo řečeno, že, budeme-li povolní, ve zmenšeném vydání se nám zaručí veliká bezpečnost.

Ale to nebyly všechny naše starosti v těchto dnech. Když jsme 21. září přijali spojenecké ultimatum a souhlasili s odstoupením sudetského území Německu, přihlásil se o kousek našeho nemocného státu jiný soused: *Polsko.* Toho dne totiž obrátil se na naši vládu polský vyslanec s notou, ve které se nám sdělovalo, že polská vláda by nestrpěla jiné řešení otázky polské menšiny v Československu, než jak se stalo s menšinou německou a že tedy okamžitě žádá o rozhodnutí, které by v otázce naší polské menšiny odpovídalo našemu rozhodnutí v otázce německé. Bylo to zřejmě ultimatum, kterým si od nás Polsko vynucovalo odstoupení okresů s polskou většinou.

Den poté, 22. září, president Beneš napsal polskému presidentu Mošćickému vlastnoruční dopis, kde mu navrhl otevřený a přátelský rozhovor k odstranění rozporů Polska s Československem a kde prohlásil, že v souhlase s odpovědnými ministry je ochoten k úpravě polsko-československých hranic podle nových zásad.

Tento Benešův dopis měl dvojí vadu. Předně byl

protiústavní, poněvadž president neměl právo nabízet, ani se souhlasem vlády, nějaké státní území. Za druhé byl odeslán už *zřejmě pozdě*. S polskou otázkou jsme měli být hotovi do června než vyzrál rozpor s Německem. Nejpozději *do příchodu pana Runcimana měli jsme mít s Polskem přátelskou a spojeneckou smlouvu,* ať to už stálo co stálo. Přes Polsko jsme se mohli vyrovnat také s Maďarskem. To se ovšem nestalo. Dělali jsme politiku kotěte, které se všemi drápky drží záclony a při tom zoufale mňouká, poněvadž neví, jak dolů.

Na polskou notu jsme odpověděli až 25. září. Popřeli jsme v této odpovědi, že by přijetí francouzsko-britského návrhu znamenalo pro nás povinnost odstoupit také Polsku část našeho území. Ale neodmítli jsme, že o té věci i o všech sporných otázkách, které máme s Polskem, jsme ochotni jednat.

*

O Benešově dopisu polskému presidentovi se mnoho vykládá. Uvádí se ve spojitosti s Benešovým rozhlasovým projevem, v němž veřejnost uklidňoval a zdůrazňoval, že „má plán". Polský president odevzdal Benešův dopis ministru zahraničí k dalšímu řízení. Místo přátelských slov s polské strany následovala však ostrá nota, v níž se žádalo přistoupení na okamžitou dohodu, podle které Polsko dostane nejcennější část těšínského území. Byla to pro nás větší *hospodářská* ztráta než celé Sudety, které měly opět spíše význam *strategický*.

Tato tvrdá polská odpověď přišla do Prahy 27. září současně s novým britským návrhem na odstoupení území Německu. Je zajímavé, že britský vyslanec, když předložil tento návrh našemu ministru zahraničí, současně také vyřizoval vzkaz britské vlády vládě československé, aby už nechala všech diplomatických

manévrů a *začala bez odkladu jednat také s Polskem,* pokud šlo o naše území s polskou většinou. Veliká Britanie se při tom nabízela za zprostředkovatele. Britská vláda byla tedy Polskem informována. Že Polsku nebránila v jeho výpadu proti nám, bylo zajímavé. *Polsko, jako spojenec Francie, vrhlo se na nás zezadu. Francie mlčela.* Jen Anglie radila k povolnosti. Prostě *Anglie se ujala úlohy zlikvidovat ve střední Evropě Československo* ve prospěch Německa, Polska a Maďarska. V britském zájmu ovšem bylo, aby náš mocný průmysl těšínský a ostravský nedostali Němci. Proto Angličané pobízeli Poláky.

Že Poláci chtějí přijít také k nějaké kořisti, bylo vidno od 20. září, kdy začali na našich hranicích soustřeďovat vojska mnohem vyhrůžněji než Němci. *Měli jsme nyní frontu obrácenou proti celé severní střední Evropě.* Na přesun větších vojenských sil proti polské hranici, hlavně na severu Slovenska, nebylo pomyšlení. Za této situace bylo jen dvojí řešení: Buď se rychle dohodnout s Němci a nedat nic Polákům anebo se dohodnout s Poláky a nedat nic Němcům. Dohoda rovného s rovným už nebyla možná, *šlo jen o připojení buď jako celek k Německu nebo jako celek k Polsku.* Pokus dra Beneše získat polské spojenectví za polské kraje z Československé republiky byl více než „optimistický". Zbývalo, buď se stát *součástí* velikého Německa nebo velikého Polska. Spojení s Polskem bylo možné pod ochranou naší mobilisace, která 27. září dovršovala svůj čtvrtý den. Polsko mělo také něco vojsk připraveno při našem severním křídle. Otázka zněla, jak dalece se Polsko zavázalo Německu, pokud šlo o budoucnost, lépe zánik našeho státu. Veliké chvíle žádaly si velikých mužů. Otevřenou otázkou ovšem bylo, co by nové Severoslavii, utvořené z Polska a Československa, řeklo také Rusko.

Anglie tedy zakročila 27. září v Praze ve prospěch Polska a v Německu ve prospěch svůj, když tam slíbila, že ručí za naši povolnost. V noci z úterka 27. září na středu dostal Chamberlain od říšského kancléře odpověď na dopis, který mu doručil Sir Wilson. Z dřívějšího víme, že kancléř Hitler byl rozhodnut 28. září ve 14 hodin nařídit obecnou mobilisaci a vyrazit proti nám.

Kancléř odmítal přímé jednání s Československem, poněvadž z toho mohly vzniknout další průtahy, které by postavení Němců v Sudetech činily nesnesitelným. Obává-li se československá vláda, že by se německá vojska nezastavila na vytčené čáře, mohou to Československu zajistit Francie s Anglií. Kancléř dále ve své odpovědi prohlásil, že nemá v úmyslu ohrozit existenci zbytku Československa a že je dokonce ochoten jeho nové hranice zaručit. Osud Čechů na německé straně bude obdobný osudu Němců na straně české. Pronesl podezření, že vláda československá stále ještě se snaží získat na Západě pro svou věc určité síly, které by nakonec přivodily obecný evropský požár. Kancléř ponechal Chamberlainovi, zda chce tyto české manévry zmařit a přivést pražskou vládu nakonec k rozumu.

Dopoledne 28. září si Chamberlain vzpomněl, že chování Německa je v určité závislosti na přátelství Italie a proto se obrátil na Mussoliniho se žádostí, aby přemluvil německého kancléře, aby mobilisaci a vyražení německých sil odložil o 24 hodiny. Mussolini vyhověl a Chamberlainovi telegraficky sdělil, že německému kancléři nabídl schůzku čtyř zástupců velmocí Německa, Francie, Italie a Anglie v Berlinu na vyřešení sudetské otázky. Současně zaslal Chamberlain německému kancléři vzkaz, že je ochoten se dostavit do Berlína se zástupci Italie a Francie a že je

přesvědčen, že do týdne dojdou všichni k dohodě. Připojil ujištění, že vlády britská a francouzská ručí za to, že Československo splní své sliby.

*

Výsledkem této korespondence bylo, že německý kancléř pozval ministerské předsedy Chamberlaina, Mussoliniho a Daladiera na zítřek 29. září do Mnichova (München). Tuto zprávu dostal Chamberlain odpoledne na řečnické tribuně v dolní sněmovně, kde se chystal pronést poslední část své osudové řeči k těžké situaci. Rukopis zbytku řeči vsunul nyní do kapsy a pouze oznámil, že zítra odjíždí na konferenci čtyř do Mnichova (München). Než však dostal papírek, kde mu zahraniční úřad ohlašoval pozvání německého kancléře do Mnichova, líčil ze široka další fáze průběhu československo-německého sporu a při tom sdělil, že v Berchtesgadenu za schůzky s německým kancléřem poznal vlastně celou ožehavost problému a tam přišel k přesvědčení, že pouze *rozchod sudetských Němců s Československou republikou může odstranit německo-československý spor.*

Večer 28. září československá vláda odpověděla Chamberlainovi na jeho návrh „časového rozvrhu" postupného vyklizování sudetského území Československem. S „rozvrhem" jsme souhlasili, ale současně prohlašovali, že nemůžeme vyklidit území, demobilisovat a vydat pevnosti, *dokud se nám nedostane slíbených mezinárodních garancií,* jak nám byly nabídnuty v původním francouzsko-britském návrhu. Tyto námitky byly na místě, ale méně věcné byly naše požadavky případné arbitráže presidenta Roosevelta a nové otálení s vyklizovací akcí. Chamberlain proto 29. září z Mnichova nám vzkázal, že bude naše zájmy podle možností chránit, ale že mu nesmíme ztěžovat

práci stálými námitkami a že proto od nás vyžaduje volnou ruku.

Zatím Berlinem a pohraničními městy kolem českých hranic pochodovala německá vojska s cílem zaujmout východiště pro zítřejší vpád. Československá armáda vstoupila do 6. mobilisačního dne. Většina jejích jednotek byla už ve svých nástupových prostorech, chyběly pouze jednotky ze Slovenska, které měly posílit jihomoravskou armádu. Ale i ty během dvou dnů mohly dosáhnout míst svých určení. Nikdo naše vojenské pohyby nerušil. Letectvo bylo poschováváno. Přepadení, jehož cílem by bylo rozvrácení naší mobilisace, už nehrozilo. Na obzoru byla pouze válka slabého proti silnému a snad proti třem: Německu, Polsku a Maďarsku. Polsko a Maďarsko mohlo udržet na uzdě Rusko, ale proti Německu, podle prohlášení Anglie a Francie z 1. září, jsme tu stáli sami.

Tonoucí se i stébla chytá. Boj i ten nejtěžší nás neodrazoval, byla-li v něm i malá naděje na vítězství. Jisté bylo, že 28. září měli jsme v hotovosti při ohrožených hranicích nebo v záloze na místech už 30 vyšších jednotek, což představovalo polovinu mírových jednotek německých a asi třetinu sil, které mělo Německo už od září v hotovosti. V případě, že by Francie s Anglií zůstávaly stranou a Polsko se postavilo po bok Německa, nepotřebovalo Německo proti nám už zvlášť mobilisovat. Jeho 60 divisí, které mohlo klidně proti nám vyslat, nás tolik neznepokojovalo *jako strašlivá převaha německého letectva,* které *mohlo denně svrhnouti na naše území 4000 tun pum.*

*

Obrana na hranicích byla by odolávala, ale obrana proti obchvatu třetím rozměrem byla zcela nedostatečná. Měli jsme na 500 protiletadlových děl, která

stačila jen na 5% úkolů, jež nám vyvstávaly v zápase s mocným německým letectvem. Už dříve jsme řekli, že náš spořádaný ústupový boj před německou přesilou byl podmíněn nejméně rovnovahou ve vzduchu, tedy předpokladem, že týl Němců na naše území vnikající bude ze vzduchu při nejmenším stejně trpět jako týl našich vojsk. Ale to, co se nyní rýsovalo v nejbližší budoucnosti, bylo velmi chmurné.

Jestliže 28. září poměr sil německých k československým byl na zemi 4:1, ve vzduchu to bylo 20:1. Nám totiž chybělo větší těžké bombardovací letectvo. Jestliže Němci musili ponechat pro začátek nejméně ¼ pozemních sil na západních hranicích, nebylo tomu tak s mnohem pohyblivější leteckou pěstí. Ta mohla v plné síle rázem dopadnout na naše území. Německé letectvo bylo by údery z Rakouska a ze Slezska zcela přerušilo spojení Moravy se Slovenskem. Tuto úlohu chystali se usnadnit německému letectvu Poláci obsazením Těšínska a naší severní komunikace na Slovensko od Ostravy na Žilinu. Za těchto podmínek, i kdyby Polsko přešlo do neutrality, *náš ústup na Slovensko byl skoro neproveditelný. Podobně nevyřešitelná byla také evakuace Čech a Moravy.*

Na hranicích se kopaly zákopy, stavěly se drátěné překážky, maskovala se kulometná hnízda. Všechno bylo připraveno přijmout boj. Proto 28. září před 14. hodinou, kdy mělo vzplanout nepřátelství, všichni v armádě čekali na další události v starostech, ale pevně. Nikoho nenapadlo, že by se mělo kapitulovat. Jednání vlády působilo trapně, skoro nedůstojně. Nikdo z těch, kdo u nás stáli nahoře, nenaplival Západu do obličeje, neřekl mu v rozhlase a v tisku, co si o jeho kramářství myslí. Netečná a mrzutá malomyslnost charakterisovala všechno, co se nyní vařilo v pražském ústředí.

Národ volal po vládě vojáků a místo toho dostal vládu ještě bezradnější a ubožejší než byla předchozí garnitura civilistů, která se v krytu usmívala, bylo-li vůbec tehdy co k smíchu. Vojáci se nemohli proslavit zázraky. Hlavní velitel ozbrojených sil v poli, náčelník hlavního štábu armádní generál Krejčí, poslouchal vládu armádního generála Syrového a vláda generála Syrového poslouchala starou vládu tří „B“: Beneše, Berana a Bechyně. Ta poslušnost pozůstávala v tom, že jsme nakonec přijímali se zbytečnými protesty vše, co se nám z Londýna diktovalo.

Naše všechny válečné přípravy byly pouze ústupkem vzkypělému veřejnému mínění, i když se to stalo na návod „přátel“ ze Západu. Český národ musil vidět a se všech stran omakat svou opuštěnost a bezmocnost. Chamberlain s ním zacházel jako starý rybář. Benešova vláda polkla britskou udici s tučným červem „demokratické přízně“. Šlo o to, jak československého pstruha dostat na břeh. Proto se mu povolovalo, aby udici neutrhl, a zas přitahovalo. Pobídka k mobilisaci, to bylo jedno z těch „povolení“ české rybě, která se zuřivě bránila.

*

Zatím 29. září sešli se v Mnichově (München) čtyři ministerští předsedové, aby projednali náš případ. V podstatě šlo jen o zpomalení německé okupace Sudet. V Godesbergu říšský kancléř kladl jako podmínku vydání celého sudetského území do 1. října. Chamberlain v notě, kterou naší vládě poslal 27. září, navrhoval, abychom souhlasili s konečným vyklizením sudetského území do 31. října. Tento projekt kancléř odmítl. Nyní šlo o to, aby se našel nějaký kompromis. Lhůta do 31. října byla volena s ohledem na britské veřejné mínění, které se více staralo o osud „demo-

kratických" Němců, utíkajících z odstupovaného území než o to, co se bude dít s Čechy, žijícími v těchto sporných prostorech. Nejdůležitější věc, která měla při tom být současně vyřízena, byla *mezinárodní záruka hranic našeho okleštěného státu,* jeho neutralisace.

Ráno 29. září bylo v Mnichově veliké napětí, které polevilo až odpoledne. Podle nezaručených zpráv se o to zasloužil pruský ministerský předseda a ministr letectví maršál Göring. Uklidňujícím způsobem zasáhl také Mussolini, který prý navrhl plán postupného vyklizení sudetského území Československem tak, jak byl nakonec přijat. Německá vojska měla 1. října obsadit tak zvané první pásmo a do 10. října postoupit až k nové hranici přestavěného Československa.

Naše delegace přiletěla do Mnichova odpoledne 29. září. Zatím už byl nový plán na odstoupení sudetského území projednán. Nikdo s ní celkem nehovořil. Teprve po půlnoci byla pozvána do konferenčního sálu (tedy 30. září před úsvitem) a tam se dověděla, že dohoda je hotova a že mínění československé nikoho nezajímá, tedy ani Francouze, ani Angličany. Naše delegace byla požádána, abychom vyslali do Berlina plnomocníka na schůzi mezinárodního výboru, který by projednal postup evakuace a obsazení prvního pásma, do kterého německé jednotky vkročí už 1. října.

Ráno 30. září dostavil se v Praze na ministerstvo zahraničí zástupce německého vyslance. Úloha britského šejdíře byla skončena. *Nastalo přímé jednání německé vlády s československou.* Zástupce německého vyslance sdělil naší vládě, že má vyslat svého zmocněného zástupce do mezinárodního výboru, který se sejde ještě téhož dne, tedy 30. září v 17 hodin v Ber-

linu. Československého zplnomocněnce měl doprovázet vojenský znalec. Současně předložil zástupce německého vyslance naší vládě usnesení mnichovské konference. Dovídali jsme se, že Němci do 10. října obsadí ono území, které na nás říšský kancléř požadoval Chamberlainovým prostřednictvím 23. září, a že mezinárodní výbor určí dodatečně území, na kterém se provede hlasování. Mezinárodní komise mohla ve výjimečných případech pozměnit v maličkostech hranice území, které mělo být, jako většinou obydlené Němci, postoupeno Německu bez hlasování do 10. října.

V tomto usnesení čtyř velmocí nebylo ničeho o zárukách, které nám byly slíbeny. O tom se mluvilo až *v dodatkovém protokolu.* Ovšem, jako obvykle, už ve zcela jiné formě. Původně jsme měli tyto záruky nových hranic dostat za odstoupení sudetského území Německu. Nyní se kladla jako podmínka také dohoda o odstoupení menšinového území Polsku a Maďarsku. Dohody s Polskem a Maďarskem mělo být dosaženo do konce roku 1938 přímým jednáním stran. Kdyby toto jednání do té doby selhalo, měla se otázkou zabývat nová konference ministerských předsedů, kteří podepsali mnichovskou dohodu. Prakticky to znamenalo, že do konce roku 1938 bude nový stát žít z milosti vlastních sousedů. Aby jej Poláci s Maďary nerozsápali, byla tu československá armáda, jako poslední prostředek k zajištění zlomeného státního bytí.

V té době už vřelo na Slovensku, kde obecná mobilisace nadělala mnoho zlé krve. Oslabení ústřední vlády bylo posilou slovenských autonomistů. Nechyběly hlasy, které chtěly Slovensko připojit k Polsku nebo k Maďarsku. Podobné to bylo na Podkarpatské Rusi, i když v míře poněkud mírnější.

Naší zahraniční politice se ani v tomto osudném

okamžiku nepodařilo prorazit obklíčení, do kterého se dostala. Pokořující dohody dosáhla jen s Německem, ale za podmínky, že se dohodne také s Polskem a Maďarskem. To znamenalo prakticky, že jim dá ze státního území to, co budou požadovat.

*

I vojákům bylo jasné, že v těchto chvílích nejde jen o ztrátu sudetského území, nýbrž že *hrozí úplný rozklad státu.* Viděli jsme, *že ztráta Slovenska* ve prospěch Polska nebo Maďarska *znamená konec naší samostatnosti a připojení Čech a Moravy ať po dobrém nebo po zlém k Německé říši.*

Bylo to 30. září smutné odpoledne ve štábech armád, kde se už o výsledku mnichovského jednání vědělo. Stát se proměnil v panáka, kterého na evropském jarmarku fackují. Vojákům kypěla krev. Dalo se ještě něco zachránit? Praha ovšem byla opatrná před svým lidem vojenským i civilním a pečlivě tajila pravý stav věcí. Nevědělo se na příklad nic o tvrdém postupu Polska. I mapa ústupků Německu se ukrývala před zvědavými zraky.

Pokud jsme měli v rukou pevnosti, mohli jsme se ještě odhodlat k zoufalému pokusu nabídnout celý stát jako část polského státního území, bez nároků na nějakou autonomii, vystoupí-li Poláci na naši ochranu. To ovšem nešlo přes pražskou vládu, kde stále ještě na velitelském můstku stál dr. Beneš. Bez vojenského převratu se takové věci provádět nedaly. Ozývaly se hlasy po československých štábech, aby se ti nešťastníci, kteří stát zavedli do této zhouby, něžně, ale energicky uklidili od jejich telefonů, aut a křesel. Zítra, 1. října, měli Němci vstoupit na naše území. Bylo jen několik hodin k disposici.

Naši vojáci byli však příliš skromně a poslušně vychováni a tak zůstalo jen při klení a slzách. V Praze

byla u staré garnitury zjištěna pouze jedna mocná energie: *Nevydat moc, i kdyby se při tom republika zmenšila na pražský okres.* Jen padlo mnichovské rozhodnutí, už se mezi odstouplou ministerskou partou vynořily plány znovu se ujmout moci. Mluvilo se o „rekonstrukci" vlády generála Syrového, do které by vstoupili staří politikové, tedy opět ona společnost, která za svého dvacetiletého náčelnictví přivedla stát k těmto koncům.

Byly obavy, co tomu řekne prostý voják, který celé dny a noci ryl zákopy, který pletl rukama do krve rozdrásanýma drátěné překážky. Od jednotek přicházely zlé zprávy. Velitelé pochybovali, že ústup na novou hranici se obejde bez těžkého otřesu kázně, a vyslovovali obavy, aby nevznikly výstřelky proti důstojníkům a štábům. A tak nakonec jsme viděli, že všechna ta naše hotovost k obětem už nebyla výsledkem zdravého odhodlání, nýbrž pocházela ze zoufalé bolesti. Milovali jsme své staré království v jeho historických hranicích. To byla naše vlast. Tak jsme se to učili ve škole jako děti, tak jsme si ji představovali samostatnou a nedílnou. Nyní jsme chápali bolest Maďarů, když jsme jim vnutili r. 1919 novou národnostní hranici mezi Slovenskem a zbytkem Maďarska.

Bylo to těžké probuzení. I na sudetské Němce jsme si vzpomněli, jak jim bylo, když po německé kapitulaci r. 1918 byli přinuceni zůstat v rámci našeho státu. Sklízeli jsme, co po dvaceti letech vyrostlo z celé řady omylů mladého, nezkušeného národa. Porobený napodobuje porobitele. Srbové napodobovali Turky. My jsme si vzali příklad z rozklíženého Rakousko-Uherska.

Mnoho věcí jsme udělali výborně. To bylo všude tam, kde se mohly osvědčit náš technický a organisační smysl, píle a vynalézavost. Pokud šlo o politické

předpoklady, ukázali jsme nemotornou důvěřivost. Věřili jsme v podporu Západu proti Němcům, ale už za nic na světě bychom byli nečekali, že naši „přátelé" nám nařídí dát kus státu Polsku a Maďarsku.

Bylo to tedy zvláštní postavení, v němž se ocitlo důvěřivé a tvrdohlavé Československo. Jeho spojenci je nutí, aby všem svým nevlídným sousedům, Německu, Polsku a Maďarsku odstoupilo část svého území. Truchlivého 30. září dostali jsme vlastně dvě ultimata. Jedno nám daly Anglie s Francií a druhé Polsko, které žádalo, zcela podle směrnic godesberských, odstoupení našeho území obývaného polskou většinou. Odpověď, zda přijímáme nebo odmítáme, měli jsme dodat polské vládě nejpozději do poledne 1. října. Záporná odpověď nebo nedodání odpovědi bude prý nutit Polsko k opatřením, která činí československou vládu odpovědnou za další události. Jinými slovy: Poláci se dají na pochod.

Co dělala vláda československá? Přestala se ošívat a diplomatit a *obě ultimata přijala.* V poledne v pátek 30. září dostavili se k našemu ministru zahraničí vyslanci francouzský, anglický a italský, aby se dověděli naše stanovisko k mnichovskému protokolu. Dr. Krofta jim prohlásil, že se podrobujeme a že naši kapitulaci odevzdáme dodatečně každému z vyslanců také písemně.

*

Ztratili jsme mnoho, ale po procitnutí z mdloby, kterou přivodila bolest, jsme řekli, že *nový, menší stát, ryze nacionální, může se prokousat k síle,* jakou ukázalo okleštěné Turecko po světové válce. Když si Chamberlain v Mnichově 29. září večer po podepsání protokolu dohody čtyř poručil černou kávu a zapálil si dlouhý doutník, vykládal novinářům, co prý si myslil dlouhé měsíce: „Vždy jsem byl přesvědčen, že

kdybychom mohli mírnou cestou rozluštit československou otázku, otevřelo by to cestu k obecnému uklidnění Evropy.“ To byl základní omyl anebo nový Chamberlainův podvod. Anglický novinář Sidney Morell napsal: „Čtyři muži v Mnichově přijali *kompromis, který zachránil Chamberlaina* a dal Hitlerovi vše, co žádal. To nejsou příjemné věci pro Angličana, avšak myslím, že jiní Angličané, kteří si uvědomují tyto věci, měli by pochopit, že *Anglie ztratila v Mnichově mnohem více než Československo.* Celé toto století vzhlížely malé země k Anglii, protože za Anglií stálo imperium, které bylo považováno za morální sílu až do konce světa, protože Anglie udržovala otevřená moře (ovšem, že za to brala patřičnou provisi) a hlavně, protože malé národy při svých sporech se mohly obrátit na britské imperium o rozhodčí výrok a mohly očekávat, že bude spravedlivý alespoň tak, jak lze být spravedlivým ve světě obyčejných mužů a žen. Tyto věci ospravedlňovaly v myslích malých národů samu existenci britského imperia. Rozdělením Československa toto ospravedlnění zmizelo. Zůstalo jen jediné ospravedlnění pro další bytí britského imperia, a to je v přímém poměru k počtu bitevních lodí, letadel a ponorek, které může Anglie vybudovat, a k počtu vojáků, které může vycvičit. *Ztrativši pověst mezinárodně spravedlivé země, Anglii nezbývá než spoléhat na svou sílu.*“

Morell vycítil to, co myslící Čech tušil ještě před vzplanutím česko-německého konfliktu. Anglie, která chtěla být vždy pánem oceánů, nakonec byla poražena bez boje na souši mnohem citelněji, než se na první pohled zdálo. *Národové neumírají, ale ke dnu klesají říše.* Koráb britský se 30. září r. 1938 začal potápět. Od té chvíle lodní stroje nepohánějí šroub, který nese loď k novým břehům. Ženou pouze pumpy. Loď stojí.

Teprve ve večerních hodinách 30. září promluvil do rozhlasu ministerský předseda generál Syrový o tom, co se stalo. Morell popsal náladu pražské ulice takto: „Nikdy předtím jsem neviděl slepě chodící zástupy po chodnících s proudy slzí na tvářích. Nikdy jsem neviděl davy, zuřivé bezradným hněvem, které volaly strážníky, aby se k nim přidali, místo, aby je rozháněli. A nikdy předtím jsem neviděl strážníky tak jemně zacházet s davem... Před devíti dny tyto davy demonstrovaly proti berchtesgadenskému plánu. Obrátily se k armádě a voják se stal jejich ministerským předsedou. Avšak nyní sama armáda, tentýž voják-ministerský předseda, přijala ještě horší podmínky... a nyní zde nebyl nikdo, ke komu se mohly obrátit. Byl to ztracený lid, který bloudil bezúčelně ulicemi a ulevoval pláčem svému žalu a své bezradnosti.“ Ano, v této chvíli český národ neměl vůdce. Měl ministry, presidenta, generály, ale ti všichni byli kdesi za ohradou, za skleněnou stěnou. Tomuto lidu se nevládlo. Byl pouze bedlivě spravován a jeho stát se při tom proadministroval.

Vojáci začali 1. října ustupovat od hranic a vyklizovat opevnění. K vzpouře nedošlo. Bolest byla tak veliká, že v ní utonul každý odpor. Když Němci v roce 1918 ustupovali za Rýn po sjednání příměří, prožívali něco podobného. Rozdíl byl pouze v tom, že Němcům připravili těžkou hodinu jejich nepřátelé. Čechům ji přichystali jejich přátelé, kteří se dvacet let přičiňovali o to, aby mezi Čechy a Němci nedošlo k dobrému sousedskému soužití.

Vojáci při ústupu od hranic začali uvažovat o nové situaci. Na Západě nemáme přátel. Východ se neozval. Německu už dáváme, co si vyžádalo. Polsko hrozí. Dali jsme mu Těšínsko, ale ono vykládá, že chce společné hranice s Maďarskem. Italie se stavěla

za polsko-maďarské požadavky, zatím co společně s Francií a Anglií zakročovala u nás v mnichovské dohodě. Věděli jsme, že požadavky Polska podporuje vedle Italie také Anglie. Německo nám zaručovalo ústy svého kancléře jazykovou hranici, která se nyní vytýčí v Berlinu. Maďarsko však se hlásilo o celé Slovensko a Polsko uznávalo tento hlas za oprávněný.

*

Co bude s Čechy a jejich zemí po Mnichově zmenšenou, když by polsko-maďarské snahy podporované Italy a Angličany dosáhly splnění? Čechy s Moravou byly nyní zcela obklíčeny územím německé říše. Z map, které zatím došly do našeho hlavního stanu, bylo vidno, že na západní Moravě se české území zúží na 57 km mezi Moravskou Chrástavou na trati ze Svitav k Brnu a Ivančicemi 20 km jihozápadně od středu Brna. Od této šíje táhlo se české území na západ do nitra německé říše na 270 km až k Domažlicům. Naše dalekonosné dělo ráže 250 mm neslo na 30 km. To znamená, že stačilo, aby se baterie takových děl postavily s německé strany na naši novou moravskou hranici na jihu a na severu a šíje spojující na západní Moravě Čechy s východní Moravou byla v celé šíři pod palbou.

Území Druhé republiky, jak se nám rýsovalo na mnichovské mapě (před odstoupením částí Polsku a Maďarsku), vojensky představovalo dva celky velmi rozdílné hodnoty. Hranici mezi těmito celky byly řeky Morava s Bečvou. Co bylo v Druhé republice od těchto řek na západ, představovalo *prostor vojensky naprosto ztracený*. To, co bylo na východ, mohlo se vojensky držet jen za podpory polsko-maďarské. *I v případě neutrality nemohl okleštěný československý stát v Čechách na území ¾ Moravy mít žádné posádky*

proti Německu. Toto území nebylo vůbec schopné mobilisace. To znamenalo, že ze 7 milionů Čechů, kteří na území Čech a Moravy nyní zbyli, 6 milionů se nedalo zmobilisovat a vojensky užít. Naše postavení proti Německu už v První republice po Anschlussu bylo těžké. V Druhé republice se ukázalo zcela beznadějným.

Nikdo se však této skutečnosti nechtěl podívat do tváře. To ovšem nebyla všechna hrůza mnichovského diktátu. Co když Slovensko bude připojeno k Maďarsku nebo k Polsku? Stát pasivně a odmítavě trpně proti třem sousedům (Německu, Polsku a Maďarsku), nebylo řešením žádným a proto také katastrofálním. Po 1. říjnu nebylo už pomyšlení, že půjdeme společně s Polskem, i když se mu nabídneme za součást polského státu. Bylo možné přijmout jen německý protektorát nad Druhou republikou, *s Německem se spojit.* Záruky, které nám nabízely Francie s Anglií, měly pro nás nyní ještě menší cenu než stará smlouva spojenecká, od které Francie utekla, když jsme měli ve zbrani přes 40 divisí a stáli jsme v opevněných pohraničních horách. Bylo však rozhodně velmi rozdílné, zda vstoupíme do Německé říše jako národ 7milionový, jak se stalo 15. března 1939, anebo jako stát s 12 miliony obyvatel, dokud zde bylo celé Slovensko a celá Podkarpatská Rus. To však znamenalo *vzdát se vlastní zahraniční politiky a československou armádu přičlenit k armádě Německé říše.* V takovém případě jsme stáli pevně na Dunaji a společná hranice s Rumunskem nám dávala veliké možnosti na Balkáně a v jihovýchodní Evropě.

Vojáku, který věřil svým státníkům, bylo 1. října opravdu špatně. Všechno, co se dvacet let spřádalo s takovou pečlivostí a „vědeckou" domýšlivostí, proměnilo se v rozbořený domek z karet. Jinde se stá-

valo, že stát přivedli na pokraj propasti generálové. U nás se o to postarali civilní politikové. Český voják byl pouhým divákem. S puškou u nohy sledoval v slzách, jak dravý proud oblamuje stát na okrajích jako tající bezradnou kru. Proto nemohl dál mlčet a sáhl po peru, aby po svém zhodnotil tuto nevídanou politickou blamáž a státní katastrofu.

*

Co nyní uvádím, napsal jsem 3. a jako úvodník to přinesly Lidové noviny 5. října ráno. Toho dne odpoledne odstoupil také president dr. Edvard Beneš. Lidové noviny se tehdy tiskly současně na dvou místech: v Brně a v Praze. Podléhaly dvěma censurám. Pražská byla přísnější. Uvádím článek ve znění brněnském a do závorek dávám to, co vybílila pražská censura.

ÚČTOVÁNÍ A CO DÁLE

Stanislav Yester

Známý spolupracovník Lidových novin dobyl si obecné pozornosti svými pronikavými rozbory. Také v tomto článku, jehož tón je snad tu a tam příkřejší než jak by promluvila sama redakce, dochází k závěrům, jejichž logickou správnost nelze oslabiti.

Sešli se přátelé a nepřátelé, neptali se oběti, než ji začali (čtvrtit), prý v zájmu míru tohoto zvráceného a dýchavičného světa. Neptali se nepřátelé. To se dá pochopit. Ale ani přátelé nebyli vybíraví v nehoráznosti (prostředků. Vydej nebo půjdeme s tvým odpůrcem proti tobě).

Mír světa je vzácná věc, té je třeba s odvahou obětovat i sebeobětovat, je-li to vyšší příkaz. Kdysi Kristus se obětoval za hříšné lidstvo. Za hříšnou a podlou politiku světovou (bylo nyní třeba přibít na břevna muk národ), který jako žádný jiný v poválečné Evropě věřil spojeneckým slibům, v ušlechtilost

Západu, v sílu citu pro spravedlnost, který sálá z pořádných demokracií a starých kultur.

Nic — i bránit se nám znemožnilo. A my jsme se chtěli rvát. Ale útok na naše opevnění mohl značně oslabit německou armádu a to nebylo vhodné, to neodpovídalo zájmům, které sledují nasycené západní demokracie. Pohrozilo se nám tím, že se o nás nebudou starat „spojenci" zradivší spojenecké smlouvy (nýbrž že se postaví i proti nám).

Nebudeme se dovolávat Boha, pomáhá jen těm, kteří si sami pomohou. Ale účtovat musíme, abychom správně změřili síly toho, co nám zbylo, abychom začali nový, hlavně rozumnější život.

Psalo a hovořilo se o zradě a nátlaku, které byly spáchány na našem státu a které neznají dějiny. Obraťme to raději. Neviňme jiné a řekněme si: (Dějiny neznají naivnějšího národa a naivnější politiky svého státu.) Představovali jsme si jako každé mládí svět a bytosti v něm, zastupované státy, mnohem lepší, idealističtější anebo mnohem horšími a satanštější.

Při svých málo realistických představách o svém okolí a svých vztazích k němu dovolovali jsme si politiku, která je nejriskantnější a nejnákladnější, i když se zdála hrdinská. Dali jsme se do služeb ideologického boje, postavili jsme stát do fronty jednoho světového názoru. Bylo to hezké, ale velmi nepraktické a nakonec katastrofální. Postavili jsme stát do fronty proti totalitnímu názoru a autoritativním režimům mnohem opravdověji než kterákoliv jiná a větší demokracie. Divočili jsme, zaklínali, přisahali a všechno to pod oblohou pevného spojenectví se Západem, který svou demokracii pěstoval jako věc osobních názorů určitých politických skupin, třeba velikých. Ale když šlo o zájem státu, dovedl se fran-

couzský socialista dobře bavit a domluvit s německým nacistou a anglický demokrat s italským fašistou. Co nám Masaryk vytýkal před válkou v osobním styku, to jsme uplatňovali ve styku mezistátním. Masaryk odsuzoval, když Mladočech si v tramvajích odsedl od realisty. My jsme tyto pošetilosti dělali při styku se státy.

Učme se — myslím i vojáky. Léta jsem tu hlásal, že voják se nemá starat o to, jak diplomaticky připravuje válku státník. Naše válka s Německem se do poslední chvíle zdála diplomaticky skvěle fundovanou. Naše zahraniční politika dělala československou strategii, československá armáda mohla dělat jen taktiku na bojišti. (Ukázalo se, že strategie byla budována prašpatně, že armáda nemohla takticky ani zasáhnout. Byla politickými okolnostmi tak paralysována, že se nakonec ukázala neschopna jediné rány, neměla-li tato rána být současně umíráčkem národu.)

Dělali jsme to mizerně — prabídně. První věcí při nezdaru je zpytování svědomí. Německo po roce 1918 hledalo také vinníky své porážky a hlavně pátralo po cestách, které by vedly k nápravě, k novým a lepším strategickým osnovám.

Nestyďme se nazvat chybu chybou — jinak nevybředneme z nových omylů a katastrof. Hledejme především *lepší poměr ke všem svým sousedům* a nechme už toho ideologického mesiášství, na které náš národ v dějinách několikráte těžce doplatil. Uvědomme si, že jsme se ukázali v těchto dnech nejopuštěnějším státem na světě, ač jsme se holedbali, že máme nejdůkladnější a nejmocnější spojenecké svazky, jaké kdy se podařilo malému státu vytvořit.

Kdyby chtěl dnes někdo tvrdit, že můžeme v budoucnu dělat nějaké vojenské zázraky, že se můžeme

s úspěchem postavit proti Německu, kdyby nás něco takového chtělo napadnout, ten člověk by byl buď zločinec-provokatér nebo idiot. *(Náš stát v nových hranicích nebude představovat už žádnou vojenskou moc vůči Německu a proto nikdy nemůžeme tvořit součást nějaké koalice proti Německu namířené.)* Podle této skutečnosti musí být také zařízena naše budoucí opravdu realistická politika.

Německé politice se podařilo nás vojensky dokonale paralysovat. Nečiňme si o této pravdě už žádné iluse. Proto naše politika musí, ať už se nám to chce nebo ne, najít nakonec *dobrý poměr k Německu,* se kterým bychom se byli snad už dávno dohovořili, kdyby nám byl „šlechetný" Západ stále nehrozil vypověděním spojenectví. Dokud mouřenína potřebovali, byl dobrý. Nevyčítáme, učíme se, pamatujeme si, zařizujeme se. Jen žádné modlitby, skuhrání a žehrání. Přijde doba, kdy Evropa o nás uslyší. Prozatím vezměme si vzor z Němců, co dokázali za dvacet let po svém hrozném pokoření v roce 1918."

*

Za tento článek dostal nejen autor, nýbrž i list, jak od svých čtenářů, tak od zahraničního tisku. Hlavně se rozčilovali naši „přátelé" v Polsku. Stanislav Yester prý nadbíhá Němcům, tvrdili Poláci. Stanislav Yester obrátil se na čtyráku, vykládali rozhořčeně stoupenci dra Beneše. Skutečnost byla taková: V naší těžké hodině bratři Poláci dali nám dýkou ránu do zad a nebyl to Yester, který obrátil, nýbrž byla to naše zahraniční politika, která „ztratila tvář", jak se tomu říká na východě. Ztratila ji před vlastním národem.

Komu mohlo být hůře než autoru této úvahy, když řadu let učil své čtenáře slepé důvěře v politický um českých státníků, kteří tvrdili, že československý stát

je nejpevnějším politickým útvarem současné doby. Při tom tento znamenitý útvar nemohl v historické chvíli svolat parlament a zasáhnout svou armádou.

Nikde nebyli vojáci tak ukázněni jako v První republice. Volání po oddané poslušnosti vůdců, která byla potřebou ve vážných chvílích života našeho státu, nikdo neodporoval. Pokud šlo o Čechy, naši státníci měli za sebou zcela pokorný šik osmi milionů občanů. V tomto státě však bylo ještě bezmála osm milionů Němců, Slováků a Maďarů, které se nám nepodařilo *ani získat, ani ovládnout*. Politika vnitřní a zahraniční jsou spojité nádoby. Tím spojitější, čím více se musí vnitřní politika zabývat vlastními menšinami z těla sousedů. *Co nám byla platná jednota národa, když nám chyběla jednota občanů státu!* Co nám byla platná jednota Malé dohody v otázce maďarské, chyběla-li jednota všech středoevropských národů!

V jednom měl dr. Edvard Beneš pravdu: Sami se ve střední Evropě neubráníme německému protektorátu. Proto hledal pomoc na Západě a na Východě. Proto se snažil, ovšem bez úspěchu, neněmeckou střední Evropu sloučit v nějaké života schopné soustátí. Ukázalo se, že geopolitická skutečnost byla silnější všech neživých politických kombinací. Tisíciletá historická přehrada mezi životem Slovenska a zemí Českého království se nedala během jedné generace překlenout. Rovněž se nedala postavit hradba mezi životem českých zemí a životem Německé říše. V celém státě u nás Němci tvořili, pravda, jen 24% všeho obyvatelstva, ale v zemích českých to bylo bezmála 30%. Na dva Čechy připadal v českých zemích zhruba jeden Němec. V rozhodné chvíli proti dvěma Čechům stáli jeden Němec a jeden obyvatel Slovenska a Podkarpatské Rusi (Slovák, Maďar a Rusín). Ten, kdo se odvážil v druhé půli září podívat do tváře

pravdě, viděl, že necelých 8 milionů Čechů stojí proti necelým 80 milionům Němců. *Měli jsme proti sobě desateronásobnou přesilu.* Mobilisovaní Němci byli proti nám a mobilisovaní Slováci a Rusíni nešli nadšeně s námi. V ústupových bojích byl by se z nich stal podobný pasivní materiál, jakým se za světové války ukázali Rusové.

Náš osud na západě nikoho nebolel. Francouzský vyslanec, jak čteme v díle dra Krofty, 3. října tlumočil našemu zahraničnímu ministru hluboké sympatie a obdiv pro naše mravní chování a „nevyrovnatelné mistrovství všech vedoucích mužů Československa, jejichž prozíravost takovou měrou pomohla zachránit jejich zemi od hrůz válečných." Na dra Kroftu to prý učinilo trapný dojem, ale nevyhodil ho.

Pan Chamberlain se hájil ve sněmovně proti nařčení, že by byl svou radou zradil československý stát: „Tím, co jsme učinili, zachránili jsme Československo od záhuby a opatřili mu možnost, aby nově žilo jako nový stát, což bylo spojeno se ztrátou území a opevnění, ale snad mu to dá schopnost, aby v budoucnu pěstovalo a rozvíjelo své národní bytí v neutralitě a bezpečnosti, jaké dnes vidíme u Švýcarska." Ale zapomněl říci, že mezinárodní záruky k tomuto našemu životu nám po naší kapitulaci nijak překotně už nenabízel.

*

Zatím 4. října došlo k rekonstrukci vlády generála Syrového. Místo dra Krofty stal se ministrem zahraničí dr. Chvalkovský, dosavadní vyslanec v Římě. Kdo posuzuje dnes minulost a uvažuje o budoucnosti našeho lidu, měl by pročíst znovu projev dra Beneše, který pronesl v den svého odstoupení do rozhlasu. Řekl, že *soustava evropské rovnováhy se v posled-*

ních třech letech podstatně změnila v náš neprospěch i v neprospěch našich přátel. To byla pravda, ale pravdě neodpovídalo jeho další tvrzení, že jsme se chtěli dorozumět se všemi kolem nás. Ač odcházel, neodepřel si naznačit Druhé republice nový zahraničně politický program, který zřejmě byl nesprávný: „... nezříkat se starých přátel a získávat kolem sebe přátele nové..." S tím by se bylo mohlo souhlasit, kdyby tu nějací staří přátelé zůstali. Dr. Beneš ukazoval zřejmě na Západ jako na přátelství, které je třeba udržet. Tato Benešova slova byla pro nás těžko stravitelná. Stačilo právě 5. října, kdy je pronesl, číst dobře naše noviny. V Anglii vidoucí lidé tvrdili, že *Velká Britanie vyhrála mír, ale prohrála Evropu a snad i celé imperium.*

Je dobré připomenout sobě i jiným národům slova francouzského ministerského předsedy Daladiera, která pronesl 4. října ve francouzské poslanecké sněmovně: „Je to skutečné vítězství míru, které je také vítězstvím morálním. *Dali jsme novému československému státu ujištění o mezinárodních zárukách a Francie s Velkou Britanií daly ihned tyto záruky československému státu proti každému nevyprovokovanému útoku.* Německo a Italie se k nim zavázaly od chvíle, kdy bude vyřešena záležitost menšiny polské a maďarské... Jen málo států v průběhu celých dějin přijalo tak kruté oběti v zájmu míru. Češi a Slováci jsou statečný národ."

Západ 30. září 1938 přestal být morální světovou autoritou pro malé národy. Co se tam toho nahalekalo, že Němci v roce 1914 roztrhali smlouvu o belgické neutralitě z roku 1831. Francouzi porušili smlouvu s Československem z roku 1924. A už po několika týdnech Francie s Anglií zapomněly, že nám slíbily záruku hranic a neutrality Druhé republiky.

Čím si vysvětlíme tuto nepoctivost v slově u velmocí, které se tak vychloubaly svou čestností a demokratickou spravedlností? Kdesi kdosi se ptal před francouzskou revolucí na čestnost jednoho šlechtice. Bylo mu odpověděno, že ten pán bude poctivý, jakmile bude mít z vlastních prostředků tolik a tolik tisíc zlaťáků ročního důchodu. Aby Francie s Anglií mohly dělat poctivou politiku s malými národy, potřebovaly by nyní mít *mnohem více vnitřní síly*. Dr. Beneš řekl 2. října 1938 autoru této úvahy: *„Nevěděli jsme, že Západ je tak morálně rozložen. Jsme svědky jeho zániku.“*

V r. 1914 vůdce naší revoluce proti Habsburkům, první president T. G. Masaryk, hleděl s nedůvěrou k Rusku, třeba to byla zem slovanská. Naše slavjanofilství sledoval vždy s velikou skepsí. Vyhráli jsme po boku Západu proti Rakousku a proto jsme myslili, že po boku Západu nemusíme hledat jiný postoj k poválečnému Německu, než jaký jsme zaujali po míru versailleském. Za světové války zklamalo Rusko malé středoevropské národy. Za dvacet let později, r. 1938, malé národy střední Evropy zklamal Západ, kam se během dvaceti let pomalu proplížila politická plíseň nemohoucího stařectví.

*

Nechci nikoho u nás omlouvat. Ale myslím, že netvrdím nepravdu, řeknu-li, že tu nebylo žádné zloby vůči Německu. I Hitlerovo Německo mohlo být pro nás milým sousedem, kdyby Západ nás nebyl stále poštíval a stále nám nelichotil, že jsme přední stráž humanitních demokracií ve střední Evropě proti barbarství německé totality.

Německo mělo a má právo na svůj majetek předválečný. Jde tu v prvé řadě o kolonie a v druhé o úze-

mí, která v Evropě ztratilo versailleským mírem. Německé kolonie a německé území rozdělily si mezi sebou dvě velmoci a jeden stát střední: Anglie, Francie a Polsko. Bratrské Polsko, věrná Francie a moudrá demokratická Anglie byly však velmi potěšeny, když viděly, že nové mocné Německo by prozatím nerozvířilo otázku vrácení německých zemí v Evropě i mimo ni, kdyby se mu podařilo zaokrouhlit jižní a východní hranici říše tím, že k němu bude připojeno Rakousko a že se k němu přivtělí Československo. Polsko se dokonce těšilo, že při čtvrcení malé republiky vytvořené ve Versailles, přijde také k tučnému soustu. Rakousko s Československem představovaly „kolonie" Západu ve střední Evropě. Západ byl otcem Československé republiky. Proto si osoboval právo nad jejím životem a smrtí. Zrodil jsem tě, proto tě mohu také života zbavit! Hlavně když při tom zachráním svou velikou kořist z války světové na africké půdě!

Prý už v polovině r. 1938 dr. Beneš viděl, jak tvrdili jeho blízcí, že Západ se rozhodl Československou republiku obětovat, když stál před výběrem vrátit kolonie anebo svolit k zvětšení německé říše ve střední Evropě na účet malých sousedů. Proto se prý dr. Beneš spokojil protesty, proto se spokojil mobilisací a nešel do boje. *Věděl prý dobře, že nám nikdo nepřijde na pomoc.* Tvrzení stoupenců dra Beneše o těchto věcech neodpovídá pravdě. Dr. Beneš nechtěl vědět ani to, co bylo zřejmé, poněvadž se vyšklebené pravdy bál.

Mouřenín vykonal svou úlohu ve střední Evropě, mouřenín mohl nyní jít. Tvrzení, že zachránil mír, nutno šířeji rozvinout. Československý mouřenín zachránil jen na *určitý čas* Anglii a Francii jejich lup ze světové války.

Nehubujeme. Země Čech a Slovenska celou svou hospodářskou strukturou patří k západní části střední Evropy. Jako předvoj jižní Evropy proti severu, jako předvoj východní Evropy proti Západu, obojí bylo pro Československo namáhavým posláním. Evropští národové jsou v pohybu od západu na východ k méně osídleným prostorům Asie, vstříc Indii a Číně, obyvatelstvem přesyceným. Je tu také pohyb od severu do liduprázdné Afriky. Chtěli jsme, aby se hodinové ručičky otáčely opačně a při tom aby správně ukazovaly čas.

Přišlo nazmar dvacet let práce, dvacet let víry a nadějí. Bylo by velikým omylem, kdyby český národ chřadl v bolesti nad zánikem svého státu. Jeho poslání je větší než byla role policajta, který na Dunaji a v Sudetech chránil proti Německu britskou a francouzskou říši v Přední Asii.

Necháme-li stranou boj železem a zkoumáme-li ve střední Evropě a ve světě *možnosti boje mozkem,* představujeme tu mnohem více než 40 divisí, jež jsme postavili v osudné hodině na hranicích svého zaniklého státu, Češi patří k západní části střední Evropy svou kulturní vyspělostí. Veliké armády kvalifikované inteligence jsou ve střední Evropě tři: Německá, italská a česká. Polsko má kvalifikované inteligence mnohem méně než Češi, ještě méně jí má Rumunsko s Jugoslavií. Zůstane-li věrno svému národu a odejde-li přechodně ze své země 50.000 Čechů vysokoškolského a středoškolského vzdělání, nebude to žádnou citelnou ztrátou pro vnitřní život národa inteligencí přesyceného. Budeme vyvážet um, budeme dobývat po boku Němců zaostalé končiny jihovýchodní Evropy, abychom je přivedli na vyšší stupeň života. Naše pokusy s Malou dohodou nepřinesly v tom směru

výsledky. Nyní máme vedle sebe mocného partnera v postavě Německa.

Snad jednou poděkujeme Západu za to, že nás zbavil povinností k němu. Musí nám prominout, že vezmeme velmi vážně své příslušenství k Německé říši. Jak jsem 5. října 1938 napsal: „Přijde doba, kdy Evropa opět o nás uslyší," ona Evropa, která přesycením churaví, která z pohodlí začíná stárnout, nerozumně a nemužně hovořit.

S evropským Západem jsme zúčtovali.

Dopsáno v červnu 1939.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY
UKF
10

EMANUEL MORAVEC

V ÚLOZE MOUŘENÍNA

(Československá tragedie r. 1938)

VII. vydání

VYDALO V ROCE 1942

NAKLADATELSTVÍ

ORBIS V PRAZE

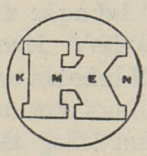

SÁZENO PÍSMEM IDEAL NEWS

TISKÁRNA ORBIS PRAHA

Brož. K 45·-, váz. K 55·-

EMANUEL MORAVEC · V ÚLOZE MOUŘENÍNA